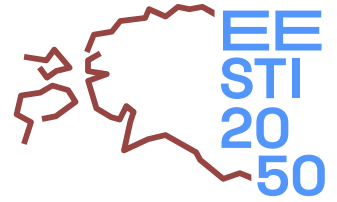

MAJANDUS- JA
KOMMUNIKATSIOONI-
MINISTEERIUM

Üleriigilise planeeringu asustuse arengustsenaariumide koonduring

Teaduslik aruanne

peatükk

2. RAHVASTIKUPROGNOOS, ASUSTUS- SÜSTEEM NING NOORTE RUUMI- KASUTUS

Koostajad: Tiit Tammaru, Anneli Kährik, Anto Aasa, Kadi Kalm, Pille Metspalu, Ann Ideon, Veiko Sepp, Antti Roose, Andres Ojari, Toomas Tammiss, Raul Kalvo, Rivo Noorkõiv, Helen Sooväli-Sepping

Tellijad: Anna Semjonova, Tiit Oidjärv, Andres Levald

TARTU ÜLIKOOL

EKA

HENDRIKSON *DGE*

Sisukord

2. RAHVASTIKUPROGNOOS, ASUSTUSSÜSTEEM NING NOORTE RUUMIKASUTUS ----3

2.1 EESTI RAHVASTIKUPROGNOOS AASTANI 2050 -----	3
2.1.1 PIKAAJALISED RÄNDESUUNDUMUSED EESTIS -----	3
2.1.2 RAHVASTIKU PROGNOOSID: ANDMED JA METOODIKA -----	8
2.1.3 RAHVASTIKUPROGNOOSI PÕHISTSENAARIUMID JA NENDE EELDUSED -----	10
2.1.4 RAHVASTIKUPROGNOOSI TULEMUSED -----	21
2.2 EESTI TOIMEPIIRKONNAD -----	39
2.2.1 ASULASÜSTEEMIDE ARENG JA PENDELRÄNDE SUUNDUMUSED (KIRJANDUSPÕHINE ÜLEVADE) -----	39
2.2.2 EESTI TOIMEPIIRKONDADE MÄÄRATLEMISE METOODIKA -----	43
2.2.3 TÖÖALASE PENDELRÄNDE TOIMEPIIRKONNAD -----	44
2.2.4 TOIMEPIIRKONDADE MUUTUSED 2011. JA 2021. AASTA VÕRDLUSENA -----	54
2.2.5 TEISE KODU ANDMETE ANALÜÜS -----	57
2.2.6 KAUGUSED LÄHIMAST KESKUSEST -----	59
2.2.7 HARIDUSRÄNNE -----	60
2.2.8 TEENUSKESKUSTE GRAVITATSIOONILISED TAGAMAAD -----	69
2.2.9 TRANSPORDIAMETI LIIKUVUSUURINGU ANDMETE ANALÜÜS -----	72
2.3 ASUSTUSE ARENGU MÕJUTEGURID -----	79
2.4 NOORTE RUUMIEELISTUSED -----	103
2.4.1 UURINGU METOODIKA -----	103
2.4.2 NOORTE ELUKOHA EELISTUSED -----	107
2.4.3 NOORTE TÖÖTAMISE EELISTUSED -----	140
2.4.4 NOORTE LIIKUMISE EELISTUSED -----	145
2.4.5 NOORTE RUUMIEELISTUSE UURINGU KOKKUVÕTE -----	151

2. RAHVASTIKUPROGNOOS, ASUSTUS- SÜSTEEM NING NOORTE RUUMI- KASUTUS

2.1 EESTI RAHVASTIKUPROGNOOS AASTANI 2050

Alapeatükis esitatakse ülevaade rahvastiku arengutest Eesti asustussüsteemis: rände trendid ja nende mõjutegurid ning rahvastikuprognosid kohalike omavalitsuste lõikes ja Eestis tervikuna aastani 2050. Välja tuuakse prognoosid erinevate stsenaariumite korral – 1) pealinnastuv Eesti (A), 2) regioonikeskuste Eesti (B), 3) väikekeskuste Eesti (C), ja 4) sisserände Eesti (D).

Rahvastikuprognosid on sisendiks paljude planeeringus lahendatavatele ülesannetele ja valdkondadele. Rahvastikuprognos on toimepiirkondade määramise aluseks (ptk 2.2) ning sisendiks asustuse stsenaariumivaliku realistlikkuse hindamiseks (ptk 3).

2.1.1 PIKAAJALISED RÄNDESUUNDUMUSED EESTIS

Eesti inimarengu aruanne „[Linnastunud ühiskonna ruumilised valikud](#)“ (2020) näitab, kuidas viimase kolme aastakümne jooksul on toimunud paljudes Eesti piirkondades ja asulates ulatuslik rahvastikukadu ning Eesti rahvastiku- ja majandustegevuse kese on nihkunud üha enam Tallinnasse ja pealinna lähiümbrusesse (Sooväli-Sepping & Roose 2020; Leetmaa 2020). Senised rahvastikuprotsessid ning nende tulemusel tänaseks kujunenud rahvastiku olukord mõjutab seejuures keskse tegurina ka linnade ja valdade rahvastikuarengu tulevikku. Seetõttu alustame ülevaatega senistest rahvastiku alusprotsessidest ning nende ruumilistest erinevustest.

Välisränne

Eesti tänase rahvastiku ja asustussüsteemi kujunemine on olnud suuresti mõjutatud pärast teist maailmasõda aset leidnud välisrände trendidest, kui domineerivaks sai sisseränne. Põhilised

sisserändajad olid teistest NSV Liidu liikmesriikidest (eelkõige venelased, valgevenelased ja ukrainlased), kes liikusid siia teistest liiduvabariikidest ning peamiselt töö eesmärgil. Lisaks tuli Eestisse tagasi ligikaudu 55 000 Venemaal elanud eestlast (Kulu, 1997). Eesti elanike arv kasvas okupatsiooniperioodil 1,5 kordseks. Viimaste aastakümnete suurem väljarändelaine algas pärast Eesti taasiseseisvumist, muutes rändesaldo negatiivseks (Eesti rahvaarv vähenes ligikaudu 10 protsendipunkti) ning seda võimendas hilisem Euroopa Liiduga liitumine. 1980. aastate lõpust kuni 1994. aastani lahkus Eestist kokku üle 80 000 inimese (Tammur jt., 2017). Põhilised väljarändajad olid sel perioodil vene päritolu kodanikud ning sõjaväelased peredega. Perioodil 2000-2015 kahandas väljaränne eestlaste rahvaarvu 2% ehk kokku ligi 30 000 inimese võrra (tegelik rahvastikukadu oli ilmselt oluliselt suurem, kuna hinnanguliselt ligi kolmandik väljarändejuhitudest jäi ametlikult registreerimata). Kõige aktiivsemad väljarändajad on olnud nooremad täiskasvanud, kelle lahkumine toob kaasa ka rahvastiku jätkuva vananemise. Pärast 2013. aastat hakkas väljaränne vähenema; sisseränne ületas esmakordselt pärast taasiseseisvumist väljarände 2015. aastal - trend, mis oli seotud Eesti majanduse üldise kasvuga (Kalm ja Tammaru, 2021).

Pärast taasiseseisvumist sai Soomest eestlaste väljarände peamine sihtriik - seda eelkõige geograafilise läheduse ning Eestiga võrreldes kõrgemate palkade tõttu; tööränne sai peamiseks Soome rändamise põhjuseks pärast Euroopa Liiduga liitumist (Tammaru jt, 2020; Anniste, 2011; Anniste & Tammaru, 2014; Ahas et al., 2017; Tammur et al., 2016; Telve, 2018). 2017. aasta seisuga suundus ligi kaks kolmandikku Eesti väljarändest Soome (Tammur jt., 2017). Rändesaldo Soome kasuks on aga aastatega jõudsalt vähenenud. Muutuse põhjuseks on Eestist Soome lahkumiste vähenemine ja Soomest Eestisse rände kasv, sh Eesti päritolu inimeste tagasiränne Eestisse. Elatustaseme paranedes on Eestisse naasnud pärast 2004. aasta Euroopa Liiduga liitumist välismaale tööle asunud eestlased. Paljude jaoks oligi välismaal töötamine üks etapp eluteel, mis võimaldas parandada oma elujärge Eestis. Kuna välismaale tööle minejaid oli kõikjalt Eestist, siis mõjutab tagasiränne samuti positiivselt piirkondi ja asulaid üle Eesti. Jõukuse kasvades on Eestisse saabunud üha enam ka uussisserändajaid, kes peamiselt asuvad elama suurematesse linnadesse, aga vähemal määral ka teistesse Eesti piirkondadesse (Kalm ja Tammaru, 2021). Välisrände teel lisandunud rahvastik toidab kõige jõudsamalt pealinna regiooni ([Kalm jt., 2023](#)). Lisaks on Eesti rahvastikku välisrände teel toitnud Ukraina põgenike saabumine, kes paikneva oluliselt ühtlasemalt üle kogu Eesti kui teised vähemusrühmad (Tammaru jt., 2024).

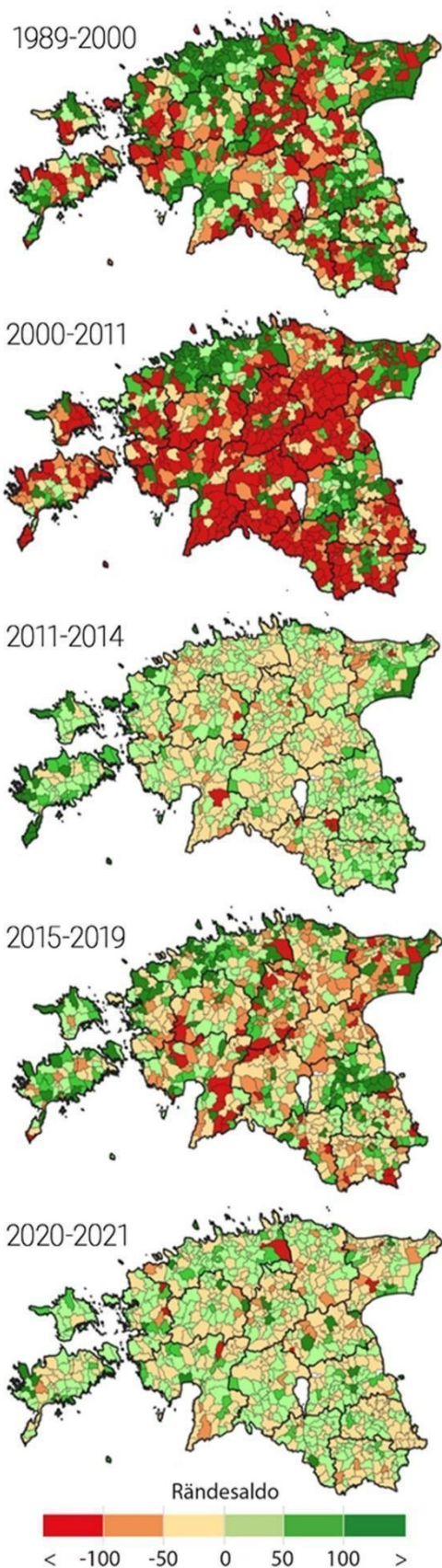
Siseränne

Nõukogude ajal toimus Eestis ulatuslik linnastumine – inimesed (kõige arvukamalt siserändajad) kolisid suurtesse keskustesse, kuid ka maapiirkonnad jäid tänu põllumajandusele elujõuliseks (Leetmaa ja Väiko, 2015). Pärast Nõukogude Liidu lagunemist kahanes varem positiivse rändesaldoga olnud piirkondade elanikkond ning leidis aset ränne perifeersematest piirkondadest suurematesse keskustesse. Välisrände tõttu suurenes suuremate linnaregioonide rahvaarv, kuid Eesti sisene maa- linn ränne jäi tagasihoidlikuks (Tammaru 2001b); vaid pärast teist maailmasõda oli maa-linn ränne ulatuslik inimeste Tallinnasse liikumise tõttu. Linnastumine oli Eestis domineerivaks protsessiks kuni 1970. aastate keskpaigani. Sama kümnendi teisel poolel asendus linnaregioonide sisene linnastumine eeslinnastumisega ning Tallinna tähtsus põhilise siserände sihtkohana hakkas vähenema (Marksoo, 1992), sest pealinn hakkas kaotama elanikke Harjumaa maapiirkondadele (Marksoo 1984; 1990). See trend jätkus kuni 1980. aastate keskpaigani, kui inimesed koondusid ka teiste regioonikeskuste tagamaadele (Tammaru jt, 2003). 1980. aastate lõpus hakkasid ilmema vastulinnastumise tendentsid – suuremate linnade tagamaad kasvasid keskuslinnade ja nende ümber olevate piirkondade arvelt (Tammaru jt, 2003). Vastulinnastumise põhjustasid muuhulgas maapiirkondades pakutavate töökohtade palkade kasv (Kliimask, 1997), sissekirjutuse karmistamine suuremates linnades (Marksoo, 1992; 1995) ning ühepereelamute ehitamise soosimine (Volkov, 1985).

Sarnaselt teistele Kesk- ja Ida-Euroopa riikidele (Brown ja Schafft, 2002; Kok ja Kovacs, 1999) sai ka Eestis pärast taasiseseisvumist eeslinnastumine kõige olulisemaks rändesuunaks – peamisteks põhjusteks riigi majanduse- ja panganduse areng, eluasemete erastamine (vabamad võimalused turutingimustes elukohta vahetada) ja eluasemelaenu kättesaadavamaks muutumine (Tammaru jt, 2003). Linnade tagamaadele liikusid lisaks kõrgemapalgalistele (kes kolisid uusasumitesse: Tammaru jt., 2009) ka madalama sotsiaalmajandusliku staatusega inimesed (olemasolevasse elamufondi ja nõukogude perioodil ehitatud suvilatesse) (Tammaru ja Leetmaa, 2007; Leetmaa jt., 2012). Eluasemehindade tasku- kohasuse vähenemine suuremates keskuslinnades, eriti Tallinnas, lisaks eramuehituseks sobilike kruntide väikesele valikule, on olnud eeslinnastumist mõjutavateks teguriteks.

Kogu Eesti asulasüsteemi lõikes on viimase kolmekümne aastase perioodi vältel olnud valitsev linnastumine ehk rahvastiku koondumine madalamatelt asustushierarhia tasemetelt kõrgematele - inimeste koondumine suurematesse linnaregioonidesse; siserände peamine siht on olnud Tallinna linnaregioon (Kalm jt., 2023) ning kasvas ääremaastumise trend (Leetma ja Väiko, 2015). Perioodil 2000-2011 kasvasid maakondadest vaid Harju- ja Tartumaa; suuremate linnade tagamaadest olid kasvava rahvastikuga Tallinna, Tartu ja Pärnu tagamaad ning maakonnakeskuste tagamaadest kasvasid Haapsalu, Kuressaare, Viljandi, Rakvere ja Võru ümbrus (Leetma ja Väiko, 2015). Siserände peamine siht on olnud Tallinn linnaregioon. Samas ei ole linnastumise tempo olnud ühtlane ning vaheldunud on kiirema ja aeglasema rahvastikukasvuga perioodid. Linnastumise tempo on olnud kiire kiirema majanduskasvu perioodidel ja aeglasem aeglasema majanduskasvu perioodidel. Kiirema majanduskasvu perioodil kasvab uuselu ehitus ning inimesed võtavad ka julgemalt laenu ning asuvad elama linnadesse.

Nii nagu kolme aastakümne jooksul on muutunud üldine linnastumise intensiivsus, nii on muutunud ka täpsemad Eesti siserände suunad linnade ja maa-asulate kaupa (**joonis 2.1.1**). Näeme, et kõige ulatuslikum väljaränne Eesti maapiirkondadest toimus 2000. aastatel ning just siis toimus kõige ulatuslikum rahvastiku Eesti-sisene ümberpaiknemine maalt Tallinnasse ja Tallinna lähivaldadesse.

Joonis 2.1.1 Siserände saldo Eesti linnades ja kantides

2010. aastate esimesel poolel kui Eesti arengut mõjutas veel globaalse finantskriisi järgne majandussurutis, oli ka inimeste Eesti-sisene ümberpaiknemine maalt linnadesse, sh Tallinnasse, oluliselt aeglasem. 2010. aastate teisel poolel kiirenes koos majanduskasvuga taas ka väljaränne maapiirkondadest, kuid alates koroon kriisist on ränne maalt linnadesse taas aeglustunud (Tammaru jt., 2023).

Sisserände suundumuste kokkuvõttes võib seega öelda, et kõige ulatuslikum Eesti sisene linnastumise periood jäi 2000. aastatesse. Küll võib aga linnastumise tempo taas hoogustada, kui tekivad kiirema majanduskasvu perioodid, taas hoogustub uuselamuehitus ja pered julgevad võtta pikaajalisi laenu- kohustusi.

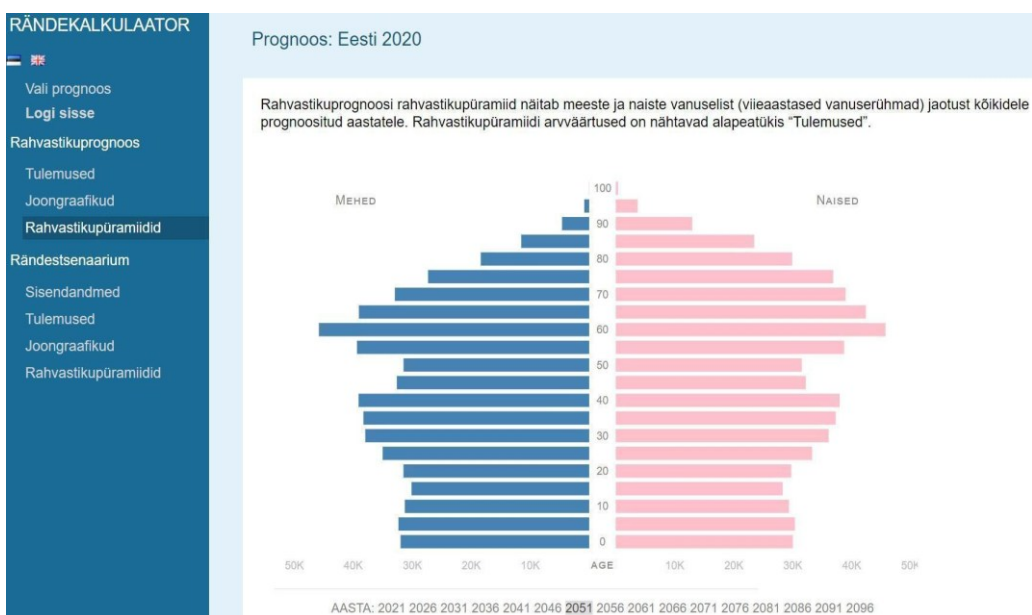
Eestisisese rände viimase 5–10 aasta trende on mõjutanud COVID-19 pandeemia ning sellest hoogu juurde saanud digipööre ja kaugtöö levik (Tammaru jt., 2023; Willberg jt., 2021). Linnastumise kõrval näeme ruumiliselt järjest ulatuslikumat valglinnastumist ning kasvavat mitmepaiksust ehk suureneb nende linna perede arv, kellel on maakodud ning mis veelgi olulisem, kodud, koolid ja töökohad asuvad üha enam erinevates asulates.

Üha enam inimesi kolib linnapiirkondadest maale või linnade äärealadele, otsides rahulikumat ja loodusele lähedasemat elukeskkonda. Selle liikumise põhjuseks on ühelt poolt elustiili eelistused (nt soov elada rahulikumas ja tervislikumas keskkonnas). Teiselt poolt mängivad suurt rolli majanduslikud tegurid, nagu kõrged eluasemehinnad linnades, mis sunnivad madalama sissetulekuga peresid otsima taskukohasemaid elamispindu äärelinnades või maapiirkondades (Kährlik ja Pastak, 2023). Majanduslike tegurite tõttu keskuste tagamaale kolimine, mõjutatuna eluasemehindade tõusust, on tõrjunud madalama sissetulekuga peresid linnadest välja. Majanduslike ja elustiili eelistuste kõrval on kaugtöö levik andnud peredele rohkem paindlikkust oma elukoha valikul, võimaldades töötada linnast kaugemal (Tammaru jt., 2023). Polükriiside ajajärku käsitlevad uuringud toovad esile vajaduse ümber hinnata lihtsustatud arusaama rahvastikuprotsessidest linna- ja maapiirkondades - järjest rohkem on need oma arengus läbi põimunud ja igapäevaste tegevusruumide näol tihedalt seotud.

2.1.2 RAHVASTIKU PROGNOOSID: ANDMED JA METOODIKA

Rahvastikuprognosi alusandmed tulevad *Infotehnoloogilisest Mobiilsusobservatooriumist (IMO, imo.ut.ee/)*. IMO on andmetaristu arendusega seotud ülikoolide ja Statistikaameti koostöö vorm, mille juhtpartneriks on Tartu Ülikool. IMO algandmed pärinevad Statistikaametist ning täpsemalt *Rahvastiku Statistilisest Registrist (RSR)*. Statistikaameti RSR andmestik tugineb omakorda rahvastikuregistri andmetele, mida on korrigeeritud residentsuse ja paiksuse indeksitega.

Residentsuse indeks täpsustab kogu Eesti alalist elanikkonda (täpsema meetodikaga saab tutvuda: [Tiit ja Maasing 2016](#)). Residentsuse indeks omistatakse igal aastal igale potentsiaalsele riigi elanikule ja see näitab iga Eesti elaniku kohta tõenäosust, et ta on vaadeldaval aastal riigi püsielanik. Residentsuse indeksi aluseks on elumärgid ehk registritesse jäädvustatud dokumentaalsed jäljed inimese tegevuse või riigis viibimise kohta. Seega määratakse residentsuse indeksiga see, kas inimene on vaadeldaval aastal Eestis püsielanik. Inimese elukoht saadakse rahvastikuregistrist, mida on omakorda korrigeeritud paiknemisindeksiga (täpsema meetodikaga saab tutvuda: Eesti Statistikaamet 2023). Paiknemisindeks on mõeldud inimeste tegeliku elukoha tuvastamiseks, aidates vastata kahele omavahel seotud küsimusele: kus inimene elab ja kellega koos. Teisisõnu, samal ajal leitakse inimeste jaotus leibkondadesse ning nende elukohad, tuvastades nii erinevate registrite kasutamist inimese poolt kui inimeste vahelisi seoseid.

Joonis 2.1.2. Fragment Rändekalkulaatorist

Prognoosi baas- ehk lähteaasta on 2024. aasta ja lõppaasta 2050. Prognoosi aluseks on vanusnihke meetod ning selle koostamisel on kasutatud [Rändekalkulaatori](#) nimelist veebipõhist rahvastikuprognoside koostamise tööriista (**joonis 2.1.2**). Rändekalkulaatorist saadud tulemusi visualiseeritakse KOV üksuste kaupa ka Rändekalkulaatoriga seotud kaardirakenduses.

Rändekalkulaatori arendaja on Infotehnoloogiline Mobiilsusobservatoorium. Rändekalkulaatoris on käesoleva hanke raames valmiva rahvastikuprognosi jaoks loodud eraldi kasutajakonto, millele saab ligipääsu ka tellija. Nii saavad ja tellija avalikkus lisaks aruandes olevatele joonistele ja tabelitele koostada ka ise iga KOV üksuse kohta endale huvipakkuvaid väljundtabeleid.

Vanusnihke meetodil rahvaarvu prognoosimiseks on vaja kõigepealt andmeid uuritava rahvastiku soo-vanuskoosseisu kohta ning seejärel prognoositakse summaarse sündimuskordaja (sündide arv ühe sünnitusealise naise kohta), oodatava eluea (eraldi mehed ja naised) ning rändesaldo väärtusi prognoosiperioodil ehk aastatel 2024–2050. Riigisisese ja välisrände eelduste sõnastamisel võtame aluseks varasemad andmed perioodist 2015–2023. 2015. aastal toimus Eestis rändepööre ehk sisseränne hakkas ületama väljarännet. Eeldame, et Eesti geopoliitiline olukord drastiliselt ei muutu ning prognoosiperioodil aastani 2050 on Eesti välisrände saldo positiivne.

2.1.3 RAHVASTIKUPROGNOOSI PÕHISTSENAARIUMID JA NENDE EELDUSED

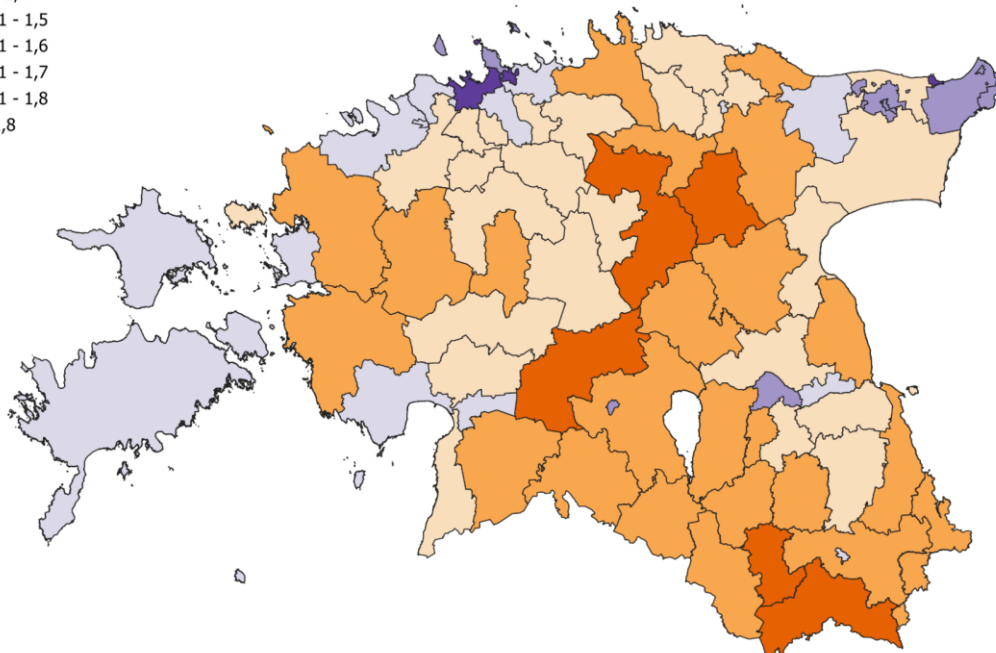
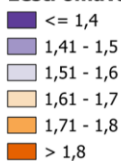
Eesti kohalike omavalitsuste (KOV) rahvastikuprognosi lähtealuseks on 2024. aasta 1. jaanuaril Rahvastiku Statistilises Registris fikseeritud soo ja vanuskoostis. Selleks hetkeks kujunenud KOVide rahvastiku soo- ja vanuskoostis on ka üks kõige olulisemaid prognoosi tulemusi mõjutavaid tegureid. Kuna rahvastiku soo- ja vanusjaotus mõjutab kõiki prognoosi stsenaariume ühtmoodi, siis tekib stsenaariumide tulemuste vaheline erinevus demograafilisest käitumisest (sündimus, suremus ja rändekäitumine), mis on teine oluline tegur, mis prognoosi tulemusi mõjutab. Tulenevalt senistest rahvastikuarengutest pakutakse Eesti kohalike omavalitsuste jaoks välja neli arengustsenaariumi (**joonis 2.1.3**):

1. pealinnastuv Eesti (A)
2. regioonikeskuste Eesti (B)
3. väikekeskuste Eesti (C)
4. sisserände Eesti (D)

Joonis 2.1.3. Rahvastikuprognosi stsenaariumid.

Lisaks mainitud neljale põhistsenaariumile tehti ka teoreetiline ilma rändeta baasstsenaarium, mis näitab, milliseks kujuneks Eesti valdade ja linnade elanike arv ja soo-vanuskoostis praeguse sündimus- ja suremusarengu jätkudes ehk milline on kohalike omavalitsuste sisemine taastepotentsiaal. Ilma rändeta stsenaarium ei ole reaalses maailmas võimalik, aga selle näitamine on oluline, et mõista rahvastiku loomulikke muutusi ning hinnata rände mõju rahvastikule, mida uurime põhistsenaariumites. Neli rändega põhistsenaariumi erinevad üksteisest mitte ainult erinevate eelduste ja sisendite, vaid ka rahvastikuprognosi tegemise loogika poolest. Kui stsenaariumide A ja D puhul on rände kohta eelnevalt teada kindlad eeldused ning prognoositakse seda, kuhu erinevate eelduste korral välja jõuame, siis stsenaariumide B ja C puhul on lähtekohaks eesmärk, kuhu soovitakse rahvastiku arengus välja jõuda ning prognoosi tegemise käigus vaadatakse, kuidas olemasoleva rahvastiku soo- ja vanuskoosseisu ning rahvastiku protsesside koosmõjul selle tulemuseni jõutakse, st kui suur on jõupingutuse määr seatud eesmärgini jõudmiseks.

Eesti omavalitsuste sündimuskordajad 2024. aastal

Joonis 2.1.4. Sündimuse Eesti linnades ja valdades (laste arv naise kohta), 2024.

Sündimuse ja suremuse eeldused on kõikide stsenaariumide puhul samad ja seda kogu prognoosiperioodi vältel. Sündimuse puhul on keskselt prognoositavaks näitajaks sündimuse summaarne kordaja ehk sündide arv ühe naise kohta. Sündimuse puhul kasutatakse KOV-põhiseid kordajaid (joonis 2.1.4). Kordaja arvutamiseks kasutati keskmist laste arvu 35-49-aastaste naiste kohta KOVides (saareliste omavalitsuste puhul kasutatakse vastavate maakondade keskmist näitajat). KOVide näitajad korrutati läbi Eesti keskmiste vanuskordajatega iga prognoosiperioodi aasta kohta (ajas muutuvad). Vanuskordajate andmed saadi Statistikaametilt; samu kordajaid kasutas SA ka üleriigilise prognoosi põhistsenaariumis. Nii on sündimuse summaarne kordaja iga KOVi puhul erinev, 2024. aastal on see kõige suurem Järva vallas ehk 1,94 ja õige väiksem Tallinnas ehk 1,22. Üldiselt on sündimuse summaarne kordaja väiksem suuremates linnades ja nende tagamaal, suurem aga kaugemates piirkondades (nt Lõuna- ja Kesk-Eesti kohalikud omavalitsused, mis jäävad suurtest linnaregioonidest (Tallinn, Tartu, Pärnu) kaugemale).

Suremuse näitajatenä kasutatakse kogu Eestit iseloomustavaid arve. Rändekalkulaatori rakenduses on vaikumisi taustaks 2017. aasta suremuse näitajad. See sobib analüüsiks, kuna vahepealsel perioodil (2020-2022) on suremus olnud tavapäraselt kõrgem ning paljuski on see seotud selleaegse tervise- kriisiga. Nüüdseks on suremuse näitajad jõudnud tagasi koroonaviiruse eelsele tasemele. Prognoosi algusaastal on oodatav eluiga meestel 73,7 ja naistel 82,3 aastat. Selle versiooni puhul tõuseb 2050. aastaks meeste eluiga 80 aastani ja naiste eluiga 87 aastani. Sarnast eluea kasvu prognoosib Eestile ka Statistikaamet.

Rahvastikuprognosi põhistsenaariumid erinevad üksteisest rände eelduste osas.

Pealinnastuv Eesti (A) eeldab seniste rändesuundumuste jätkumist kogu rahvastikuprognosi perioodi vältel ehk see stsenaarium näitab, milliseks kujuneb KOVide rahvastik praeguse rände (Eesti-sisene ehk siseränne + rahvusvaheline ehk välisränne) jätkudes. Iga valla puhul on rändajate vanusjaotus erinev vastavalt sellele, milline oli valla rändajate tegelik vanusjaotus perioodil 2015-2023. Igas vanuses inimeste perioodi keskmine rändesaldo korrutati veel läbi iga KOVi rahvastiku muutuse koefitsiendiga (arvutati 15-39-aastaste inimeste arvu muutuse järgi baasstsenaariumi põhjal kogu prognoosiperioodi kohta). Seda põhjusel, et väljarände korral väheneb iga aastaga ka potentsiaalsete väljarändajate arv ehk et väljaränne sõltub nii sellest, kui suur on inimeste soov elukohta vahetada kui see, kui palju on erinevas vanuses inimesi. Kõige enam vahetatakse elukohta vanuses 15-39 ning seetõttu arvestame selle koefitsiendi abil peamises rändeeas olevate inimeste arvu muutumist prognoosiperioodil.

Senised rändetrendid arvutati perioodi 2015-2023 kohta. Seniste rändetrendide analüüs ja ülevaade on välja toodud järgnevas alapeatükis. Keskmise rändesaldo arvutamisest jäeti välja 2020. aasta, sest see erines nii meestel kui ka naistel iga vanuse puhul ülejäänud vaatlusalustest aastatest. 2020. aasta arvutustesse sisse jätmine oleks võinud erandliku koroonaaastana keskmist alla tõmmata ja selle aasta prognoosi eeldustesse sisse jätmine ei oleks seepärast piisavalt põhjendatud. Kuna viimased aastad on Ukraina-Vene sõja tõttu välisrändes olnud eripärased, siis jäeti ajutise kaitse saajad välisrände saldo arvutustest välja. Ajutise kaitse saajate arvutustesse sisse jätmine oleks keskmist rändesaldot liialt mõjutanud ning praegusel hetkel ei ole põhjust eeldada, et Ukraina-Vene sõja algusaasta suured siserände vood iseloomustaksid ka järgnevaid aastaid. Nende valikute tegemisel toetuti ka Statistikaameti soovitudele.

Regioonikeskuste Eesti (B) stsenaariumis võimestatakse asustuse koondumist suurematesse regioonikeskustesse (Tartu, Pärnu, Ida-Viru keskuslinnad). Samaaegselt piiratakse kontrollimatut hajaasustuse arengut. Selle stsenaariumi puhul lähtume rahvastikukasvu eesmärgist. Täpsemalt eeldame, et regioonikeskuste ja nende tagamaa rahvaarv kasvab A stsenaariumi 2050. aasta rahvaarvuga võrreldes 20%. Nii saame teada eesmärgi saavutamiseks vajaliku jõupingutuse määra ning seda kahes osas. Esimene on demograafilise jõupingutuse määra ehk kui palju peab sisseränne kasvama selleks, et regioonikeskuste rahvaarv kasvaks 2050. aastaks 20% võrra enam kui A stsenaariumis. Teine on rahalise jõupingutuse määr ehk kui palju ressursse selline jõupingutus vajab. Stsenaarium B puhul eeldatakse, et välisränne on samasugune nagu A stsenaariumi puhul ehk meie analüüsi põhifookuses on, kui palju peaks kasvama Eesti sisene ränne mujalt (peamiselt Tallinna linnaregioonist) regioonikeskustesse ja nende tagamaale. Täpsem KOVide tüpoloogia ning rahvastikum muutuse suurus on välja toodud lisades.

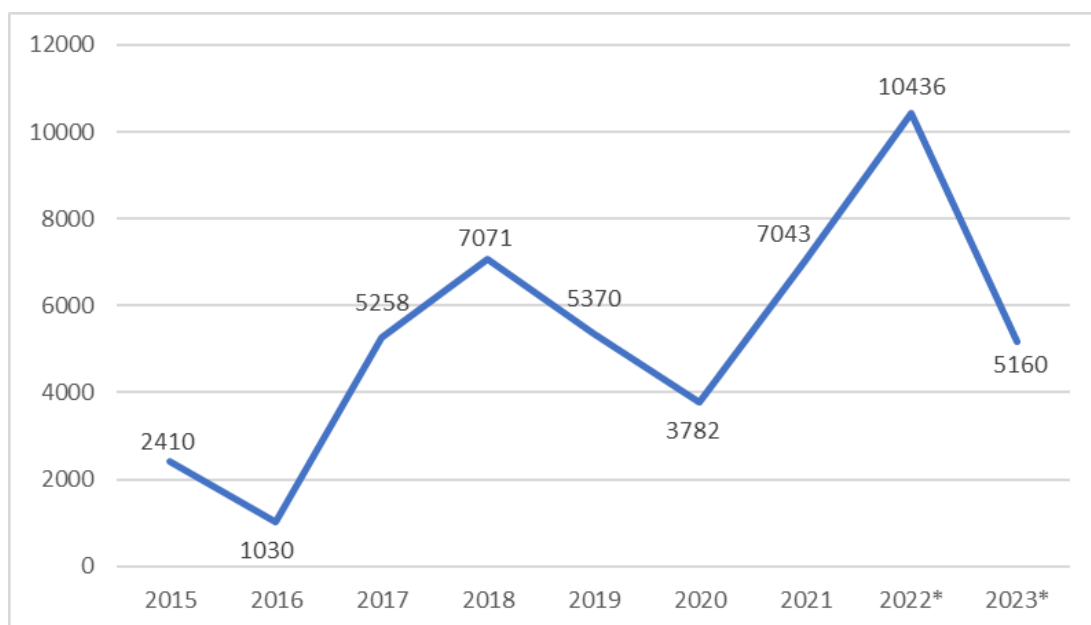
Väikekeskuste Eesti (C) stsenaariumis on fookus maakonnakeskuste ja väikelinnade majanduse ja elukeskkonna arengul. Selle stsenaariumi puhul lähtume samuti rahvastikukasvu eesmärgist. Täpsemalt eeldame, et väljaspool Tallinna ja regioonikeskusi ning nende tagamaad paiknevates KOVides kasvab rahvaarv A stsenaariumi 2050. aasta rahvaarvuga võrreldes 30%. Nii saame teada demograafilise ja rahalise jõupingutuse määra sellisele Eesti asustuse ruumilisele arengule, mis suunab Eesti sisest rännet jõuliselt peamiselt Tallinnast ja selle tagamaalt mujale Eestisse ehk ühtekokku 57 KOV üksusesse üle Eesti. Ka C stsenaariumi puhul eeldame, et välisränne on samasugune nagu A stsenaariumi puhul ehk meie analüüsi põhifookuses on taas, kui palju peab kasvama Eesti sisene ränne Tallinnast ja regioonikeskustest ja nende tagamaalt mujale Eestisse.

Sisserände Eesti (D) stsenaariumis eeldatakse senise siserände jätkumist kogu prognoosi-perioodi vältel. Välisrände osas eeldatakse iga KOVi puhul 50%-list kasvu võrreldes senise välisrände saldo keskmisega (perioodi 2015-2023 kohta). Lisaks eeldame, et selline välisränne jätkub kogu rahvastikuprognosi perioodi vältel. Iga KOVi puhul arvestatakse just selle KOVi varasemaid välisrände trende ning rändajate vanusjaotus erinev vastavalt sellele, milline oli KOVi rändajate vanusjaotus perioodil 2015-2023. Igas vanuses inimeste perioodikeskmise rändesaldo korrutati veel läbi iga KOVi rahvastiku muutuse koefitsiendiga (arvutati 15-39-aastaste inimeste arvu muutuse järgi baasstsenaariumi põhjal kogu prognoosiperioodi kohta).

Rahvastikuprognosi rände eeldused: Eesti rändesuundumised perioodil 2015-2023

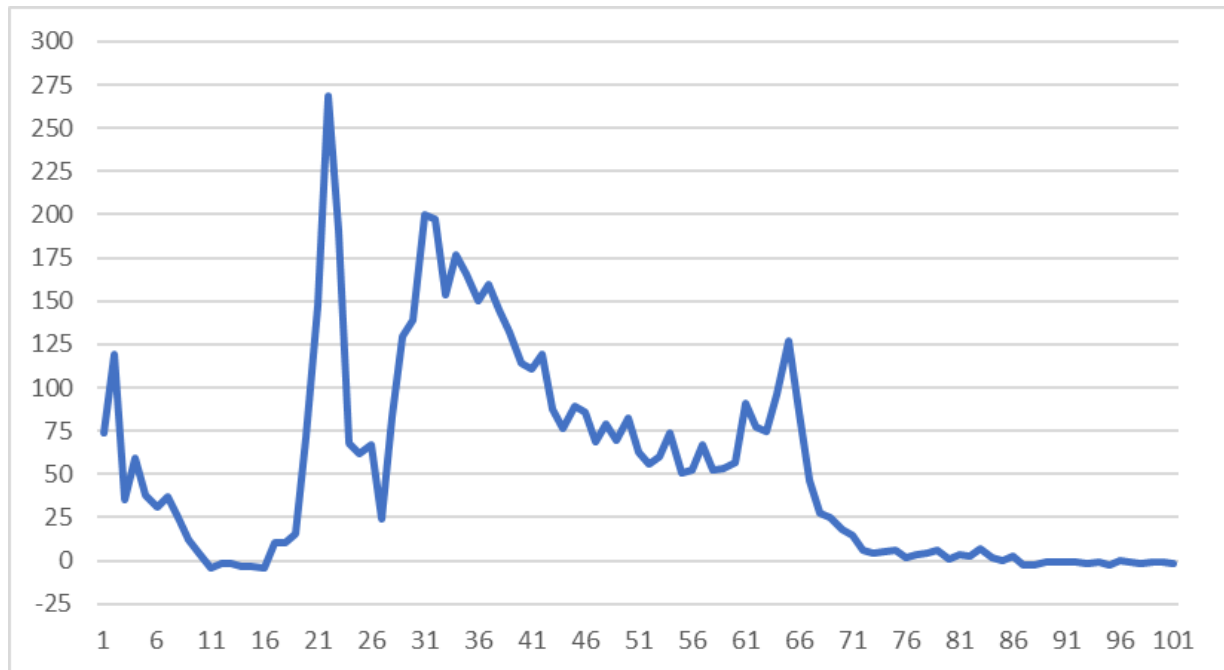
Kõik neli välja pakutud rahvastikuprognosi põhistsenaariumi toetuvad seniste rändesuundumuste analüüsile. Selles analüüsis keskendutakse perioodile 2015-2023. Nagu ka varasemas peatükis sai mainitud, siis jäeti keskmise rändesaldo arvutamisesst välja teistest erinev 2020. aasta (koroonaviiruse algusaasta) ning ajutise kaitse saajad 2022. ja 2023. aastal. Analüüsi käigus vaadatakse nii prognoosiperioodi kogurännet, kui eraldi ka Eesti siserännet ja rahvusvahelist rännet ehk välisrännet.

Välisrände mõttes on vaatlusalune periood erisugune, sest 2015. aastal toimus Eesti välisrändes rändepööre, kui esimest korda ligi kolmekümneaasta jooksul ületas Eestisse saabujate arv Eestist lahkujate arvu. Alates sellest ajast on välisrände saldo olnud positiivne (**joonis 2.1.5**). Välisrände saldo on selle ligi 10-aastase perioodi jooksul küll omajagu kõikunud, aga sisserrändajate arv on olnud kasvutrendis ja keskmine välisrände saldo perioodil 2015-2023 on aasta kohta 5472 inimest.

Joonis 2.1.5. Välisrände saldo Eestis, 2015-2023

* 2022. ja 2023. aasta välisrände saldo sisse ei ole arvestatud ajutise kaitse saajaid.

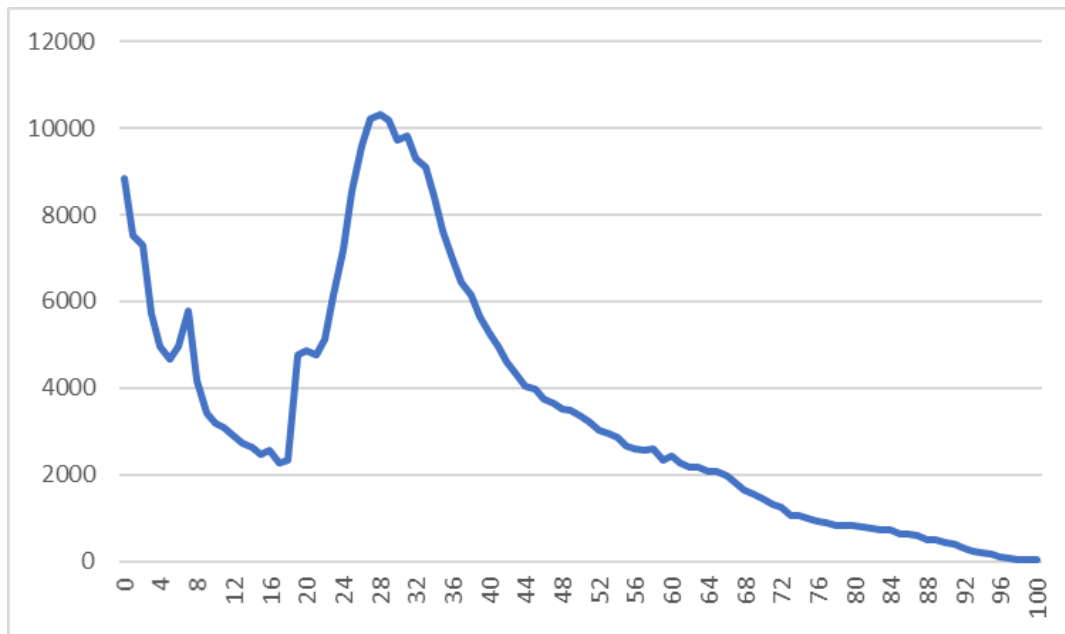

Joonis 2.1.6. Välisrändesaldo vanusrühmade kaupa, 2015-2023

Märkus: Selle joonise tegemisel ei ole arvestatud 2022. ja 2023. aastal saabujaid, kes on ajutise kaitse saajad.

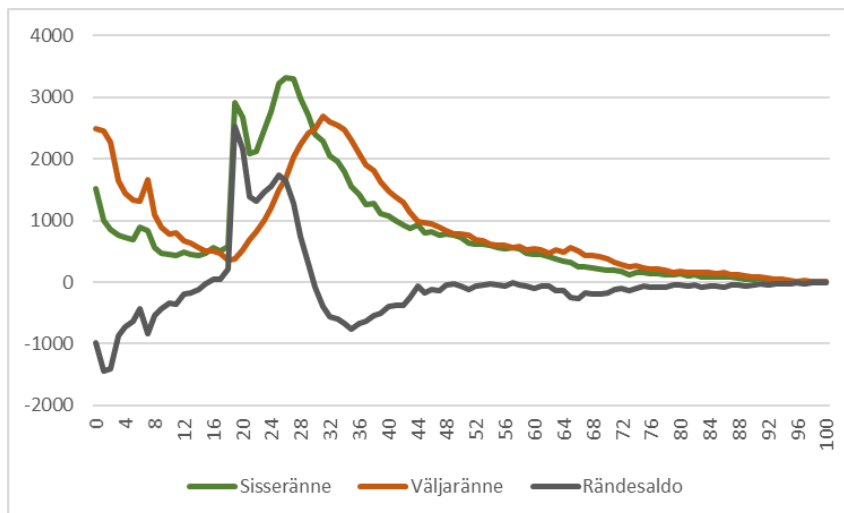
Välisrände teel saab Eesti juurde peamiselt noori ja pereemas inimesi (**joonis 2.1.6**). 20-25-aastaste inimeste Eestisse ränne on ilmselt paljuski seotud Eestisse õppima tulekuga ja suunatud rohkem suurematesse linnadesse. See on suure tõenäosusega ka see osa rändajatest, kes on tulnud Eestisse lühiajaliselt (vt Kalm ja Tammaru 2021). Palju on Eestisse saabunud ka pereemas inimesi, kellega sageli rändavad kaasa lapsed. Huvitav on see, et välisrände teel on Eesti juurde saanud ka vanemas tööeas ja pensioniea alguses olevaid inimesi. Selle rühma puhul võib vähemalt mingi osa olla seotud Eestisse tagasirändega ehk saavad tagasi inimesed, kes varasematel perioodidel on Eestist lahkunud. See, kuidas välisränne mingi konkreetse piirkonna rahvastikuarenguid mõjutab, sõltub palju rändevoo suurusel ja rändajate demograafilisest koosseisust. Antud analüüsi juures on iga valla rahvastikuprognosi puhul arvesse võetud, millises vanuses inimesed on varasemate aastate andmete põhjal valda tulnud ja sealt lahkunud (andmeid on võimalik huvi korral jagada).

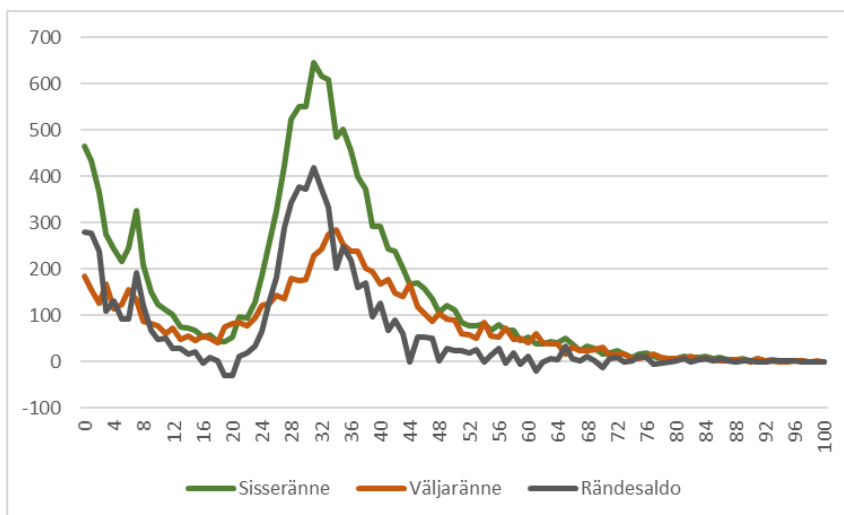
Joonis 2.1.7. Eesti siserändes osalevate inimeste arv vanuse järgi, 2015-2023.

Siserändes osales perioodil 2015-2023 igal aastal keskmiselt 3% (umbes 40 000 inimest aastas) kogu Eesti rahvastikust. Siin on arvestatud rännet, mis toimus üle KOV piiride. Võib arvata, et tegelikkuses on elukohavahetusi palju rohkem, sest suur osa rändest toimub kohalike omavalitsuste sees. Siin saab aga kajastatud vaid KOVide vaheline ränne. Siserändes osalevad peamiselt noored ja perealised, viimastega rändavad koos ka lapsed (**joonis 2.1.7**). Vanemas tööeas ja pensionieas vahetavad inimesed elukohta palju vähem. Rändajate vanuskoosseis võib aga oluliselt erineda kui vaatame täpsemalt, millises vanuses inimesed erinevatesse linnadesse ja valdadesse lähevad. Suuremad linnad on tavapäraselt atraktiivsed noortele, kes lähevad sinna eelkõige õppimise ja töötamise eesmärgil. **Joonisel 2.1.8.a** on näha, et Tallinn võidab rahvastikku just noorte (16-29-aastaste) arvelt, kõikide teiste vanusrühmade rändesaldo on Tallinnas negatiivne, eriti paistab silma just perealiste ja laste Tallinnast lahkumine. Võib arvata, et suures osas asuvad need inimesed elama Tallinna tagamaale. Tallinna tagamaa hulka kuuluv Rae vald võidab peaaegu kõikidesse vanusrühmadesse kuuluvate inimeste arvelt (**joonis 2.1.8.b**), aga eriti suur on positiivne rändesaldo just pere-ealiste ja laste puhul. Kaugemates piirkondades on suundumused aga sageli hoopis teistsugused - noored lahkuvad ja asemele ei ole eriti kedagi tulema. Saarde valla näitel (**joonis 2.1.8.c**) näeme, et vallast lahkub palju noori, positiivne on rändesaldo aga eakate (65+ vanuses inimesed) hulgas. Seega võib rändajate Seega võib rändajate vanuskoosseis erinevates linnades ja valdades olla väga erisugune.

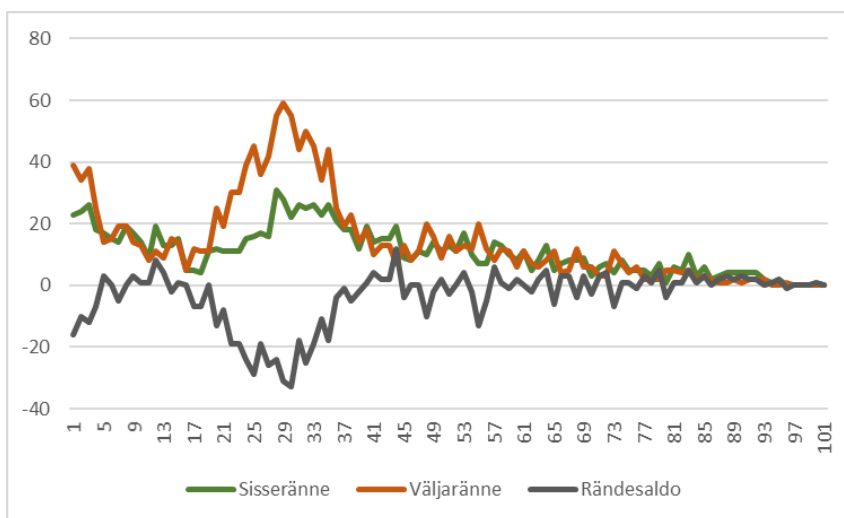
a) Tallinn

b) Rae vald

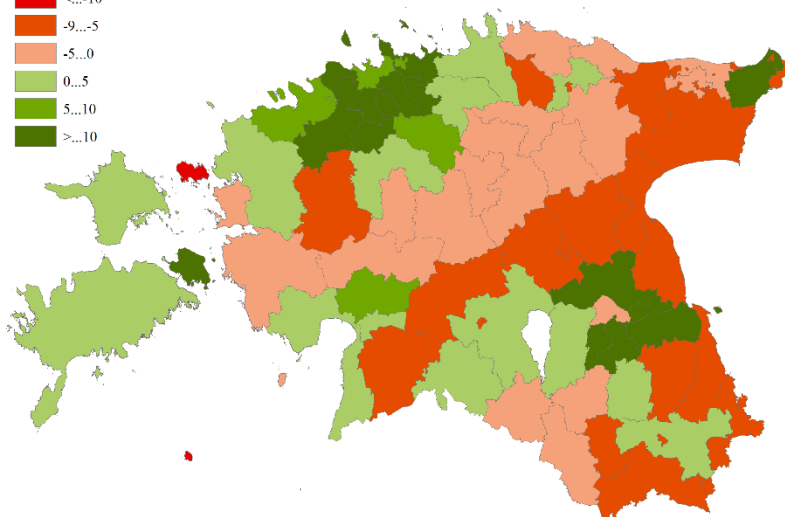
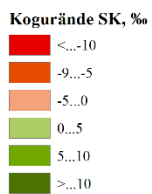

c) Saarde vald

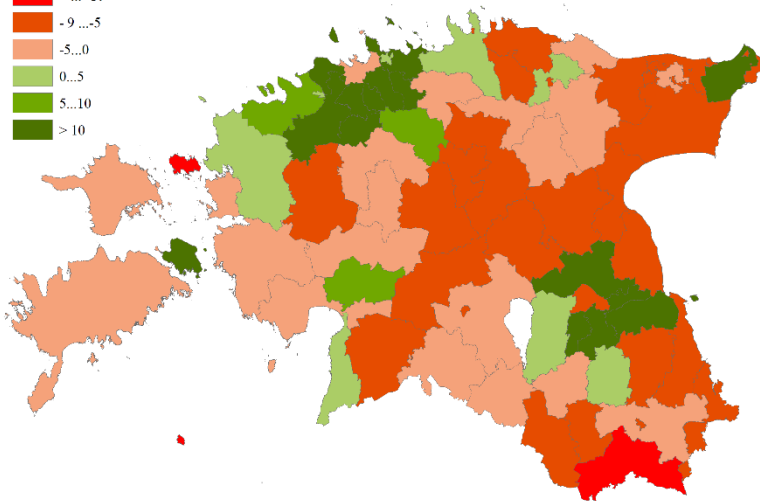
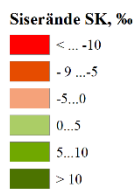

Joonis 2.1.8. Eesti-siseste rändajate vanuskoosseisus erinevate kohalike omavalitsuste näitel, 2015-2023

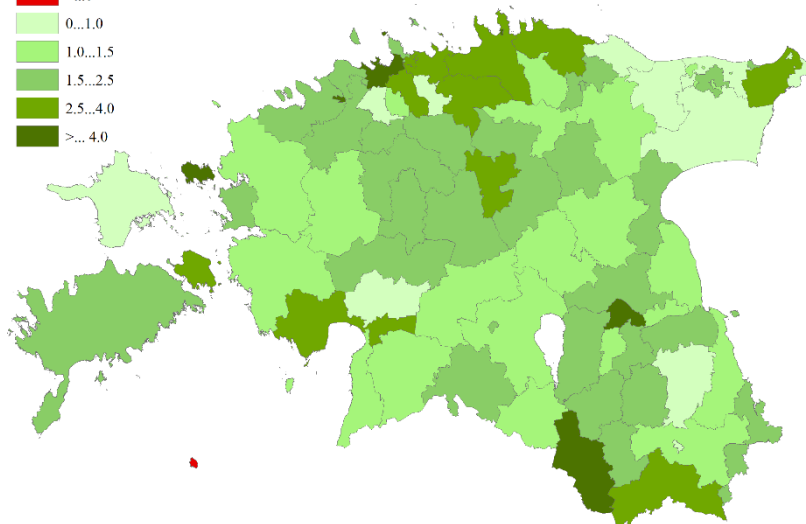
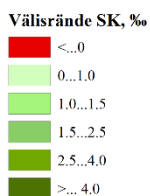
a) Koguränne

b) Siseränne

c) Välisränne

Joonis 2.1.9. Rände saldokordaja Eesti kohalikes omavalitsustes, 2015-2023.

Rände geograafiline analüüs näitab, et rände mõju on Eesti erinevate piirkondade rahvastikule

väga erinev (**joonis 2.1.9**). Rände teel võivad rahvastikku pealinn ja selle ümbruse vallad, samuti regioonikeskuseid (Tartu, Pärnu, Narva) ümbritsevad vallad. Rändesaldokordaja on aga positiivne ka mõnes kaugemas piirkonnas, näiteks suurematel saartel nagu Saaremaal, Muhumaal ja Hiiumaal. Rahvastikukadu on rände teel suurem mitmetes Ida-, Kesk- ja Lõuna-Eesti valdades. Inimeste koondumine suurematesse linnaregioonidesse ning eriti just Tallinna linnaregiooni on olnud valitsev suundumus juba aastakümneid ja sama trendi kinnitab ka siinne analüüs.

Ainult siserände keskendudes torkab selgelt silma eeslinnastumise suundumus (inimeste liikumine keskuslinnast selle tagamaale) (**joonis 2.1.9.b**). Tallinna puhul saab rääkida ka kaug-eeslinnastumisest, mille käigus liiguvad inimesed linna vahetult tagamaalt isegi kaugemale (nt võivad rände kaudu rahvastikku Lääne-Harju vald, Lääne-Nigula vald). Suuremad keskused (Tallinn, Tartu, Pärnu) ise aga kaotavad siserände teel rahvastikku. Suur rahvastikukadu toimub siserände teel Kesk- ja Ida-Eesti valdades ning ka mitmetes Lõuna-Eesti omavalitsustes. Väiksem on rahvastikukadu Lääne-Eestis, sh saartel (Muhu vald võidab rahvastikku ka ainult siserände teel).

Kui ainult välisrände suundumusi vaadata (**joonis 2.1.9.c**), siis on väga huvitav, et viimase üheksa aasta keskmine välisrände saldo on positiivne peaaegu kõikides Eesti kohalikes omavalitsustes. Ainus erand on Ruhnu vald, mis on inimesi kaotanud ka välisrände teel. Välisrände tulemuste puhul on oluline veelkord rõhutada, et keskmise arvutamisse ei kaasatud ajutise kaitse saajaid ning andmete täpsemal vaatlusel selgus, et välisrände saldo oleks enamikus KOVides positiivne ka ilma 2022 ja 2023 aastata.

Rohkem on välisrände teel rahvastikku juurde saanud suuremad linnad ja neid ümbritsevad KOVid. Varasemate uuringute põhjal on teada, et väga suur hulk sisserändajatest (rohkem kui 60%) asub Eestisse saabudes elama Tallinnasse (Kalm ja Tammaru 2021) ning veidi rohkem kui 10% Tartusse. Seega jaguneb teiste valdade vahel tegelikult pigem väike hulk sisserändajaid. Sellegipoolest on oluline, et peaaegu kõikidesse Eesti valdadesse tuleb välisriikidest rohkem inimesi kui vastupidi ning välisrände panustab rahvastikukasvu. Nii mitmegi KOVi puhul tasandab välisrände ka negatiivset siserännet ning viib kogurände saldo plussi (nt Saaremaa, Hiiumaa, Viljandi vallad).

Välisrände teel saab Eesti juurde mitmesuguse kultuuritaustaga inimesi (vt nt Kalm ja Tammaru 2021), üha suuremat rolli on välisrändes aga hakanud mängima ka tagasirändajad ehk inimesed, kes on varasemalt Eestist lahkunud ja otsustanud nüüd tagasi tulla. Perioodil 2004-2015 lahkus Eestist oluliselt rohkem Eesti kodanikke kui siia saabus ehk Eesti kodanike välisrändesaldo oli väga tugevalt negatiivne. Alates 2015. aastast on Eesti kodanike tagasiränne aga oluliselt kasvanud ning viimase üheksa aasta jooksul on enamik aastad olnud sellised, kus Eesti kodanike välisrändesaldo on olnud positiivne (vaid kolmel aastal olnud negatiivne); näiteks 2022. aastal tuli tagasi Eestisse 1629 Eesti kodanikku rohkem kui siit lahkus (Statistikaamet 2024) ning see moodustas 15% kogu positiivsest välisrände saldost (ajutise kaitse saajaid mitte sisse arvestades). See tähendab, et sisseränne ei tähenda alati teisest kultuuriruumist inimeste saabumist, vaid puudutab küllaltki suures osas Eesti oma kodanikke, kes on siit varasemalt lahkunud.

Sisserändes on ka olulised piirkondlikud erinevused. Esmakordselt Eestisse saabunud asuvad pigem elama suurematesse linnadesse ja seepärast on ka näiteks Tallinnas uus-sisserändajate osakaal võrreldes tagasirändajatega oluliselt suurem. See omakorda viitab sellele, et tagasirändajate roll sisserändes on suurem just ülejäänud Eesti linnades ja valdades.

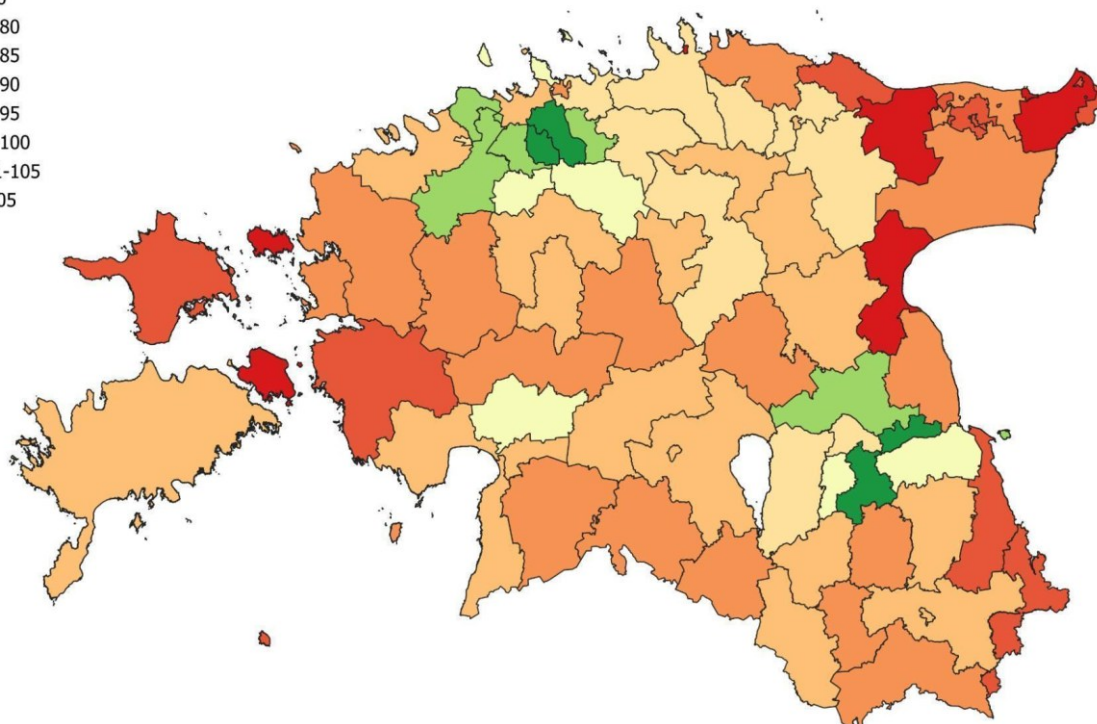
2.1.4 RAHVASTIKUPROGNOOSI TULEMUSED

Baasstsenaarium

Teoreetilise baasstsenaariumi korral näeme, milliseks kujuneks Eesti kohalike omavalitsuste rahvaarv juhul kui sise- ega välisrännet ei toimuks. Praeguse sündimus- ja suremuskäitumise jätkudes ning rände puududes kahaneks Eesti rahvaarv perioodil 2024-2050 tervikuna 11% (157 857 inimese võrra) (**tabel 2.1.1**). Sisemine taastepotentsiaal on olemas vaid osadel Tallinna ja Tartu lähiümbruse valdadel, kus on üldiselt ka noorem vanusstruktuur. Kõige suurem taastepotentsiaal on Rae vallas, mis kasvaks ka ilma rändeta 10%. Enamikul Eesti valdadel aga sisemine taastepotentsiaal puudub. Kõige enam, ligi kolmandiku võrra, kahaneksid praeguse suremus- ja sündimuskäitumise juures Vormsi vald ning Loksja ja Sillamäe linnad. See tähendab, et enamiku Eesti valdade rahvaarv saab kasvada üksnes sisse- ja välisrände teel.

Baasstsenaariumi rahvastiku muutus 2024-2050, % (2024=100%)

- <76
- 76-80
- 81-85
- 86-90
- 91-95
- 96-100
- 101-105
- >105

Joonis 2.1.10. Rahvaarvu muutus Eesti KOVides baasstsenaariumi korral, 2024-2050. 2024=100%

Tabel 2.1.1. Rahvaarvu muutus Eesti KOVides baasstsenaariumi korral, 2024-2050.

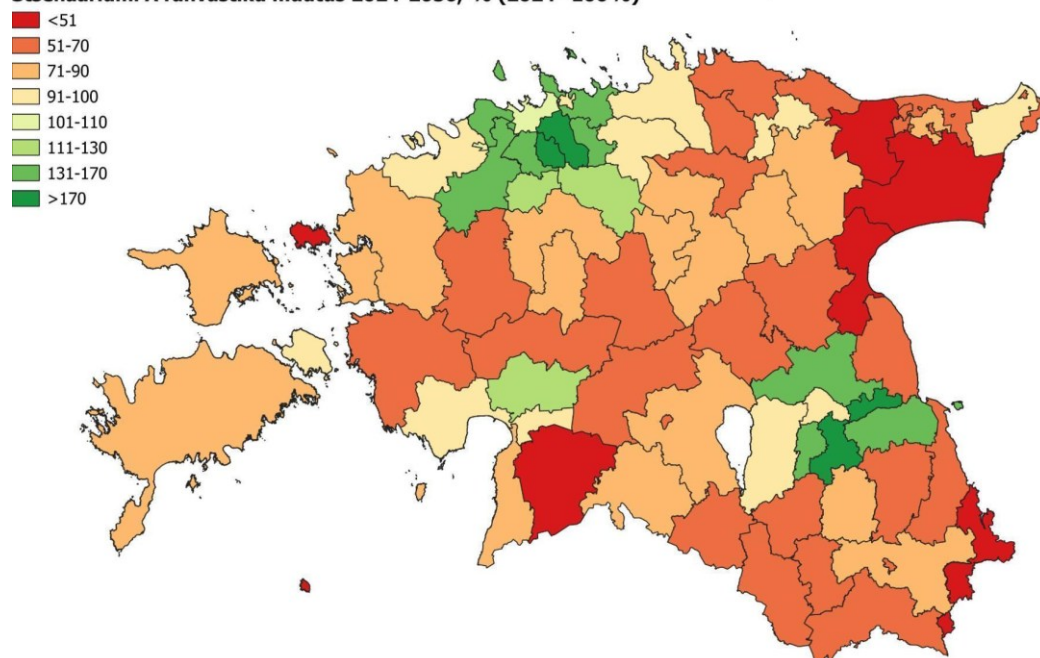
KOV nimi	2024	2050	Muutus	%	KOV nimi	2024	2050	muutus	%
Rae vald	24889	27267	2378	10	Saaremaa vald	30292	26099	-4193	-14
Kambja vald	14314	15317	1003	7	Otepää vald	6338	5456	-882	-14
Kiili vald	6721	7157	436	6	Põlva vald	13437	11564	-1873	-14
Luunja vald	5771	6134	363	6	Valga vald	15686	13480	-2206	-14
Tartu vald	12921	13447	526	4	Võru linn	12136	10387	-1749	-14
Saku vald	11792	12004	212	2	Märjamaa vald	7420	6324	-1096	-15
Saue vald	26104	26496	392	2	Lääne-Nigula vald	6955	5907	-1048	-15
Raasiku vald	5356	5425	69	1	Haapsalu linn	13368	11352	-2016	-15
Harku vald	18199	18356	157	1	Antsla vald	4083	3449	-634	-16
Kastre vald	5986	5906	-80	-1	Tõrva vald	5913	4974	-939	-16
Viimsi vald	22974	22644	-330	-1	Peipsiääre vald	5040	4231	-809	-16
Nõo vald	4366	4291	-75	-2	Toila vald	4296	3589	-707	-16
Kose vald	7802	7583	-219	-3	Maardu linn	17029	14219	-2810	-17
Kohila vald	7847	7608	-239	-3	Põltsamaa vald	9507	7909	-1598	-17
Tori vald	12548	12041	-507	-4	Kanepi vald	4536	3761	-775	-17
Keila linn	10985	10455	-530	-5	Rõuge vald	4733	3913	-820	-17
Kadrina vald	4672	4432	-240	-5	Türi vald	10647	8777	-1870	-18
Jõelähtme vald	7546	7130	-416	-6	Põhja-Pärnumaa vald	8007	6558	-1449	-18
Tartu linn	100997	94397	-6600	-7	Haljala vald	4017	3279	-738	-18
Rakvere vald	5853	5424	-429	-7	Mulgi vald	7048	5753	-1295	-18
Järva vald	8755	8105	-650	-7	Kihnu vald	503	409	-94	-19
Kuusalu vald	6459	5917	-542	-8	Saarde vald	4380	3532	-848	-19
Elva vald	14908	13564	-1344	-9	Alutaguse vald	4103	3303	-800	-19
Anija vald	6402	5821	-581	-9	Lääneranna vald	4994	4013	-981	-20
Vinni vald	6819	6185	-634	-9	Viru-Nigula vald	5767	4594	-1173	-20
Kehtna vald	5547	5010	-537	-10	Räpina vald	5976	4744	-1232	-21
Võru vald	10329	9277	-1052	-10	Hiiumaa vald	8418	6639	-1779	-21
Rapla vald	13549	12145	-1404	-10	Jõhvi vald	12388	9705	-2683	-22
Väike-Maarja vald	5631	5026	-605	-11	Kohtla-Järve linn	33438	26005	-7433	-22
Rakvere linn	15735	13874	-1861	-12	Ruhnu vald	103	80	-23	-22
Jõgeva vald	12951	11400	-1551	-12	Narva linn	53360	41237	-12123	-23
Häädemeeste vald	4750	4176	-574	-12	Setomaa vald	2793	2158	-635	-23
Pärnu linn	52712	46271	-6441	-12	Mustvee vald	4924	3672	-1252	-25
Lääne-Harju vald	13838	12126	-1712	-12	Narva-Jõesuu linn	4292	3136	-1156	-27
Tallinn	457572	400049	-57523	-13	Lüganuse vald	8076	5900	-2176	-27
Paide linn	10698	9310	-1388	-13	Muhu vald	1628	1189	-439	-27
Viljandi linn	17292	15035	-2257	-13	Sillamäe linn	12396	8851	-3545	-29
Viljandi vald	13527	11756	-1771	-13	Loksa linn	2553	1754	-799	-31
Tapa vald	11073	9586	-1487	-13	Vormsi vald	279	189	-90	-32
Põhja-Sakala vald	7681	6635	-1046	-14	KOKKU	1374730	1216873	-157857	-11

Pealinnastuv Eesti (A)

Pealinnastuva Eesti stsenaariumi korral eeldatakse, et kogu prognoosiperioodi vältel jätkub ränne (nii sise- kui ka välisränne) sarnaselt perioodile 2015-2023 (ülevaade selle perioodi rändest eelnevas alapeatükis). Selliste eelduste realiseerudes kahaneb Eesti rahvaarv perioodil 2024-2050 kokku ligi 30 000 inimese võrra ehk 2% (**tabel 2.1.2**). Seega aitaks ränne tasandada rahvastikukadu, mis tekiks ainult loomuliku iibe teel, aga samas ei ole see piisav, et hoida rahvaarvu stabiilsena või isegi kasvatada.

Eesti kohalike omavalitsuste lõikes on A stsenaariumi puhul võrreldes baasstsenaariumiga küll rohkem neid omavalitsusi, kus rahvaarv prognoosiperioodi lõpuks kasvab, aga see kasv on väga selgelt koondunud suuremate linnade (Tallinn, Tartu, Pärnu) tagamaale (**tabel 2.1.2** ja **joonis 2.1.11**). Kõige kiiremini kasvab A stsenaariumi korral Tallinna külje all asuv Rae vald, kus rahvaarv kasvab 2050. aastaks 111% ehk 27 518 inimese võrra. Praeguste rändesuundumuste jätkudes on kõige suuremat rahvastikukadu ette näha Vormsi ja Ruhnu saarelistes omavalitsustes. Väga suur rahvastiku vähenemine paistab silma ka paljudes Ida-Virumaa linnades ja valdades (nt Sillamäe ja Kohtla-Järve linnad, Lüganuse vald).

Stsenaariumi A rahvastiku muutus 2024-2050, % (2024=100%)

Joonis 2.1.11. Rahvaarvu muutus Eesti KOVides pealinnastuva Eesti (A) stsenaariumi korral, 2024-2050. 2024=100%

Tabel 2.1.2. Rahvaarvu muutus Eesti KOVides pealinnastuva Eesti (A) stsenaariumi korral, 2024-2050.

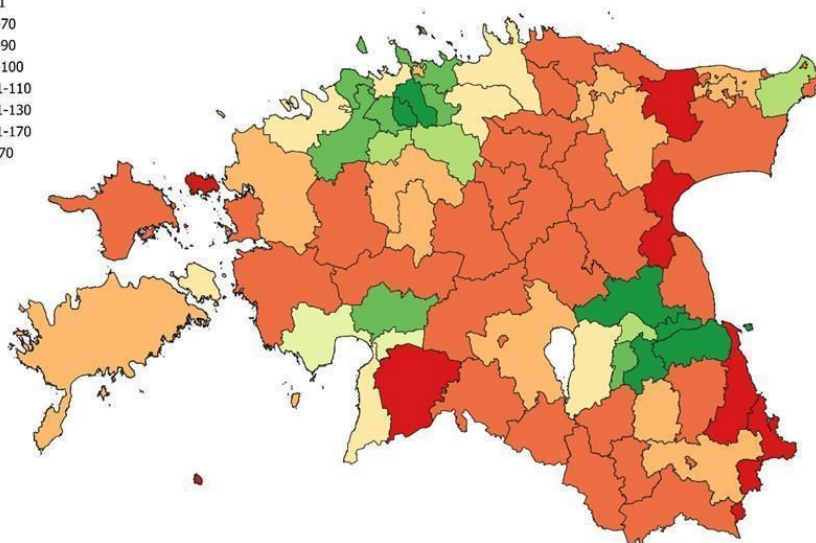
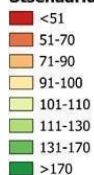
KOV nimi	2024	2050	Muutus	%	KOV nimi	2024	2050	muutus	%
Rae vald	24889	52407	27518	111	Hiiumaa vald	8418	6076	-2342	-28
Kambja vald	14314	27292	12978	91	Väike-Maarja vald	5631	4058	-1573	-28
Luunja vald	5771	10833	5062	88	Jõhvi vald	12388	8887	-3501	-28
Kiili vald	6721	12377	5656	84	Kihnu vald	503	360	-143	-28
Harku vald	18199	30820	12621	69	Haapsalu linn	13368	9552	-3816	-29
Kastre vald	5986	9954	3968	66	Rakvere linn	15735	11176	-4559	-29
Tartu vald	12921	21391	8470	66	Kadrina vald	4672	3279	-1393	-30
Saue vald	26104	41037	14933	57	Viljandi linn	17292	12106	-5186	-30
Saku vald	11792	18519	6727	57	Valga vald	15686	10966	-4720	-30
Viimsi vald	22974	34677	11703	51	Otepää vald	6338	4425	-1913	-30
Raasiku vald	5356	7606	2250	42	Tapa vald	11073	7726	-3347	-30
Jõelähtme vald	7546	10570	3024	40	Haljala vald	4017	2703	-1314	-33
Nõo vald	4366	5911	1545	35	Põhja-Pärnumaa vald	8007	5345	-2662	-33
Kohila vald	7847	9974	2127	27	Toila vald	4296	2761	-1535	-36
Tori vald	12548	14728	2180	17	Peipsiääre vald	5040	3205	-1835	-36
Kose vald	7802	8980	1178	15	Põhja-Sakala vald	7681	4866	-2815	-37
Keila linn	10985	11841	856	8	Võru linn	12136	7667	-4469	-37
Tallinn	457572	483958	26386	6	Türi vald	10647	6706	-3941	-37
Lääne-Harju vald	13838	13753	-85	-1	Jõgeva vald	12951	8157	-4794	-37
Narva-Jõesuu linn	4292	4261	-31	-1	Tõrva vald	5913	3683	-2230	-38
Muhu vald	1628	1599	-29	-2	Lääneranna vald	4994	3099	-1895	-38
Kuusalu vald	6459	6316	-143	-2	Antsla vald	4083	2499	-1584	-39
Rakvere vald	5853	5525	-328	-6	Märjamaa vald	7420	4512	-2908	-39
Maardu linn	17029	15849	-1180	-7	Loksa linn	2553	1494	-1059	-41
Tartu linn	100997	93254	-7743	-8	Viru-Nigula vald	5767	3346	-2421	-42
Anija vald	6402	5897	-505	-8	Põlva vald	13437	7775	-5662	-42
Elva vald	14908	13678	-1230	-8	Narva linn	53360	30154	-23206	-43
Pärnu linn	52712	48172	-4540	-9	Põltsamaa vald	9507	5348	-4159	-44
Rapla vald	13549	11845	-1704	-13	Kohtla-Järve linn	33438	18255	-15183	-45
Häädemeeste vald	4750	4145	-605	-13	Räpina vald	5976	3239	-2737	-46
Võru vald	10329	8786	-1543	-15	Rõuge vald	4733	2565	-2168	-46
Lääne-Nigula vald	6955	5866	-1089	-16	Setomaa vald	2793	1400	-1393	-50
Kanepi vald	4536	3781	-755	-17	Alutaguse vald	4103	2051	-2052	-50
Viljandi vald	13527	11210	-2317	-17	Mustvee vald	4924	2422	-2502	-51
Saaremaa vald	30292	24899	-5393	-18	Sillamäe linn	12396	6023	-6373	-51
Vinni vald	6819	5602	-1217	-18	Saarde vald	4380	2106	-2274	-52
Kehtna vald	5547	4309	-1238	-22	Lüganuse vald	8076	3603	-4473	-55
Mulgi vald	7048	5345	-1703	-24	Ruhnu vald	103	38	-65	-63
Paide linn	10698	7775	-2923	-27	Vormsi vald	279	88	-191	-68
Järva vald	8755	6355	-2400	-27	KOKKU	1374730	1344818	-29912	-2

Regioonikeskuste Eesti (B)

Selle ja järgmise C stsenaariumi puhul lähtume regionaalse rahvastikukasvu eesmärgist, milleni püüame jõuda siserändevoogude ümbersuunamise abil. Välisrände saldo nende stsenaariumide puhul ei muutu. Erinevalt tavapärasest rahvastikuprognosi loogikast, kus tahetakse näha, kuhu erinevaid eeldusi testides välja jõuame, püüame nende kahe stsenaariumi puhul saavutada kindlat eesmärki ning prognoosi tegemise käigus vaatame, kuidas soovitud lõpptulemuseni jõuame. B stsenaariumi puhul võimestame asustuse koondumist regioonikeskuste linna-regioonidesse (Tartu, Pärnu, Ida-Viru keskuslinnad) ning püüame piirata kontrollimatut haja-asustuse arengut. Selleks peaks regioonikeskuste ja nende tagamaa KOVide rahvaarv tõusma 20% võrreldes A stsenaariumi 2050. aasta rahvaarvuga. Regioonikeskuste ja nende tagamaa rahvaarvu kasv tuleneb peamiselt kaugemate kohalike omavalitsusüksuste ja Tallinna linnaregiooni arvelt. KOVide tüübid ja täpsem rahvaarvu muutus erinevate valdade puhul on välja toodud lisas 4.

Kõige suurem muutus ongi seotud regioonikeskuste ja nende linnaregioonidega. Selle stsenaariumi puhul kasvavad prognoosiperioodi lõpuks ka Tartu ja Pärnu. Kuigi A stsenaariumiga võrreldes nähakse regioonikeskuste ja nende tagamaa puhul ette 20% suurust kasvu, siis ei piisa sellest, et ka Ida-Virumaa suuremad keskuslinnad kasvule saada. Järgnevalt vaatamegi täpsemalt, millist jõupingutust 20% kasv A stsenaariumiga võrreldes regioonikeskuste valdadele tähendab (**tabel 2.1.4**).

Stsenaariumi B rahvastiku muutus 2024-2050, % (2024=100%)

Joonis

Rahvaarvu

KOVides regioonikeskuste Eesti (B) stsenaariumi korral, 2024-2050. 2024=100%

2.1.12.

muutus Eesti

Tabel 2.1.3. Rahvaarvu muutus Eesti KOVides regioonikeskuste Eesti (B) stsenaariumi korral, 2024-2050.

KOV nimi	2024	2050	Muutus	%	KOV nimi	2024	2050	muutus	%
Kambja vald	14314	32648	18334	128	Põhja-Pärnumaa vald	8007	5588	-2419	-30
Luunja vald	5771	12970	7199	125	Paide linn	10698	7378	-3320	-31
Tartu vald	12921	25613	12692	98	Hiiumaa vald	8418	5758	-2660	-32
Rae vald	24889	48674	23785	96	Mulgi vald	7048	4818	-2230	-32
Kastre vald	5986	10449	4463	75	Haapsalu linn	13368	9108	-4260	-32
Kiili vald	6721	11483	4762	71	Narva linn	53360	36192	-17168	-32
Harku vald	18199	28511	10312	57	Rakvere linn	15735	10656	-5079	-32
Saue vald	26104	38335	12231	47	Peipsiääre vald	5040	3381	-1659	-33
Saku vald	11792	17282	5490	47	Valga vald	15686	10444	-5242	-33
Nõo vald	4366	6221	1855	42	Viljandi linn	17292	11450	-5842	-34
Tori vald	12548	17673	5125	41	Kohtla-Järve linn	33438	21901	-11537	-35
Viimsi vald	22974	32298	9324	41	Järva vald	8755	5696	-3059	-35
Raasiku vald	5356	7072	1716	32	Väike-Maarja vald	5631	3638	-1993	-35
Jõelähtme vald	7546	9850	2304	31	Haljala vald	4017	2580	-1437	-36
Kohila vald	7847	9974	2127	27	Kadrina vald	4672	2964	-1708	-37
Narva-Jõesuu linn	4292	5094	802	19	Otepää vald	6338	3987	-2351	-37
Kose vald	7802	8980	1178	15	Tapa vald	11073	6955	-4118	-37
Tartu linn	100997	111916	10919	11	Võru linn	12136	7267	-4869	-40
Pärnu linn	52712	57608	4896	9	Jõgeva vald	12951	7734	-5217	-40
Tallinn	457572	459757	2185	0	Põhja-Sakala vald	7681	4366	-3315	-43
Lääne-Harju vald	13838	13753	-85	-1	Türi vald	10647	6037	-4610	-43
Muhu vald	1628	1599	-29	-2	Tõrva vald	5913	3309	-2604	-44
Kuusalu vald	6459	6316	-143	-2	Lääneranna vald	4994	2779	-2215	-44
Keila linn	10985	10703	-282	-3	Antsla vald	4083	2255	-1828	-45
Elva vald	14908	14360	-548	-4	Põlva vald	13437	7411	-6026	-45
Anija vald	6402	5897	-505	-8	Märjamaa vald	7420	4047	-3373	-45
Häädemeeste vald	4750	4365	-385	-8	Loksa linn	2553	1344	-1209	-47
Rakvere vald	5853	5269	-584	-10	Alutaguse vald	4103	2148	-1955	-48
Maardu linn	17029	14685	-2344	-14	Viru-Nigula vald	5767	3019	-2748	-48
Jõhvi vald	12388	10666	-1722	-14	Rõuge vald	4733	2439	-2294	-48
Rapla vald	13549	11248	-2301	-17	Sillamäe linn	12396	6338	-6058	-49
Võru vald	10329	8345	-1984	-19	Põltsamaa vald	9507	4807	-4700	-49
Lääne-Nigula vald	6955	5601	-1354	-19	Setomaa vald	2793	1400	-1393	-50
Kanepi vald	4536	3610	-926	-20	Räpina vald	5976	2911	-3065	-51
Viljandi vald	13527	10617	-2910	-22	Lüganuse vald	8076	3790	-4286	-53
Saaremaa vald	30292	23684	-6608	-22	Mustvee vald	4924	2173	-2751	-56
Kehtna vald	5547	4309	-1238	-22	Saarde vald	4380	1903	-2477	-57
Toila vald	4296	3313	-983	-23	Ruhnu vald	103	38	-65	-63
Vinni vald	6819	5060	-1759	-26	Vormsi vald	279	88	-191	-68
Kihnu vald	503	360	-143	-28	KOKKU	1374730	1343112	-31618	-2

Ühiskondliku jõupingutuse suurus sellise rahvaarvu kasvu saavutamiseks varieerub piirkondlikult väga palju (**tabel 2.1.4. ja lisa 4**). See sõltub nii konkreetse linna ja valla soo- ja vanuskoosseisust kui ka demograafilistest suundumustest. Näiteks peaksid Tartu ja Pärnu pingutama selle nimel, et igal aastal saabuks omavalitsustesse rohkem inimesi kui sealt lahkub. Suurema jõupingutuse peavad regioonikeskustest tegema Kohtla-Järve ja Narva, kelle rahvaarv langeks seniste rändesuundumuste jätkudes vastavalt 45% ja 43% võrra (**tabel 2.1.4; A stsenaariumi tabel 2.1.2**). Rändesaldot positiivseks saada tundub olevat tohutult keeruline ülesanne. Et kiiret rahvaarvu vähenemist peatada ja A stsenaariumiga võrreldes kasvada, tuleks Kohtla-Järve ja Narva puhul pingutada selle nimel, et inimesed tahaksid sinna jääda ja väljaränne oleks väiksem, kui praegused trendid ette näevad.

Tabel 2.1.4. Rahvaarvu muutus ja jõupingutuse suurus regioonikeskuste KOVides ja Tallinnas A ja B stsenaariumi puhul

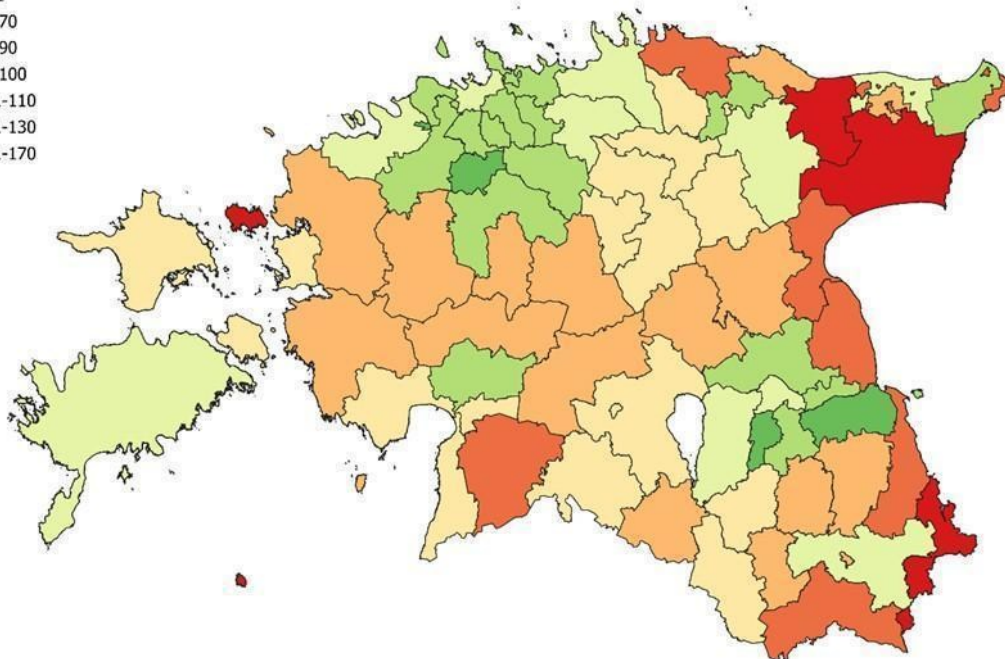
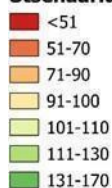
KOV	Rahva- arvu kasvu %	2024	Rahvaarv 2050		Muutus	Rändesaldo aastas		Väljarändesaldo aastas
			A	B	B vs A	A	B	
Pärnu linn	20	52712	48172	57608	9436	-60	170	183
Tartu linn	20	100997	93254	111916	18662	-694	165	503
Jõhvi vald	20	12388	8887	10666	1779	-44	23	19
Kohtla-Järve	20	33438	18255	21901	3646	-308	-180	51
Narva linn	20	53360	30154	36192	6038	-375	-172	25

Väikekeskuste Eesti (C)

Stsenaarium C eesmärk on, et väljaspool Tallinna ja regioonikeskusi ning nende tagamaad paiknevates KOVides kasvab rahvaarv A stsenaariumi 2050. aasta rahvaarvuga võrreldes 30%. Ühiskondlik jõupingutus sellise lõpptulemuseni jõudmiseks on tohutult suur, paljude KOVide puhul ilmselt isegi võimatu ülesanne (vt ka lisa 4). Et kaugemates piirkondades sellise kasvuni jõuda peaks näiteks Tallinna linnaregioonist (Tallinn + lähivallad) mujale kolima ligikaudu 90 000 inimest. Kuigi A stsenaariumiga võrreldes on Tallinna ja regioonikeskuste linnaregioonidest kaugemale jäävate KOVide rahvaarvu kasv märkimisväärne, ei vii see paljudel juhtudel välja rahvaarvu kasvuni praeguse 2024. aasta seisuga võrreldes (**tabel 2.1.5**). Küll aga aitab see oluliselt pidurdada rahvaarvu vähenemist ning on ka kaugemaid piirkondi, kus õnnestub sellise jõupingutuse määraga rahvaarv kasvama panna, nt Saaremaa ja Vinni vald (**tabel 2.1.5., joonis 2.1.13**).

Stsenaariumi C rahvastiku muutus 2024-2050, % (2024=100%)

Joonis 2.1.13. Rahvaarvu muutus Eesti KOVides väikekeskuste Eesti (C) stsenaariumi korral, 2024-2050. 2024=100%

Tabel 2.1.5. Rahvaarvu muutus Eesti KOVides väikekeskuste Eesti (C) stsenaariumi korral, 2024-2050.

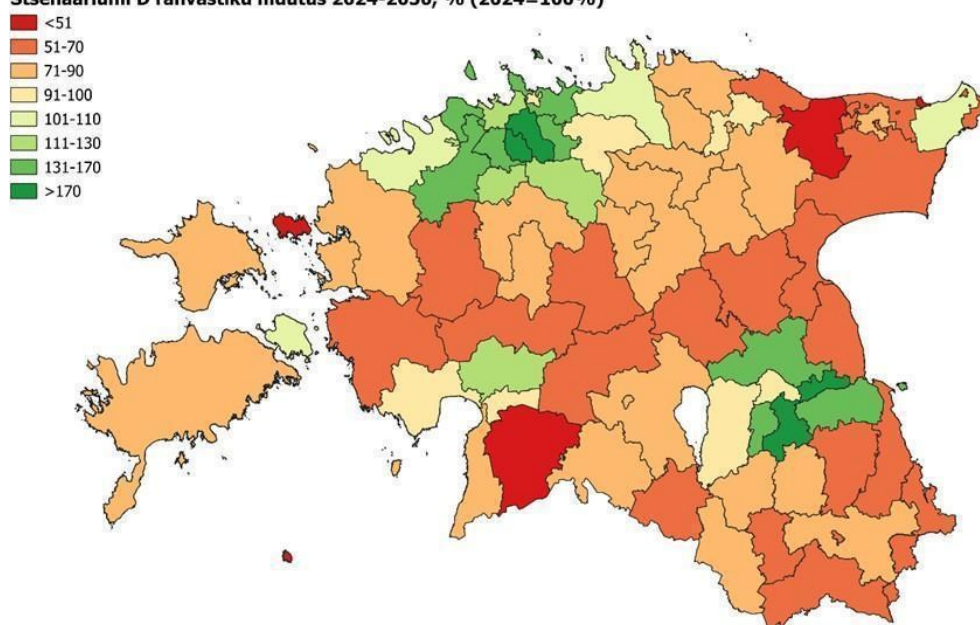
KOV nimi	2024	2050	Muutus	%	KOV nimi	2024	2050	muutus	%
Kastre vald	5986	9954	3968	66	Haapsalu linn	13368	12430	-938	-7
Keila linn	10985	15421	4436	40	Rakvere linn	15735	14526	-1209	-8
Kohila vald	7847	10958	3111	40	Kadrina vald	4672	4253	-419	-9
Nõo vald	4366	5911	1545	35	Otepää vald	6338	5759	-579	-9
Kose vald	7802	9879	2077	27	Viljandi linn	17292	15702	-1590	-9
Maardu linn	17029	20569	3540	21	Valga vald	15686	14225	-1461	-9
Raasiku vald	5356	6183	827	15	Tapa vald	11073	10035	-1038	-9
Narva-Jõesuu linn	4292	4952	660	15	Jõhvi vald	12388	10666	-1722	-14
Rae vald	24889	28715	3826	15	Kehtna vald	5547	4755	-792	-14
Harku vald	18199	20977	2778	15	Lääne-Nigula vald	6955	5866	-1089	-16
Kiili vald	6721	7741	1020	15	Kanepi vald	4536	3781	-755	-17
Kambja vald	14314	16473	2159	15	Põhja-Sakala vald	7681	6330	-1351	-18
Luunja vald	5771	6640	869	15	Võru linn	12136	9965	-2171	-18
Saku vald	11792	13558	1766	15	Jõgeva vald	12951	10627	-2324	-18
Viimsi vald	22974	26403	3429	15	Türi vald	10647	8711	-1936	-18
Tori vald	12548	14401	1853	15	Tõrva vald	5913	4786	-1127	-19
Jõelähtme vald	7546	8656	1110	15	Lääneranna vald	4994	4019	-975	-20
Tartu vald	12921	14806	1885	15	Antsla vald	4083	3250	-833	-20
Saue vald	26104	29910	3806	15	Märjamaa vald	7420	5870	-1550	-21
Rapla vald	13549	15408	1859	14	Loksa linn	2553	1939	-614	-24
Rakvere vald	5853	6641	788	13	Viru-Nigula vald	5767	4355	-1412	-24
Toila vald	4296	4721	425	10	Põlva vald	13437	10118	-3319	-25
Lääne-Harju vald	13838	15112	1274	9	Põhja-Pärnumaa vald	8007	5891	-2116	-26
Kuusalu vald	6459	6933	474	7	Põltsamaa vald	9507	6938	-2569	-27
Saaremaa vald	30292	32399	2107	7	Kihnu vald	503	360	-143	-28
Vinni vald	6819	7290	471	7	Räpina vald	5976	4205	-1771	-30
Võru vald	10329	10580	251	2	Peipsiääre vald	5040	3515	-1525	-30
Tartu linn	100997	102357	1360	1	Narva linn	53360	36192	-17168	-32
Anija vald	6402	6460	58	1	Haljala vald	4017	2703	-1314	-33
Tallinn	457572	460943	3371	1	Kohtla-Järve linn	33438	21901	-11537	-35
Elva vald	14908	15005	97	1	Mustvee vald	4924	3137	-1787	-36
Pärnu linn	52712	52844	132	0	Saarde vald	4380	2733	-1647	-38
Viljandi vald	13527	13440	-87	-1	Rõuge vald	4733	2565	-2168	-46
Mulgi vald	7048	6930	-118	-2	Sillamäe linn	12396	6611	-5785	-47
Muhu vald	1628	1599	-29	-2	Setomaa vald	2793	1400	-1393	-50
Häädemeeste vald	4750	4549	-201	-4	Alutaguse vald	4103	2051	-2052	-50
Järva vald	8755	8274	-481	-5	Lüganuse vald	8076	3946	-4130	-51
Paide linn	10698	10105	-593	-6	Ruhnu vald	103	38	-65	-63
Hiiumaa vald	8418	7913	-505	-6	Vormsi vald	279	88	-191	-68
Väike-Maarja vald	5631	5260	-371	-7	KOKKU	1374730	1344818	-29912	-2

Sisserände Eesti (D)

Selle stsenaariumi puhul eeldatakse senise siserände jätkumist kogu prognoosiperioodi vältel. Välisrände osas eeldatakse iga KOVi puhul 50%-list kasvu võrreldes senise välisrände saldo keskmisega (perioodi 2015-2023 kohta). D stsenaariumi realiseerudes kasvaks Eesti rahvaarv perioodil 2024-2050 kokku umbes 31 500 inimese võrra ehk 2%. Seega on D stsenaarium ainus, mis viiks Eesti rahvaarvu kasvule.

Kuigi välisrände saldo oli peaaegu kõikides Eesti omavalitsustes (v.a Ruhnu) positiivne (vt **joonist 2.1.9.c**), jagunevad välisrände vood üle Eesti ebaühtlaselt – suurem osa sisserändajatest koondub suurematesse linnadesse (nt Tallinnasse ja Tartusse), kus mõjutab ka sealset rahvastiku koosseisu enam. Teisi Eesti piirkondi mõjutab välisrände vähem ning kuigi see mõju on rahvaarvu kasvu mõttes positiivne, ei aita see enamike KOVide puhul võidelda negatiivsest siserändest ja loomulikust iibest tuleneva rahvaarvu vähenemisega (**tabel 2.1.6. ja joonis 2.1.14**). Rahvaarvu muutuse geograafilised mustrid on küllaltki sarnased stsenaariumile A, kuid on siiski selgelt näha, 50% suurem välisrände aitab nii mõneski vallas tasandada rahvastikukadu, mida tooks kaasa seniste rändetrendide jätkumine (**joonis 2.1.14**). Näiteks on rahvaarvu vähenemine aeglasem mitmes Ida- ja Kagu-Eesti omavalitsuses (nt Alutaguse, Mustvee, Setomaa valdades).

Stsenaariumi D rahvastiku muutus 2024-2050, % (2024=100%)

Joonis 2.1.14. Rahvaarvu muutus Eesti KOVides sisserände Eesti (D) stsenaariumi korral, 2024-2050. 2024=100%

Tabel 2.1.6. Rahvaarvu muutus Eesti KOVides sisserände Eesti (D) stsenaariumi korral, 2024-2050.

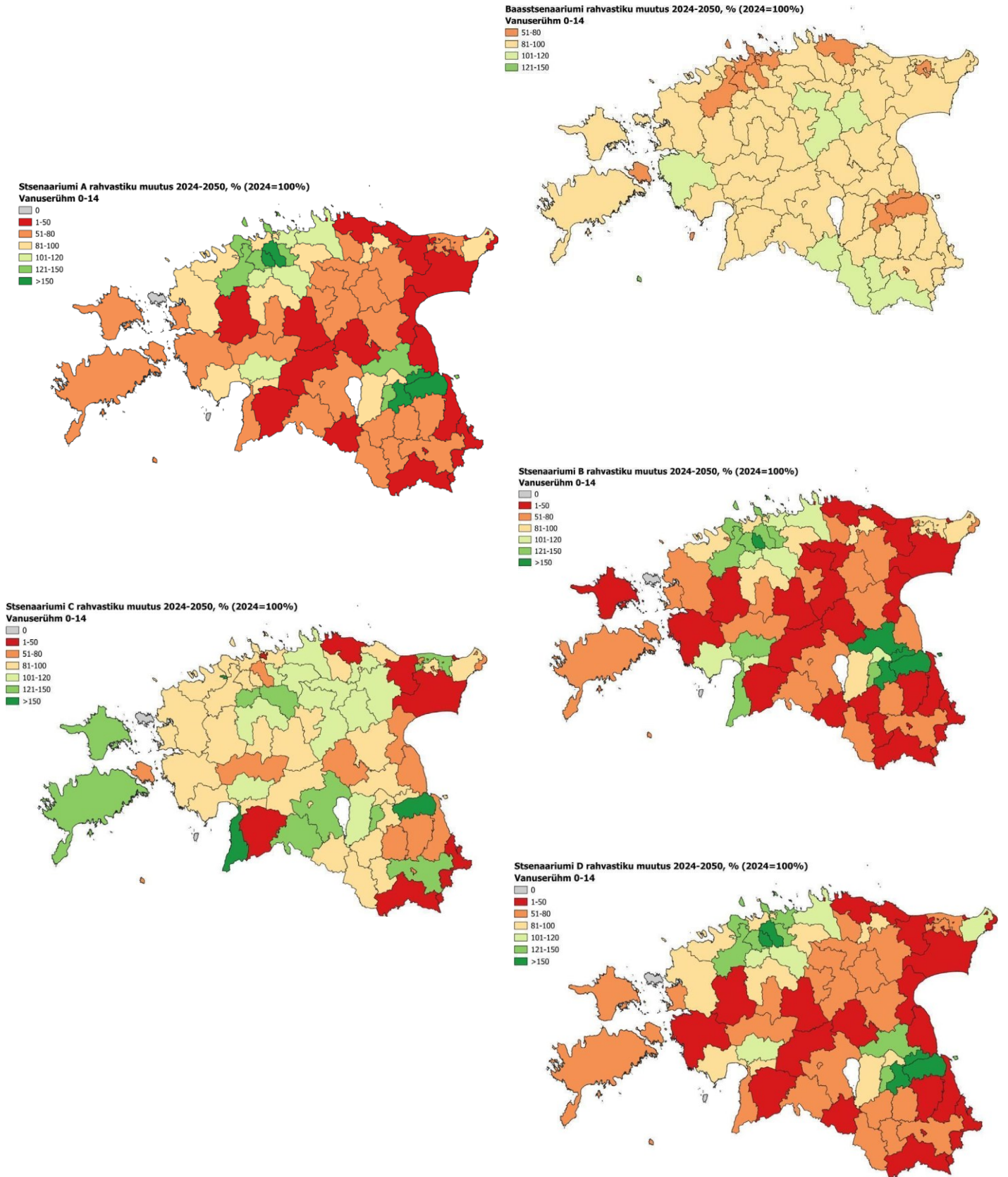
KOV nimi	2024	2050	Muutus	%	KOV nimi	2024	2050	muutus	%
Rae vald	24889	53340	28451	114	Järva vald	8755	6582	-2173	-25
Kambja vald	14314	27566	13252	93	Haapsalu linn	13368	9918	-3450	-26
Luunja vald	5771	10903	5132	89	Väike-Maarja vald	5631	4175	-1456	-26
Kiili vald	6721	12469	5748	86	Rakvere linn	15735	11517	-4218	-27
Harku vald	18199	30965	12766	70	Kihnu vald	503	368	-135	-27
Kastre vald	5986	10060	4074	68	Jõhvi vald	12388	9062	-3326	-27
Tartu vald	12921	21642	8721	67	Hiiumaa vald	8418	6101	-2317	-28
Saue vald	26104	41477	15373	59	Viljandi linn	17292	12491	-4801	-28
Saku vald	11792	18595	6803	58	Otepää vald	6338	4534	-1804	-28
Viimsi vald	22974	35146	12172	53	Kadrina vald	4672	3341	-1331	-28
Jõelähtme vald	7546	10895	3349	44	Tapa vald	11073	7881	-3192	-29
Raasiku vald	5356	7599	2243	42	Haljala vald	4017	2841	-1176	-29
Nõo vald	4366	5985	1619	37	Loksa linn	2553	1749	-804	-31
Kohila vald	7847	10099	2252	29	Põhja-Pärnumaa vald	8007	5467	-2540	-32
Tori vald	12548	14831	2283	18	Türi vald	10647	6911	-3736	-35
Kose vald	7802	9123	1321	17	Toila vald	4296	2788	-1508	-35
Tallinn	457572	522256	64684	14	Peipsiääre vald	5040	3267	-1773	-35
Keila linn	10985	12395	1410	13	Põhja-Sakala vald	7681	4931	-2750	-36
Narva-Jõesuu linn	4292	4411	119	3	Jõgeva vald	12951	8307	-4644	-36
Lääne-Harju vald	13838	14078	240	2	Võru linn	12136	7724	-4412	-36
Muhu vald	1628	1652	24	1	Tõrva vald	5913	3742	-2171	-37
Kuusalu vald	6459	6537	78	1	Lääneranna vald	4994	3144	-1850	-37
Tartu linn	100997	100221	-776	-1	Antsla vald	4083	2565	-1518	-37
Maardu linn	17029	16550	-479	-3	Märjamaa vald	7420	4577	-2843	-38
Anija vald	6402	6161	-241	-4	Rõuge vald	4733	2794	-1939	-41
Rakvere vald	5853	5618	-235	-4	Põlva vald	13437	7929	-5508	-41
Pärnu linn	52712	50349	-2363	-4	Viru-Nigula vald	5767	3356	-2411	-42
Elva vald	14908	14040	-868	-6	Põltsamaa vald	9507	5492	-4015	-42
Rapla vald	13549	12129	-1420	-10	Narva linn	53360	30196	-23164	-43
Häädemeeste vald	4750	4159	-591	-12	Kohtla-Järve linn	33438	18769	-14669	-44
Võru vald	10329	8908	-1421	-14	Räpina vald	5976	3321	-2655	-44
Lääne-Nigula vald	6955	5940	-1015	-15	Setomaa vald	2793	1448	-1345	-48
Kanepi vald	4536	3856	-680	-15	Mustvee vald	4924	2544	-2380	-48
Viljandi vald	13527	11374	-2153	-16	Alutaguse vald	4103	2075	-2028	-49
Saaremaa vald	30292	25344	-4948	-16	Sillamäe linn	12396	6223	-6173	-50
Vinni vald	6819	5668	-1151	-17	Saarde vald	4380	2138	-2242	-51
Kehtna vald	5547	4424	-1123	-20	Lüganuse vald	8076	3596	-4480	-55
Mulgi vald	7048	5496	-1552	-22	Ruhnu vald	103	45	-58	-56
Paide linn	10698	8121	-2577	-24	Vormsi vald	279	109	-170	-61
Valga vald	15686	11795	-3891	-25	KOKKU	1374730	1406195	31465	2

VANUSRÜHMADE MUUTUSED ERINEVATE STSENAARIUMIDE KORRAL

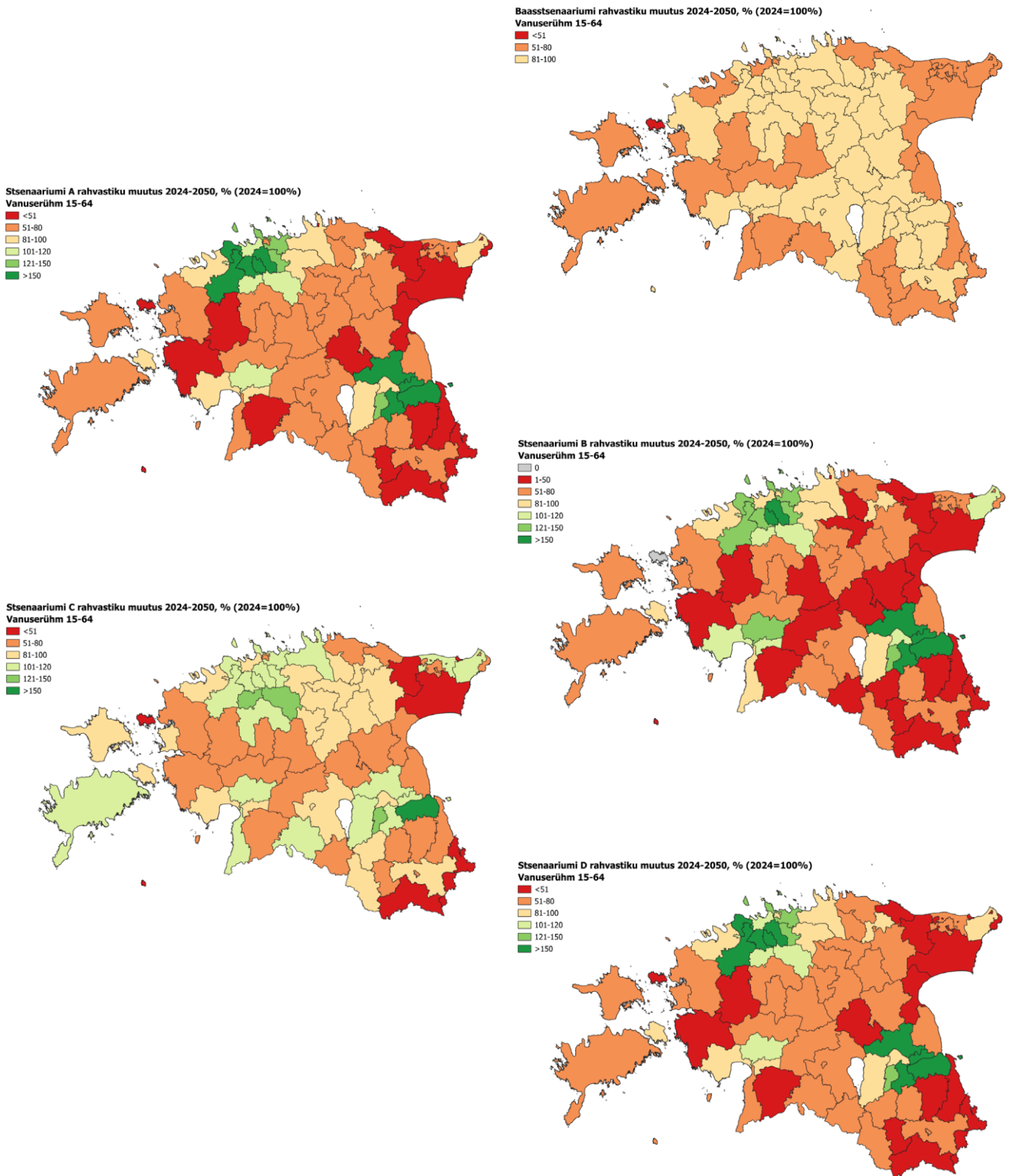
Vaatame täpsemalt ka kolme suurema vanusrühma – lapsed (0-14), tööealised (15-64) ja eakad (65+) - arvu muutumist kohalikes omavalitsustes erinevate stsenaariumide korral. Laste puhul näeme, et ainult praegust sündimus- ja suremuskäitumist arvesse võttes (baasstsenaarium; **joonis 2.1.15**) väheneb laste arv enamikes linnades ja valdades küllaltki ühtlaselt (kuni 20%), rohkem suuremates linnades (Tallinn ja Tartu) ja nende tagamaal, kus ka summaarsed sündimuskordajad olid madalamad (**joonis 2.1.4.** - sündimuskordajate kaart). Laste arv kasvab aga mitmetes kaugemates Kesk- ja Lõuna-Eesti kohalikes omavalitsustes, kus ka sündimuskordajad olid kõrgemad (joonis 2.1.4. - sündimuskordajate kaart). Rändega stsenaariume vaadates (**joonis 2.1.15**) näeme aga, kuidas ränne laste arvu vähenemist just kaugemates linnades ja valdades võimendab. Stsenaariumi A korral ehk seniste rändetrendide jätkudes kaotavad paljud kohalikud omavalitsused võrreldes 2024. aastaga rohkem kui 50% elanikest, kes on vanuses 0-14. Kõige enam kaotavad suurtest linnaregioonidest kaugemale jäävad Ida-, Lõuna-, ja Kesk-Eesti linnad ja vallad. Sarnast pilti näeb ka stsenaariumi B ja D puhul. C stsenaariumi puhul kasvab laste arv aga ka väga paljudes kaugemates kohalikes omavalitsustes ja laste arvu vähenemine puudutab pigem väheseid linnu ja valdu.

Rändesuundumused võimendavad ka tööealiste arvu vähenemist paljudes Ida-, Kesk- ja Lõuna-Eesti linnades ja valdades (**joonis 2.1.16**). Praeguste rändetrendide jätkudes kasvab tööealiste arv vaid Tallinna, Tartu ja Pärnu tagamaal. Ühtlasem on tööealiste arvu muutus C stsenaariumi korral.

Rahvastiku vananemise protsess on ilmne kõikide stsenaariumide puhul (**joonis 2.1.17**), aga ka selle vanusrühma puhul näeme, et ränne võimendab eakate arvu kasvu mitmetes kaugemates kohalikes omavalitsustes. Kuigi juba praegu on suurtest linnaregioonidest kaugemale jäävates linnades ja valdades eakate osakaal suur, siis praeguste rändetrendide jätkudes toimub rahvastiku vananemine seal veelgi kiirema tempoga (nt Ida-Virumaa KOVid A stsenaariumi korral).

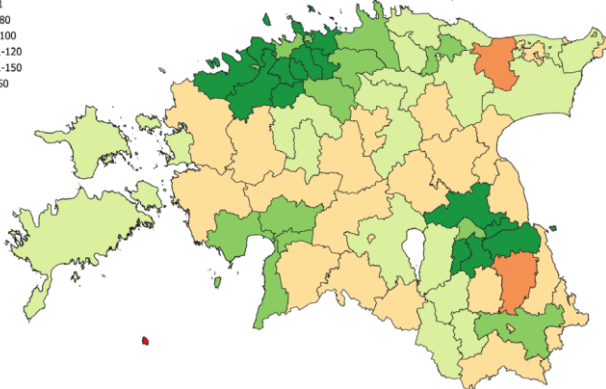
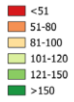
Joonis 2.1.15. Laste (vanuserühm 0-14) arvu muutus erinevate stsenaariumide korral.

Joonis 2.1.16. Tööealiste (vanuserühm 15-64) arvu muutus erinevate stsenaariumide korral.

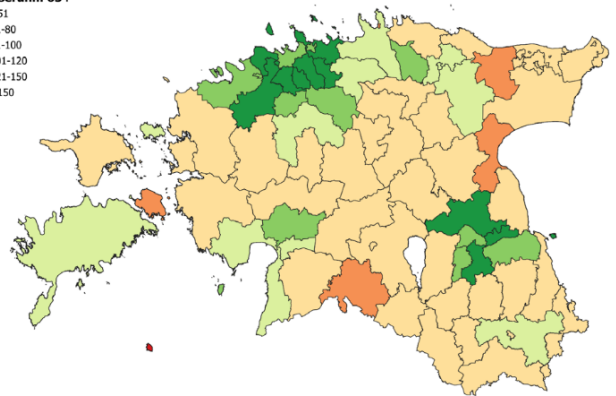
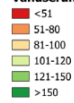
Stsenaariumi A rahvastiku muutus 2024-2050, % (2024=100%)

Vanuserühm 65+

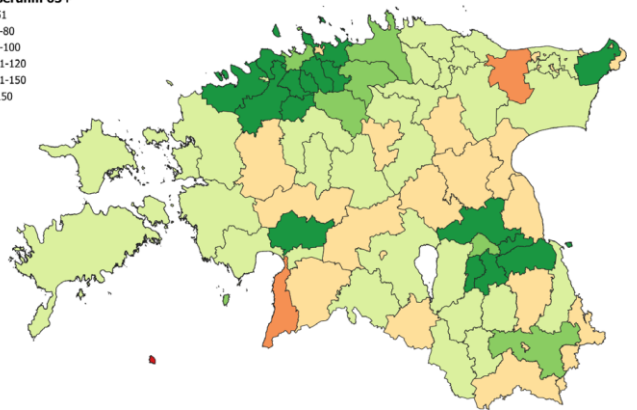
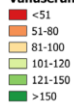
Baasstsenaariumi rahvastiku muutus 2024-2050, % (2024=100%)

Vanuserühm 65+

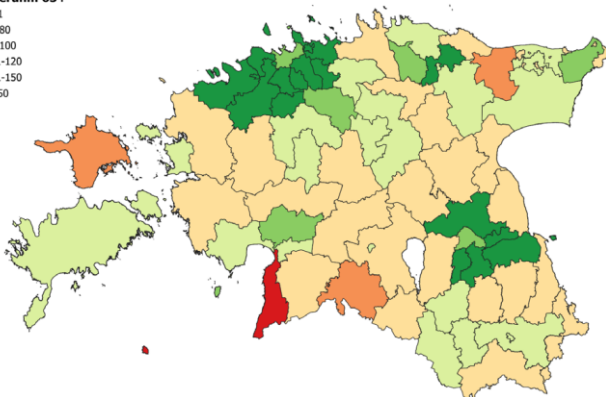
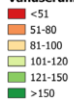
Stsenaariumi B rahvastiku muutus 2024-2050, % (2024=100%)

Vanuserühm 65+

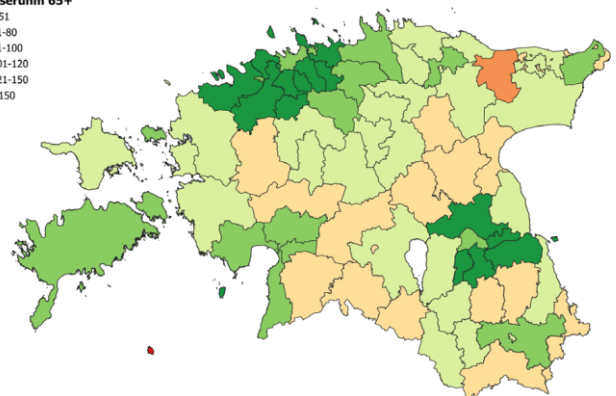
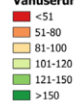
Stsenaariumi C rahvastiku muutus 2024-2050, % (2024=100%)

Vanuserühm 65+

Stsenaariumi D rahvastiku muutus 2024-2050, % (2024=100%)

Vanuserühm 65+

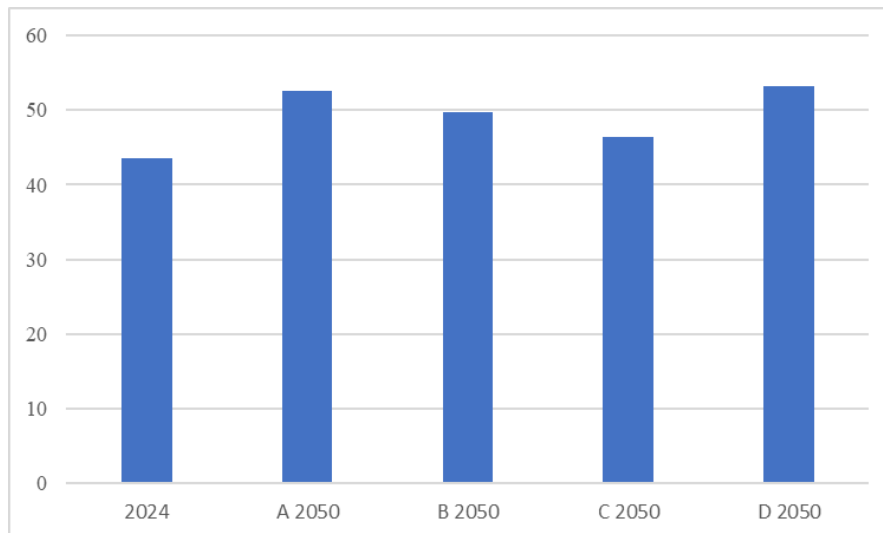

Joonis 2.1.17. Eakate (vanuserühm 65+) arvu muutus erinevate stsenaariumide korral.

STSENAARIUMIDE VÕRDLUS

Kui põhistsenaariume omavahel võrrelda, siis saab öelda, et kõige ühtlasem rahvastiku areng toimuks väikekeskuste Eesti (C) stsenaariumi realiseerudes. Selle stsenaariumi fookuses on maakonnakeskuste ja väikelinnade majanduse ja elukeskkonna areng. Sel juhul kasvaks rahvaarv ka paljudes KOVides, mis jäävad suurematest linnaregioonidest kaugemale. Tallinna roll kogu riigi vaates oleks selle stsenaariumi puhul samuti kõige väiksem, 46% kogu Eesti rahvastikust elaks aastaks 2050 Tallinna linnaregioonis (**joonis 2.1.18**). Selle tulemuseni jõudmiseks on aga vaja väga suurt ühiskondlikku jõupingutust. C stsenaariumi tegemine näitas ilmekalt, et aastakümnete pikkune Tallinna-suunaline ränne on paljude kaugemate kohalike omavalitsuste vanuskoosseisu nii palju muutnud, et seal on palju eakaid ja vähe noori ning isegi suurenev ränne ei pruugi aidata kompenseerida negatiivsest iibest tulenevat rahvastiku kadu. Kõige keerulisemas seisus on selles osas mitmed Ida-Viru (nt Alutaguse, Lüganuse) ja Lõuna-Eesti (nt Setomaa) kohalikud omavalitsused. Ka mitme stsenaariumi kombineerimine (nt C ja D (suurem sisseränne)) ei tooks kaasa rahvaarvu kasvu kõikides Eesti kohalikes omavalitsustes. Sellest hoolimata mõjutab C stsenaarium Tallinna ja Tartu linnaregioonidest kaugemale jäävaid linnu ja valdu positiivselt, sest aitab pidurdada rahvaarvu vähenemist ning mitmel juhul rahvaarvu ikkagi ka kasvule pöörata. Seega on oluline pingutada selle nimel, et inimesed tahaksid elada ka väljaspool suuri linnaregioone, eelkõige väljaspool Tallinna linnaregiooni.

Kõikide teiste stsenaariumide puhul elab aastaks 2050 Tallinna linnaregioonis vähemalt 50% kogu Eesti elanikkonnast. Regioonikeskuste Eesti (B) stsenaariumi korral, mis võimestab asustuse koondumist regioonikeskuste linnaregioonidesse, kasvavad nii Pärnu ja Tartu kui nende tagamaad ning Tallinna roll on selle võrra väiksem (**joonis 2.1.18**). Kuigi selle stsenaariumi puhul võimestatakse asustuse koondumist ka Ida-Virumaa keskuslinnadesse, ei ole see piisav selleks, et seal rahvaarv kasvule pöörata. B stsenaarium näitab siinkohal hästi, et seniseid rahvastikuprotsesse (suur väljaränne, rahvastiku vananemine) on keeruline ümber pöörata ning ka see nõuab suurt ühiskondlikku jõupingutust. Neid probleeme ei saa ainult KOVide enda lahendada jätta.

Joonis 2.1.18. Tallinna linnaregioonis elavate inimeste osatähtsus kogu rahvastikust (Tallinna linnaregiooni hulka kuuluvad: Tallinn, Harku vald, Jõelähtme vald, Kiili vald, Maardu linn, Raasiku vald, Rae vald, Saku vald, Saue vald, Viimsi vald).

Nii pealinnastuva Eesti (A) kui sisserände Eesti (D) stsenaariumi puhul kasvab Tallinna ja selle lähivaldade roll oluliselt, mõlema stsenaariumi puhul elaks Tallinna linnaregioonis 2050. aastaks 53% kogu Eesti rahvastikust. Nende kahe stsenaariumi puhul on põhieelduseks seniste rändetrendide jätkumine, D stsenaariumi puhul eeldasime veel omakorda välisrände suurt kasvu (50% suurem välisrände saldo kui perioodi 2015-2023 keskmine). Pealinnastuva Eesti (A) stsenaariumi ehk seniste rändetrendide jätkudes kasvaksid eelkõige Tallinnat, Tartut ja Pärnut ümbritsevad kohalikud omavalitsused, kõige intensiivsem kasv koonduks just Tallinna piiri taha, eriti paistab silma Rae valla suur rahvaarvu kasv. Kõik teised Eesti piirkonnad kaotaksid seniste rändesuundumuste jätkudes rahvastikku.

Kuigi rändeanalüüs näitab, et välisrände teel saavad rahvastikku juurde kõik Eesti kohalikud omavalitsused ja sellest tulenevalt võiks eeldada, et välisrände suurenemine avaldab samamoodi olulist mõju kõikide Eesti kohalike omavalitsuste rahvastikule, siis näeme sisserände Eesti (D) stsenaariumi puhul, et kuna välisrände koondub väga selgelt Tallinna ja teistesse suurematesse linnadesse (nt Tartu, Pärnu), siis välisrände suurenemine mõjutab kõige enam just nende piirkondade rahvastikku. Kuna välisrände suundumused sisserändajate riigisiseste sihtkohtade mõttes on Eesti näitel pikka aega olnud samasugused ning sama näitavad ka teiste riikide kogemused (elama asutakse eelkõige suurtesse linnadesse), siis ei tundunud selle stsenaariumi puhul mõistlik kunstlikult välisrännet üle Eesti hajutada, sest see ei vastaks kuidagi reaalsusele. Praegune D stsenaarium näitab, milliseks kujuneks Eesti kohalike omavalitsuste rahvastik, kui igas linnas ja vallas kasvaks välisrände võrreldes praeguste suundumustega 50%. Ja kuigi me

näeme ka siin rahvaarvu kasvu eelkõige Tallinna, Tartu ja Pärnu linnaregioonides, siis paistab ikkagi välja ka välisrände rahvaarvu vähenemist pidurdav mõju mitmetes Eesti kohalikes omavalitsustes (nt Ida- ja Lõuna-Eesti KOVid). Sisserände Eesti stsenaarium on ka ainuke stsenaarium siinses analüüsis, mille puhul kogu Eesti rahvaarv aastaks 2050 kasvab. Teiste tehtud stsenaariumide korral Eesti rahvaarv 2050. aastaks väheneb.

Siinse analüüsi juures tuleb meeles pidada, et stsenaariumite eeldused tuginevad senistele rändesuundumustele ning prognoosi hetkeks kujunenud elanike soolisele ja vanuselisele koosseisule. Tänapäevaste linnade ja valdade vanuskoosseisu ning viimaste aastate rändetrende arvestades jõuame me sellise lõpptulemuseni nagu siin aruandes on välja toodud. Rahvastiku vanuskoosseisus võib mõnes väiksemas linnas või vallas (nt saarelised vallad) ning mõnes konkreetses vanuserühmas ka lühikese ajaga toimuda suurem muutus. Samamoodi muutuvad pidevalt rändesuundumused ning seetõttu tuleks rahvastikuprognoose regulaarselt üle vaadata ja täiendada.

2.2 EESTI TOIMEPIIRKONNAD

Alapeatükis vastame järgmistele hankeülesandes püstitatud küsimustele. Millised on Eesti toimepiirkonnad? Inimeste regulaarsetele töö ja haridusalastele liikumistele, teenuste paiknemisele ning rahvastikuprognosidele põhinedes defineerida ning piiritleda toimepiirkonnad, võttes aluseks 2014. aastal Statistikaameti poolt koostatud analüüsis eristatud 37 keskust.

Täpsem ja 2014. aastaga võrreldes ajakohastatud Eesti 2050 rahvastikuprognosile tuginev toimepiirkondade määratlemine on alusanalüüsiks teistele uuringu sisupeatükkidele.

Ajakohane toimepiirkondade ülevaade on sisendiks üleriigilise planeeringu asustuse arengusuundade põhimõtete väljatöötamisel.

Toimepiirkondade analüüs vormistatakse uuringuraportis metoodikat ja tulemeid selgitavate tekstidena, mida toetavad asjakohased kaardikihid ja selgitavad skeemid.

2.2.1 ASULASÜSTEEMIDE ARENG JA PENDELRÄNDE SUUNDUMUSED (KIRJANDUSPÕHINE ÜLEVAADE)

Oluliseks alustalaks asulasüsteemide arengu mõistmisel on mõista, kuidas muutub inimeste elulaad, igapäevase elu korraldamise viisid ja nende väljendus igapäevaste tegevusruumide näol, mille kolm peamist ankurpunkti on elukohad, töökohad ja koolid (moodustades pendelränne piirkondi). Asustussüsteemide uurimisel kasutatakse toimepiirkonna mõistet, mis viitab linnaregiooni asulate omavahelisele funktsionaalsele seotusele. Suurema keskuse ümber paiknevad asustusüksused on seotud keskuslinna või -asulaga, kus paiknevad töökohad, haridusasutused ning avalikud ja erateenused (Väikeasulate uuring, 2019). Asustussüsteemi muutus on dünaamiline protsess, milles on erineva rahvaarvu ja funktsioonidega asulad ning mida kujundavad ränne ja mobiilsus. Ränne tagajärjel tekivad suurema ja väiksema rahvaarvuga asulad ning regulaarse mobiilsuse tulemusena funktsionaalsed regioonid – keskused, kuhu teenused ja võimalused koonduvad ning tagamaad, millest teatud regulaarsusega pendeldatakse keskustesse, et neid teenuseid tarbida (Ahas jt, 2010). Eeslinnastumise trendide tulemusena pendelränne kasvab

Eesti asustussüsteemi hierarhia ja muutused on olnud läbi ajaloo seotud mitmete teguritega, mille mõju on erinevatel ajajärkudel varieerunud. Eestis on asustussüsteeme vaadeldud mitmel perioodil ning need on aja jooksul võrdlemisi vähe muutunud. 1950. aastatel Edgar Kanti poolt tehtud esimene süsteemne uurimus Eesti linnade mõjualadest näitas, et suuremate keskuste mõjuväljas asuvad väiksemad linnad ja keskused. Kanti poolt eristatud 17 peamist keskust on 70 aasta jooksul püsinud suures osas samad (Ahas jt, 2010). Nõukogude perioodil toimusid asustussüsteemis muutused, sest linnade rahvastiku kiire kasv muutis keskuste tagamaid (Tammaru 2001b; Leetmaa 2008). Tagamaad laienesid linnas valitsenud elukohtade puuduse tõttu ning inimesed pidid tööle liikumiseks hakkama elukoha ja töö vahel pendeldama. Väga oluliseks sai Ida-Virumaa tööstuslinnastumine (Marksoo, 2005). Nõukogude linnapoliitika keskendus Tallinna ja Ida-Virumaa tööstuslinnade arengule, mis pidurdas teiste regioonikeskuste, nagu Pärnu ja Tartu, kasvu. Regioonikeskusi, mis suudaksid pakkuda ulatuslikku tagamaad, oli vähe. Pärnu ei suutnud näiteks Tallinna läheduse ja rahvusvahelise suletuse tõttu regioonikeskuseks areneda. Ida-Virumaal konkureerisid omavahel mitmed tööstuslinnad, sealhulgas Narva ja Kohtla-Järve (Marksoo, 2005).

Lisaks pealinnade ja tööstuskeskuste eelisarendamisele pöörati nõukogude perioodil tähelepanu ka väikelinnade arengule, mis kujunesid kohalike keskuste ja satelliitlinnadena suuremate linnade lähedusse. Väikelinnade arengut toetas 1950. aastate administratiivreform, millega loodi ajutiselt 39 uut maakonda (Marksoo, 2005). Paljud väikelinnad said maakonnakeskusteks ning nende areng oli kiire, kuid jäi lühikeseks. Juba 1960. aastate alguses ühendati väiksemad maakonnad tagasi suuremateks üksusteks, mis pidurdas väikelinnade edasist kasvu (Marksoo, 2005). Kui võrrelda Nõmmiku ja Mureli (1974) tehtud asustussüsteemi uurimust Kanti poolt varem tehtud uurimusega, siis tulemused on suures osas samad (Ahas jt, 2010).

Nõukogude perioodi lõpus iseloomustasid Eesti linnasüsteemi Tallinna domineerimine, suuremate linnaregioonide kujunemine, regioonikeskuste ebaühtlane areng ja väikelinnade suur osatähtsus asustussüsteemis (Marksoo, 2005). Välja olid kujunenud kaks peamist linnaregiooni: Tallinn ja Ida-Virumaa tööstuslinnad. Rahvastik kasvas oluliselt kiiremini Põhja-Eestis, tekitades selge kontrasti Põhja- ja Lõuna-Eesti vahel. Nõukogude perioodi lõpuks ilmnisid ka vastulinnastumise märgid, mille käigus hakkas rahvastik liikuma linnade ümbrusesse ja maapiirkondadesse (Marksoo, 2005). Linnastumine hakkas Eesti asustussüsteemis juba nõukogude perioodi lõpul nõrgenema (Tammaru, 2004). Maapiirkondades toimus 1980ndate aastatel teatud määral vastulinnastumine, kus osa rahvast liikus maapiirkondadesse (Tammaru, 2004). Kuna need töökohad polnud igapäevase pendeldamise raadiuses, kolisid inimesed suuremate keskustega seotud linnaregioonidesse ning sai alguse eeslinnastumise protsess.

1980. aastatest kuni 2000. aastani kasvas pendelränne kolm korda, see tähendab, et eeslinnastumine hakkas kujundama lääneriikidele sarnaseid linnaregioone (Ahas jt, 2010).

Pärast Nõukogude perioodi vähenes Eesti rahvaarv (peamiselt NSVL idapoolsetest liiduvabariikidest pärinevate sisserändajate massilise lahkumise tõttu). Kõige enam kahanes sel perioodil suurlinnade elanike arv, mis omakorda mõjutas oluliselt väiksemate linnade ja maapiirkondade rahvaarvu (suuremates linnades vabanenud elamispindadele said kolida väiksematest kohtadest elama asujad) (Tammaru, 2004). 1990. aastatel toimusid Eestis olulised muutused ka töökohtade paiknemises ja hõives laiemalt, mis omakorda põhjustasid pendelränne kasvu. Selle aja jooksul vähenesid töövõimalused väiksemates linnades ja asulates, mistõttu pidid inimesed otsima töökohti suurematest linnadest. Põllumajandussektoris vähenes töökohtade hulk ning varem maal töötanud inimesed pidid otsima uusi töökohti, mis tollase majandusstruktuuri tõttu olid peamiselt linnas (Ahas jt, 2010). Nii muutus töö ja kodu vahel pendeldamine tavaliseks nähtuseks (Tammaru, 2005).

Pendelränne

Eesti linnaregioonide piiride määratlemisel on kasutatud 2000. aasta rahvaloenduse pendelränne andmeid (Tammaru, 2001a). Nende andmete põhjal vaadeldi keskuslinnadena kõiki Eesti maakonnakeskuseid. Keskuslinnade ümber paiknevad linnad ja vallad said nimetusteks satelliitlinnad ja linnalised vallad, samal ajal kui linnaregioonidest väljapoole jäävad linnad ja vallad nimetati väikelinnadeks ja maalisteks valdadeks. Keskuslinnad koos satelliitlinnade ja linnaliste valdadega moodustavad linnaregiooni ehk tuumala, samas kui väikelinnad ja maalised vallad kuuluvad asustussüsteemi perifeeriasse. Nende põhimõtete alusel tekkisid Eestis tänased 15 maakonnakeskustega seotud linnaregiooni (Ahas jt, 2010). Statistikaameti poolt 2011 rahvaloenduse andmetele tuginev analüüs eristas Eestis ühtekokku 37 tõmbekeskust ning näitas, et asustuse struktuur on maakonnakeskuste keskne.

Ajavahemikus 2000–2011 vähenes enamikes Eesti maakondades oma maakonnas töötavate inimeste osakaal. Pisut kasvas see osakaal vaid Harju maakonnas (Ahas jt, 2010). Pendelränne ei piirdunud ka ainult siseriiklike liikumistega. Perioodil 2000-2011 kasvas ka väljaspool Eestit töötavate inimeste osakaal. Paljud inimesed, eriti perifeersetes piirkondades, ei olnud enam oma elukohaga tihedalt seotud, vaid pidid töö leidmiseks liikuma kaugemale, mingi osa ka välismaale.

Eesti siseselt toimub pendelränne peamiselt linnakeskuste ja nende tagamaade vahel. Tallinn ja Tartu on peamised töörände keskused, tõmmates ligi töötajaid kaugematest piirkondadest. 2010. aasta regionaalse pendelrändeuuringu (Ahas jt, 2010) andmetel sai Tallinn tööajaks juurde ligi 40 000 inimest. 2017. aastaks oli see arv märgatavalt tõusnud, ainuüksi Harjumaalt pendeldas igapäevaselt Tallinnasse üle 60 000 inimese (Harjumaa arengustrateegia 2035). 92% Kambja valla elanikest liikus 2018. aastal Tartusse vähemalt 4 korda nädalas (Rehema, 2021), sama suurusjärku võib eeldada ka teiste linna lähiümbruse valdade puhul. Igapäevaselt linna liikuvad rahvamassid tekitavad ummikuid ning suurendavad survet taristule. Seevastu suurlinnade lähiümbruse omaavalitsused kaotavad päevasel ajal märkimisväärse osa oma elanikest, kuna need pendeldavad pealinna (Ahas jt, 2010). Nii tekib vajadus paindlikumate teenuste järele, sest elanikkond on väga liikuv. Kuna väiksemates piirkondades ei ole alati piisavalt koole ja muid teenuseid, pole vaja pendeldada ainult tööle, vaid ka haridusasutustesse ja teiste teenuste juurde. Ruumiline mobiilsus võimaldab osadel rahvastikurühmadel kombineerida eri asustussüsteemide eeliseid – näiteks elada maal rohelises keskkonnas ja töötada linnas. Töökoha kaugus elukohast ja sellest tingitud liikumisvajadus suurendab aga ka vaesusrisiki, eriti transpordi- ja liikuvusvaesust, kuna paljud igapäevased põhitegevused nagu tööle ja kooli minek toimuvad endiselt linnades. Koroonapandeemia ajal kasvas ka mitme elukoha pidamise ja teise kodu omamise populaarsus, mis suurendas energiatarbimist ja keskkonnakoormust.

Digipöörde tulemusel levinud kaugtöö vähendab vajadust elada vahetult töökohtade läheduses. Nii mõjutavad elukohavalikut üha enam tööga mitte seotud tegurid, sh elukeskkondade mitmekesisus, eluasemete hinnad ja kättesaadavus, digitaristu olemasolu ja paljud muud elukeskkonnale omistatavad väärtused. Kaugtöötamise levikuga seotuna leiavad aset trendid, mis vastanduvad mõnevõrra viimasel ajal ruumiplaneerimises valitsevale mõtteviisile, kus keskne siht on seotud sellega, et töökohad, koolid ja teenused peavad olema igas kohas x-minutitega kättesaadavad. Füüsilised tegevusruumid on muutumises ning neid muutuseid võimaldab osaliselt paljude oluliste tegevuste, sh töö tegemise, kandumine digiruumi. Eraldatus, ise hakkama saamine, online-tööelu kombinatsioon rahuliku elukeskkonnaga ja oma identiteet võivad ka olla väärtused, seda eriti nooremates põlvkondades.

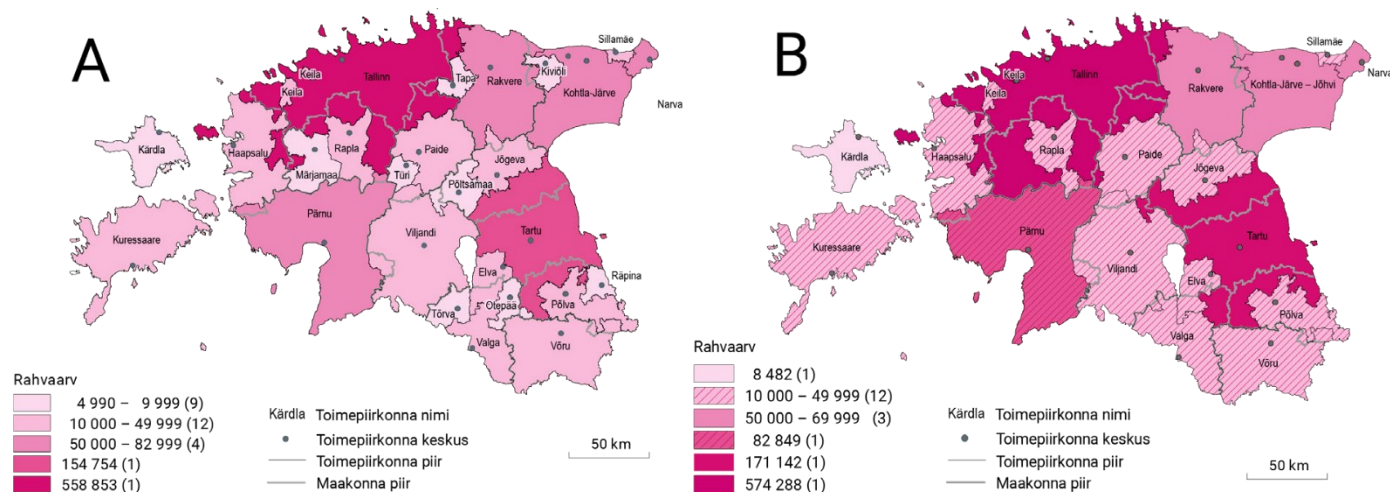
2.2.2 EESTI TOIMEPIIRKONDADE MÄÄRATLEMISE METOODIKA

Eesti toimepiirkondade määratlemisel võtame hankeülesandest lähtuvalt aluseks Statistikaameti 2014. aasta uuringu metoodika ning analüüsimise, kuidas on nii keskuskohad kui nende toimepiirkonnad viimase enam kui kahekümne aasta jooksul muutunud. Statistikaamet kasutas oma uuringus 2011. aasta rahvaloenduse andmeid ning alljärgnevat metoodikat. Võtame selle metoodika samm-sammult lahti, sest see aitab väga hästi mõista, kuidas on Eesti asustusstruktuuri moodustamist varasemalt käsitletud ning mida saab käesoleva uuringuga sellele lisada.

Esimese sammuna määratleti Eestis 37 keskuskohta. Algandmestiku moodustasid 58 linna, vallasisest linna ja alevit (edaspidi linnalised asulad). Keskuskohana määratleti need linnalised asulad, mis olid vähemalt kolme kandi elanike jaoks peamiseks tööalase pendelrände sihtkohaks. Linnalisi asulaid, mis sellele kriteeriumile ei vastanud, käsitleti edaspidi analüüsis võrdväärse kandidiga, st vaadati, kuhu läheb sealt suurim pendelrändevoog. Lisaks kontrolliti linnaliste asulate tööjõupotentsiaali ehk milline on asulas elavate hõivatute suhe asulas paiknevatesse töökohtadesse. Suhtarvu väärtus üle ühe näitab, et tömbekeskuses asub töökohti rohkem kui elab hõivatuid. Väärtus alla ühe näitab vastupidist ehk töökohti on vähem kui hõivatud elanikke. Suurem suhtarvu väärtus näitab keskusasula paremat potentsiaali töökohtade pakkujana. Hinnati, et suhtarvu väärtust üle 0,75 võib pidada heaks, kuid osades keskuskohtades jäi suhtarvu väärtus madalamaks.

Teise sammuna määratleti tööalase pendelrände lähtekohad. Pendelrände lähtekohana defineeriti inimeste elukohad kandi täpsusega ehk et toimepiirkondade määratlemisel ei arvestatud ei KOV üksuste ega maakondade piire. Seega kaasati toimepiirkondade määratlemisse vaid pendelrände vood kantidest linnalistesse asulatesse ehk analüüs ei keskendunud asustusüksuste vaheliste ega linnalistest asulatest väljapoole suunduvate tööalaste pendelrändevoogude uurimisele.

Toimepiirkonnad peavad olema territoriaalselt terviklikud, kuid sellise lähenemisega tekkisid lahustükid. Lahustükkide kaotamiseks analüüsiti, millisesse keskusesse suundus kandist suuruselt järgmine pendelrändevoog. Seejärel liideti kant toimepiirkonnaga, millega sellel oli ühine piir ning linnaga, mis oli selle kandi jaoks olulisuselt järgmine pendelrände sihtkoht.

Joonis 2.2.1 Vähemalt 5000 (A) ja vähemalt 10 000 (B) elanikuga toimepiirkonnad, 2011.

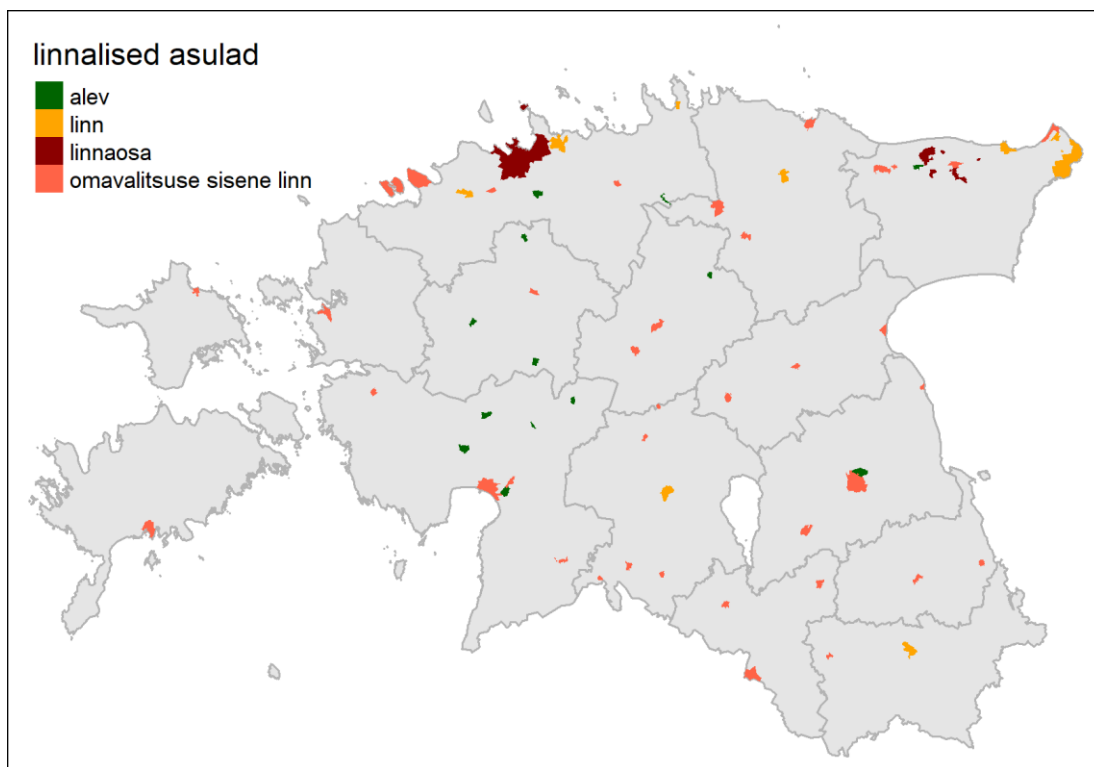
Allikas: Statistikaamet 2014.

Kolmanda sammuna rakendati toimepiirkondade loomisel rahvaarvu miinimumkriteeriumi ning koostati kaks Eesti asustussüsteemi kaarti, kus toimepiirkondade miinimumsuuruseks oli vähemalt 5 000 elanikku ja vähemalt 10 000 elanikku (**joonis 2.2.1**). Miinimumrahvaarvust väiksemad toimepiirkonnad liideti suurematega. Selleks vaadati iga väikesesse toimepiirkonda kuulunud kandi puhul, milline on selle jaoks oluliselt järgmine pendelrände sihtkoht ja liideti kant selle toimepiirkonnaga. Minimaalselt 5 000 elaniku kriteeriumi rakendamisel tekkis Eestis 27 toimepiirkonda. Minimaalselt 10 000 elanikku kriteeriumi rakendamisel tekkis Eestis 19 toimepiirkonda. Need toimepiirkonnad tekkisid peamiselt maakonnakeskuste ümber. Tallinna mõjuala ulatus ka Rapla maale ning Tartu mõjuala Jõgeva ja Põlvamaale.

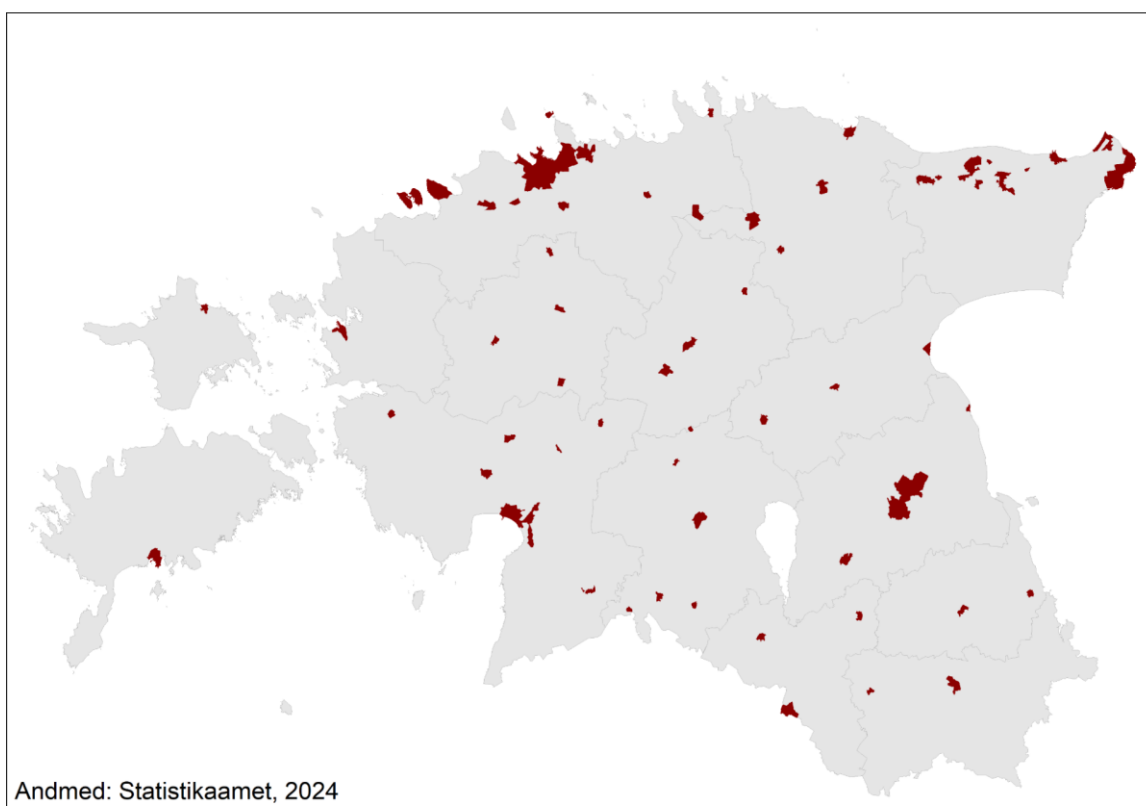
2.2.3 TÖÖALASE PENDELRÄNDE TOIMEPIIRKONNAD

Analüüsis kasutati Statistikaameti kodutöö pendelrände andmeid, kus rände lähte- ja sihtkohad on määratletud kandidid täpsusega. Analüüsis järgisime valdavalt Statistikaameti varasema toimepiirkondade määramise meetodikat. Analüüside käigus loobuti kahest kriteeriumist. Vastavalt Eesti Statistika meetodikale saavad keskusteks olla vaid linnalised asulad. Selle alusel saavad keskusteks olla vaid 58 linna, vallasisest linna ja alevit, edaspidi linnalised asulad (**joonis 2.2.2**).

Kuna käesolev analüüs on läbi viidud kantide tasemel, siis määrati keskuskohtade esmasteks kandidaatideks kandidid, mille koosseisu jäid linnalised asulad (**joonis 2.2.3**).

Joonis 2.2.2. Eesti linnalised asulad.

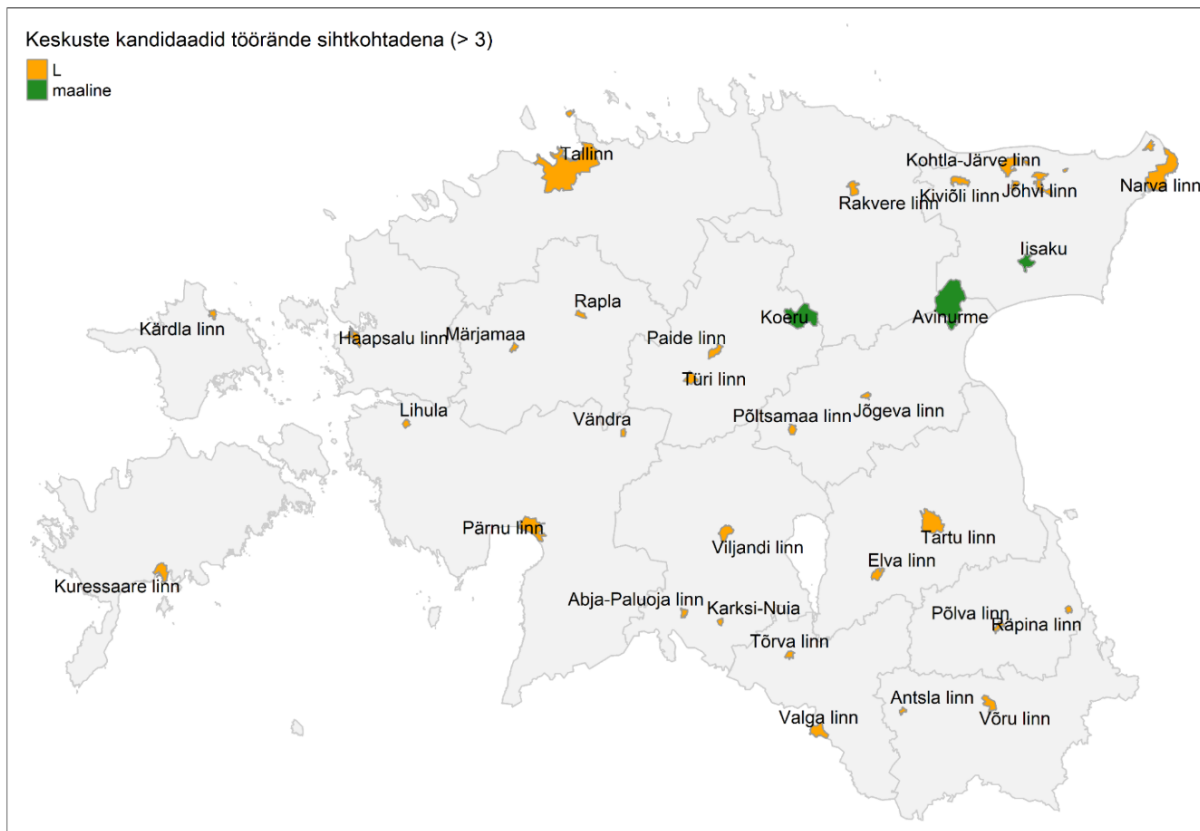

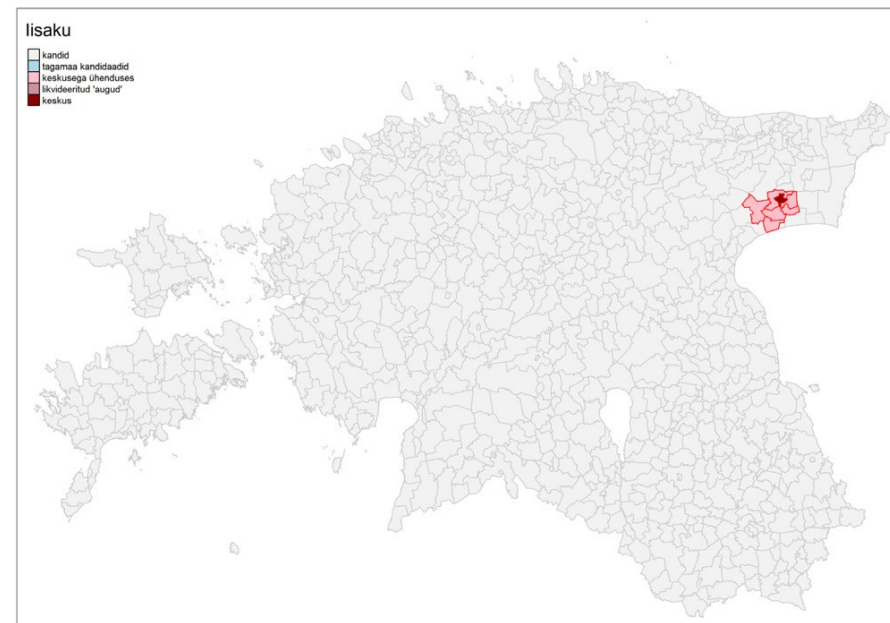
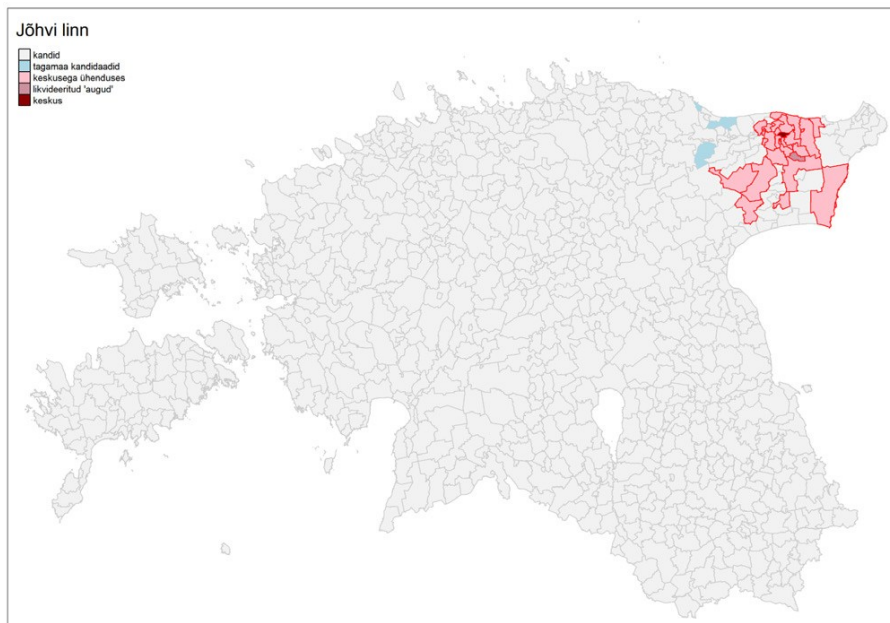
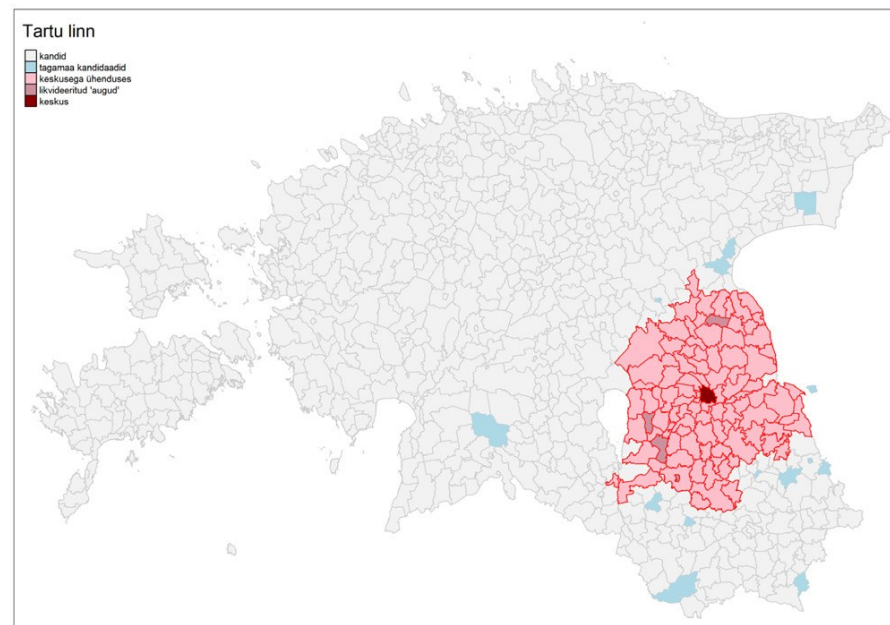
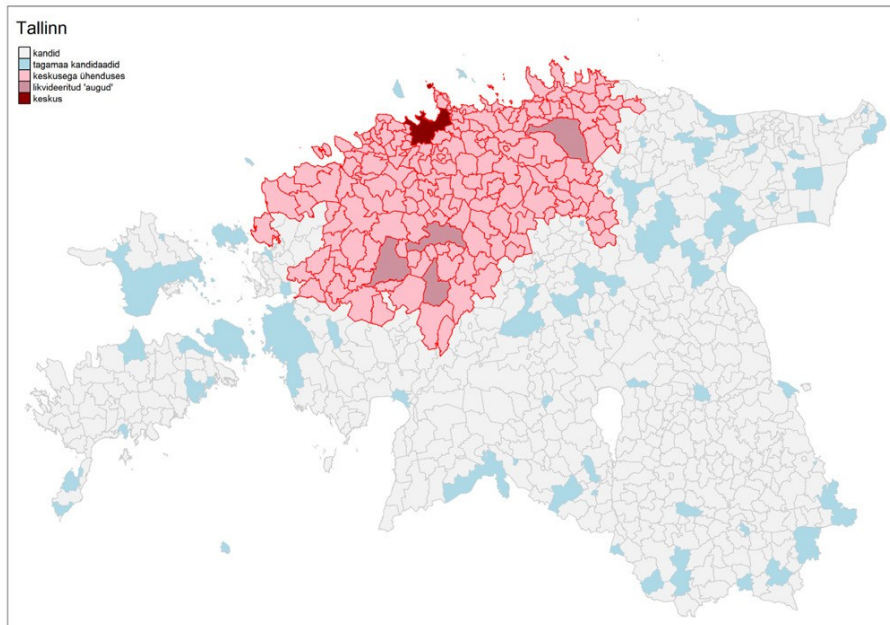
Joonis 2.2.3. Eesti linnalised kandidid.

Samas on teada, et pikema aja jooksul toimunud rahvastikuprotsesside tulemusena on Eestis suur hulk kante, mille koosseisu ei kuulu EHAK (Eesti haldus ja asustusjaotuse klassifikaator) alusel ühtegi linnalist asustusüksust, kuid on oma rahva- ja töötajate arvult linnalistest kantidest oluliselt suuremad. Kõige väiksem linnaline kant on Lavassaare alev, kus on 455 elanikku. 42,4% (356) kantides on rahvaarv suurem. Samas on suurimas maalises kandis (Viimsi-Haabneeme) rahvaarv 13 208. See ületab Statistikaameti seatud toimepiirkonna miinimumkriteeriumit (5000 elanikku) mitmekordselt. Sellest lähtuvalt pole keskuse kandidaatide valimisel selle linnalisust piiranguna kasutatud.

Keskuste kandidaatide valimise esimese kriteeriumina rakendati nõuet, mille kohaselt peab asula olema vähemalt kolme kandi pendelrändajate esmaseks sihtkohaks. Selle tulemusena jäi sõelale 32 kanti (29 linnalist ning 3 maalist). **Joonisel 2.2.4** on oranžiga tähistatud linnalised keskuste kandidaadid ja rohelisega maalised kandidid, mis on tähtsaimaks töörande sihtkohaks vähemalt 3 teisele kandile. Vastavalt Statistikaameti metoodikale ei pea toimepiirkonnad mahtuma maakondade piiridesse. Seda kinnitab ka esmase kriteeriumi rakendamise tulemused.

Joonis 2.2.4. Keskuste kandidaadid töörande sihtkohaks olemise kriteeriumi alusel.

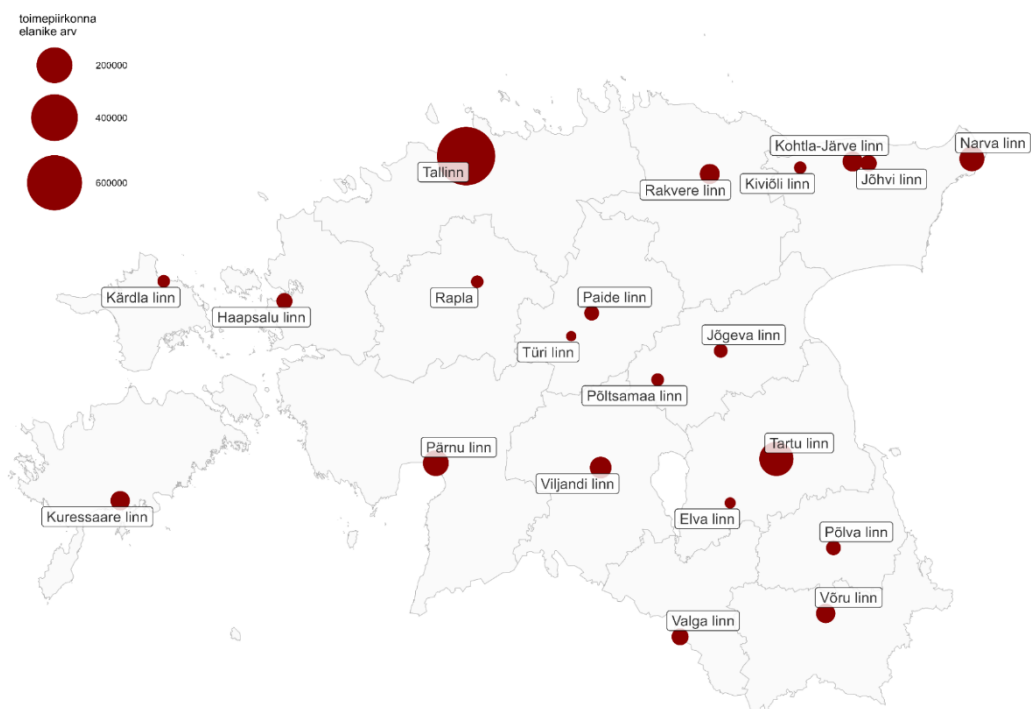

Joonis 2.2.5. Elu – töö pendelrände toimepiirkondade kandidaadid pärast esimese lävendi rakendamist.

Joonisel 2.2.5 on esitatud esmase kriteeriumi rakendamise järel sõelale jäänud võimalikud toimepiirkonnad. Statistikaameti meetodikas on ühe olulisema toimepiirkondade määramise kriteeriumina sõnastatud selle territoriaalse terviklikkuse nõue. Nagu kaartidelt näha, pole see nõue täidetud ja eriti Tallinna puhul on kaardile tekkinud suur hulk lahustükke (sinisega), mille jaoks Tallinn on küll peamine pendelrände sihtkoht, kuid kandidid ei külgne Tallinna toimepiirkonnaga. Ilmselt võib tõstatada ka diskussiooni andmete täpsuse osas, kui juhime tähelepanu asjaolule, et Tallinn on tähtsaim sihtpunkt ka Lõuna-Eesti piiril ja Hiiumaa lõunaosas asuvate kantide jaoks. Igapäevane pendelränne on nende juhtumite puhul väheusutav.

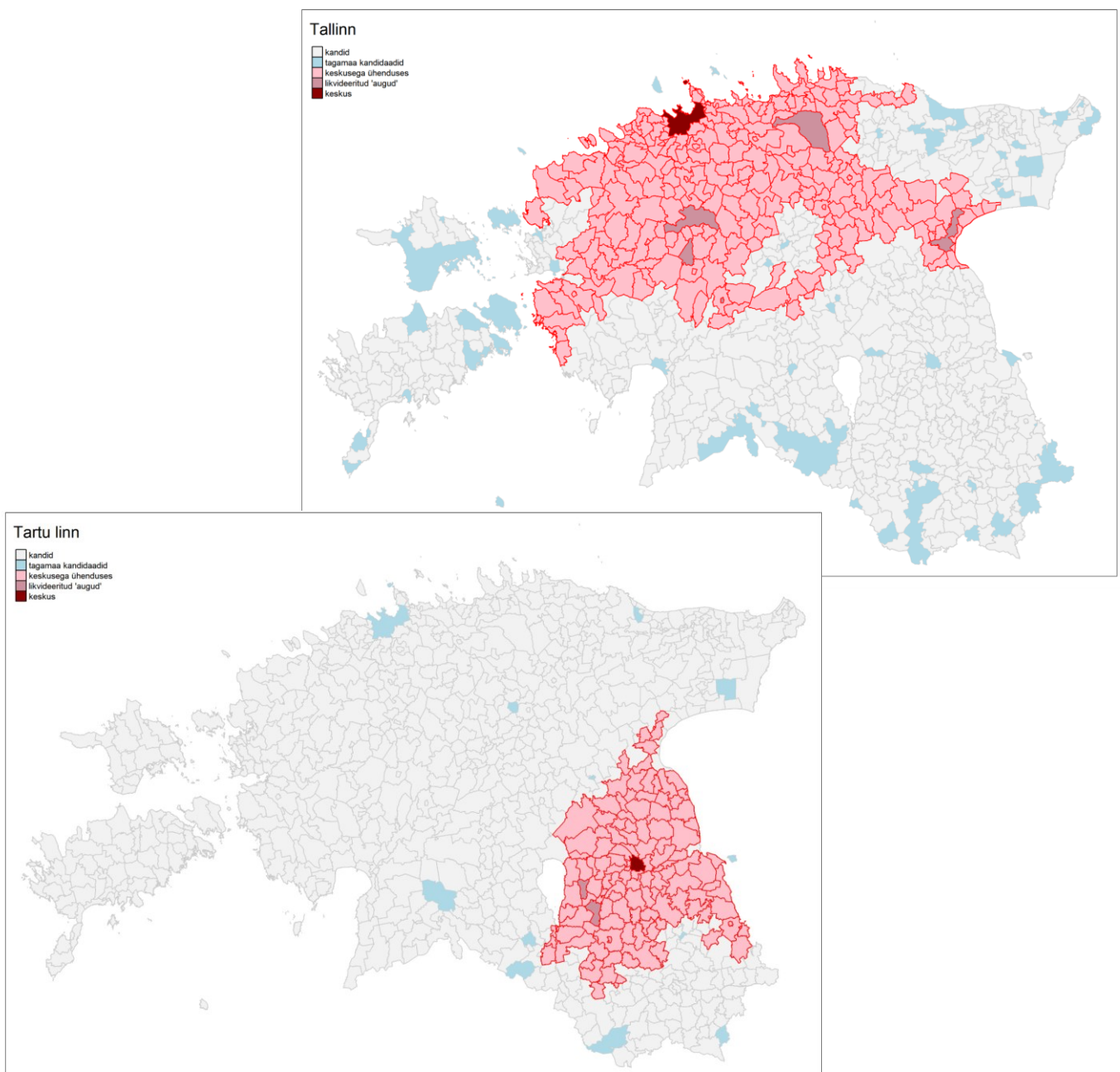
Territoriaalselt terviklike toimepiirkondade piiritlemiseks loodi naabrussuhteid arvestav algoritm. Algoritmi alguspunktiks oli ühelt poolt potentsiaalne keskus ning teisalt kõik kandidid, mille jaoks vastav keskuse kandidaat oli tähtsaim pendelrände sihtpunkt. Potentsiaalsest keskusest alustades „käis“ algoritm läbi kõik kandidaadid ning liitis need üheks toimepiirkonnaks nii, et ei tekkinud ühtegi lahustükki. Juhul, kui nii moodustunud toimepiirkonnadesse jäid „augud“, st kant/kandid mille jaoks potentsiaalne keskus polnud tähtsaim pendeldamise sihtpunkt, siis kontrolliti, kas selliste tühimikku moodustavate kantide elanike arv on suurem kui 5000. Kui elanike arv ületas 5000 piiri, jäeti need kandidid toimepiirkonnaga liitmata. Vastasel juhul luges algoritm kandidid toimepiirkonna liikmeteks.

Joonis 2.2.6. Töölase pendelrände põhiste toimepiirkondade keskused.

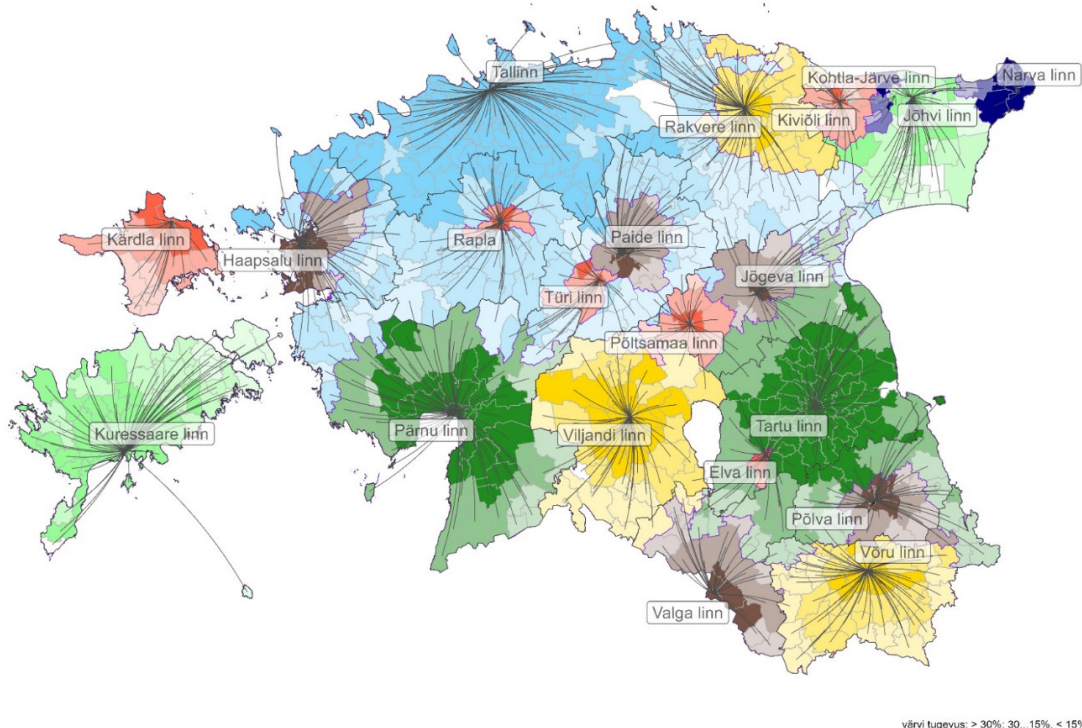
Linnaliste asulate järel on Statistikaameti metoodika järgmine nõue, et reeglina võiks toimepiirkonnas olla vähemalt 10 000 elanikku ja erandina vähemalt 5000 elanikku. Kuigi mõlemad arvulised lävendid on põhjendamata võeti ka käesolevas analüüsis järgmise lävendina kasutusele vähemalt 5000 elaniku nõue. Selle tulemusena jäeti potentsiaalsete toimepiirkondade keskustena kõrvale Abja-Paluoja, Antsla, Avinurme, Iisaku, Karksi-Nuia, Koeru, Lihula, Märjamaa, Räpina, Tõrva ja Vändra. Nõude täitnud kandidid loeti keskusteks ning nendega jätkati analüüsi toimepiirkondade piiride määramiseks (**joonis 2.2.6**). Seejärel rakendati uuesti naabrussuhete algoritmi (**joonis 2.2.7**). Nagu näha, siis „tungib“ algoritm suurematele aladele, kui esimesel korral. Need on esmased toimepiirkondade alad, kus 5000 elaniku nõue jäi täitmata.

Joonis 2.2.7. Toimepiirkonnad pärast teistkordset naabrussuhete algoritmi rakendamist

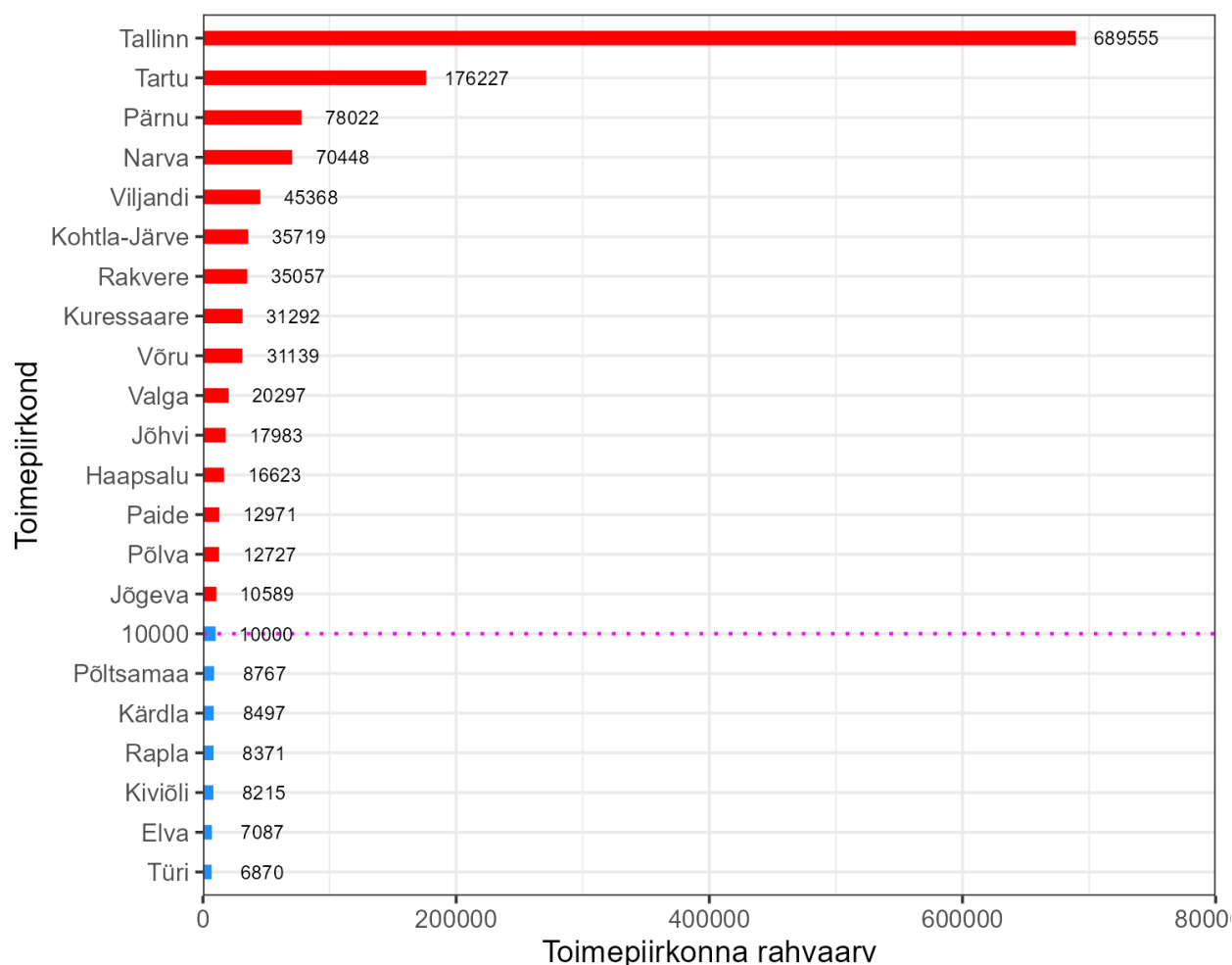
Eesti pendelrände toimepiirkonnad
Ajaliselt lähim keskus

Joonis 2.2.8. Kodu – töö pendelrände alusel tuvastatud toimepiirkonnad (punasega on eristatud toimepiirkonnad, mille elanike arv on alla 10000) ja nende keskused ning kohalikud tõmbeasulad (violetne tekst ja jooned).

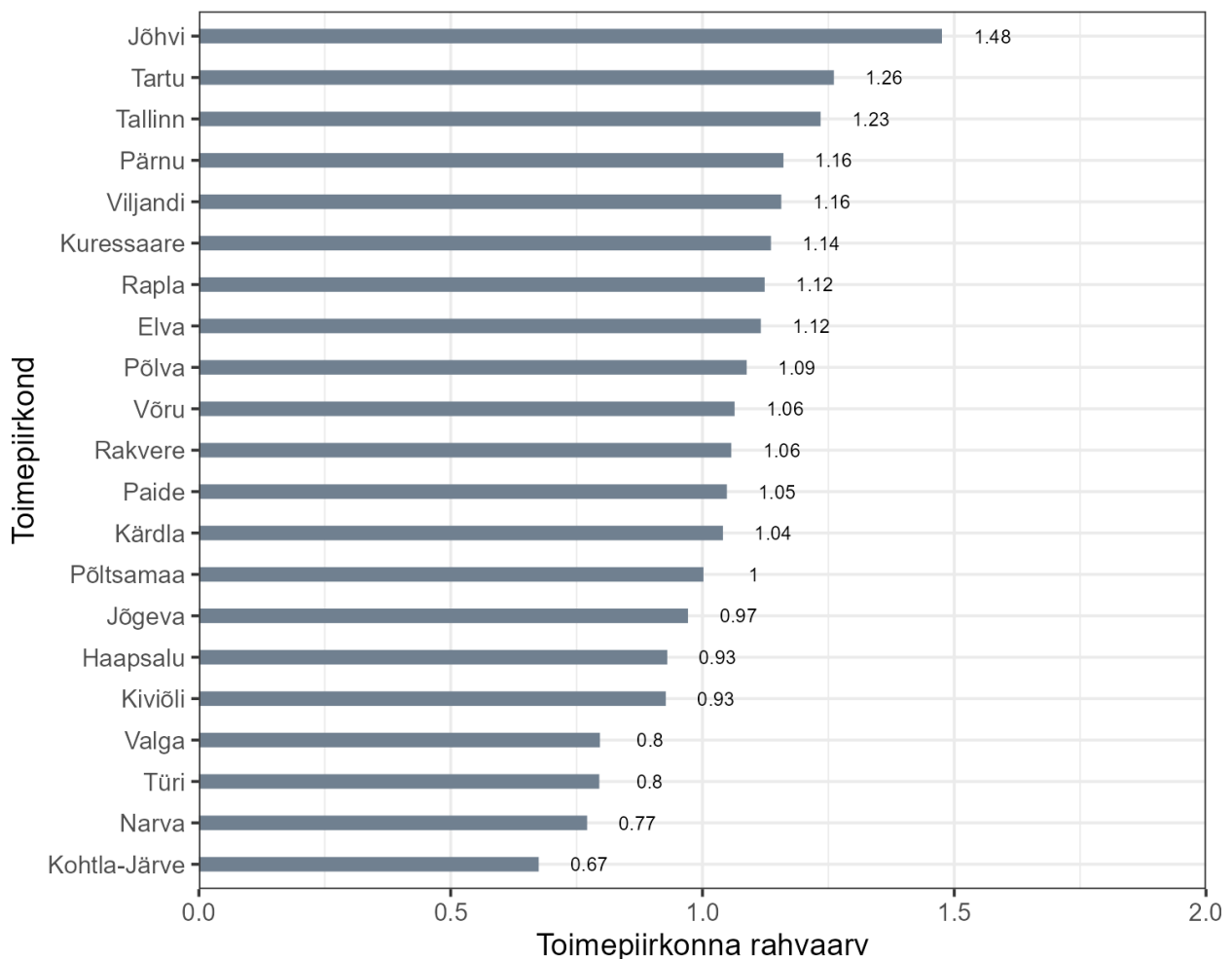
Lisaks „täidetud aukudele“ on endiselt näha suur hulk kante, mille jaoks on vastav keskus küll tähtsaim sihtpunkt, kuid territoriaalse terviklikkuse nõue on täitmata. Sellised kante oli kokku 87. Selleks vaadeldi järgmise sammuna iga toimepiirkonna piiridega külgnevate kantide järgmise tähtsusega sihtpunkte ning liideti vastava külgneva toimepiirkonnaga. Juhul kui kandist puudus pendelränne külgnevate toimepiirkondade keskusesse, liideti kant selle toimepiirkonna osaks, milles sees ta paiknes või selle külgneva toimepiirkonnaga, mille keskus oli ajaliselt kõige lähemal. Protseduuri korral, kuni kõik kandidid olid määratud toimepiirkondade liikmeteks. Protseduuri tulemusena tuvastati 21 keskust ning nende toimepiirkonda (**joonis 2.2.8**). Kõikide kantide jaoks arvutati ka tema sideme tugevus keskusega. Selleks loodi kolm klassi:

- linna lähivöönd (keskuses töötab >30% töötajatest),
- siirdevöönd (linnaga on seotud 1...30% töötajatest),
- ääreala (linnaga on seotud <15% töötajatest).

Joonis 2.2.9. Toimepiirkondade rahvaarv.

15 toimepiirkonna elanike arv ületab 10000 piiri. Kuue toimepiirkonda (Põltsamaa, Kärdla, Rapla, Kiviõli, Elva ja Türi) rahvaarv on alla 10000 elaniku. Lisaks toodi analüüsi käigus välja ka kohalikud keskused, mis olid küll peamiseks pendelrände sihtpunktiks vähemalt kolmele teisele kandile, kuid mille rahvaarv koos kantidega on alla 5000. Sellisteks asulateks on Abja-Paluoja, Antsla, Avinurme, Iisaku, Karksi-Nuia, Koeru, Lihula, Märjamaa, Röpina, Tõrva ja Vändra. Nagu ka kaardilt näha asuvad need kohalikud tõmbeasulad toimepiirkondade piirialadel. Samuti ei asetse need kandid tervikuna ühe toimepiirkonna sees, vaid ulatuvad üle nende piiride. Kõige suurema toimepiirkonna moodustab Tallinna mõjuala. Selles elab ligi 690 tuhat inimest, mis moodustab 51,2% Eesti rahvaarvust (1,332 miljonit) Sellest ligi 5 korda vähem (13,2%; 176227) on elanikke Tartu toimepiirkonnas. Ülejäänud Eestis elab 35,0% elanikest (**joonis 2.2.9**).

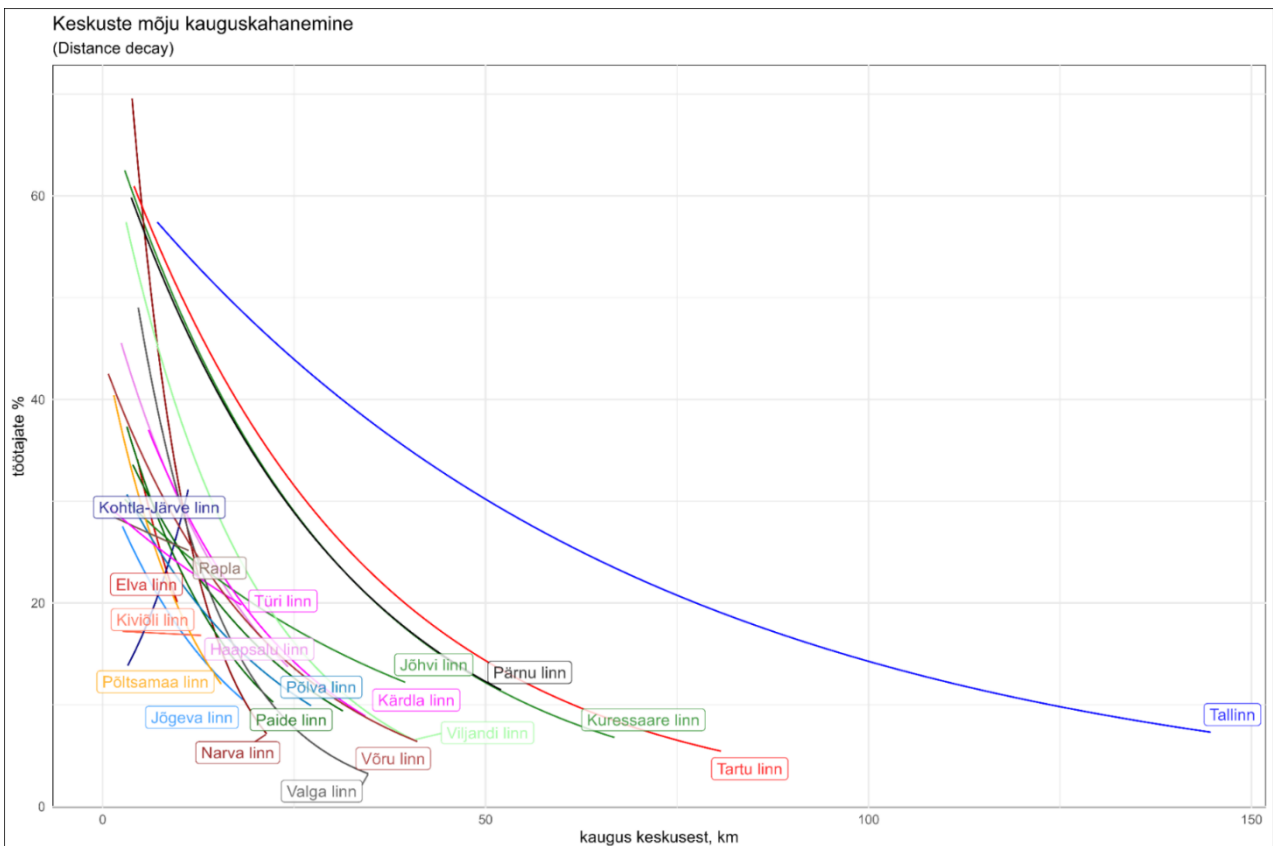
Joonis. 2.2.10. Toimepiirkonna keskuse potentsiaal töökohtade pakkumisel.

Statistikaameti eelnevalt korduvalt nimetatud toimepiirkondade määramise meetodikas on muuhulgas rõhutatud, et toimepiirkonna keskusel peab olema oluline roll töökohtade pakkumisel ümbritsevale tagamaale. Selle mõõdikuna soovitatakse kasutada keskuse töökohtade ja keskusel või mujal hõivatute suhtarvu. Selle soovituslikuks lävendiks on 0,75. Käesoleva analüüsi raames määratletud toimepiirkondade keskustest ei täida seda kriteeriumit ainult üks (**joonis 2.2.10**). Selgelt jääb sellele kriteeriumile alla Kohtla-Järve ning Narva ületab seda napilt. Selgelt teistest suurema väärtusega (1,48) on Jõhvi, millele järgnevad suurimate toimepiirkondade keskused: Tartu, Tallinn, Pärnu ja Viljandi. Eestis on 14 toimepiirkonda, mille keskuste töökohtade arv ületab kohapeal elavate hõivatute arvu.

Toimepiirkondade rahvaarv (**joonis 2.2.10**) on väga erinev: suurima ja väikseima toimepiirkonna rahvaarv erinevad 100,4 korda. See tähendab, et toimepiirkondade keskustel on erinev

tõmbejõud. Suured erinevused viitavad, et toimepiirkonnad pole ka hierarhiliselt võrreldaval tasemel. Toimepiirkondade ja nende keskuste hierarhiatasemete defineerimiseks on mitmeid võimalusi. Seda võib teha nii rahvaarvu, töökohtade kui ka pendelrändajate hulga põhisealt. Samas on sellised üksikväärtusel põhinevad lävendid tegelikult liialt lihtsustavad ning pole ka selge, millised peaks olema erinevaid hierarhia tasemeid defineerivad lävendid. Näiteks vaadates rahvaarvu (**joonis 2.2.9**), näeme, et Tallinna toimepiirkond on selgelt teistest eristuv, kuid järgnev rahvaarvu kahanemine on sujuv ning selgete klassipiirideta. Käesolevas analüüsis testiti lisaks eespool mainitud võimalustele ka keskuste mõju kauguskahanemise (distance decay) analüüsi. Kauguskahanemine on märksõna, mis kirjeldab kauguse mõju ruumilistele interaktsioonidele, mis asustuse puhul tähendab inimeste asulatevahelisi liikumisvooge. Lihtsustades võime öelda, et mida kaugemale me keskusest läheme, seda väiksemaks selle keskuse mõju kandile muutub.

Mõju kauguskahanemine arvutati iga toimepiirkonna kantide kohta. Selleks arvutati esiteks iga kandi kohta, kui suur osakaal töötajatest on seotud toimepiirkonna keskusega ning teiseks iga kandi autosõidu ajaline kaugus keskusest. Kahe parameetri vahelist seost hinnati eksponentsiaalse mudeli abil. Tulemused on esitatud **joonisel 2.2.11**. Mida kaugemal telgedest mudeli kõverad asuvad, seda tugevam ja kaugemaleulatavam on vastava keskuse mõju.

Joonis 2.2.11. Keskuste mõju kauguskahanemine.

Analüüsi tulemustest näeme, et ka kauguskahanemise funktsioon toob esile Tallinna mõju tugevuse. Järgmisena võime visuaalselt eristada kolme keskust: Tartu, Pärnu ja Kuressaare. Kui Tartule ja Pärnule on varasemates sarnastes analüüsides viidatud kui regioonikeskustele, siis Kuressaare samasse gruppi kuulumine on pigem üllatav (toimepiirkonnas elab vaid ca 31000 inimest). Samas tuleb arvestada, et ilmselt soodustab Kuressaare tugevamat mõju selle toimepiirkonna mereline asend, mis tähendab, et teistesse keskustesse minek võib olla oluliselt ajakulukam.

Ülejäänud toimepiirkondade mõju kauguskahanemise kõverad eraldiseisvaid rühmi ei moodusta. Teistest erineva suuna ja kujuga on Kohtla-Järve kõver, millel kohaselt mõju kasvab keskusest kaugenedes. Seda põhjustab ilmselt selle toimepiirkonna väiksus ning tugev side Jõhvi linnaga: Jõhvist käib Kohtla-Järvele suhteliselt rohkem inimesi tööle, kui päris Kohtla-Järve külje all paiknevatest kantidest.

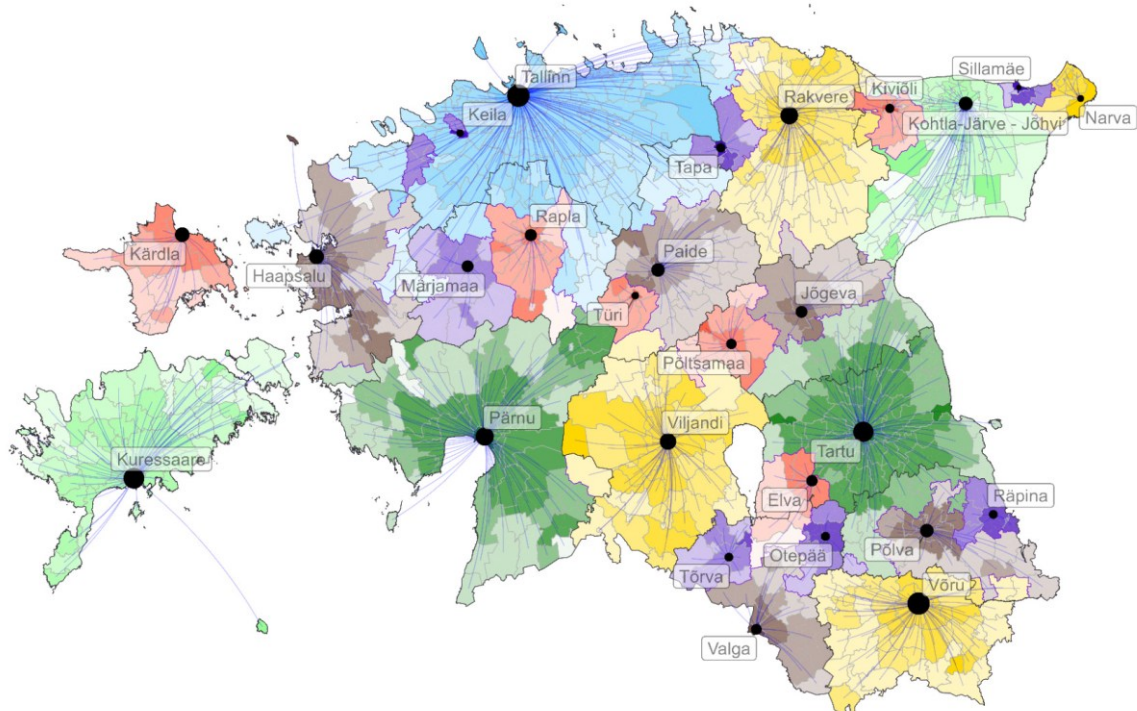
Eeltoodu põhjal võib eristada kolme toimepiirkondade taset (nt pealinna toimepiirkond, regionaalsed toimepiirkonnad, piirkondlikud toimepiirkonnad).

2.2.4 TOIMEPIIRKONDADE MUUTUSED 2011. JA 2021. AASTA

VÕRDLUSENA

Kui võrrelda omavahel 2011. (**joonis 2.2.12**) ja 2021. (**joonis 2.2.8**) aasta andmetel arvatud toimepiirkondi, siis on suured muutused nähtavad juba esmapilgul. Mitmed endised keskused koos toimepiirkondadega ei vasta enam toimepiirkonna kriteeriumitele ning on suuremate toimepiirkondade poolt „alla neelatud“. Aastaks 2021 on kadunud Keila, Märjamaa, Tapa, Tõrva, Otepää, Röpina ja Sillamäe toimepiirkonnad (kaardil purpursed värviga). Ruumiliselt suurima laienemisega on Tallinna toimepiirkond, mis hõlmab ca 31% Eesti territooriumist. Suure osa toimepiirkonnast on Tallinnale kaotanud Haapsalu ja Rakvere. Regioonikeskustena defineeritavad Tartu ja Pärnu toimepiirkonnad on jäänud valdavalt samaks, kuigi Tartu toimepiirkond on mõnevõrra kasvanud Otepää ja Röpina arvelt.

Eesti toimepiirkonnad, 2011
pendelrände peamise sihtkoha alusel

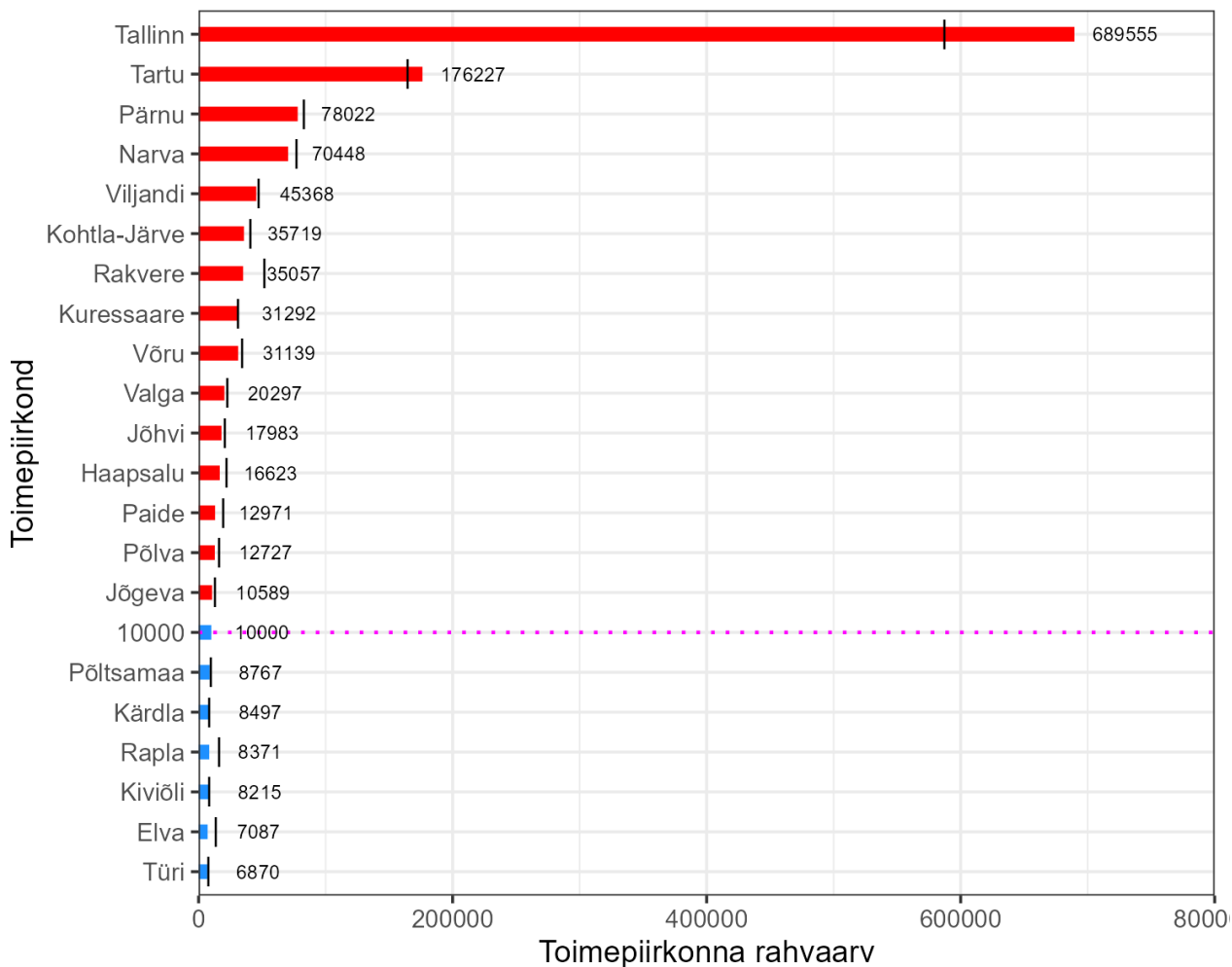

värvide tugevus: Lähivöönd, Siirdevöönd, Ääreline ala

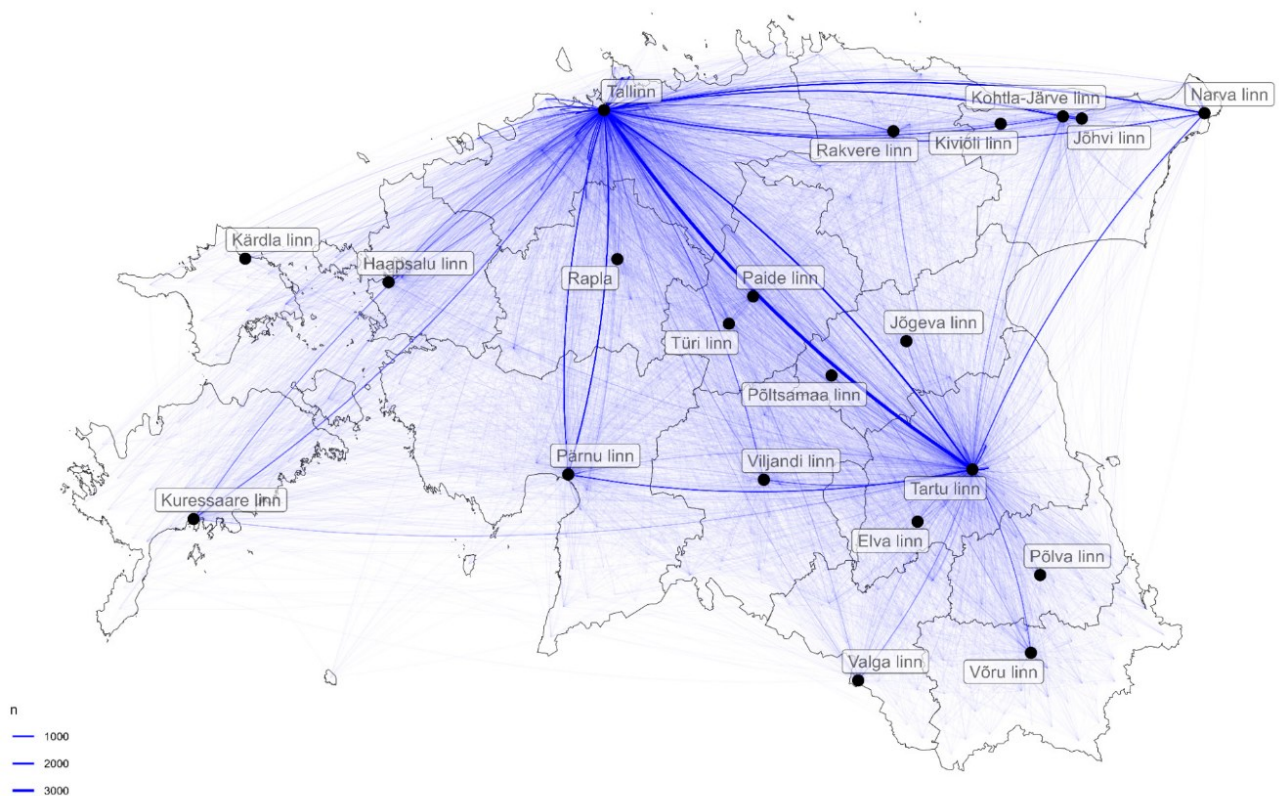
Joonis 2.2.12. 2011. aasta andmetel põhinev kodu – töö pendelrände toimepiirkonnad (punasega on eristatud toimepiirkonnad, mille elanike arv on alla 10000) ja nende keskused Purpursel tooniga on tähistatud toimepiirkonnad, mida 2021. aastaks enam ei eksisteeri.

Järgnevalt on hinnatud rahvaarvu muutumist toimepiirkondades 2021. aasta seisuga suhtes (**joonis 2.2.13**). Kuna toimepiirkondade piirid on muutunud (osa toimepiirkondi on lakanud eksisteerimast ning kuuluvad teiste toimepiirkondade koosseisu), siis polnud võimalik saada täpseid rahvaarvu muutumise numbreid ning kadunud toimepiirkondade rahvastik on liidetud toimepiirkonnaga, mille koosseisu kuulub enamasti varasema toimepiirkonna kantidest.

Jooniselt on näha, et märkimisväärselt on kasvanud Tallinna toimepiirkonna rahvaarv (+17,4%; +102 000 inimest). See tuleneb nii sisse- ja väljarändest, kui ka mõjula laienemisest väiksemate toimepiirkondade arvelt. Rahvastik on kasvanud ka Tartu toimepiirkonnas (+6,9%; +11 400 inimest). Mujal on jäänud see samaks või langenud. Kõige suuremad on olnud rahvastiku kahanemine Elva (-48,7%) ja Rapla (-47,2%) toimepiirkonnas vastavalt -6700 ja -7500 inimest. Suurim absoluutarvuline kahanemine on aset leidnud Rakvere toimepiirkonnas (-31,9%; -16 500 inimest).

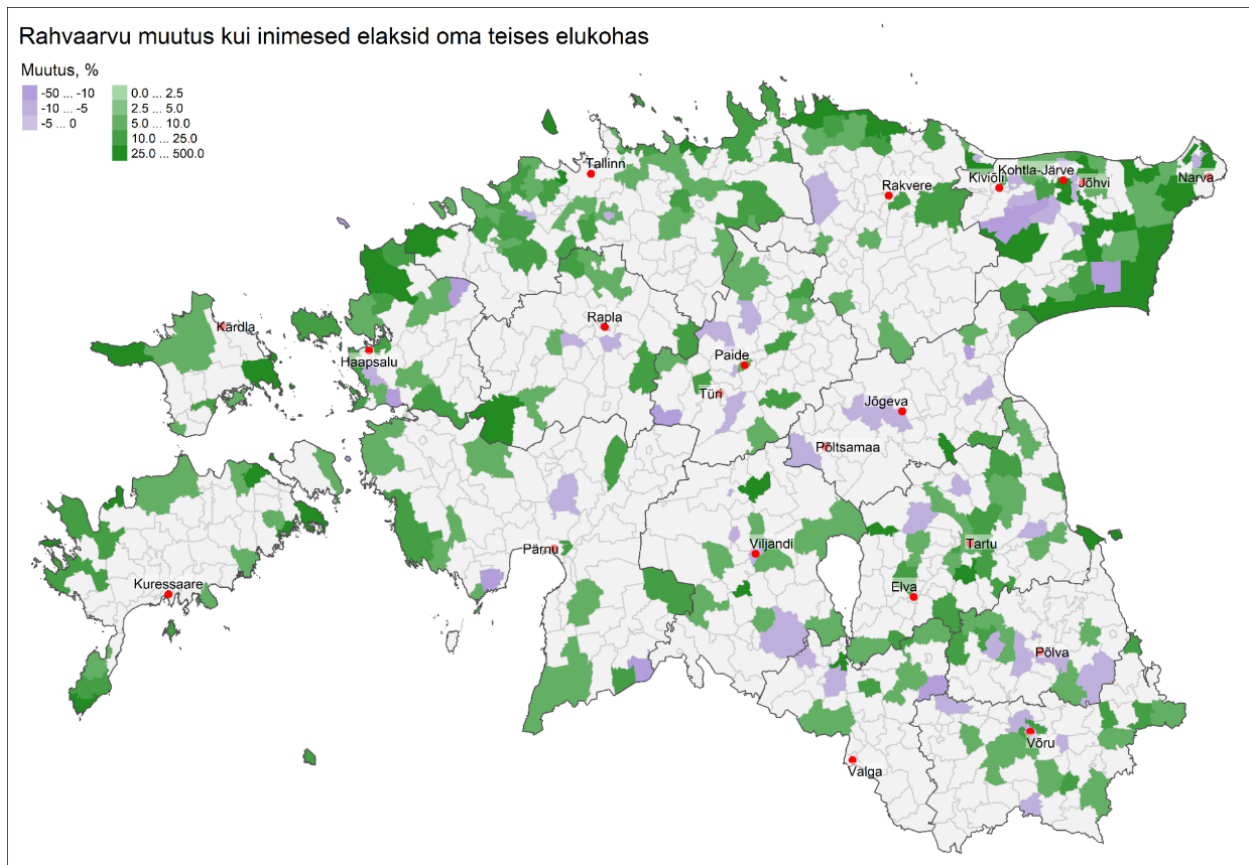
Joonis 2.2.13. Rahvaarvu muutumine toimepiirkondades 2011. (mustad kriipsud) ja 2021. (punased või sinised jooned) aasta võrdlusena.

Joonis 2.2.14. Elukohta ja teise kodu ühendused kantide vahel (REGREL 2021).

2.2.5 TEISE KODU ANDMETE ANALÜÜS

Teise kodu olemasolu ja paiknemismustrid on paljudes käsitlustes olnud kasutusel kui nõu suvise rahvastiku indikaator. See tunnus sisaldub 2021 rahvaloenduse andmetes. Kokku on teise kodu asukoht märgitud rahvaloenduses ca 95 tuhandel inimesel (ca 7% elanikkonnast). Suurim teise kodu omanike hulk on Tallinna elanikel (ca 27 tuhat), kuid teise kodu paiknemine ei kinnita stereotüüpset arvamust, et tegemist on suvilatega looduskaunites kohtades (**joonis 2.2.14**). Nii näiteks on Tallinna elanike kõige sagedasemaks teise kodu asukohaks Tartu (ca 3800 inimesel), millele järgnevad kohe Tallinna külje all asuvad Maardu ja Peetri. Siinkohal tasub ilmselt taas tõstatada küsimus andmete kvaliteedi üle ning diskuteerida, kas elukoht asub päriselt Tallinnas või elatakse tegelikult teise kodu asukohas.

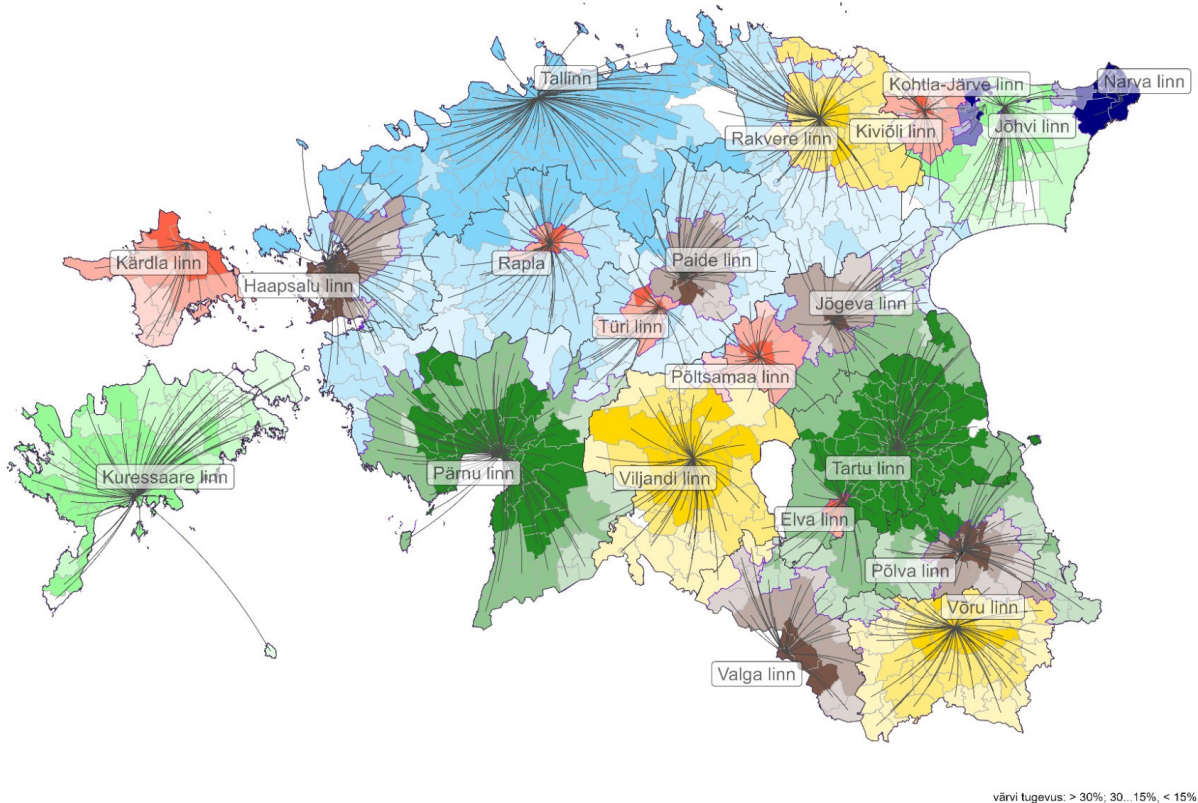
Joonis 2.2.15. Potentsiaalne rahvaarvu protsentuaalne muutus kui inimesed elaksid püsivalt oma teises elukohas.

Kui aga vaadata kogu Eesti lõikes teiste kodude paiknemist, siis on näha, et ka nõ stereotüüpne arusaam, et teine kodu on suvituskohas leiab paljude piirkondade jaoks kinnitust. Selle demonstreerimiseks on koostatud järgnev kaart, kus on iga kandi kohta näidatud, kui palju kasvaks selle rahvaarv, kui sinna oma teise kodu märkinud inimesed elaksid tegelikkuses püsivalt seal (**joonis 2.2.15**). Kaardilt on näha, et kõige suurem suhteline mõju oleks sel juhul rahvaarvule väiksemate kantide jaoks, kus valdavaks oleks sel juhul rahvaarvu kasv ning suuremate keskuste jaoks oleks muutus väga väikse mõjuga. Ruumiline muster pole päris üks-ühene, kuid kaardilt võib välja lugeda, et oluliselt kasvaks rannikukantide ja Alutaguse piirkonna rahvaarv. Visuaalse hinnangu põhjal võib öelda, et rahvaarvu kasv oleks suurem ka äärealade kantides, mis on keskustega nõrgemalt seotud (nt maakonna piirialadel).

2.2.6 KAUGUSED LÄHIMAST KESKUSEST

Järgneva analüüsi tulemusena koostati kaart, kus kandidid on ühendatud neile ajaliselt lähima keskusega (**joonis 2.2.16**). Kui tegelikud pendelrände põhised toimepiirkonnad on suures osas minetanud sideme maakondliku jaotusega ning Tallinna mõju on kiiresti kasvanud ja on „alla neelamas“ Harjumaaga piirnevaid maakondi, siis ajalise kauguse põhine keskuste tagamaade määratlemine kattub valdavas osas just maakondade piiridega. Kui tööga seotud pendelrände põhjal arvatud on suurim keskuse ja selle toimealasse jääva kandi vahemaa 144 km (Tallinn - Rannapungerja), siis ajaliselt lähimate keskuste põhimõttel arvatud toimepiirkondade puhul on see 69 km (Kuressaare – Kesselaid).

Eesti pendelrände toimepiirkonnad
Ajaliselt lähim keskus

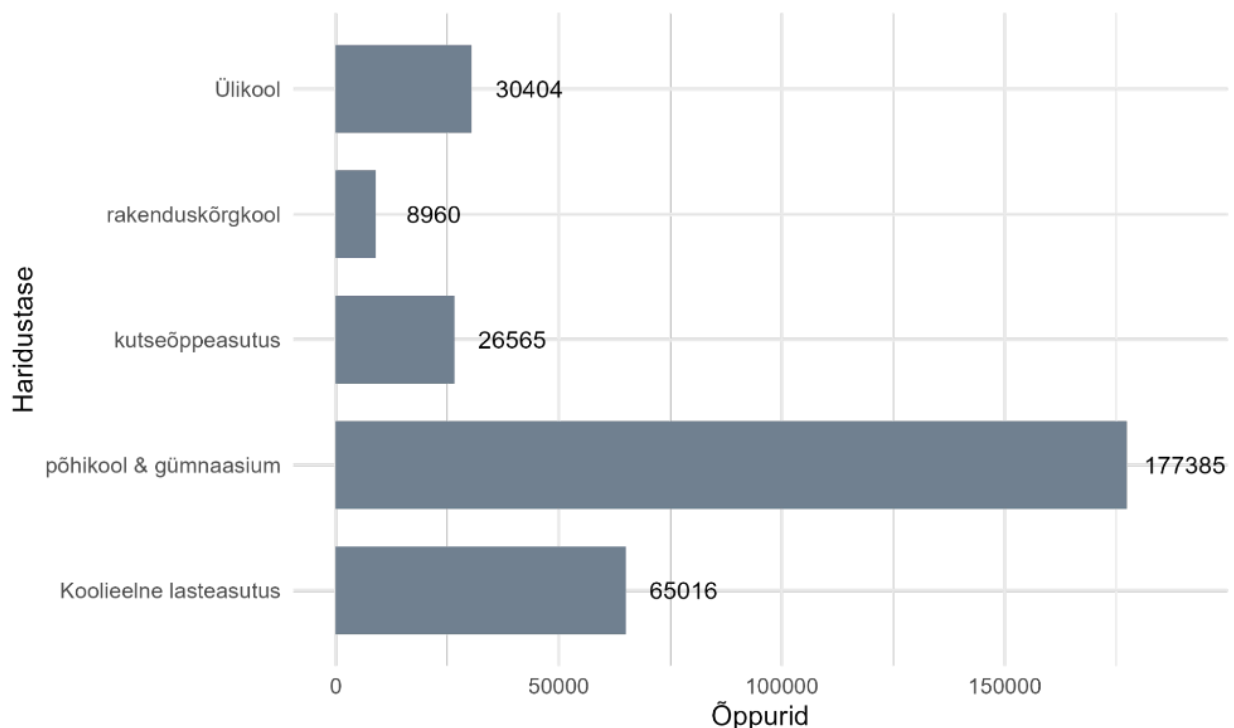

Joonis 2.2.16. Kantide ajaliselt kõige lähemal paiknevad keskused.

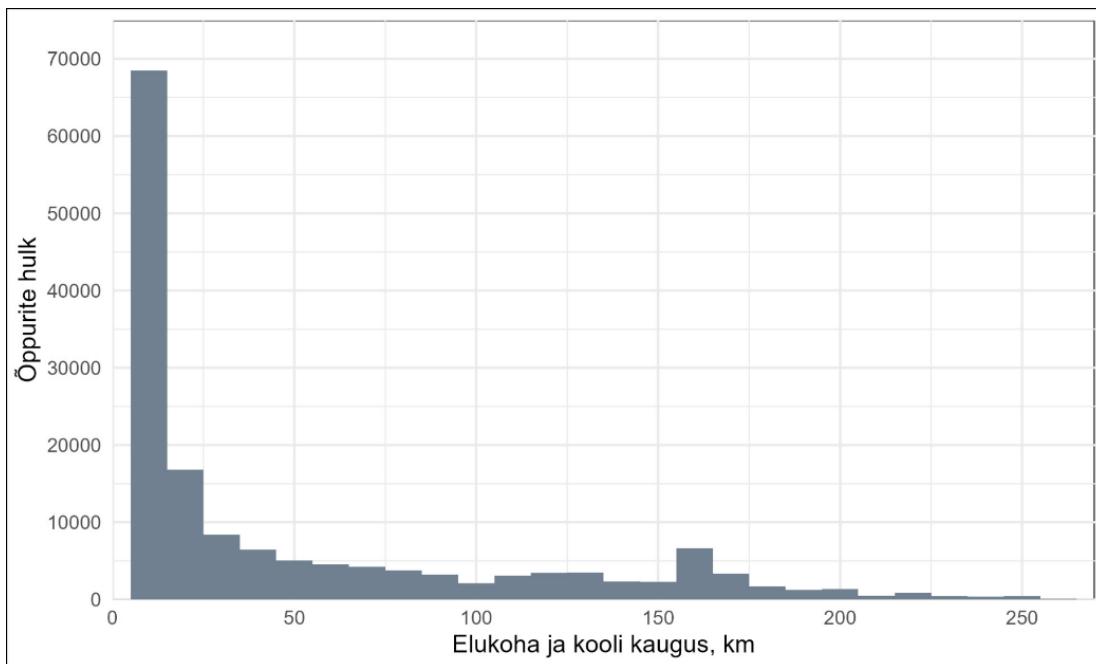
2.2.7 HARIDUSRÄNNE

Üldhariduse statsionaarses õppes õpib 2024. aastal Eestis 164 tuhat õpilast. Kui keskmine registreeritud elukohta kaugus õppeasutusest on 23,4 km, siis on 55,5% õppurite kodu kaugus haridusasutusest vähem kui 5 km.

Eesti Statistika käesoleva uuringu jaoks väljastatud andmed sisaldavad elu ja haridusega seotud elukohti ja hariduse omandamise asukohti kandi täpsusega erinevate haridustasemete lõikes. Kokku sisaldab andmestik 308 332 õppuri andmeid, kelle jagunemine erinevate haridustasemete vahel on näidatud **joonisel 2.2.17**. Nagu näha, siis kõige arvukamalt on põhikooli ja gümnaasiumi astmes õppijad, kellele järgnevad koolieelsetes lasteasutustes (lasteaedades) käijad. Ei tohi unustada, et lasteaias käijate hulk on põhikooli ja gümnaasiumi astmest nii palju väiksem, sest selle liikmete hulk on piiritletud palju lühema vanuse perioodiga.

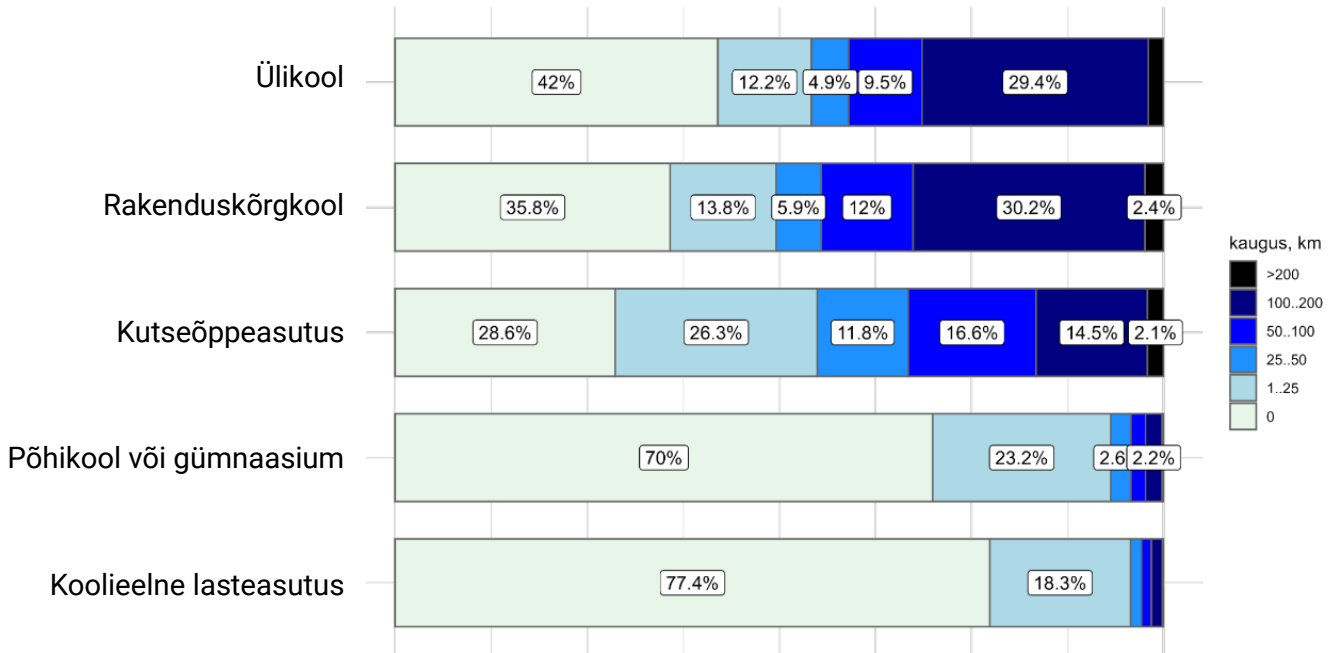
Joonis. 2.2.17. Haridusrändes osalejad tasemete lõikes.

Joonis 2.2.18. Kodu ja õppeasutuse vaheliste kauguste jaotus.

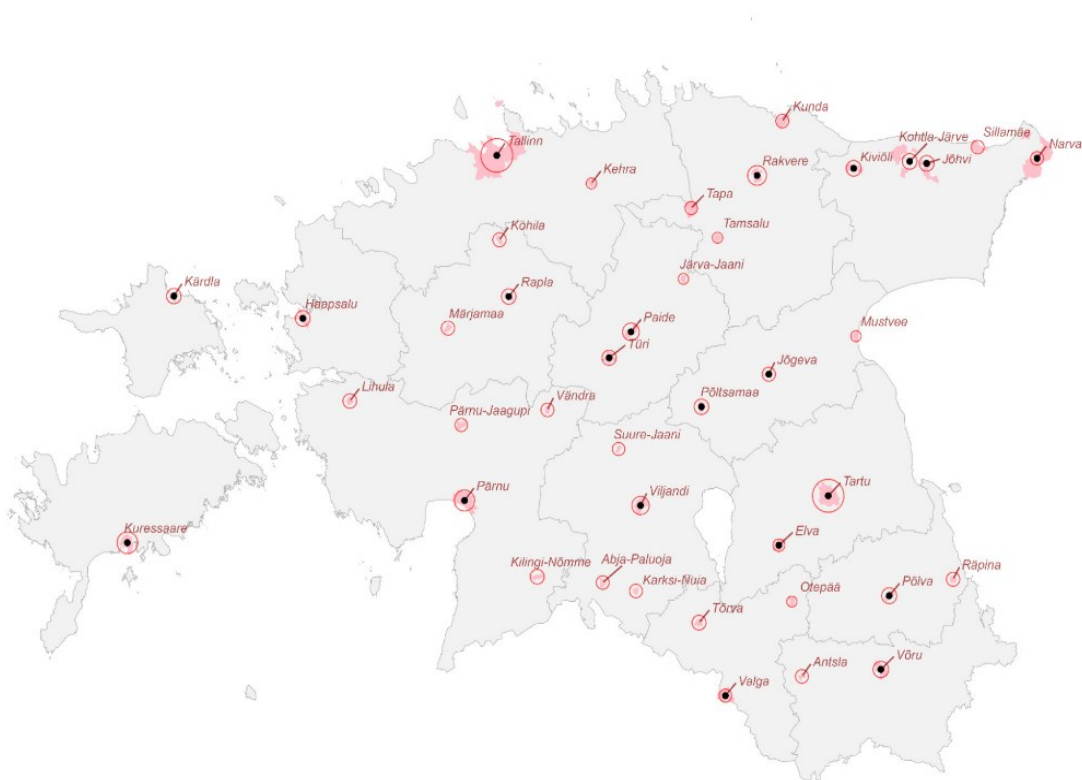
Kuigi järgnevad kaardid loovad mulje, et haridusränne on väga massiline, siis tegelikult toimub enamus õppimisest (64%) oma elukoha kandi piirides asuvates haridusasutustes (**joonis 2.2.18**). Suured erinevused ilmnevad, kui võtame vaatluse alla haridusrände kauguse haridustasemete lõikes. Kui koolieelsete lasteasutuste ja põhikooli ning gümnaasiumi õpilaste puhul on valdavaks elukoha kandis õppimine või on pendeldamise kaugus alla 25 km (93,4%), siis järgmiste haridustasemete õppurite puhul on elukohaga samas kandis õppijaid alla 50% ja lähemal kui 25 km õppijaid pisut üle 50% ning rakenduskõrgkoolis vähemgi (**joonis 2.2.19**). Kindlasti on selle üheks põhjuseks asjaolud, et vanuse kasvades on õppurid valmis kaugema vahemaa taha pendeldama, paljudes kohtades ja õppekavadel on sessioonõpe, mis ei eelda igapäevast õppeasutuse külastamist ja muud taolised aspektid. Teisalt on kindlasti tegemist andmete ebatäpsusega ning iseseisvamad ja kõrgemate haridustasemete õppurid pole registreerinud õppimise aja elamiskohta oma uueks elukohaks. Kui suur selliste juhtude arv andmetes on, pole paraku võimalik kindlaks teha.

Ettertuttavalt võib öelda, et kui Statistikaamet on oma toimepiirkondade ja nende keskuste määramise ühe kriteeriumina nimetanud põhikooli ja/või gümnaasiumi olemasolu keskuses, siis see tingimus on täidetud kõigi tööalase pendelrände põhjal määratletud keskuste puhul (**joonis 2.2.20**). Lisaks on samal kaardil näha mitmeid teisi kante, mis vaid haridusrännet vaadates toimepiirkonna tõmbekeskuseks olla võiks.

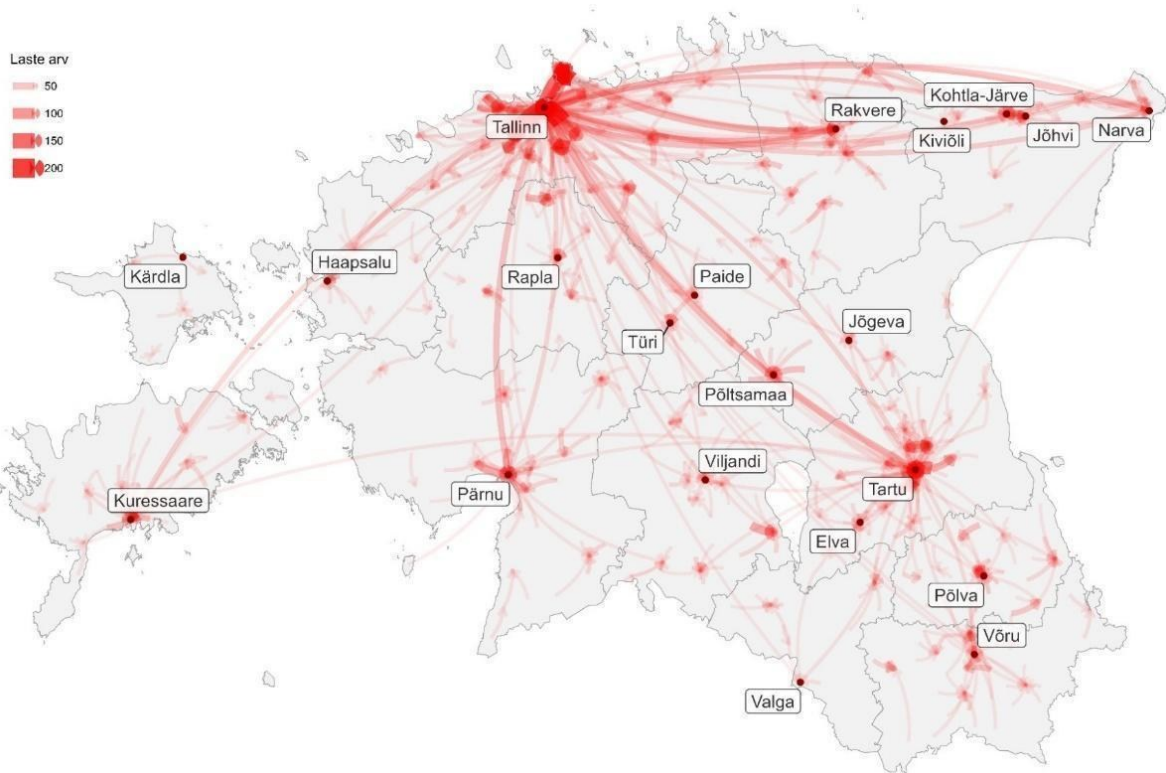

Joonis 2.2.19. Haridusega seotud pendelrände kauguste jaotus haridustasemete lõikes.

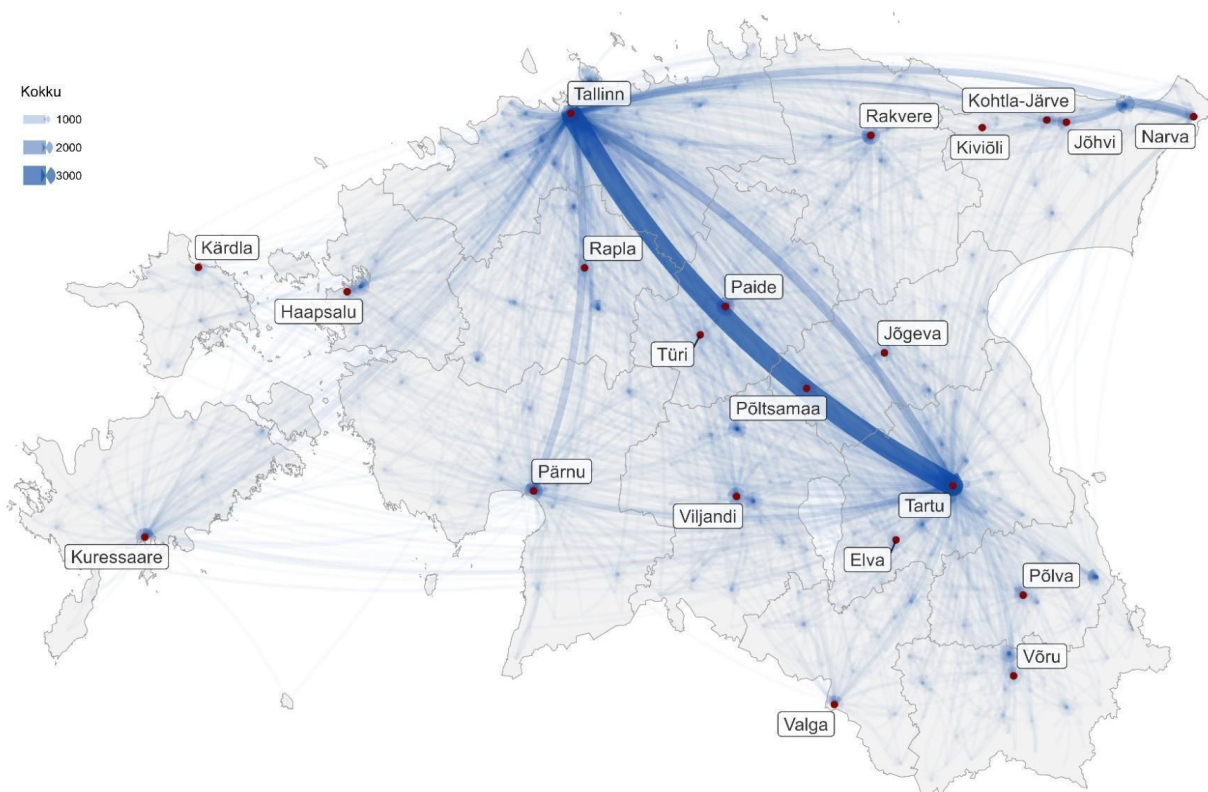
Haridusrände potentsiaalsed keskuskohad

Joonis 2.2.20. Haridusrände tähtsamate sihtpunktide kattuvus toimepiirkondade keskustega (punasega on tähistatud tähtsamad linnalistest asulatest sihtpunktid; mustaga tööpõhise pendelrände alusel tuvastatud toimepiirkondade keskused).

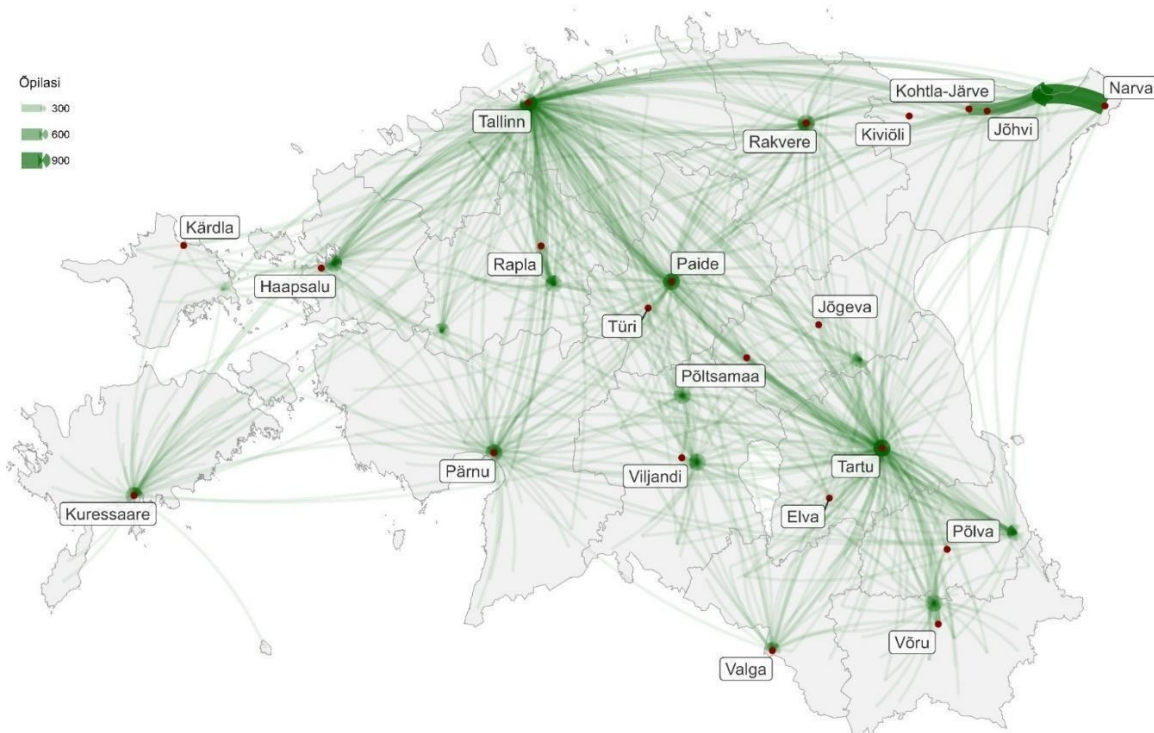
Joonis 2.2.21. Koolieelsete haridusasutustega seotud pendelränne.

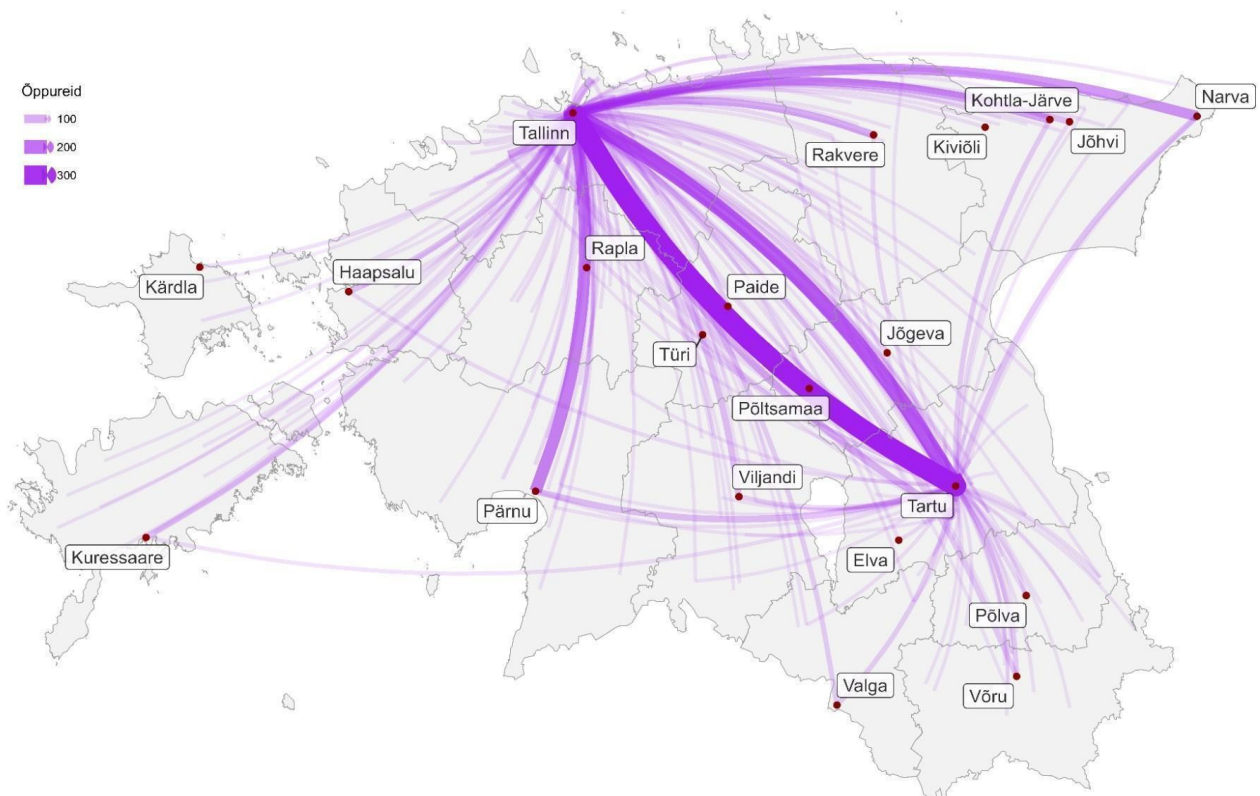
Joonis 2.2.22. Põhikooli ja gümnaasiumi taseme õppeasutuste pendelränne.

Nii nagu aste madalamal haridustasemel (**joonis 2.2.21**) on ka põhikooli ja gümnaasiumi astme (**joonis 2.2.22**) enamusel õppuritel elukoht kooliga samas kandis (70%). Samas on ka siin näha, et märkimisväärselt suur osa õppuritest pendeldab suurte vahemaade taha, mille tõesuses võib osaliselt kahelda. Tegemist on ilmselt ebatäpsustega andmetes, mille üks peamine põhjus võib olla ebatäpne või vale elukoht. Lisaks ei saa lapse elukoht olla vanematest eraldi, mis aga juba gümnaasiumiõpilaste puhul paljudel juhtudel reaalsusele ei vasta ning tegelikult elatakse omaette, sugulaste juures õpilaskodus vmt. Võimalik, et ebatäpsust põhjustab ka kärgpere elu, kus laps pendeldab vanemate elukohtade vahel. Kui suur on nende veaallikate võimalik mõju andmetäpsusele, on raske öelda.

Kante, kuhu toimub põhikooli ja gümnaasiumi taseme pendelränne (ehk seal asub vastava taseme haridusasutus) on 303 (36,1%). Kutseõppeasutustega seotud pendelränne kaugusjaotuses ilmnevad suured muutused võrreldes madalamate astmetega: elukohaga samas kandis õpib sel tasemel vaid 28,6% õppuritest. Samuti ei kattu kutseõppeasutuste paiknemine enam ka toimepiirkondade keskustega (**joonis 2.2.23**). Näiteks pole selle taseme haridusasutusi Jõgeval, Kiviõlis, Kärdlas, Narvas ja Põlvas. Samas on mitmed kutseõppeasutused väljaspool keskusi: nt Sillamäel, Râpinas, Luual ja mujal. Kutseõppeasutusi on 18 Eesti kandis ja kokku õpib sel tasemel 26 565 õpilast. Silmatorkavalt suur voog on selle taseme õppijaid Narvast Sillamäele (1122), mis on ühtlasi ka suurim selle haridustaseme kahe kandi vaheline õpiränne.

Joonis 2.2.23. Kutseõppeasutustega seotud pendelränne.

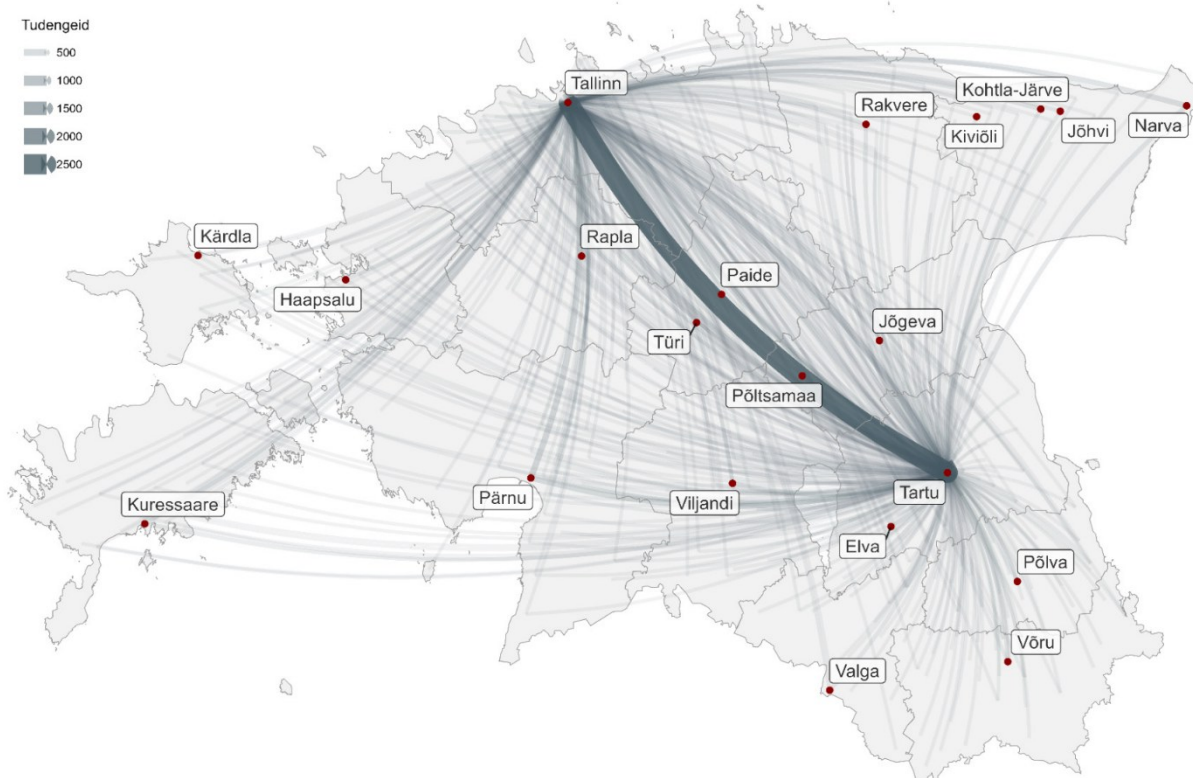
Joonis 2.2.24. Rakenduskõrgkoolidega seotud pendelränne.

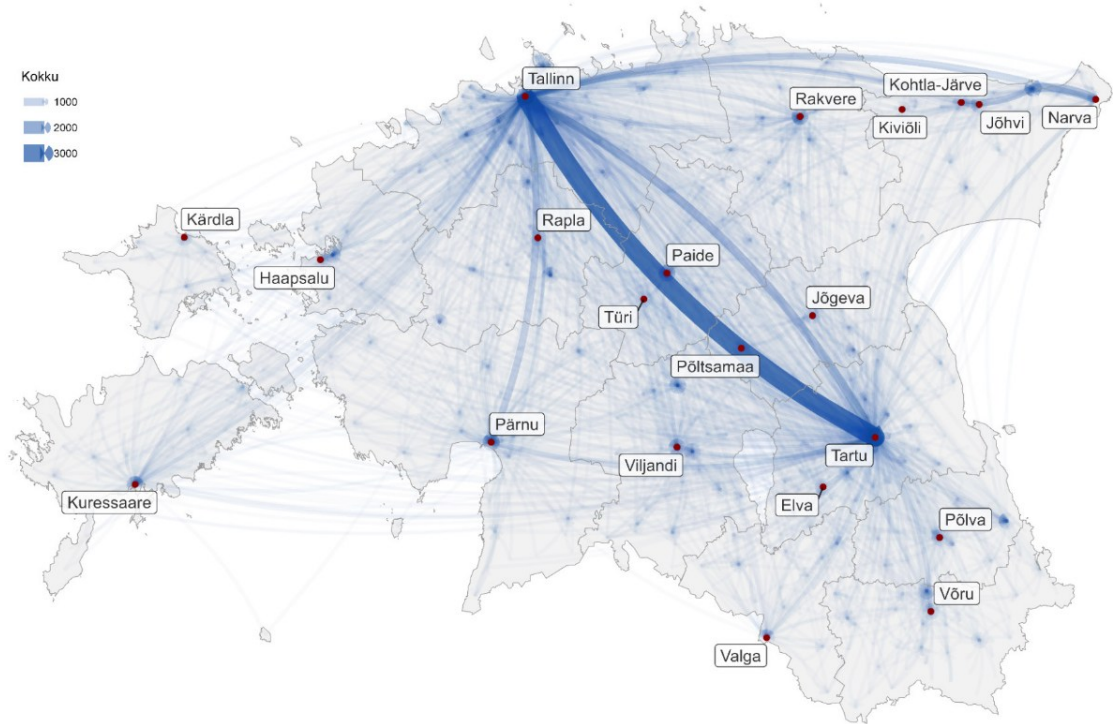
Kante, kus paikneb rakenduskõrgkool, on vaid 3: Tallinn, Tartu ja Reola (**joonis 2.2.24**). Viimases paikneb Eesti lennuakadeemia ja seal on 291 õppurit 104 erinevast Eesti kandist. Kokku on Eestis 8 selle haridustaseme õppeasutust. Paraku ei näita selle haridustaseme andmestik objektiivset pilti võimalikust pendelrändest, kuna ilmselt on andmestikus näidatud õppimise aadressina õppeasutuse „peakontorit“ ning üle Eesti paiknevad „filiaalid“ on esindamata. Nii näiteks on Sisekaitseakadeemial õppekeskused Tallinnas, Paikusel, Väike-Maarjas, Narvas ja Merikülas (Harku vald), kuid Statistikaameti edastatud andmestikus on sihtpunktiks vaid Tallinn.

Ka ülikoolide tasemel kajastavad andmed vaid ülikoolide peamajade asukohti. Selle haridustaseme õppeasutused on selle kohaselt vaid Tallinnas ja Tartus (**joonis 2.2.25**). Tallinnas õpib selle kohaselt kõrgkoolis üle 16 tuhande ja Tartus ligi 14 tuhat tudengit. Samas on näiteks Tartu Ülikoolil kolledžid nii Narvas kui ka Pärnus, lisaks asub sama ülikooli Mereinstituut Tallinnas, observatoorium Tõraveres jne. Nii nagu kutsehariduse ja rakenduskõrghariduse puhul moonutab ka ülikoolidega seotud pendelrände pilti sessioonõppevõimalused ning ilmselt ka uue elukoha registreerimine ametlikes andmebaasides.

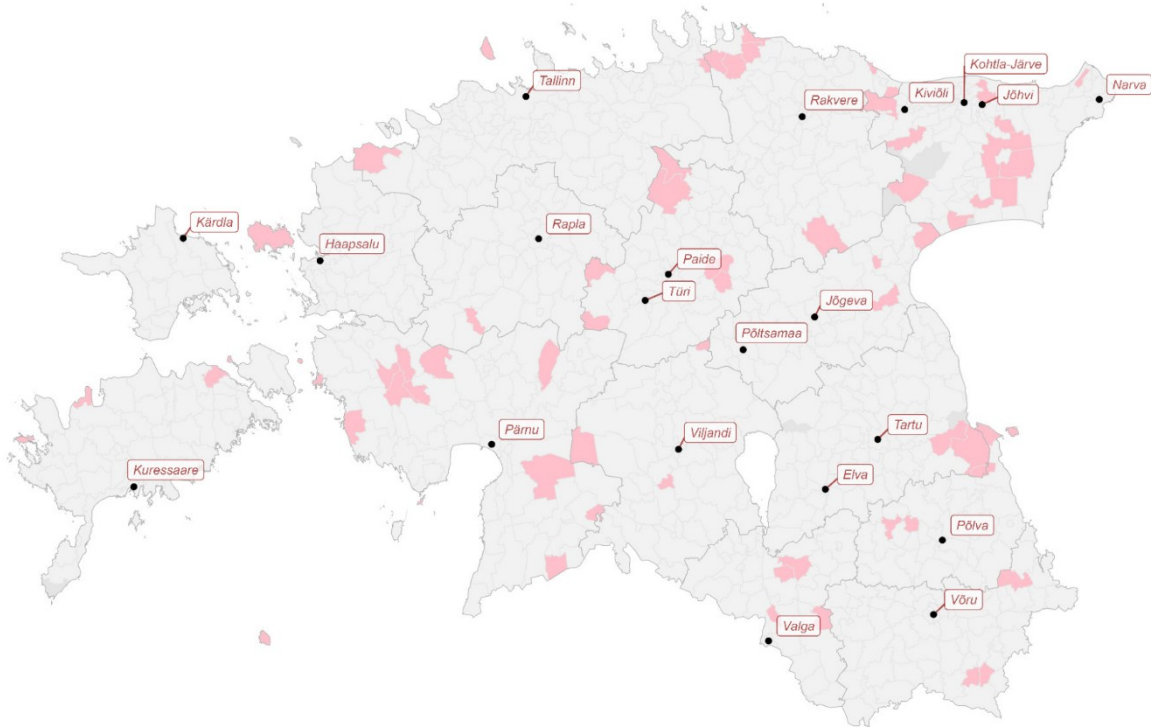
Kõige rohkem õpilasi kõigi haridustasemetete peale kokku õpib Tallinnas (112 302), millele järgnevad Tartu (41 434), Pärnu (10 340) ja Narva (9119). Kõige suurem õpirände voog kantide vahel algab Tallinnas sihtpunktiga Tartusse (3281). Arvestades eespool toodud probleeme andmetega on ilmselt mõistlik haridusrände pendelrände analüüsis edaspidi kasutada vaid koolieelsete lasteasutuste ning põhikoolide ja gümnaasiumide õppurite andmeid (**joonis 2.2.26**). Kantide elujõulisuse üheks näitajaks on ilmselt ka see, kui palju elab seal noori. **Joonisel 2.2.27** on toodud kandidid (68), mille elanike hulgas pole ühtegi koolieelse õppetaseme last. Vastav kaart kõrgkoolis õppijate kohta (**joonis 2.2.28**) näitab, et üliõpilasi ei leia 73 kandi elanike hulgast.

Joonis 2.2.25. Ülikoolidega seotud pendelränne.

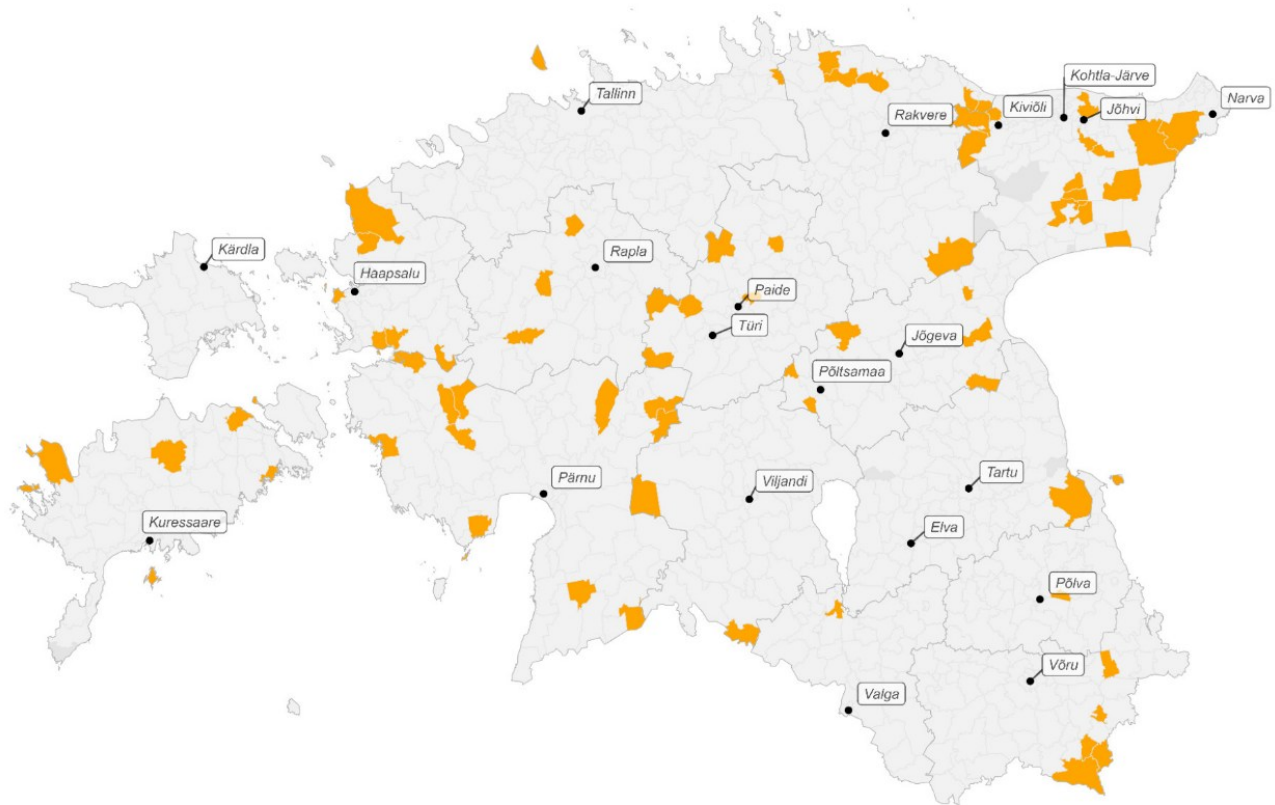

Joonis 2.2.26. Kõigi tasemete haridusega seotud pendelränne kokku

Joonis 2.2.27. Kandid (roosa värviga), kus pole ühtegi koolieelses haridusasutuses käijat.

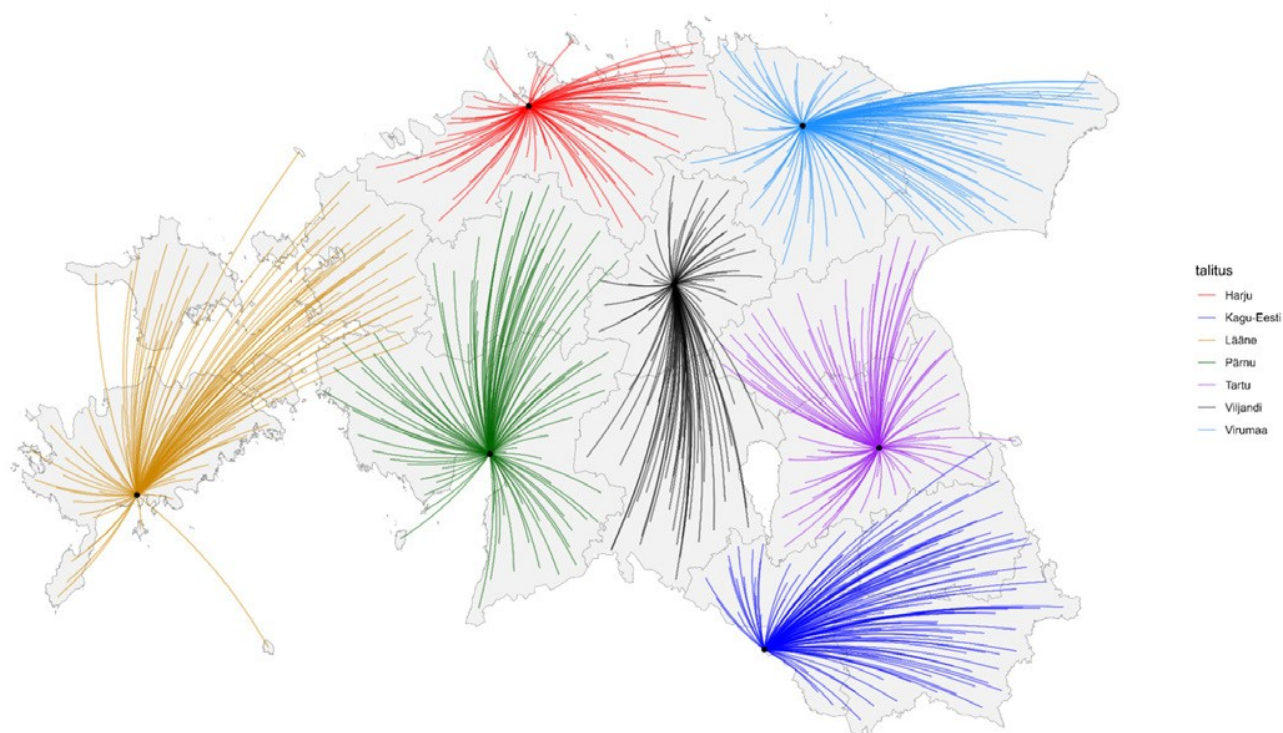
Joonis 2.2.28. Kandid (oranž), kuhu pole registreeritud ühegi ülikooli õppuri elukohta.

2.2.8 TEENUSKESKUSTE GRAVITATSIOONILISED TAGAMAAD

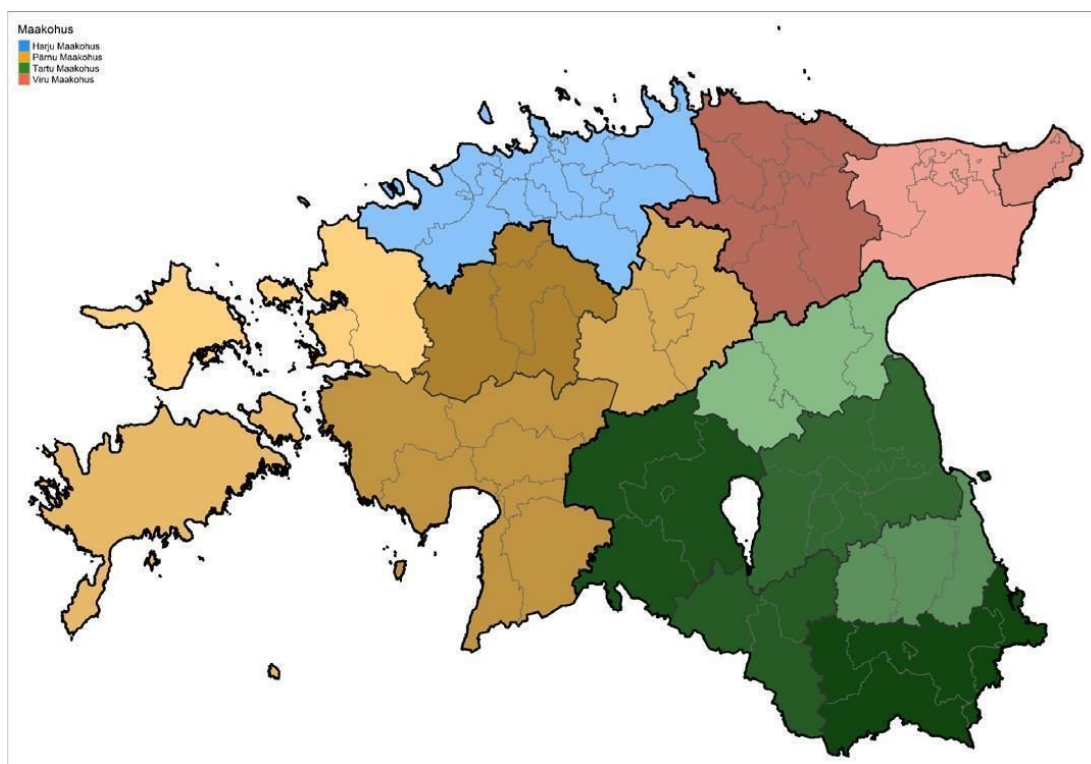
Keskuste ja toimepiirkondade määratlemisel on sageli peamiseks takistuseks andmete puudumine. Sellistel puhkudel kasutatakse gravitatsioonilist tagamaade määramist. See tähendab, et tuvastatud keskuste tagamaa moodustatakse nendest aladest, mis on keskusele kõige lähemal. Lähenemise aluseks on eeldus, et inimene käitub maksimaalset kasu ja efektiivsust taotlevaks subjektiks. Teadagi pole see aga sageli nii, mida kinnitavad ka töötamise ja haridusega seotud pendelränne. Nii võib gravitatsiooniliselt määratud toimepiirkondi käsitleda kui potentsiaali ruumi, mis mingitel põhjustel ei realiseeru, sest inimesed ei käitu sageli kasu maksimeerivate subjektidena (ei teata efektiivsemate võimaluste olemasolust, järgitakse harjumusi jne).

Samas tuleb aga kindlasti arvesse võtta ka seda, et kõikide huvipunktide suhtes pole mõtet gravitatsioonilist lähenemist rakendada sest nende suhtes on juba rakendatud administratiivset toimepiirkonna määramist nagu näiteks maakondlike talituste ja maakohtu kohtumajade puhul (**joonis 2.2.29 ja joonis 2.2.30**).

Kantide kuuluvus vastavalt maakondlikele talitustele

Joonis 2.2.29. Maakondlike talituste administratiivsed toimepiirkonnad

Joonis 2.2.30 Maakohtu kohtumajade administratiivsed toimepiirkonnad (lihtsustatult)

Käesolevas uuringus kasutati teenuskeskuste ja nende tagamaade määramiseks Maa-ameti huvipunkte ([link](#)). Andmestik on loodud 2023. aastal ning sisaldab üle 83000 huvipunkti. Toorandmed puhastati analüüsi mitte puutuvatest punktidest, st alles jäeti ainult teenuste pakkumisega seotud huvipunktid (kokku: 13681; tabel 2.2.1). Keskuste määramiseks testiti erinevaid huvipunktide hulga piirväärtusi ja pakutavate teenuste mitmekesisust, millest alates asula lugeda keskuseks ning määrata talle ka potentsiaalne toimepiirkond. Testimine viidi läbi vahemikus 25...100. Selle tulemusena jõuti järeldusele, et keskuseks loetakse asula, mille teenuste hulk on suurem kui 50 ning esindatud on vähemalt 10 erinevat teenuste gruppi. Iga keskuse juurde moodustati lähima ajalise kauguse põhimõttel toimepiirkond. See tähendab, et kant määrati selle toimepiirkonna koosseisu, mille keskus oli ajaliselt lähim (autoga sõites). Ajalise kauguse arvutamiseks kasutati OpenStreetMap'i teenuse API-t ([link](#)).

Kui kodu - töö pendelrände põhjal määratud toimepiirkondi eristati 21, siis teenuskeskuseid eristati 29 (joonis 2.2.31). Võrreldes tööalase pendelrände toimepiirkondadega on teenuskeskuste võimalikud toimepiirkonnad oluliselt kompaktsemad ja Tallinna mõjuvõim ei tule nii tugevalt esile. Tallinna ümbruses võib lisaks pealinnale eristada teisigi võimalikke toimepiirkondi: Viimsi, Maardu, Jüri ja Laagri. Võrreldes tööalase pendelrändega tulevad keskustena esile ka Keila, Sillamäe, Narva-Jõesuu ja Otepää.

Samas tuleb ka teenuskeskuste puhul silmas pidada, et siin valitseb selge hierarhia. Kui Tallinnas on vastavalt Maa-ameti huvipunktide andmetele tuvastatud üle 3300 teenuse, siis Tartus on neid "vaid" ~1150.

Tabel 2.2.1. Analüüsi kaasatud Maa-ameti huvipunktide grupid ja nende hulk

Grupp	Hulk
kaubandus	3739
majutus	1549
post	1370
toitlustus	1339
hoolekanne	1241
kultuuriasutus	1092
raamatukogu	1027
perearst	934
tankla	735
terviskaubad	500
haigla	91
kiirabi	64

Lähteandmed

Kasutatav andmestik pärineb Transpordiameti tellitud Eesti elanike liikuvuse küsitlusuuringust. Küsitlusuuringu eesmärk oli kaardistada Eesti elanike liikuvus ning hoiakud liikuvusega seotud teemadel erinevate sotsiaalmajanduslike tunnuste lõikes. Vastajad pidasid 2 päeva liikumiste kohta Eestis liikumispäevikut ning täitsid põhiankeedi. Uuringu üldkogumi moodustasid Eesti alalised elanikud vanuses 7-80 aastat ning küsitlus viidi läbi ajavahemikul 14.09.2021 – 12.12.2021. Valimi suurus oli 6581 inimest, kes olid vastanud nii põhiankeedile kui ka täitnud liikumispäeviku. Andmestik on esinduslik KOVi, soo ja kahe vanusegruppi lõikes (7-29 / 60-80 aastased ning 30-59 aastased). Liikuvuse paremaks kaardistamiseks võeti valimisse suurema proportsiooniga inimesi suurema liikuvusega KOVides ja 30-59 aastate vanusegrupis.

Liikumispäevikus kirjeldas vastaja oma eelmise 2 päeva jooksul tehtud liikumisi, mis olid pikemad kui 50m. Päevikus ei kajastatud liikumisi, mis olid peamiselt seotud ametikohustuste täitmisega ja välismaal tehtud liikumisi. Iga liikumise kohta fikseeriti algus ja sihtpunkt asustusüksuse täpsusega, alguse ja lõpu aeg, eesmärk ja vaheetapid koos täiendava infoga (liikumisviis, piletihind, sõidu kestus).

Metoodika

Liikumispäevikutes olevad liikumised on määratud asustusüksuse tasandil, kuid agregeeriti kandi ruumiüksuse tasemele, et peamised liikumismahud ja seeläbi potentsiaalsed toimepiirkonnad tuleksid selgemini esile. Kantide vaheliste liikumismahtude kaardistamisel käsitleti liikumise lähtekohana alati vastaja kodukohta, isegi kui liikumine oli osa mitmest eraldiseisvast liikumisest koosnevast liikumiste ahelast. Selline lähenemine võimaldas paremini määrata iga kandi elanike liikumismahud erinevate eesmärkide ja sotsiaalmajanduslike tunnuste lõikes ja seeläbi kandiga seotud tõmbekeskused.

Kuigi andmestikus on liikumised määratud detailselt nädalapäeva lõikes kellaajaliselt, ei olnud võimalik neid tunnuseid kasutada liikumiste ajalis-ruumiliste erinevuste analüüsimiseks, kuna liikumised on jaotunud kolme kuu pikkusele perioodile.

Kantide vahelisi liikumisi analüüsi kolme erineva sotsiaalmajandusliku tunnuse alusel:

1. liikumise eesmärk;
2. liikuja vanuserühm;
3. liikuja tegevusala.

Liikumise eesmärgid agregeeriti kolme kategooriasse:

1. tööga seotud liikumised;
2. hariduse omandamisega seotud liikumised;
3. teenuste tarbimisega seotud liikumised.

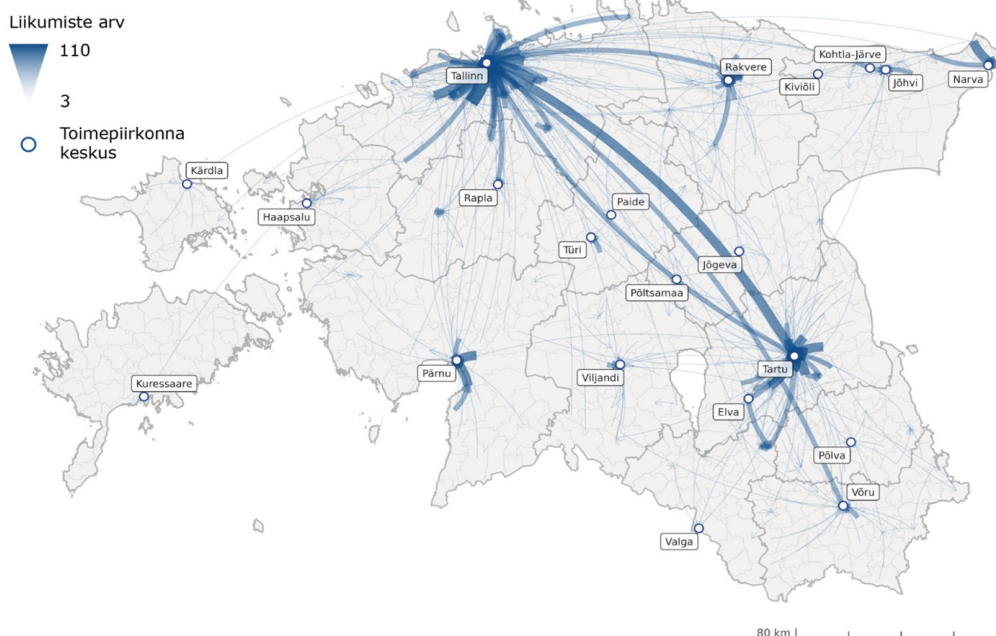
Analüüsist jäeti välja ebaregulaarsed vaba aja ja meelelahutusega seotud liikumised, näiteks sporditegemise, vabas õhus viibimise ja puhkusega seotud eesmärkidel.

Tulemused

Kokku oli andmestikus 24 110 liikumist asustusüksuste tasandil, kantide ruumiüksuse tasandil 18 574 liikumist. Tulemustes on liikumismahud kaardile kujutatud eelnevalt tuvastatud toimepiirkondade taustal. See võimaldab EELU 2021 andmestiku põhjal leitud tõmbekeskusi kõrvutada varasemalt määratud toimepiirkondadega.

Kõiki liikumisi kaardil visualiseerides (**joonis 2.2.32**) tulevad kõige tugevamini esile liikumismahud Tallinna ja Tartu lähiümbruses ja kahe linna vaheline liikumine. Lisaks tulevad toimepiirkondadena teistest tugevamini esile Rakvere, Narva, Rapla, Pärnu, Elva, Võru ja Otepää.

Kantide vahelised liikumismahud
kolm ja enam liikumist

Joonis 2.2.32. Kantide vahelised liikumismahud.

Liikumismahud liikumise eesmärgi lõikes

Järgneval kolmel kaardil on välja toodud liikumismahud liikumise eesmärgi lõikes. Tööga seotud liikumiste (**joonis 2.2.33**) puhul tulevad kõige selgemalt toimepiirkonnana esile Tallinn, Tartu, Pärnu, Rakvere ja Narva. Kokku oli kantide vahel 1330 tööga seotud liikumist.

Haridusega seotud liikumiste (**joonis 2.2.34**) puhul on liikumised tunduvad lühemad. Pikki liikumisi on vähe ja kohalikud tõmbekeskused tulevad selgemini esile. Kokku oli 428 haridusega seotud liikumist.

Teenustega seotud liikumiste puhul omavad olulisimat rolli tõmbekeskustena Tallinn, Tartu ja Pärnu (**joonis 2.2.35**). Märkatav liikumine toimub teenusteni pääsemise nimel ka linnade vahel. Kokku oli 1048 teenustega seotud liikumist.

Tööga seotud liikumine kantide vahel

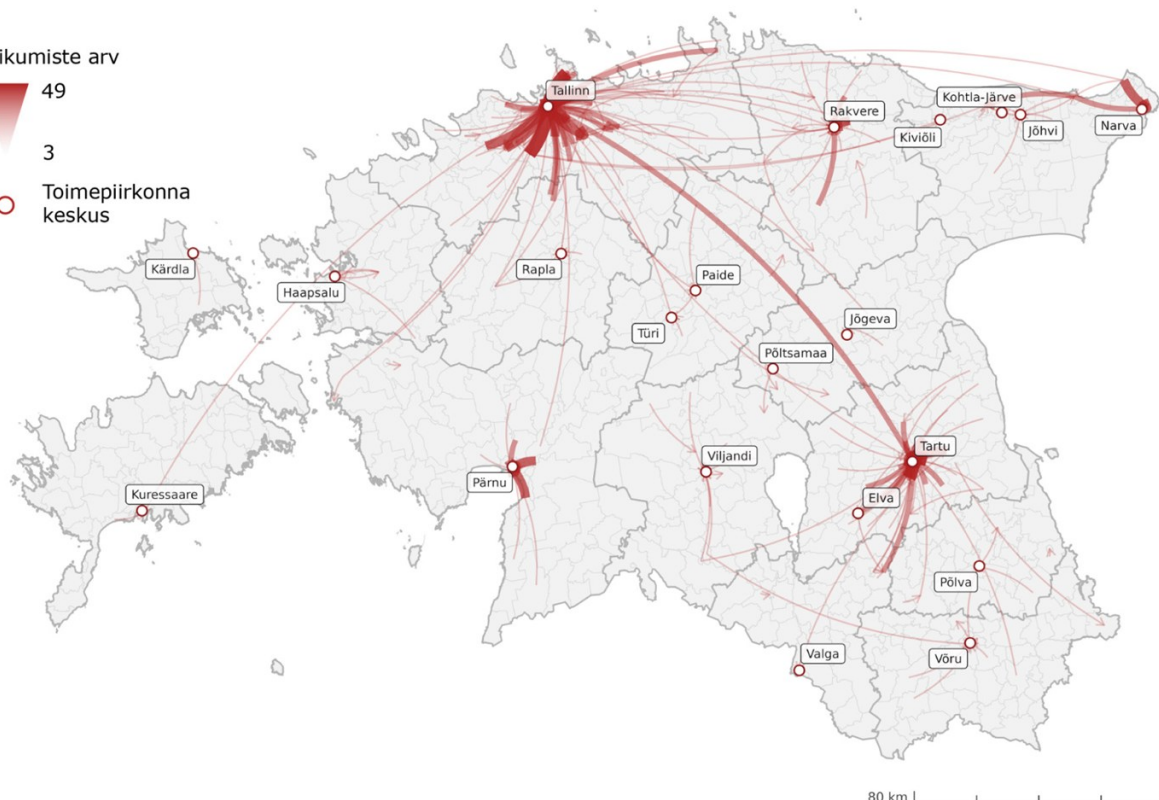
kolm ja enam liikumist

Liikumiste arv

49

3

Toimepiirkonna keskus

Joonis 2.2.33. Tööga seotud liikumine.

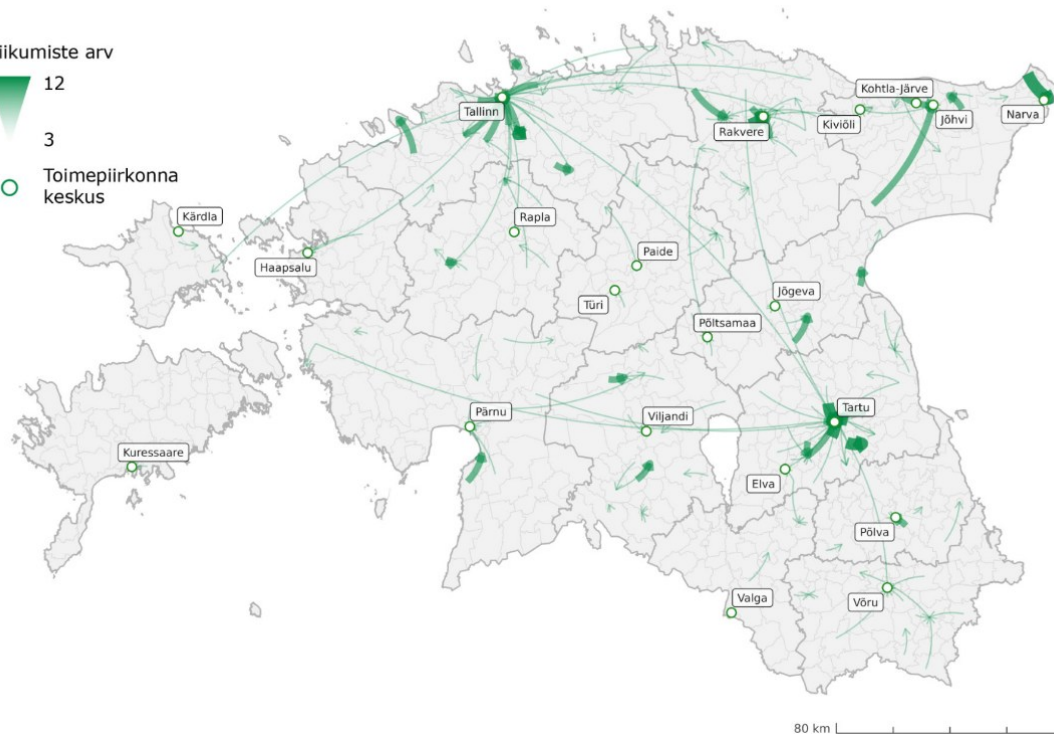
Haridusega seotud liikumine kantide vahel

kaks ja enam liikumist

Liikumiste arv

Toimepiirkonna keskus

Joonis 2.2.34. Haridusega seotud liikumine.

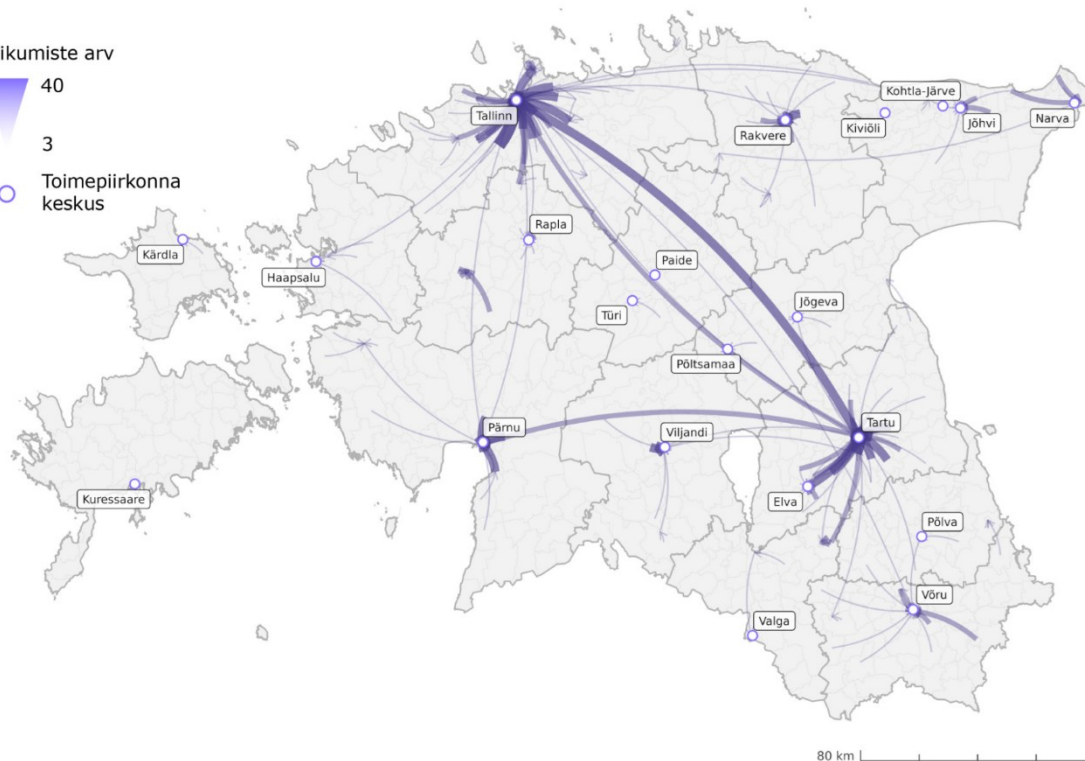
Teenustega seotud liikumine kantide vahel

kolm ja enam liikumist

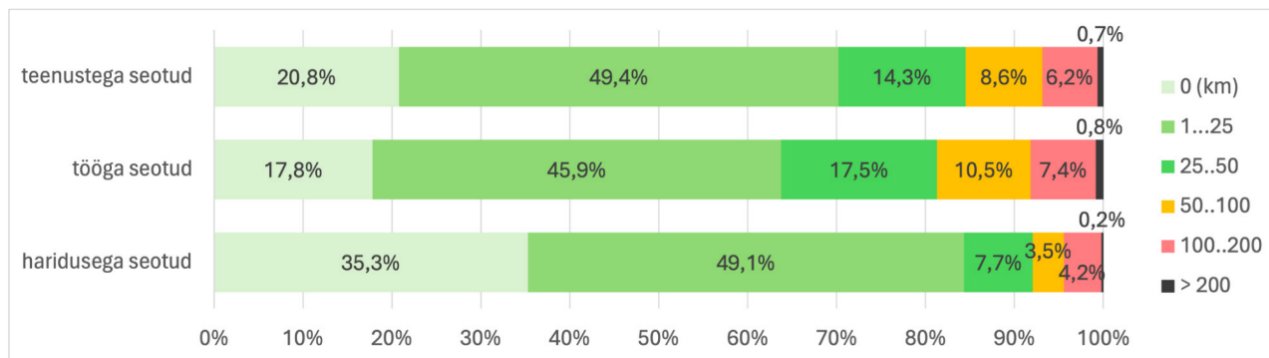
Liikumiste arv

Toimepiirkonna keskus

Joonis 2.2.35. Teenustega seotud liikumine.

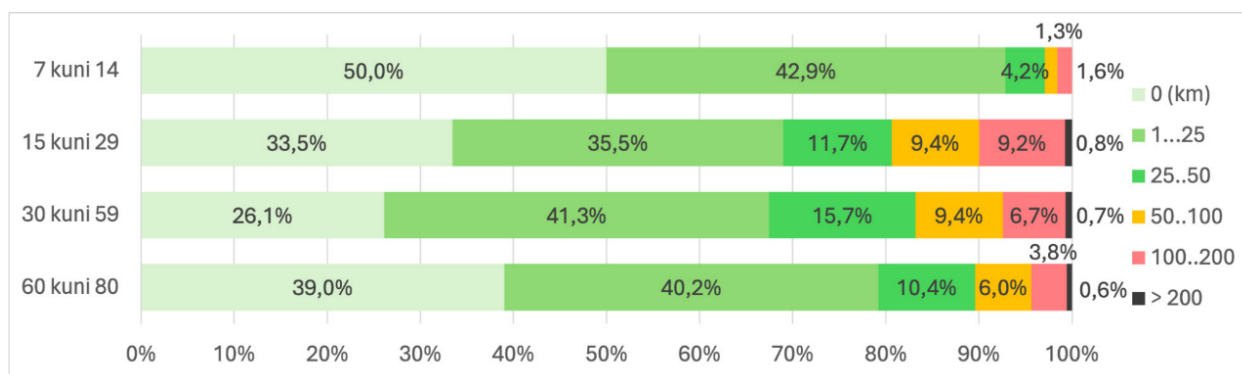

Joonis 2.2.36. Liikumiste jaotumine kogupikkuse põhjal liikumise eesmärgist sõltuvalt

Liikumiste kogupikkuseid analüüsid liikumise eesmärgist sõltuvalt ilmneb (joonis 2.2.36), et kõige lühemad liikumised on seotud haridusega ja kõige pikemad tööga. Teenustega seotud liikumise keskmine pikkus oli 13,1 km; tööga seotud 17,1 km; ja haridusega 7,8 km.

Liikumiste kogupikkuse jaotumine vanuserühma lõikes

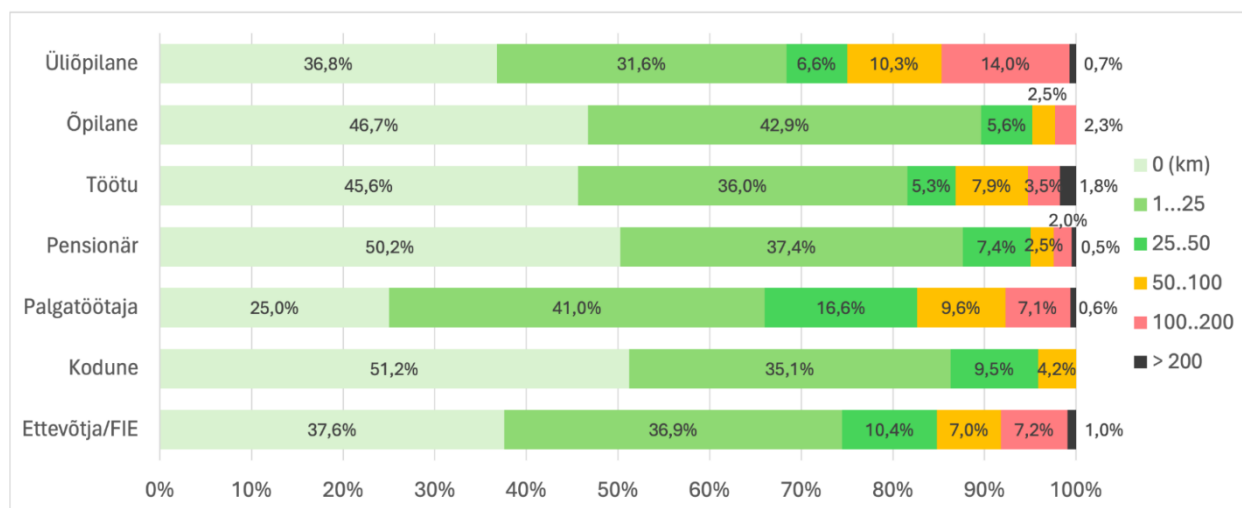
Kõige lühemad liikumised (joonis 2.2.37) olid kõige vanema (60 kuni 80 aastased) ja kõige noorema (7 kuni 14 aastased) vanuserühmade seas.

Joonis 2.2.37. Liikumiste jaotumine kogupikkuse põhjal liikuja vanuserühmast sõltuvalt.

Liikumiste kogupikkuse jaotumine tegevusala lõikes

Kõige lühemad liikumised (**joonis 2.2.38**) olid pensionäride, koduste ja õpilaste seas. Kõige pikemad liikumised olid üliõpilaste ja palgatöötajate seas.

Joonis 2.2.38. Liikumiste jaotumine kogupikkuse põhjal liikuja tegevusalast sõltuvalt.

Andmestiku kasutatavus ja soovitused

EELU 2021 liikumispäevikute põhine andmestik võimaldab uurida liikumisharjumusi erinevate sotsiaal-majanduslike tunnuste lõikes. Andmestikust saame teavet selliste sotsiaalsete rühmade liikuvusest, kelle kohta üldiselt andmed puuduvad, näiteks pensionärid ja töötud. Andmestiku kasutamisel on suurimaks piiranguks liikumisandmete kogumise lühike ajaline periood (2 päeva liikumised) ja valimi piiratud suurus erinevate tunnuste lõikes. Lisaks tuleb arvestada, et EELU andmed ei peegelda adekvaatselt tegelikke kantidevahelisi (ega ka KOVide) liikumisvoogude ruumimustreid, mida selgelt kinnitavad ka kaardid **joonistel 2.2.32 - 2.2.35**.

2.3 ASUSTUSE ARENGU MÕJUTEGURID

Lähtuvalt uuringu koondesmärgist – toetada andmepõhiselt ja metoodiliselt asustuse ruumilise visiooni ja asustuse suunamise põhimõtete väljatöötamist üleriigilises planeeringus – keskendutakse peatükis I asustus- ja liikuvusmustreid mõjutavate regulatiivsetele ja riigi ruumiotsuseid mõjutavatele teguritele. Just asustuse suunamine on üleriigilise planeeringu peamiseks ülesandeks, mistõttu ei ole piiratud ajaraami tõttu otstarbekas analüüsida kogu maakasutust mõjutavaid tegureid.

Lähtekohaks on võetud planeeringu lähteseisukohtades välja toodud 4 stsenaariumit ja teadaolevad teadustööd ning analüüsid elanike rändeotsuste ja liikuvusmuutrite kujunemise kohta erinevates Eesti piirkondades (nt [“Analüüs ja ettepanekud inimeste tagasipöördumise soodustamiseks väljapoole pealinna piirkonda”](#), Rahandusministeerium 2021; “Rõuge valla rahvastikuprognos ja võimalused elanike arvu mõjutamiseks”, OÜ Geomedia 2021, nn sekkumisinstrumendid üleriigilise planeeringu alusuuringust “Trendide ruumilise mõju analüüs”). Ülevaate loomisel on tuginetud Hendrikson DGE ja ametkondlike koostööpartnerite ulatuslikule kogemusele asustuse ja olulist ruumilist mõju omavate ehitiste planeerimisel.

Analüüsi algfaasis koondati Hendrikson DGE ekspertide ja meeskonna liikmete teadmistele tuginedes loetelu riigi tasandi rahastamisotsustest, regulatsioonidest, meetmetest ja asukohavaliku kriteeriumitest, mis eeldatavalt mõjutavad oluliselt asustuse arengut. Täiendavate andmeallikadena kasutati riigikontrolli auditeid, rahandusministeeriumi ja Regionaal- ja põllumajandusministeeriumi allikaid. Seejärel esitati mõjutavate tegurite andmed maatriksi kujul, kus toodi välja ka esmane hinnang konkreetse regulatsiooni või meetme mõju olulisuse kohta. Hinnangu andmisel võetakse aluseks teguri kirjelduse üksikasjad ja analüüsitakse seoseid teadaolevate rahvastikuprotsessidega.

Mõjutegurite maatriks saab olema sisendiks üleriigilise planeeringu elluviimise hoobade väljatöötamisel. Loetletud tegurite mõju on hinnatud peamiste asustuse tüüpide lõikes. **Aluseks on võetud olukord, kus mõjutegurina toimiv on otseselt konkreetset asustustüüpi põhjustav või esilekutsuv (nt atraktiivne looduskeskkond meelitab elanikke ja soodustab eelkõige hajasustuses eluasemekohtade loomist).** Objektide ja nende kaasnevate kitsenduste puhul on eeldatud, et objekt on asukohas, mis potentsiaalselt avaldab konkreetset mõju. Mõju olulisuse hinnangud on antud terviklikult tegurite kogumist lähtuvalt, st tegurite omavahelises võrdluses. **Oranži värvitooni intensiivsus tabelis toob välja mõjuteguri olulisuse ja võimaldab saada kiiret**

ülevaadet, millise asustustüübi jaoks on konkreetne mõjutegur tähtsam. Mõjutegurid on järjestatud olulisematelt vähem olulisematele (asustustüüpide koondhinnang - st mida rohkem riste konkreetse mõjuteguri real, seda olulisem on tegur). Maatriks oli aluseks ka asustuse arengutsenaariumite ressursivajaduse hindajatele. Mõjutegureid analüüsitakse täiendavalt ka üleriigilise planeeringu seireuuringus.

Kuna rahvastikuprognosis järgi jäävad Eestisse aastani 2050 nii selgelt kasvavad kui kahanevad piirkonnad, tuleb üleriigilise planeeringu elluviimisel eritähelpanu pöörata kahanevatele äärealadele, nii hajaasustusele kui väikelinnadele. OECD on oma *raportis* [Shrinking Smartly in Estonia \(2022\)](#) soovitanud kahanevate piirkondade toetusmäärade otsustamiskriteeriumina terminit "*unavoidable costs of remoteness*", mida võiks tõlkida ääremaalisuse vältimatute kuludena. Üleriigilise planeeringu seireuuringu käigus on otstarbekas kaaluda kriteeriumi sisustamist ja kasutusvõimalusi Eesti kontekstis.

1. Õigusaktidest ja planeeringutest tulenevad objektid, kitsendused ja suunised

	Tegur	Allikas; kirjeldus	Suurlinnad	Väikelinnad	Hajaasustus	Kompaktsus (põhjustaja)	Hajusus (põhjustaja)
1.1	Kultuuri- mälestised, eriti muinsuskaitse- alad	MuKS: ehitustegevus vajab kooskõlastust. Kohati peletab eemale (nt Pärnu muinsuskaitseala), samas võib ka piirkonda meelitada	XXX	XXX	X	X	X
1.2	Kaitstavad loodusobjektid	LKS: kaitsealad, hoiualad, kaitsealused liigid, püsielupaigad, kaitstavad looduse üksikobjektid ning kohaliku omavalitsuse tasandil kaitstavad loodusobjektid, kus ehitamine on keelatud või piiratud.	XX	XX	XXX	X	X
1.3	Ehituskeelu- vöönd	LKS; piirab ehitamist veekogude kallastel ja mererannas (laius 25-200m; laieneb üleujutusala võrra, piiranguvööndis metsa piirini).	X	XX	XXX	X	X
1.4	Rohevõrgustik	PlanS; piirab ehitamist planeeringutega rohevõrgustikuks määratud looduslikel ja poollooduslikel aladel; senine, maakonna- ja üldplaneeringute põhine käsitlus	X	X	XXX	XX	X
1.5	Taristu kaitsevööndid	EhS; piirab ehitamist ehitise vahetus läheduses (TEN-T maanteedel 50 m; raudteel 30 m; ülejäänutel väiksemad)	X	XX	XX	0	XX
1.6	Miljööalad	Üldplaneeringud: eripärase (ehitatud) keskkonnaga piirkonnad, mis võivad olla atraktiivsed elupaigad; ehitustegevus reeglina rangemalt reguleeritud	XX	XX	X	X	X

1. Õigusaktidest ja planeeringutest tulenevad objektid, kitsendused ja suunised

	Tegur	Allikas; kirjeldus	Suurlinnad	Väikelinnad	Hajaasustus	Kompaktsus (põhjustaja)	Hajusus (põhjustaja)
1.7	Maardlad	MaaPS: ehitustegevus KliM nõusolekul, juurdepääs maavarale ja maavara kaevandamisväärsena säilimine tuleb tagada.	X	X	XX	X	X
1.8	Väärtuslikud põllumajandus-maad	Maakonnaplaneering, üldplaneering; keskmisest kõrgema boniteediga põllumajandusmassiivid, kus ehitamine võib olla oluliselt piiratud	0	0	XXX	XX	X
1.9	Väärtuslikud maastikud	Maakonnaplaneering, üldplaneering; kultuurilis-ajaloolisest, esteetilisest, looduslikust, identiteedist ja rekreatiivsest kasutuspotentsiaalid määratud piirkonda iseloomustavad reeglina pool-looduslikud alad.	X	X	XX	X	X
1.10	Kavandatav raudtee	Rail Baltic maakonnaplaneeringud; kavandatud kiire rongiühendus	X	XX	X	X	X
1.11	Riigikaitse ehitised ja nende piiranguvööndid	EhS: Riigikaitse ehitised; RiKS riigikaitse objektid. Ehitustegevus välistatud või rangelt reguleeritud, reeglina mõjutavad häiringud ka lähiala.	X	X	XX	X	X
1.12	Tuulepargid	Üld- ja eriplaneeringud: olulise ruumilise mõjuga ehitiste alad välistavad elamuehituse, kohati ka lähialal. Samas talumistasu võib aidata säilitada hajaasustust.	0	0	XXX	X	X

1. Õigusaktidest ja planeeringutest tulenevad objektid, kitsendused ja suunised

	Tegur	Allikas; kirjeldus	Suurlinnad	Väikelinnad	Hajaasustus	Kompaktsus (põhjustaja)	Hajusus (põhjustaja)
1.13	Tiheasustusal aks määratus	Üldplaneeringud: suurem talumiskohustus, erinevatest õigusaktidest tulenevad piirangud	0	0	XX	XX	0
1.14	Veevõtukoha olemasolu ja rajamise võimalikkus	Siseministri määrus RT I, 23.02.2021, 20; peab asuma kuni 200 m kaugusel.	0	0	X	X	0

2. Elukeskkonna tegurid

	Tegur	Kirjeldus	Suurlinnad	Väikelinnad	Hajaasustus	Kompaktsus (põhjustaja)	Hajusus (põhjustaja)
2.1	Jätkusuutlikud liikuvusvõimalused	Raudtee Buss Kergliiklustee Pargi-reisi parkla	XXX	XXX	X	XXX	X
2.2	Tehnilise taristu olemasolu ja kvaliteet	Elektrivarustus, veevarustus, sidevarustus, kanalisatsioon, taskukohane küttevõimalus	X	XXX	XX	XX	X

2. Elukeskkonna tegurid

	Tegur	Kirjeldus	Suurlinnad	Väikelinnad	Hajaasustus	Kompaktsus (põhjustaja)	Hajusus (põhjustaja)
2.3	Avalike teenuste kättesaadavus	Lasteaed, kool, noortekeskus, huviharidus, tervishoid (apteek, perearst, kiirabi), raamatukogu, rahvamaja/kultuurikeskus, spordiehitised, matkarajad, puhkekohad, päästeteenistus, politsei, sotsiaalteenused, kohalik võim, postipunkt/kontor, ametiasutuste regionaalsed bürood, vabaõhu puhkealad ja pargid	XXX	XXX	0	XXX	0
2.4	Erateenuste kättesaadavus	Toidu- ja esmatarbekaupade kauplus, ehituskaupade kauplus, tankla, sularahaautomaat, pangakontor, kohvik, restoran, teater, kino jt meelelahutusasutused	XXX	XXX	0	XXX	0
2.5	Töökohtade olemasolu	Võimalus leida sobiv töökoht maksimaalselt tunniajalise sõiduteekonna kaugusel (kas ühistranspordi või eraautoga).	XXX	XXX	0	X	X
2.6	Atraktiivne looduskeskkond	Kaunis loodus, kus on meeldiv viibida	0	XX	XXX	0	XXX

2. Elukeskkonna tegurid							
	Tegur	Kirjeldus	Suurlinnad	Väikelinnad	Hajaasustus	Kompaktsus (põhjustaja)	Hajusus (põhjustaja)
2.7	Häiringute puudumine, tervislik keskkond	Olematu või vähene müra, kõrge välisõhu kvaliteet jms	0	XX	XXX	0	XXX
2.8	Juurdepääsutee olemasolu ja kvaliteet	Juurdepääsutee olemasolu ja seisund võib olla oluline kuluallikas	X	X	XXX	X	X
2.9	Väljakujunenud kultuurilis-ajaloolis-geograafiline eripära	"Kohavaim", piirkonna ainulaadsus	X	XX	XX	X	X
2.10	Elamusi pakkuv keskkond	"Elu keeb", "midagi toimub" - erinevad tegevused, üritused	XXX	XX	0	XX	0
2.11	Privaatsus	"Omaette olek", naabreid vähe või kaugel	0	X	XXX	0	XXX

2. Elukeskkonna tegurid

	Tegur	Kirjeldus	Suurlinnad	Väikelinnad	Hajaasustus	Kompaktsus (põhjustaja)	Hajusus (põhjustaja)
2.12	Aktiivne kogukond	Formeerunud asumi- või külaselts, võimalus osaleda kohalikus (kultuurielus), väärtushinnangute erinevused	X	XX	XX	X	0
2.13	Atraktiivne inimsõbralik linnaruum	Üldjuhul inim mõõtmeline linnaruum, ka üldine heakord, lagunenu hoonete puudumine või vähesus	XX	XX	0	XX	0
2.14	Turvalisus	Olematu või madal kuritegevus	X	XX	0	X	0
2.15	Põhjaveevaru	Põhjavee olemasolu ja võimalik ammendumine	0	X	XX	X	0

3. Programmid ja meetmed

	Tegur	Kirjeldus	Suurlinnad	Väikelinnad	Hajaasustus	Kompaktsus (põhjustaja)	Hajusus (põhjustaja)
3.1	Haridusvõrgu korrastamine	Demograafilistest muutustest lähtuvalt kahanevates piirkondades õppekohtade vähendamine, Tallinna ja Tartuga piirnevates valdades suurendamine.	X	XX	XXX	X	0
3.2	Riiklik käendus eluaseme soetamiseks või rekonstrueerimiseks maapiirkonnas	Maapiirkonna eluasemelaenu käendus võimaldab maale kodu osta ja seda renoveerida. Maapiirkonna eluasemelaenu käendusega on võimalik osta korter, elumaja, krunt või suvila. Krundi ostu eesmärgiks peab sellisel juhul olema elamu ehitamine ning suvila puhul suvila ümberehitus aastaringseks elamiseks. Toetust ei saa kasutada suuremates linnades, Tallinnaga külgnevates valdades, Tartu maakonna osades alevikes jne.	0	XX	XXX	0	X

3. Programmid ja meetmed

	Tegur	Kirjeldus	Suurlinnad	Väikelinnad	Hajaasustus	Kompaktsus (põhjustaja)	Hajusus (põhjustaja)
3.3	Hajaasustuse programm	https://rtk.ee/meede-hajaasustuse-programm . Hajaasustuse püsimiseks maapiirkondades toetatakse programmist majapidamiste veevarustus- ja kanalisatsioonisüsteemide, juurdepääsuteede ning autonoomsete elektrisüsteemidega seotud tegevusi.	0	0	XXX	0	XX
3.4	Esmatasandi tervisekeskuste kättesaadavus (programm ja arengukava teadaolevalt koostamisel)	Esmatasandi tervisekeskuste aegruumiline kättesaadavus (põhifunktsioonid: perearstiteenus, koduõendusabi, füsioteraapia ämmaemandusabi)	0	XX	XX	X	0
3.5	Regionaalsed ettevõtlusmeetmed, nt regionaallaen	Regionaallaen - väikese ja keskmise suurusega ettevõtjad, kes teevad investeeringuid väljaspool Tallinna ja Tartut (omafinantseering kas pole vajalik või on oluliselt väiksem).	0	XX	XX	0	X

3. Programmid ja meetmed

	Tegur	Kirjeldus	Suurlinnad	Väikelinnad	Hajaasustus	Kompaktsus (põhjustaja)	Hajusus (põhjustaja)
3.6	Lammutus- toetus	Lammutustoetuse eesmärk on toetada kohalikke omavalitsusi või nende valitseva mõju all olevaid üksusi nendele kuuluval kinnisasjal asuva kasutusest välja langenud ja varisemis- või tuleohtlikuks muutunud hoonete ja rajatiste lammutamisel, kui nimetatud hoonete ja rajatiste renoveerimine või võõrandamine ei ole otstarbekas. Toetuse määr on üle Eesti kuni 70%, Tallinnas ja Tartus on maksimumsumma 100 000.	X	XX	XX	0	0

4. Muud tegurid							
	Tegur	Kirjeldus	Suurlinnad	Väikelinnad	Hajaasustus	Kompaktsus (põhjustaja)	Hajusus (põhjustaja)
4.1	Maa saadavus	Asustuste laiendamiseks saadaolev maa.	XXX	XX	XX	X	XXX
4.2	Planeeritud ehitusõiguse olemasolu	Kehtiv detailplaneering või projekteerimistingimused, mis ehitusõiguse garantiina tõstavad kinnistu väärtust.	XXX	X	XXX	X	XX
4.3	KOV tulusüsteem (ettevõtlusest tulu puudumine)	KOVil puudub ettevõtlusest tulu saamise võimalus, KOV toimimine toetub elamisfunktsioonile	X	XXX	XXX	0	0
4.4	Kinnisvara hind	Kinnisvara hind turul.	0	XX	XXX	0	XX
4.5	Kinnisvaraarenduse klatri efekt	Kinnisvaraarenduse turuloogika, usaldus mingis piirkonnas juba toimivate lahenduste osas, mis toovad kaasa täiendavad arendused.	XXX	XX	0	XX	0
4.6	Maa hind	Maa hind turul.	X	XX	XX	0	XX

4. Muud tegurid							
	Tegur	Kirjeldus	Suurlinnad	Väikelinnad	Hajaasustus	Kompaktsus (põhjustaja)	Hajusus (põhjustaja)
4.7	Metsaga seotud tegurid	Riigimetsa kõrgendatud avaliku huviga alad, vääriselupaigad, metsamajandamise piirangud rohevõrgustikus, kodulähedase metsa säilitamise võimaluse (nt pikaajalisele rendile võtmise) puudumine	X	X	XX	X	X
4.8	Üüritavate eluasemete olemasolu	Võimalus üürida eluaset kas turuhinnaga või sellest soodsamalt (omavalitsuse poolne dotatsioon).	XX	X	0	X	0
4.9	Lasteaiamaksu puudumine	Osades omavalitsustes (nt Jõelähtme vald) puuduv lasteaiamaks, et meelitada valda elama noori peresid.	0	X	XX	0	X
4.1 0	Mootorsõidukimaks	Al.1.1.2025 kehtima hakkav riiklik maks, tasumine toimub kalendriaasta eest.	0	X	XX	X	0

Mõjutegurite hindamismaatriksi tagamaade avamiseks viidi läbi 8 intervjuud elukohta vahetanud elanikega Eesti eri piirkondades. Arvestades asustuse seniseid arengutrende ja üleriigilise planeeringu võimalikke suuniseid olid fookuses olid eelkõige linnast maale kolinud või seda kavandavad inimesed. Intervjueeritavad leiti lumepallivalimi meetodil, kasutades inimestevahelisi sidemeid. Paraku ei õnnestunud leida vanemaealisi elukohavahetajaid, mõjutegurite hinnangu erinevate tahkude avamine põhineb suhteliselt sama vanusgrupi - nooremas või hilisemas keskeas olevad tööealised - arvamusel. Alljärgnev tabel annab ülevaade intervjueeritavate hinnangust elukohavaliku mõjutegurite olulisusele:

- X - oluline;
- XX - väga oluline;
- N/A - ei kohaldu elukoha eripära tõttu.

Intervjueeritav	Elukoha tüüp	Tehnilise taristu olemasolu	Avalike teenuste kättesaadavus	Erasteenuste kättesaadavus	Jätkusuutlikud liikuvus- võimalused	Aktiivne kogukond	Atraktiivne looduskeskkond	Atraktiivne inim-sõbralik linnaruum	Väljakujunenud kultuurilisajaloolis-geograafiline eripära	Elamusi pakkuv keskkond	Turvalisus	Häiringute puudumine, tervislik elukeskkond	Täiendavad tegurid
Mees 35 a., 2 asteiaeaalist last ja elukaaslane, 1 auto. 2016 kolinud Tartu linnast Raadi uus-elamurajooni, 2020 sealsamas suuremasse korterisse	Korter eeslinnas	N/A	xx	x	xx			x		x		x	Hinna-kvaliteedi suhe, elamispinna suurus (4 toaline korter); ülioluline lähedus kesklinnale (10 min rattaga)
Naine, 35 a., 1 lasteaialaps ja elukaaslane, 2 autot. 2021 kolinud Tartust Nõo valda	Maja maa-piirkonnas, ridakülas	x	x		x	xx	xx	N/A	x	x	xx	xx	Oma koht maal, toidukasvatamise võimalus; valla positiivne kuvand, arengupotentsiaal ja ametnike sõbralikkus.
Naine, 46 a., 2 koolilast ja elukaaslane, 2 autot, 2017 kolinud Tartu linnast Räpina valda	Maja maa-piirkonnas, hajakülas	xx	x	x		xx samas hetkel puudub	xx	N/A		xx		xx	Oma (maalise) ruumi vajadus 10.a esialgu maakoduna. Algselt teadlik eesmärk tarbida teenuseid kohapeal (Räpinas), praegu teenused lisaks jaotunud Võru ja Tartu vahel (sama kaugel, kuid Võrusse kiiremini kohale).

Naine, 27 a., elukaaslane, 2 autot. 2021 kolitud Tartu linnast Tõravere.	Korter alevikus	N/A	Praegusel eluetapil ei ole oluline	xx		xx	xx	x	valides ei olnud oluline, koha peal elades aina enam			xx	Hinna-kvaliteedi suhe ja Tartu ligidus, maja nähes kohe tore tunne.
Naine, 44 a. Elukaaslane, 3 last (2 täiskasvanud, elavad eraldi), 2022 kolitud Valga linnast Sooru külla.	Maja maapiirkonnas, sumbküla keskkuses	xx	xx		xx hea busiühendus linnaga		x	N/A	x		x		Valiku aluseks oli maja ise (mõisatall), kõik muu boonusega juures. "Kolkas" ega sügaval laanes ei taha olla.
Naine, 40.a, elukaaslane, 1 auto, kolitud Tartu linnast Kambja valla uuselamurajooni	Maja eeslinnas	xx	xx	x	xx hea busiühendus linnaga			x			x	x	Hinna-kvaliteedi suhe, maja karbina olemas, linna lähedus (30 min ülemine piir)
Naine, 39.a, 3 last ja elukaaslane, kolimas Sauga alevikust Papsaare külla.	Maja maapiirkonnas, uusehitise vanemas sumbkülas	x	xx	x	xx lastel ise võimalik linnas huviringides käia		x	N/A					Kindel soov kolida koduvalda, veekogu lähedal, oma aed ja lapsed ise liikuma.
Naine, 32.a, elukaaslane, kolimas Tallinnas Kalamajast Nõmmele.	Rekonstrueerimist vajav maja linnas	N/A	N/A	N/A	xx rongkesklinna väga oluline				xx			xx	Eelkõige "iseloomuga koht", oma õue olemasolu ja ühistranspordi ühendus linnakeskusega

Põgus kokkuvõte intervjuude käigus ilmnenust

Kõikide intervjueritavate elukohavalikud olid põhjalikult läbi kaalutud, enamasti tehti selleks läbi pikemaajalised protsessid (sobiva elukoha otsimine 2-7 aastat). Üksikutel kordadel said määravaks asjaolud, mille peale uuringute koostajad ei tulnud, nt eluaseme müüjate/varasemate omanike soovimatus “pabereid korda ajada” – müügis oleval kinnisvaral puudusid kasutus- ja sageli ka ehitusload. Kuna “korrasolev paberimajandus” on vajalik vaid pangalaenuga ostjate puhul ning on piirkondi, kus turunõudlus ületab tunduvalt pakkumise, ei pea kinnisvara müüvad omanikud lubade taotlemist vajalikuks. See ühtlasi viitab lubade taotlemise protsessi keerukusele, mis võib osutada pärssivaks just noorte, pangalaenu abil eluasemete ostjate puhul. Mõnevõrra üllatav oli ka väga kindel soov pöörduda tagasi sünnikoha omavalitsusse (ükskõik millisesse asustusüksusesse), et koduvalda maksurahaga toetada. Mõned tegurid omandasid intervjuu käigus algsest erineva tähenduse (nt turvalisust käsitles üks intervjueritav selgelt esmaabiteenuste halva kättesaadavusena, mistõttu ta lastega üksi kodus olles ei tarvita kunagi ka minimaalses koguses alkoholi, et olla võimeline igal ajahetkel haiglasse või tervisekeskusesse sõitma). Paljud intervjueritavad tõdesid, et elukohavalikut mõjutavad asjaolud sõltuvad konkreetsest eluetapist. Levinuim on avalike teenuste kõrgendatud vajadus lastega peredel. Kaks intervjueritavat näitlikustasid trendi, mille järgi muudetakse varasem maakodu püsielupaigaks, kui on leitud võimalusi piisavalt investeerida elamistingimustesse (eelkõige veevarustus, hoone soojapidavus jms). Ükski intervjueritavatest ei elanud naabritest kaugel, kõik maapiirkonda kolijad tõid välja, et päris “üks metsa sees” elada ei tahaks.

Olulisemat mõju avaldavate tegurite erinevad tahud intervjuude põhjal

Lähtuvalt üleriigilise planeeringu iseloomust valiti olulisemat mõju avaldavateks teguriteks

1. ühistranspordi/jätkusuutliku liikumisviisi olemasolu;
2. hajaasustuse programm jt regionaalsed toetused;
3. tunni kaugusel töökoht
4. avalike teenuste olemasolu;
5. aktiivne kogukond.

1) ühistranspordi/jätkusuutliku liikumisviisi olemasolu.

Kõik intervjueritavad tõdesid ühistranspordi ühenduse olemasolu määramist elukoha sobivuse hindamisel. Mõnikord ei olnud kvaliteediga rahul:

(Eeslinna elanik, 35): ... liikluse probleem on suur... Kergliiklusteede lumekoristus ei ole üldse prioriteet, lund ei koristata, vaid soolatatakse, lapsevankriga liikumine on võimatu. (Ühistranspordi osas) Vald on nagu puuk linna küljes, ei ole nende mure, kuidas inimesed tööle saavad, linnal pole ka huvi, pole ju nende maksumaksjad.

Rongiliiklus on olnud ka Tallinna-sisesel elukohavahetuses määramisvõimeline:

(Tallinna elanik, 32): Nõmmelt on rongiga 10 min Balti jaama - ülisuur pluss, samas Merivälja on oma kehva ühistranspordi ühendusega hirmutavalt kaugel.

Välja toodi ühistranspordi olulisust laste iseseisvumisel:

(Linnalähedase küla elanik, 39): Laste trennid on ikka Pärnus (8 km), sinna peavad ise bussiga saama ja saavad ka.

Samuti peetakse ühistranspordi olemasolu oluliseks kaaludes realistlikult võimeid ise autot juhtida hilisemas eluetapis.

(Linnalähedase küla elanik, 44): Hea ühendus on Valgaga, Tsirguliinaga. Tartusse saamiseks on kõndida vähem kui 1 km. Hommikul läheb rahvas tööle-kooli, bussid tulevad keskusesse välja. Kohe mõtlesime, et vanana kui kaugemale peab bussi peale minema ja bussipeatus on kohe maja kõrval. Mingid bussid kogu aeg vuravad.

Hajaasustuses on ootused ühistranspordile realistlikult madalad:

(Hajaküla elanik): Maal elamise teine elukutse peab olema logistik.

2) hajaasustuse programm jt regionaalsed toetused.

Maapiirkonda kolijad on üldjuhul üsna teadlikud erinevatest toetustest. Mõnikord ollakse küll kriitilised kvalifitseerimistingimuste ja nõu paberimajanduse osas:

(Eeslinna elanik, 40): Maja liiga uus, et toetust saada - 2010.a ehitatud, nt soojuspumpa ei saa. 2010 püsib aastaid tingimustes, ei vanane kohe üldse.

Siiski ollakse üldjuhul positiivselt meelestatud, tuginedes ka naabrite kogemusele. Palju aitab kaasa omavalitsuse tugi:

(Ridaküla elanik, 35): Meeldiv teada, et toetusmeetmed on, töötavad väga hästi ja toovad noort seltskonda juurde. Häid soovitusi saame valla käest (nt lepingupartnerid jne).

Tõdetakse ka, et toetuste vahendid on napid ja „nobedate näppude voorus“ on raske võitjaks jääda:

(Hajaküla elanik, 46): Meede avati kl 13.00, automaatne meil, mis oli ajastatud 13.00-ks jäi liiga hiljaks. Taotlusi nii palju. Regionaalseid ettevõtlusmeetmeid oleme taotlenud 2 korda ja saanud ka. Aitab kaasa, aga samas paberimajanduse tõttu õudne peavalu.

3) tunni kaugusel töökoht

Üsna üksmeelselt arvati, et tunniajane teekond tööle või ka teenuseid tarbima on sagedaseks sõitmiseks kindlasti liiga pikk. Valuläveks peeti üldiselt poole tunnist teekonda.

(Ridaküla elanik, 35): 40 km on nt liiga palju, peaks olema alla 30 km, et oleks ikkagi mõnus linna käia, et linna lähedus oleks garanteeritud ja oleks mõnus tööle käia. Väga lähedaid kohti on olemas, aga kui 40-50 km, siis ajakulu liiga suur.

4) avalike teenuste olemasolu

Intervjueeritavad tõdesid üksmeelselt, et avalike teenuste vajadus sõltub eluetapist. Noored lasteta abielupaarid avalike teenuste vajadust ei tunnetanud. Kõige olulisemaks avalikuks teenuseks peeti laseaedu-koole ja huviringe. Maapiirkonnas suureks kasvanud lapsed, kel mitmekesised huvid, võivad olla üheks põhjuseks, miks kas linna tagasi pöörduda või püüda võimaldada lastel linnas lühema- või pikemaajaliselt peatuda:

(Hajaküla elanik, 46): Mida suurem laps, seda rohkem huviringe vaja. Tekib nii transpordiprobleem kui huviringide valik. Lähedal elanud pere läks Tartusse tagasi, lapse huvikooli tõttu. Me päris kolimisele ei ole mõelnud, lapsed saavad linnakorteris ise hakkama.

5) aktiivne kogukond

Intervjuude põhjal võib väita, et aktiivne kogukond on oluliseks mõjuteguriks eelkõige maapiirkonna elanike jaoks. Kogukonna rolliks on nii sotsiaalne suhtlus (võimestub siis, kui on olemas kooskäimiskoht rahvamaja vms näol), samuti turvatunde loomine (naabrivalve).

(Hajaküla elanik, 46): *Külas kogukonda ei ole - tore oleks, kui oleks. Sotsiaalset suhtlust tahaks väga, üks oluline miinus lastele - sõbrad kaugel ja kui ilm kehva, siis ei taha rattaga Räpinasse minna.*

(Aleviku elanik, 27): *Kogukond on oluline. Varasemas elukohas (ka alevik) elades oli positiivne, et kõik teadsid üksteist, tundsid nii turvaliselt. Tartus seda tunnet ei olnud, naabriga teretamine oli juba suur asi. Siin on ka see, et külavahel jalutades kõik teretavad, jäävad rääkima. Kogukond käib niisama koos sööklas, jäädakse ikka jutustama, saun on olemas.*

(Linnalähedase küla elanik, 44): *Tol hetkel kui kolisime oli juba kogukond tugev, oli klubi, rahvatants. Vahepeal sumbus, nüüd uus külaselts, elu käib. Uus etapp peale tulnud. Oluline, et elu oleks ümberringi, sügavas laanes ei tahaks olla. Valga vallaga head suhted. Külaseltsile eraldatud tasuta hoone, mõisapargi korrastamine. Kergliiklustee 1 km Tartu maanteeeni. Valda külas näha on.*

Tähtsaks peetakse kogukonna olemasolu ka siis, kui on vaja võidelda nt kergliiklustee pikendamise, teede korrashoiu, mänguväljaku või lähedalasuvate maade arendajate poolt kokkuostmise eest.

(Ridaküla elanik, 35): *Linnalähedus, tekkiv kogukond, tore ja sõbralik keskkond, hea koht nii endale kui lastele - sotsiaalne pool on kõige olulisem. Kambaga muretseme sellepärast, et maaomanikele helistatakse arendajate poolt, tahaks ise maad kätte saada, et keegi ei tuleks - selline eestlaslik vaade.*

(Linnalähedase küla elanik, 39): *Hetkel parke ja vabaõhu puhkealasid ei ole, kohalik kogukond on võidelnud mänguväljaku eest, hetkel tühi krunt.*

Linna ja eeslinna elanikud kogukonda väga ei tähtsustanud. Toredaks peeti kohvikute päevi ja muid üritusi, kuid aktiivset rolli kogukond elukohavalikus ei mänginud. Leiti ka, et nõ internetikogukonnad on pigem avaldanud negatiivset mõju.

(Linnaelanik, 32): Facebook on kogukonna teema ära rikkunud, olen ennast kõikidest gruppidest välja loginud. Kogu aeg kurdetakse millegi üle, ei jaksa lugeda neid postitusi.

Asustuse arengustsenaariumite analüüsiks vajalike ühikhindade väljatöötamiseks koostati ülevaade riigi- ja munitsipaalmaade tehingutest (Maa-ameti kinnisvaratehingute andmebaasi ja Riigi kinnisvararegistri andmetele tuginedes).

Maa-ameti tehingute statistika põhjal päriti hindade andmed kasutusotstarvete lõikes (metsamaa, haritav maa, hoonestatud elamumaa, hoonestatud suvila maa, hoonestamata elamumaa jms) ja esitati temaatiliste kaartide ning tabelitena (tervikuna esitatud aruande lisadena) omavalitsuste kaupa. Nii kaardid kui tabelid koostati kahes versioonis, 2023.a andmed ja hinnadünaamika 2019-2023.a. Väljavõtte on tehtud ka riigi kinnisvararegistrist (lisatud eraldi lisana). Kaarte ja tabeleid täiendatakse vajadusel II etapi käigus vastavalt arengustsenaariumite lõplikule võrdlusmetoodikale.

Hinnadünaamika tõi välja äärmuslikke näitajaid. Ajaperioodil 2019-2023 oli kõige suurem metsamaa pinnaühiku mediaanhinna muutus Kose (783%) ja Lüganuse (753%) valdades. Mõlemas valdades on uuritava ajaperioodil toimunud peaaegu 9-kordne hinnatõus. Aastal 2019 toimus Kose vallas 43 ja Lüganuse vallas 29 ning aastal 2023 Kose vallas 26 ja Lüganuse vallas 18 metsamaa tehingut. Peaaegu 5-kordne hinnatõus oli Rõuge, Tori, Põlva ja Setomaa valdades, kus tehingute arv jääb Kose ja Lüganuse valdadega samasse vahemikku. Tõrva, Saku ja Kehtna valdades toimusid hoopis väikesed hinnalangused.

Haritava maa pinnaühiku mediaanhinna muutus aastatel 2019-2023 oli suurim valdavalt suurlinnade lähialas, kuid 2-kordne hinnatõus sellel ajaperioodil oli ka Pärnu ja Haapsalu linnades. Hinnalangust haritava maa osas uuritava ajaperioodil ei esinenud.

Aastatel 2019-2023 tõusis elamuga hoonestatud elamumaa pinnaühiku hind peamiselt Tallinna, Tartu, Võru, Pärnu ja Kohtla-Järve linnades ja lähialas. Hinnalangused toimusid saartel ning Ida-Virumaal. Samal ajaperioodil toimus suvilaga hoonestatud elamumaa tehinguid tunduvalt vähem, kuid hinnatõusud on esinenud samades kohalikes omavalitsustes, kus elamuga hoonestatud elamumaa pinnaühiku hind on tõusnud.

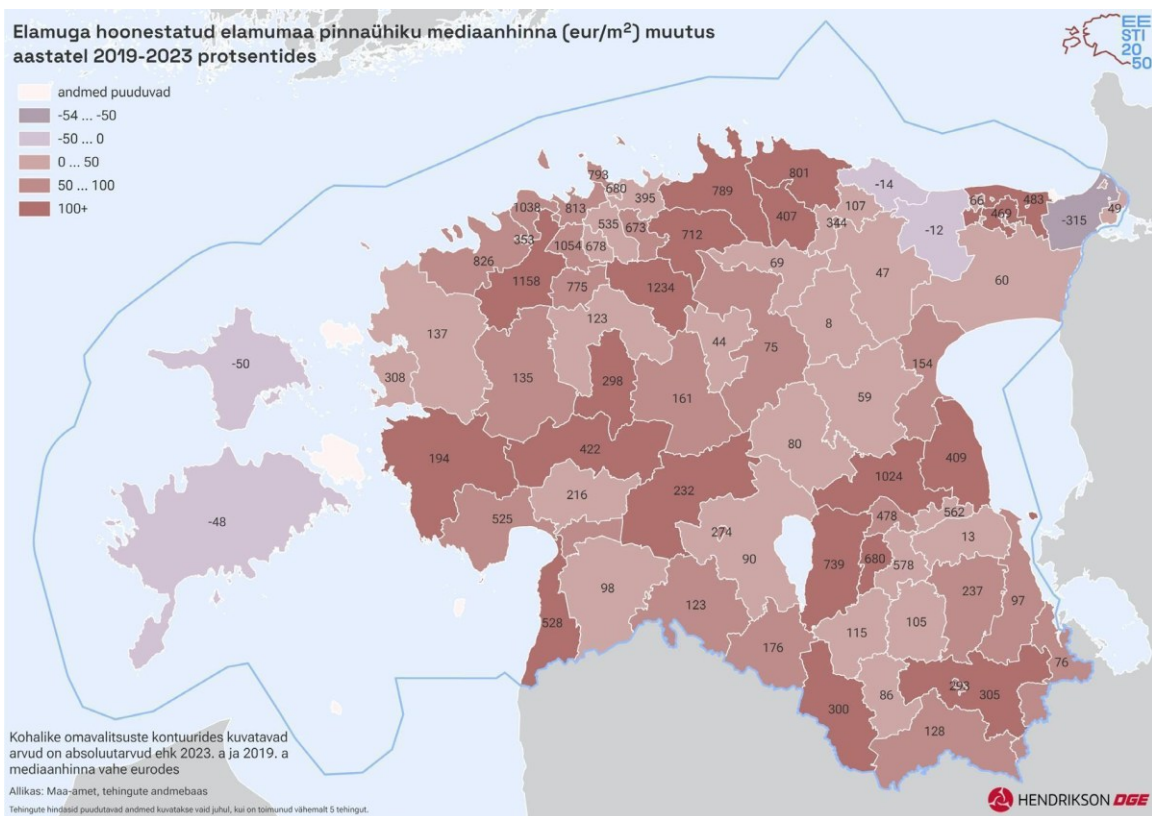
Hoonestamata elamumaa pinnaühiku mediaanhinnatõus on olnud peamiselt suurlinnade lähialas, aga hüppelist hinnatõusu esines ka Raasiku (947%), Põlva (890%), Võru (558%) ja Saaremaa (269%) valdades. Kusjuures Raasiku ja Võru valdades on hoonestamata elamumaa pinnaühiku hind tõusnud pea 10-kordselt. Kõige suuremad hinnalangused on toimunud Ida-Viru maakonnas, Mustvee, Viljandi, Kose, Vinni ja Räpina valdades.

Ajaperioodil 2019-2023 liikus hoonestamata maatulundusmaa pinnaühiku mediaanhind valdavalt tõususuunas. Hinnalangust esines ainult Viimsi vallas, kus maatulundusmaa hind langes ligi kolm korda. Kõige enam on hind tõusnud Kiili vallas (1181%) ehk umbes 12 korda.

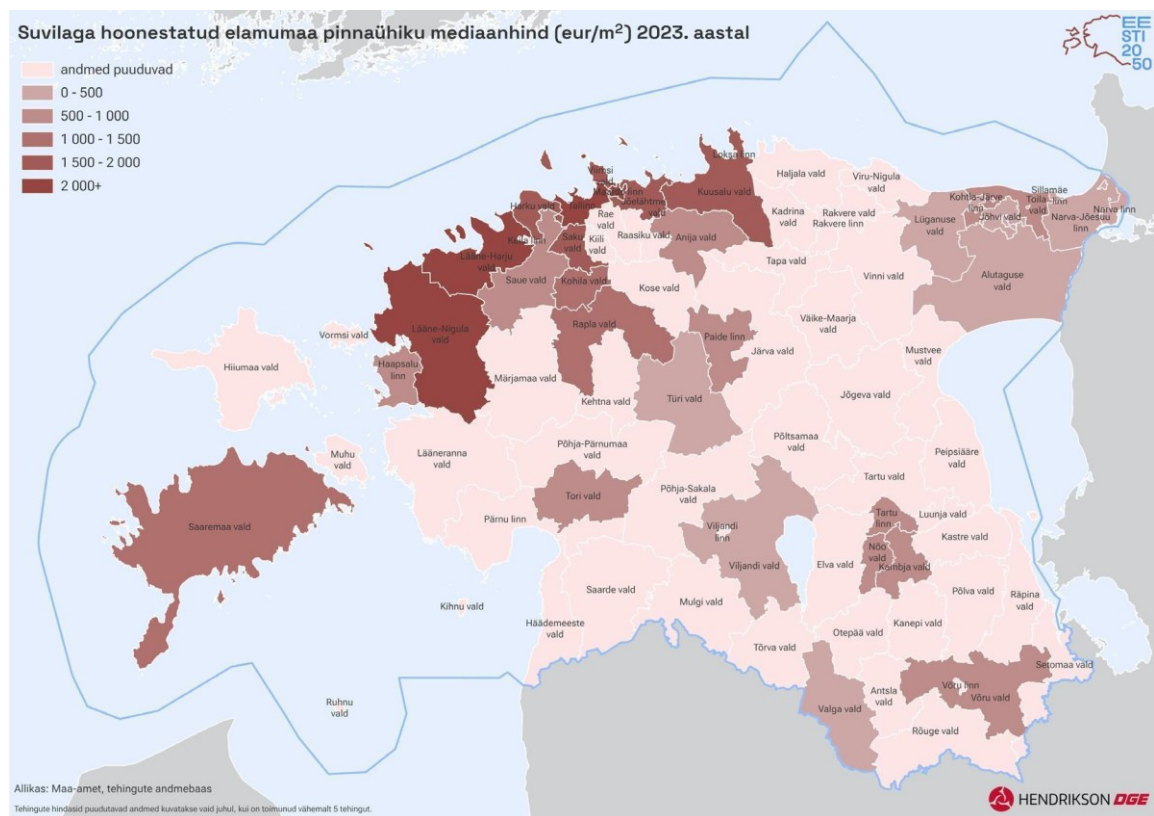
Hoonestamata ärimaa, tootmismaa, segamaa ja muu maa tehinguid on toimunud aastatel 2019-2023 võrdlemisi eelnevalt kirjeldatuga vähem, kuid siiski esinevad mõned hüppelised muutused. Näiteks hoonestamata tootmismaa pinnaühiku mediaanhind on Tartu linnas kasvanud 37,5 korda ning Pärnu linnas peaaegu 2 korda langenud.

Maa-ameti tehingute andmebaasi andmete põhjal koostatud kaardid annavad hea ülevaate turunõudlusest põhinevatest funktsionaalsetest ruumimustritest. Nii on näiteks allolevalt kaardilt näha hoonestatud elamumaa hinnatõusu mitmetes suurlinnade lähedastes, kuid mitte sageli vahetult piirnevates valdades. Huvitava asjaoluna ei ole võimalik seostada hoonestatud elamumaa kõrget hinda nt mereäärsete piirkondadega.

Planeeringulahenduse koostamisel on informatiivne ka 2023. a andmete ja 2019-2023 hinnadünaamika omavaheline võrdlus. Näiteks joonistuvad 2023. a suvilatega hoonestatud elamumaa mediaanhinna kaardil hästi välja turuhindade lõikes populaarsemad suvilapiirkonnad; juurde vaadates ka hinnadünaamika teemakaarti tekib pilt turunõudluse trendist, mille pikendamine või vastavalt valitavale stsenaariumite muutmine võib anda sisendi planeeringulahendusse.

Joonis 2.3.1. Näide maa-ameti tehingute andmebaasi põhjal koostatud kaardist; hoonestatud elamumaa pinnauhiku mediaanhinna muutus

Joonis 2.3.2. Suvilaga hoonestatud elamumaa pinnauhiku mediaanhind 2023.a.

2.4 NOORTE RUUMIEELISTUSED

Sissejuhatus

Üleriigilise planeeringu kui tulevikku vaatava arengudokumendi koostamisel on oluline arvestada tänaste noorte ruumilise keskkonnaga seotud väärtushinnangute, ootuste ja eelistustega.

Eesmärk on luua arusaama, millised on uute põlvkondade eelistustest ja elulaadist tulenevad asustuse ja regionaalarengu suundumused, mida saab tulevikus teadlikult soodustada, võimendada või vajadusel ka vältida.

Noorte ruumieelistuste väljaselgitamine lähtub seisukohast, et nende väärtushinnangud erinevad eeldatavalt varasemate põlvkondade väärtushinnangutest. Uuringu põhiküsimuseks on välja selgitada, kas ja mil viisil noorte muutunud väärtushinnangud väljenduvad ka ruumieelistustes: seda nii elukoha, töökoha kui liikumiste mõistes.

Noorte ruumieelistuste tulemused annavad sisendit uuringu erinevatesse osadesse (asustuse arengustsenaariumid, asustuse tüpoloogia) ning samuti üleriigilisse planeeringu lahendusse tuues välja, kuidas noorte ruumieelistustega seotud hoiakuid võiks Eesti ruumiotsuste kujundamisel arvestada. Uuringu tulemuste tõlgendamisel tuleb arvestada, et tegemist on noorte eelistuste uuringuga ning eelistused ei pruugi elukaare edenedes jääda samaks.

2.4.1 UURINGU METOODIKA

Noorte ruumieelistuste uuring viidi läbi vanusrühmas 18–35 a. Kuigi eelistused kujunevad välja juba nooremas eas, valiti minimaalseks vanuseks 18 aastased noored, kes elutsüklist tulenevalt jõuavad esimeste iseseisvate otsusteni. Uuritava grupi ülemine vanuspiir seati 35 aastale. Arvestades, et 2023. aastal oli esmasünnitaja vanus keskmiselt 29,5 aastat ning korduvsünnitajal 33,3 aastat võib eeldada, et 35. eluaastaks on valdav osa noori teinud pereloomisega seotud elukoha- ja ruumiotsused ning uuring peegeldab seega ka noorte perede ruumieelistusi.

Uurimismeetoditena kasutati ankeetküsitlust ja fookusgrupi intervjuusid.

Ankeetküsitlus

Noorte ruumieelistuste väljaselgitamiseks viidi augustis 2024 läbi ankeetküsitlus veebiankeedi kujul. Küsimustiku väljatöötamine toimus tellija ja planeeringu koostamise tuumikmeeskonna koostöös, arvestades nii asustusstruktuuri koostamist kui ka üleriigilise planeeringu fookustega. Küsimustiku väljatöötamisel võeti arvesse ka Eestis varasemalt läbi viidud uuringuid.

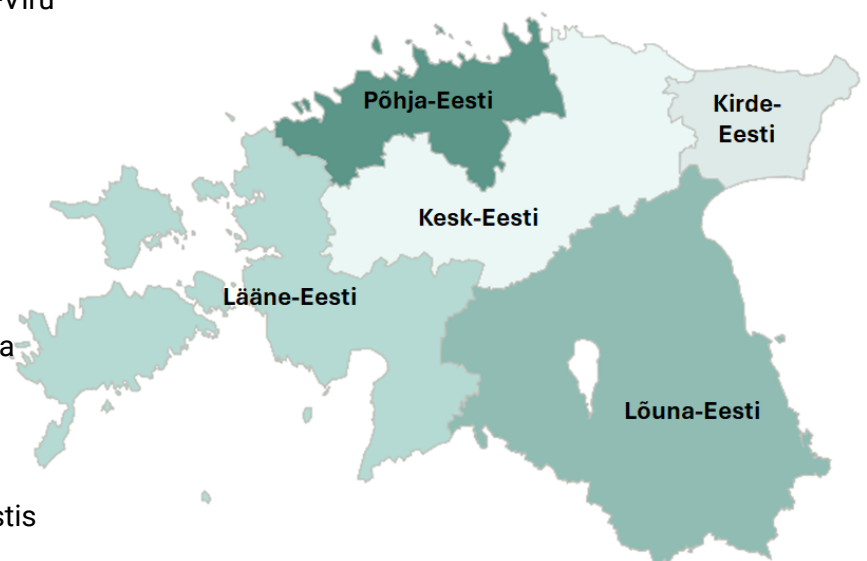
Ankeetküsitluse juures peeti tähtsaks üle-eestilist katvust ja esinduslikkust, mistõttu viidi küsitlus läbi uuringufirma Norstat abiga.

Küsimustikule vastas 1000 noort üle Eesti ja vastata oli võimalik nii eesti kui vene keeles (ankeet on toodud uuringu lisas 1). Valimi koostamisel peeti oluliseks esinduslikkust järgmiste gruppide lõikes, kelle ruumieelistused või -vajadused võivad erineda:

- Erinevast vanusrühmast vastajad: 18–23, 24–29, 30–35.
- Erineva kodukeelega vastajad: eesti ja vene.
- Maalise (küla, alevik) ja linnalise (alev, linn) piirkonna noored.
- Eesti erinevatest piirkondadest vastajad: NUTS 3 regioonide kaupa. Regioonidena on kasutatud NUTS3 regioone (NUTS ehk Nomenclature of territorial units for statistics), mis on NUTS-süsteemi väikseim territoriaalne tase.

Regioonid moodustuvad järgmiselt:

- **Põhja-Eesti:** Harju maakond.
- **Kirde-Eesti:** Ida-Viru maakond.
- **Kesk-Eesti:** Järva maakond, Lääne-Viru maakond ja Rapla maakond.
- **Lääne-Eesti:** Hiiu maakond, Lääne maakond, Pärnu maakond ja Saare maakond.
- **Lõuna-Eesti:** Jõgeva maakond, Põlva maakond, Tartu maakond, Valga maakond, Viljandi maakond ja Võru maakond.

Joonis 2.4.1. NUTS 3 regioonid Eestis

Küsitluse tulemuste risttabelid on toodud uuringu lisas 2.

Läbilõige vastajatest

Sugu: 51% mehed, 48% naised, 1% muu

Vanus: 28% vanuses 18–23

29% vanuses 24–29

43% vanuses 30–35

Kodune keel: 73% eesti, 26% vene ja 1% muu

Põhitegevus: 19% õpilased/üliõpilased

70% töötajad/ettevõtjad

8% töötud

3% muu

Laste olemasolu leibkonnas (alla 18-aastased):

65% lasteta

35% lastega

Kõrgem lõpetatud haridusaste:

7% põhiharidus

26% keskharidus

20% kutseharidus/ keskeriharidus keskhariduse baasil

31% bakalaureuseõpe

16% magistriõpe

1% doktoriõpe

Leibkonna netosissetulek:

11% kuni 1000 eurot

24% 1001–2000 eurot

Fookusgrupi intervjuud

Fookusgrupi intervjuude eesmärgiks oli täpsustada-täiendada ankeetküsitluse tulemusi ja avada võimalikke täiendavaid tahke, mida noored ise ruumilise keskkonna osas oluliseks peavad. Ka sooviti intervjuudega saada selgust regionaalsetest erisustest, mis ühe või teise piirkonna elukvaliteedis rolli mängivad.

Poolstruktureeritud intervjuu viidi läbi igas NUTS3 regioonis oktoobris 2024. Intervjuude toimumiskohtadeks olid Kohtla-Järve, Valga, Kehtna, Taebla ja Saue ning nendel osalesid omavalitsuste noortevolikogude liikmed, noorsootöötajad ja KOV spetsialistid. Noorte kaasamiseks pöörduiti esmalt Eesti Noorteühenduste Liidu poole, kes andis oma soovitud, milliseid organisatsioone piirkonniti kaasata. Siiski oli intervjuueeritavate leidmine kohati keeruline – näiteks oli noortevolikogude koosseisudes vähe 18-aastaseid ja vanemaid liikmeid, kes vastaks uuritavale vanusrühmale. Uuringus osalemise vajadus jäi ka noortele kohati kaugeks või ebaselgeks, mistõttu intervjuudel osalejate arv jäi kohati madalaks. Fookusgrupi intervjuudel osales kokku 16 noort. Vanusrühmadest oli enim esindatud noorimad 18–23-aastased (8 intervjuueeritavat), valdavalt eesti kodukeelega (14 eesti kodukeelega, 2 vene kodukeelega), valdavalt töötavad või samal ajal töötavad ja õppivad noored. Asulatüüpide lõikes oli enim osalejaid, kes elasid väikelinnas, alevikus või külas (8). Intervjuud olid anonüümsed.

Uuringu tulemuste esitamine

Uuringu tulemused on esitatud teemade kaupa, tuues välja esmalt ankeetküsitluse tulemused ning seejärel väljavõtteid intervjuudest. Eraldi on ka välja toodud teemad, mida ankeetküsitlus ei kajastanud, kuid mida noored ise soovisid avada.

Teemade lõikes on võimalusel toodud võrdlusi ka Eestis või mujal varem koostatud uuringute ja analüüsidega.

2.4.2 NOORTE ELUKOHA EELISTUSED

Eelistatud elupiirkond Eestis

Eesti asustuse suunamise seisukohast on oluline, kus noored täna elavad ja kus nad soovivad Eestis elada.

Tänane elukoht ja üldine eelistus tulevikuks

Küsitlusele vastanud noorte **tänane** elukoht oli ligi 37% vastanutest Tallinnas (**vt tabel 2.4.2**). Teistes suuremates linnades elas ca 17% ning väiksemates linnades või alevites 19% vastanuid. Alevikes ja külades elas 28% vastanuid. Üldistatult elas suuremates linnades 54% vastanutest ning 46% nendest väljaspool.

Tabel 2.4.2. Noorte tänane elupiirkond

Tänane elupiirkond	Osatähtsus (%)
Tallinn	36,7%
Tartu, Pärnu, Narva, Kohtla-Järve	16,9%
Muus linnas või alevis	18,9%
Alevikus või külas	27,5%
Kokku	100%

Noorte eelistusi üldistades **sooviks 60% noortest elada suuremates linnades ja nende lähialal**: Tallinnas ja selle lähialal (41%), teistes linnades ja nende lähialal (19%), vt **tabel 2.4.3**. Mujal Eestis sooviks elada 24% vastanutest. Ca 10% noortest ei ole veel otsustanud, millist piirkonda Eestis nad eelistavad, sh lühiajaliselt välismaal viibijad, kes eeldatavalt valdavalt naasevad Eestisse. Toomistu jt (2023) on välja toonud, et noorte rändemotiivid mängivad tagasipöördumisel olulist rolli – reisimise, õppimise ja tööalaste võimaluste pärast lahkumine soodustab tagasipöördumist, majanduslikel põhjustel lahkumine (paremate elamistingimuste ja töötasu otsimine) tagasipöördumist ei soodusta.

Üldistades tulemusi *Tallinn vs muu Eesti* skaalal sooviks pealinnaregioonis elada 41% vastanutest ja 42% sooviks elada mujal Eestis.

Tabel 2.4.3. Noorte eelistatud elupiirkond

Millises Eesti piirkonnas Te soovite elada?	Osatähtsus (%)	
Tallinnas	24,1%	40,6%
Tallinna lähialal	16,5%	
Mõnes teises Eesti suuremas linnas (nt Tartu, Pärnu või Narva)	14,4%	42,3%
Teiste suuremate linnade lähialal	4,6%	
Väiksemas linnas (nt Rakvere, Haapsalu vm)	6,7%	
Maapiirkonnas	16,6%	
Väljaspool Eestit lühiajaliselt (õppimise, reisimise või töötamise eesmärgil)	3,3%	
Väljaspool Eestit püsivalt	5,6%	
Ei oska öelda	7,4%	
Muu	0,9%	
Kokku	100%	

Üleriigilise planeeringu asustuse suunamise stsenaariumite vaatest on oluline, kui domineerivaks võiks kujuneda Tallinn ja Tallinna linnaregioon laiemalt. Tulemused näitavad, et kuigi ca 37% uuritud noortest elas 2024. a seisuga Tallinnas, **siis tulevikus eelistatakse elada Tallinna linnas vähem, lähialal rohkem**. Kui võrrelda noorte eelistuste tulemusi asustuse koostamise raames koostatud rahvastikuprognoside tulemustega erinevate arengustsenaariumite kohta, siis noored eelistavad Tallinna linnaregiooni vähem kui näitavad prognooside tulemused.

Tallinn on pigem selline töökeskkond

Tallinnas töötav noormees

Noorte eelistuse realiseerumine tähendaks siiski, et Tallinna linnaregioon jääks sarnaselt tänasele tugevaks tõmbepiirkonnaks. Tallinna linnalähiala eelistamise ruumilisteks mõjudeks võivad olla jätkuv **valginnastumine ja linna vähem atraktiivsete elupiirkondade** (st paneelalamupiirkondade, vt ptk 3.2 eelistusi elamutüübi osas) **tühjenemine**. Arvamus Tallinna kui elupiirkonna kohta avasid fookusgrupi intervjuud, kus toodi välja¹, et Tallinn on olemuselt töötamiseks, mitte elamiseks. Tallinna puudustena toodi välja Tallinnas liiklemiseks kuluvat aega, ummikuid, müra, linna tihedust ja elamutüüpe (nt suurte paneelalade piirkonnad), kohati puudulikult hooldatud avalikke alasid, rohealade vähesust kesklinnas. Ka tõsteti esile Tallinna pingelist ja väsitavat tempot, turvatunde puudumist, anonüümsust ja elukallidust. Intervjuudel uuriti, millistel tingimustel oleksid maapiirkondade/väiksemate keskuste noored nõus Tallinna kolima – (vaid) tasuva töö pärast. Samas Ida-Virumaal toodi välja palga kõrval ka Tallinna arenguvõimalusi ja teenuseid ning ilusaid linnaalasid, erinevalt Tartust ka paremaid võimalusi õppimise kõrvalt töötada. Ida-Viru noortele on linnade valikul oluliseks ka sõprade olemasolu sihtkohas.

Tallinna tugevustena toodi välja mitmekülgset meelelahutust, aga näiteks ka eriarstiabi kättesaadavust (lihtsam eriarstile aega saada, ravikvaliteet, spetsialistide olemasolu). Samas peeti neid teenusteks, mida saab soovi või vajaduse korral Tallinnas käia tarbimas ning mis elukohaotsuses ei mängi määravat rolli. Toodi välja, et kuigi võimalusi on rohkem, ei tähenda argipäeva elu linnas igapäevaselt väljas käimist.

Intervjueeritavad tõid välja nt Tartu, Pärnu ja Viljandi kui meeldiva ja inimsõbraliku linnaruumiga linnad, kus elukeskkond on rahulikum, looduslähedasem ja rohelisem ning mis on samuti atraktiivse kultuurieluga ja sobivad pereeluks.

---

¹ Kuigi Tallinnas eraldi gruppintervjuud läbi ei viidud, osales fookusgruppides ka noori, kes on elanud või elavad intervjuu ajal Tallinnas

Eelistus regiooni kaupa

Erinevate Eesti regioonide võrdluses selgub, et **eelkõige soovivad Tallinnas elada linna noored ise** (52%), vt **tabel 2.4.4**. Tallinna noorte teine eelistus on elada Tallinna lähialal, kuid mujal Eestis näeks end elamas vaid 12% noortest. Sealjuures eelistaks maapiirkonnas elamist vaid 4% Tallinna noortest.

Põhja-Eesti noorte eelistus on elada Tallinna lähialal (55%) või ka Tallinnas (16%). Muude piirkondade eelistus jääb samuti madalaks. Lääne- ja Lõuna-Eesti noored sooviksid elada maapiirkonnas ja teistes suuremates Eesti linnades; Kesk-Eestis maapiirkonnas ja väiksemates Eesti linnades. Ida-Virumaa noorte eelistus on elada mõne teise Eesti suurema linna kõrval (33%) ka Tallinnas (15%).

Tabel 2.4.4. Erinevate regioonide noorte elukohaelistused

	Tallinn	Põhja-Eesti	Lääne-Eesti	Kesk-Eesti	Kirde-Eesti	Lõuna-Eesti
Tallinnas	51,7%	15,8%	4,3%	5,9%	15,2%	4,1%
Tallinna lähialal	22,0%	55,3%	3,5%	7,7%	2,8%	0,9%
Mõnes teises Eesti suuremas linnas (nt Tartu, Pärnu või Narva)	5,0%	2,1%	21,0%	6,2%	33,1%	29,0%
Teiste suuremate linnade lähialal	0,5%	2,6%	5,2%	7,4%	6,4%	9,9%
Väiksemas linnas (nt Rakvere, Haapsalu vm)	2,6%	3,5%	11,2%	16,6%	9,6%	8,0%
Maapiirkonnas	4,1%	9,0%	31,2%	35,4%	11,6%	28,5%
Väljaspool Eestit lühiajaliselt (õppimise, töötamise või reisimise eesmärgil)	3,0%	3,2%	4,0%	1,3%	3,0%	4,5%
Väljaspool Eestit püsivalt	5,9%	3,3%	5,7%	8,6%	8,2%	4,5%
Ei oska öelda	5,1%	3,1%	11,5%	9,9%	10,1%	9,6%
Muu	0,2%	2,1%	2,5%	1,0%		1,0%
Kokku	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Põhja-Eesti – Harjumaa; *Lääne-Eesti* – Hiiumaa, Läänemaa, Pärnumaa, Saaremaa; *Kesk-Eesti* – Järvamaa, Lääne-Virumaa, Raplamaa; *Kirde-Eesti* – Ida-Virumaa; *Lõuna-Eesti* – Jõgevamaa, Põlvamaa, Tartumaa, Valgamaa, Viljandimaa, Võrumaa

Tulemused näitavad, et noored on **elukohatruud** ning eelistavad piirkonda, mida nad tunnevad ja millega nad on harjunud, see ilmneb kõige tugevamalt Tallinna ja Põhja-Eesti noorte puhul.

Ühelt poolt on piirkonna eelistus seotud sellega, kus noored üles kasvasid: intervjuudel osalenud noored kinnitasid, et üleskasvamise koht on nende tänaseid eelistusi oluliselt mõjutanud. Koha mõõde on seejuures mitmekülgne ja seotud ka teiste antud uuringu küsimustega: piirkond Eestis, asustuse tihedus ja hoonestuse tüüp, lisaks ka kohta defineerivad praktikad ja sotsiaalsed suhted: võimalus kasvatada ise puu- ja köögivilju, head suhted naabritega, üksteise aitamine laste tegevuste ja liikumiste korraldamisel, kogukondlikkus; avar mänguruum lapsena.

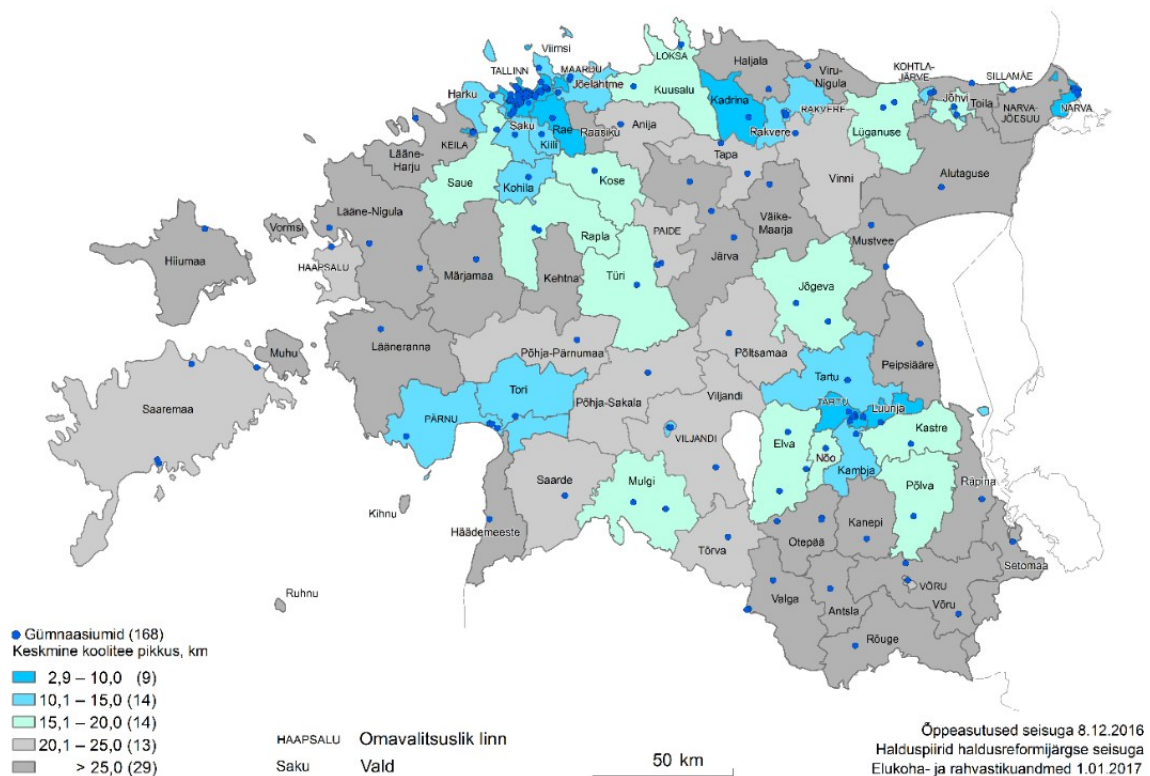
Teisalt mõjutab elukoha eelistust eeldatavalt ka see, kui lai või piiratud on noorte kogemus erinevate elukeskkondadega nendes viibimise ja elamise läbi. Hõredamalt asustatud piirkondade noortel tekib vajadus liikuda kohalikesse keskustesse juba varajases lapsepõlves. Oluline liikumisvajadus tekib gümnaasiumiastmesse jõudes. Näiteks toob Valgma (2017) välja, et koolitee gümnaasiumis oli 2016. a keskmiselt 15 km pikk ning 71% gümnasistidest ei õppinud kodule kõige lähemas koolis. Ruumiliselt väljendab kooliteede pikkust Telpt (2018) **joonisel 2.4.2.**, mis näitab, et koolide paiknemise tõttu on kooliteed lühemad linnades ja linnalähialadel elavatele noortele ja seetõttu kogetakse igapäevasel liikumisel vähem erineva iseloomuga elukeskkondi.

Noorte rännet on uurinud ka Tammur (2018), tuues välja, et sarnaselt laiemate rändesuundadega on noorte ränne linnadesse ja eeslinnadesse: laste ja noorte ränne vanuses 7–16 on eelkõige koos vanematega eeslinnadesse, noortel vanuses 17–26 eelkõige Tallinna. 17–26-aastased lahkusid eriti maalistest, kuid ka väikelinnalistest piirkondadest. Vaadeldes nii õpirännet kui noorte rännet üldiselt võib järeldada, et väiksematest keskustest ja maapiirkondadest pärit noored saavad laialdasema kogemuse erinevates elukeskkondades liikumise ja elamisega. Tallinna linna/lähiala noortel puudub samaväärne vajadus või surve hariduse, töötamise või eneseteostuse eesmärgil liikuda või rännata, seega jääb pealinna noorte kogemus linnalisest keskkonnast erinevate elukeskkondadega eeldatavalt kesisemaks². Seetõttu ei tunta

---

² Seost maapiirkondadega loovad nt vanavanemate-sugulaste külastamine või suvekodude omamine, vt viimase osas eelistusi ptk 3.5

teistsuguste elukeskkondadega ka seost ning see väljendub tugevamas Tallinna linna ja Põhja-Eesti eelistuses.

ALLIKAS: MAA-AMET, EHS, STATISTIKAAMET

Joonis 2.4.2. Gümnaasiumiõpilaste keskmine koolitee pikkus omavalitsuste järgi (2016.a andmetel). Allikas: Eesti noorte piirkondlik portree. Statistikaamet 2018.

Noorte tänaste eelistuste järgi ei saaks seega toetuda sellele, et pealinna või Põhja-Eesti noored panustaksid oluliselt Eesti regionaalse tasakaalu saavutamisse. **Eesti regionaalseks tasakaalustajaks on Eesti teistest regioonidest linnadesse ja seejärel kodupiirkonda tagasi rännanud noored³. Strateegilistes otsustes tuleb seega arvestada, et kuigi ka pealinnaregiooni noorte eelistused võivad elutsükli edenedes muutuda, on eelkõige oluline toetada lahendusi, mis soodustavad noorte tagasirännet maapiirkondadesse ja väiksematesse keskustesse ning hõredamalt asustatud piirkondade elukvaliteeti.**

³ Tuleb arvestada, et hinnang on antud uuritud vanusgrupi 18-35 lõikes ning elutsükli edenedes võivad eelistused muutuda

Vaadeldes piirkonna eelistust ka koduse keele lõikes ilmneb, et suuremate linnade piirkondi eelistavad vene kodukeelega noored (76%), eesti kodukeelega noorte eelistus on madalam (54%). Valmidus elada maapiirkonnas või väikelinnas on 30% eesti kodukeelega noortel vs 5% vene kodukeelega noortel. Tulemused näitavad, et vene kodukeelega noored on linnastunud eluviisiga, kuid samuti on linnaline keskkond vene kodukeelega noori rohkem toetav nii tekkinud kogukonna kui ka keeleruumi tõttu.

Eelistus vanuse järgi

Piirkonna eelistus sõltub vastajate vanusest ja elutsüklist (**joonis 2.4.3**). Noorem vanusrühm vanuses 18–23 soovib elada Tallinnas, aga olulisel määral ka mõnes teises suuremas linnas. Noorem vanusrühm pigem ei eelista elada suuremate linnade lähialal, samuti ei ole atraktiivsed väikelinnad või maapiirkonnad. Eelistus on seotud linnades pakutavate võimalustega (haridus, töötamine, vaba aja veetmise võimalused), aga ka iseseisva elu alustamisega. Sarnaselt Põhjamaadele (Soome, Rootsi, Taani) lahkuvad Eesti noored vanematekodust pigem vara (keskmiselt 22,7 aastasel)⁴ ja saavad seega eelkõige üürituru kogemuse varem kui paljud Euroopa eakaaslased⁵, mis samuti edasisi eelistusi kujundavad. Ootuspäraselt soovib noorim vanusrühm enim maailma avastada ja elada lühemalt või pikemalt välismaal.

Uuringu keskmine vanusrühm ehk 24–29-aastased eelistavad samuti Tallinna, samas tõuseb nende seas ka Tallinna lähiala atraktiivsus. Antud vanusgrupp ei soovi elada teistes suuremates linnades (või nende lähialal), vaid pigem maapiirkonnas, mis on seotud pereloomepaanidega või laste sünniga.

30–35-aastased vastanud eelistavad ennekõike elada Tallinnas ja selle lähialal ja samuti maapiirkonnas. Võrreldes nooremate vanusrühmadega on antud vanusgrupp enam valmis elama

---

⁴ Euroopa Liidu keskmine on 26,4 aastasel; Lõuna-Euroopa, Serbia ja Horvaatia puhul jääb vanematekodust lahkumine 30-ndate algusesse. Allikas: Eurostat,

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/YTH_DEMO_030_custom_7245714/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=3dfa3981-1e2d-48b3-b2ac-88fd4968761b&page=time:2022

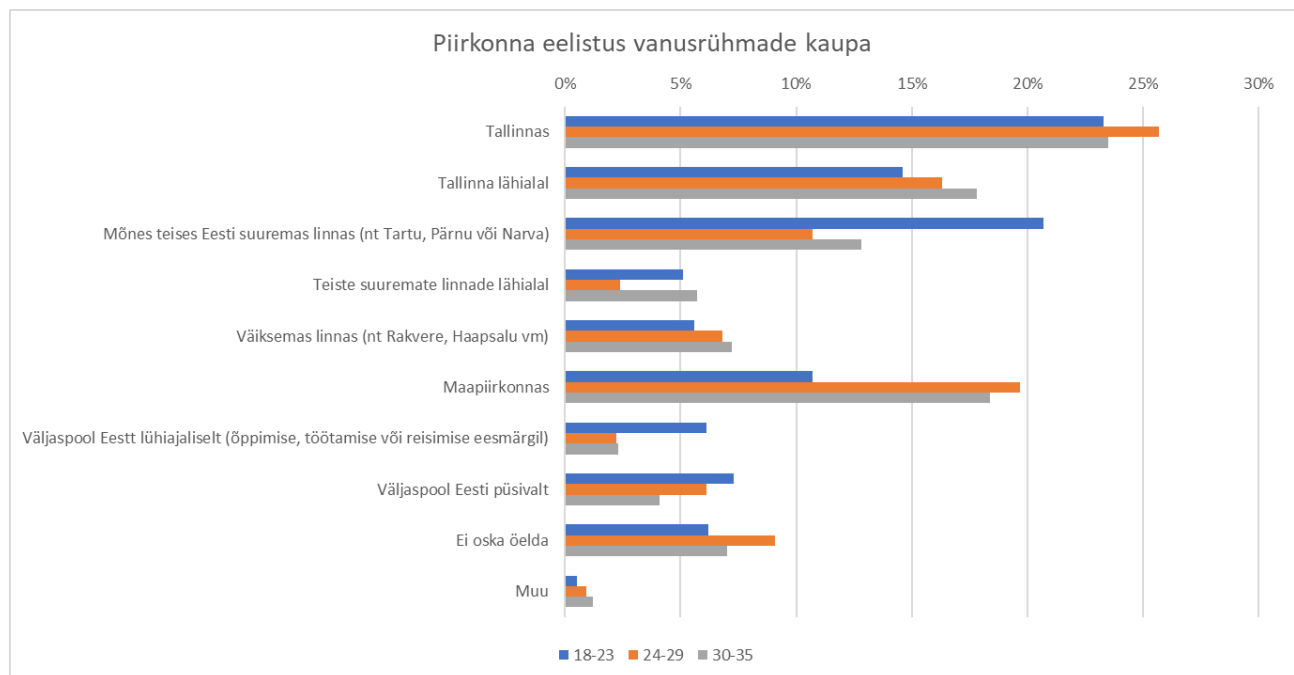
⁵ Swedbanki andmetel oli 2023. aastal keskmine koduostja 36 aasta vanune. Kuni 25-aastastest moodustasid 9% laenuvõtjatest. Suurim laenuvõtjate vanusgrupp on 31-35-aastased (26%). Allikas: <https://blog.swedbank.ee/igapaevased-rahaasjad/eluase/suur-2023-aasta-kodulaenude-ulevaade>

ka teiste suuremate linnade lähialal ja väiksemates linnades. Kuna antud vanusrühm on jäämas paiksemaks, siis on 30–35 aastaste seas vähem neid, kes lühemalt või pikemalt välismaale soovivad suunduda. Maapiirkonna eelistamine 24–35-aastaste seas tuli välja ka fookusgrupi intervjuude raames. Maapiirkonna eelistus kasvab just laste tõttu: maal nähakse lastel rohkem vabadust liikuda, avastada ja mängida. Linnade puhul toodi välja võimaluste ja väliruumi tegevuste puudumist lastele.

Tahaks ka pensionärina ikkagi tulla Eestisse tagasi elama. Kuski maakodus kasvatada rabarberit.

Noormees Sauelt

Noorema vanusrühma (18–23) eelistused olid erinevad – maapiirkonnas sooviti elada (nt seetõttu, et inimesed tunnevad üksteist), aga mitte lähituleviku vaates – näiteks sooviti enne õppida, välismaal käia või ka elada. Maal elamist nähti kohati kaugema perspektiivina, mis võiks realiseeruda seniorina.

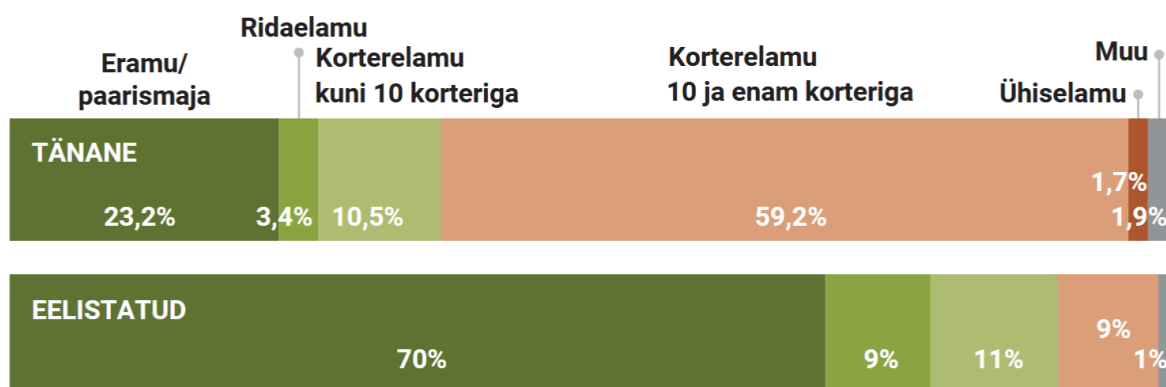
Joonis 2.4.3. Piirkonna eelistused vanusrühmade kaupa

Eelistatud elamutüüp

Elamutüübi puhul uuriti nii noorte praegust kui soovitud elamutüüpi. Üldised tulemused näitavad, et noori iseloomustab **oma maja igatsus (vt joonis 2.4.4.)** – 70% noortest soovib elada eramajas või paarismajas. Samas elab täna ca 70% noortest suuremates või väiksemates korterelamutes. Noorte soov on eelkõige välja kolida suurematest korterelamutest. Piirkonniti elab täna enim noori korterelamutes Tallinnas ja Kirde-Eestis (vastavalt 90% ja 84%). Kortere lamus elab samuti valdavalt vene kodukeelega noor (88%) ja noor, kelle leibkonnas ei ole lapsi (74%).

Eelistus elada tulevikus eramajas on tugevam 30–35-aastaste seas (72%), piirkonniti Kesk- ja Lõuna-Eestis (vastavalt 82% ja 80%), eesti kodukeelega vastanute seas (76%) ja lastega leibkondade puhul (77%). Ootuspäraselt on eelistus elada eramajas kõrgem ka maalises piirkonnas (87%), vt tabelid 2.4.5 ja 2.4.6. Ridaelamus sooviksid enim elada vene kodukeelega noored (17%) ja Kirde-Eesti noored (14%). Väiksemat kortermaja eelistavad enim Tallinna noored (17%), 18–23-aastased (16%) ja vene kodukeelega noored (15%). Soov elada väiksemas korterelamus langeb vanuse kasvades – pereloomuga kasvab ruumipuudus ja sellega kaasneb soov kolida eramajja.

Vanusgrupiti ei erine eelistus elada suuremas kortermajas (ca 9% kõikidel vanusgruppidel). Piirkonniti on Tallinna ja Kirde-Eesti noored rohkem valmis elama suuremates kortermajades (vastavalt 12% ja 11%), vähim on selleks valmis Põhja-Eesti noored (4%). Koduse keele järgi soovivad suuremates korterelamutes elada vene kodukeelega noored (12%). Suuremates korterelamutes soovivad rohkem elada ka linnalise piirkonna noored (11%) ja noored, kelle leibkonnas lapsi ei ole (10%).

Joonis 2.4.4. Tänapäevane ja eelistatud elamutüüp

Tabel 2.4.5. Elamutüübi eelistus vanuse, koduse keele, asulatüübi ja laste olemasolu järgi

Elamutüüp	Kogu Eesti	Vanusrühm			Kodune keel			Asulatüüp		Laste olemasolu leibkonnas	
		18-23	24-29	30-35	Eesti	Vene	Muu*	Maaline piirkond	Linna-line piirkond	Lastega	Lasteta
Eramaja/ paarismaja	70,1%	66,3%	71,2%	71,7%	75,6%	54,9%	57,0%	86,6%	63,8%	76,9%	66,5%
Ridaelamu	8,9%	8,0%	6,3%	11,2%	6,1%	16,9%	8,1%	4,4%	10,6%	9,4%	8,6%
Kortermaja kuni 10 korteriga	11,3%	15,9%	12,7%	7,4%	10,0%	14,6%	22,5%	5,6%	13,5%	5,8%	14,2%
Kortermaja 10 ja enam korteriga	8,8%	8,7%	8,5%	9,0%	7,6%	11,9%	12,4%	3,1%	10,9%	7,0%	9,7%
Ühiselamu											
Muu	1,0%	1,1%	1,2%	0,8%	0,8%	1,6%		0,3%	1,2%	0,9%	1,0%
Kokku	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

* Uuringu valim ei ole muu kodukeele osas esinduslik, kuid tulemused viitavad, et muu kodukeelega vastajate eelistused on pigem sarnased vene kodukeelega vastajatele

Tabel 2.4.6. Elamutüübi eelistus regiooni järgi

Elamutüüp	Kogu Eesti	Tallinn	Põhja-Eesti	Lääne-Eesti	Kesk-Eesti	Kirde-Eesti	Lõuna-Eesti
Eramaja/ paarismaja	70,1%	58,5%	74,2%	79,0%	82,0%	62,4%	80,0%
Ridaelamu	8,9%	11,9%	12,9%	4,5%	3,2%	13,7%	4,5%
Kortermaja kuni 10 korteriga	11,3%	16,5%	8,0%	8,5%	5,9%	11,0%	8,4%
Kortermaja 10 ja enam korteriga	8,8%	12,4%	4,1%	6,7%	7,5%	11,2%	6,1%
Ühiselamu							
Muu	1,0%	0,7%	0,8%	1,3%	1,3%	1,7%	1,0%
Kokku	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Põhja-Eesti – Harjumaa; **Lääne-Eesti** - Hiiumaa, Läänemaa, Pärnumaa, Saaremaa; **Kesk-Eesti** - Järvamaa, Lääne-Virumaa, Raplamaa; **Kirde-Eesti** - Ida-Virumaa; **Lõuna-Eesti** - Jõgevamaa, Põlvamaa, Tartumaa, Valgamaa, Viljandimaa, Võrumaa.

Ka läbiviidud intervjuud kinnitasid eelistust elada eramajades selle privaatsuse, loodusläheduse, avaruse ja võimaluste tõttu. Intervjueeritavad leidsid, et eramajas on suurem vabadus oma käe järgi kujundada, maja on privaatsem ja eraldatum (naabrid ei kuule ja ise ei sega). Eramaja toetab elustiili: nt aed, väliruum välitegevusteks (nt lastele mänguväljak, väligrill vm), majas ruumikam (nt et hobidega tegeleda). Eramaja mõtestati ka kohana, kus luua kodu. Eramaja nähakse ka lastele parema elukeskkonnana, kus on suurem vabadus mängida ja liikuda.

Korteris elamist nähti valdavalt mugava ja praktilise lahendusena teatud eluetapiks, kuid mitte püsiva elukohana või koduna. Siiski olid osad intervjueeritavad valmis elama ka korteris, kuna selle ülalpidamine on taskukohasem ja võrreldes majaga lihtsam, erinevalt hajaasustusest on reeglina teenused lähemal. Korterelamu saab pakkuda sotsiaalset kontakti ja ka turvalisust.

Üleriigilise planeeringu seisukohast on oluline kui realistlikuks võib pidada noorte eramaja eelistuse realiseerumist. Kui vaadelda eluruumide kättesaadavust, siis 2021. a rahvaloendusandmete põhjal moodustasid korterid 70% Eesti tavaeluruumidest ja eramud–paariselamud 29%. Ka kodulaenudega tehtud koduostud jälgivad sarnaseid suhtarve: Swedbanki 2023. aasta andmetel osteti 68% juhtudel korter ja 32% juhtudel maja (sh paaris- või ridamaja)⁶. Andmetest nähtub, et levinumaks ja kättesaadavamaks eluruumiks on korter. **Eramueelistuse realiseerumiseks peaks elamufond oluliselt muutuma eramukesksemaks, samaaegselt peaks kasvama majanduslik võimekus eramut osta või renoveerida**⁷.

Taskukohaste eramute puudumisel on tõenäoline, et pealinna noored korrigeerivad oma ootusi ning teevad eelistustes kompromisse. Näiteks toovad pealinna noored eramute kõrval teise eelistusena välja elamise väiksemates korterelamutes (17%), mistõttu populaarsemaks võivad osutuda madaltihedamad linnapiirkonnad.

---

⁶ Swedbanki blogi: <https://blog.swedbank.ee/igapaevased-rahaasjad/eluase/suur-2023-aasta-kodulaenude-ulevaade>

⁷ Swedbanki andmetel võetakse majalaenu reeglina koos partneriga ning siis kui pere netosissetulek on piisavalt suur: 2023. a andmetel ühine netosissetulek üle 3000 euro kuus, et teenindada keskmisel 213 000 euro suurust majalaenu. Swedbanki andmetel antakse suur osa laene Tallinnas ja Harjumaal (kõikudes viimastel aastatel 59-64% vahel), mistõttu eeltoodu ei peegelda regionaalseid eripärasid.

Eramu eelistusele truuks jäävad noored eeldatavalt otsivad elukohta soodsamates piirkondades või pealinnaregioonist tagasirändajad liiguvad varasemasse kodukohta või juurte juurde. Viimast toetab ka Tammur (2020) Harjumaalt lahkujate analüüs: 2015–2019 rändasid Harjumaalt aktiivsemalt välja lastega pered ning iga aastal oli lahkujate vanus noorem. Võrreldes Eesti keskmise elukoha vahetajaga antud perioodil valisid Harjumaalt lahkujad suurema tõenäosusega uueks elukohaks eramaja. Tammur (2020) toob ka välja, et 35% lahkunutest kolis oma sünnikoha maakonda; 44% liikus maakonda, kus nad olid elanud 2011. a rahvaloenduse ajal või vahetult enne loendust.

Noorte eramueelistuse realiseerumist ei saa lugeda kõikjal Eestis ka soovitud arengusuunaks: eramu on sobivaks elamutüübiks hajaasustuses ja väikekeskustes (alevikud, väikelinnad). Soovimatuks arengusuunaks on suuremate linnade täiendavalt valglinnastuvad eramu-piirkonnad, kuhu kolitakse kesklinnast rohelisema, privaatsema ja ruumikama elukoha otsingutel. Üleriigilises planeeringus on seega oluline suunata nii linnade kui eeslinnade ruumikvaliteeti ning integreerida elupiirkondade planeerimisse väärtusi, mida omistatakse reeglina eramutele (nt privaatsus, looduslähedus, ruumikus erinevateks tegevusteks).

Elukoha tiheduse eelistus

Noorte tänast ja eelistatud elukoha tihedust uuriti tüpoloogial alusel, mis kajastab nii elupiirkonna tihedust kui ka hoonestuse kõrgust (vt joonis 2.4.5). Vastanud noorte tänane elukoht on valdavalt linn (55%), samas **uuringu tulemused näitavad soovi elada madalamas ja hõredamas keskkonnas** – rohkem eeslinnas ja hajaasustuses, aga jätkuvalt ka väiksemates keskustes.

Erinevate rühmade lõikes on eelistused pisut erinevad (vt tabel 2.4.7): vanuse tõustes väheneb eelistus elada kesklinnas, aga kasvab soov elada hajaasustuses. Koduse keele lõikes eelistab eesti kodukeelega noor hõredamat keskkonda ja vene kodukeelega noor linnalisemat ja tihedamat keskkonda. Samuti paistab eelistus välja maaliste ja linnaliste piirkondade noorte lõikes, kus sotsialiseerumine määrab eelistuse tulevikuks – maalise piirkonna noored soovivad elada väiksemas keskkonnas või hajaasustuses, linnalise piirkonna noored erineva tihedusega linnalistes keskkondades (sh enim eeslinnas). Lastega leibkonnad eelistavad hõredamat ja madalamat elukeskkonda kui lasteta leibkonnad.

Joonis 2.4.5. Tänapäevase ja eelistatud elukoha tihedus

Tabel 2.4.7. Eelistatud elukoha tihedus vanusrühma, koduse keele, asulatüübi ja laste olemasolu järgi leibkonnas

	Kogu Eesti	Vanusrühm			Kodune keel			Asulatüüp		Laste olemasolu leibkonnas	
		18-23	24-29	30-35	Eesti	Vene	Muu	Maa-line piirkond	Linna-line piirkond	Lastega	Lasteta
Kesklinn	8,7%	13,8%	7,9%	5,9%	8%	10%	6%	4%	11%	8%	9%
Linn	22,9%	22,7%	21,4%	24,0%	8,3%	10,0%	6,0%	3,6%	10,6%	7,9%	9,1%
Eeslinn	25,1%	28,3%	24,6%	23,3%	17,3%	38,3%	35,3%	8,6%	28,3%	19,8%	24,6%
Väikelinn/alevik/külakeskus	20,4%	20,0%	21,6%	19,7%	22,9%	30,8%	32,0%	14,8%	29,0%	25,4%	24,9%
Hajaasustused	20,2%	12,9%	21,8%	23,9%	23,5%	11,9%	8,6%	31,3%	16,2%	21,4%	19,8%
Ei oska öelda	2,7%	2,1%	2,6%	3,2%	25,6%	5,7%	8,1%	38,7%	13,2%	23,2%	18,7%
Kokku	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Erinevate regioonide lõikes (tabel 2.4.8) paistab välja, et tallinlased soovivad elada linnas või selle lähialal (eeslinnas 29%) ning vähim hajaasustuses (9%). Põhja-Eesti noored eelistavad elada väikelinnas/alevikus (35%) ja eeslinnas (22%) ja vähim kesklinnas. Kui võrrelda alapeatükis 2.4.2 Noorte elukoha eelistused – Eelistus regiooni kaupa (tabel 2.4.4) käsitletud piirkondade eelistusi tabeliga 2.4.8, siis ilmneb, et Tallinna ja Põhja-Eesti noored on rohkem avatud elamisele hajaasustuses (vastavalt 9% ja 19%) kui maapiirkonnas (vastavalt 4% ja 9%). Piirkonna ja elukoha tiheduse järgi võiks siin eelistuseks pidada hajaasustust linnaregioonis.

Kirde-Eesti noored soovivad sarnaselt Tallinna noortele elada linnalises keskkonnas (kokku 73%). Lääne-, Kesk- ja Lõuna-Eesti noorte eelistused on jaotuselt võrdlemisi sarnased – enim eelistatakse hajaasustust, seejärel elada väiksemas keskkonnas (väikelinn, alevik või külakeskus) ja eeslinnas. Seejuures on *hajaasustuse* ja *maapiirkonna* osatähtsused Lääne-, Kesk- ja Lõuna-Eestis sarnasemad kui Tallinnas ja Põhja-Eestis, mis viitab, et hajaasustust ja maapiirkonda mõistetakse samaväärsena.

Tabel 2.4.8. Eelistatud elukoha tihedus regiooni järgi

Elukoha tüüp	Kogu Eesti	Tallinn	Põhja-Eesti	Lääne-Eesti	Kesk-Eesti	Kirde-Eesti	Lõuna-Eesti
Kesklinn	8,7%	11,7%	3,5%	5,3%	6,2%	13,7%	7,6%
Linn	22,9%	30,7%	17,6%	12,6%	15,9%	31,9%	17,7%
Eeslinn	25,1%	29,3%	21,8%	21,3%	21,9%	27,7%	22,3%
Väikelinn/alevik/küla-keskus	20,4%	17,2%	35,4%	23,7%	19,7%	9,8%	19,5%
Hajaasustuse	20,2%	9,2%	18,8%	32,7%	31,9%	13,9%	30,4%
Ei oska öelda	2,7%	1,8%	2,9%	4,5%	4,5%	3,0%	2,5%
Kokku	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Põhja-Eesti – Harjumaa; *Lääne-Eesti* – Hiiumaa, Läänemaa, Pärnumaa, Saaremaa; *Kesk-Eesti* – Järvamaa, Lääne-Virumaa, Raplamaa; *Kirde-Eesti* – Ida-Virumaa; *Lõuna-Eesti* – Jõgevamaa, Põlvamaa, Tartumaa, Valgamaa, Viljandimaa, Võrumaa

Eramaja oleks ikka kõige
privaatsem ja hubasem, saab
oma käe järgi ära vormistada ja
ei ole jama naabritega.

Intervjueeritav Valgast

Elukeskkonna tiheduse eelistus on kooskõlas enim soovitud elamutüübiga – elada eramajas. Noorte eelistuste realiseerumine tähendaks ruumiliselt kahe-suunalisi mõjusid: ühelt poolt eeslinnade võimalikku laienemist ja suuremates linnades korter-elamupiirkondade võimalikku tühjenemist (sarnaselt ptk 3.1 väljatooduga), teisalt aga ka väiksemate keskuste ja hajaasustuse kahanemise stabiliseerumist, atraktiivsetes piirkondades ka võimalikku kasvu.

Uuringu lähtekohana eeldati, et uuritavate noorte väärtushinnangud on muutunud võrreldes varasemate põlvkondadega ning noored on näiteks keskkonnateadlikumad kui vanemad põlvkonnad. Deloitte (2024) uuring kinnitab, et jätkusuutlikkus on noorematele põlvkondadele oluliseks murekohaks ning 62% Z-generatsiooni ja 59% Y-generatsiooni noortest mureseb kliimamuutuse pärast⁸. Selle pinnalt võib eeldada, et suurem keskkonnateadlikkus võiks rolli mängida ka elukohaeelistustes – st eelistatakse elada tihedamas linnalises keskkonnas. **Uuringu tulemused osutavad aga eeslinna eelistamisele, mis võib kaasa tuua jätkuvat valglinnastumist ja autokeskset eluviisi, kui samaaegselt ei parane ühistranspordi ühendused ja kasutatavus ning kohapealsete teenuste olemasolu.**

Noorte keskkonnateadlikkust uurinud Plüschke-Altöf jt (2020) toovad välja, et suurem keskkonnateadlikkus ei pruugi tähendada otseselt keskkonnasõbralikku käitumist. Kuigi Eesti noortel on head faktilised teadmised, mõjutavad keskkonnasõbralikku käitumist nii tunded kui ka hoiakud (nt usk või vastutustunne, et oma keskkonnasõbralikuma käitumisega saab olukorda muuta), samuti (tarbimis)ühiskondlik kontekst laiemalt.

Uuringu kontekstis võib väita, et kõrgem keskkonnateadlikkus ei pruugi tähendada keskkonnasõbralikumat elukohaeelistust. Isegi kui noored on faktiliselt teadvustanud valglinnastumist ja autokeskset eluviisi kui vähem keskkonnasõbralikku valikut, mängivad eelistustes

---

⁸ Deloitte Global 2024 Gen Z and Millennial Survey, millele vastas 22 800 noort 44 riigist. Generatsioon Z all mõistetakse reeglina noori, kes on sündinud 1997 ja hiljem, millenniumi põlvkond ehk generatsioon Y sünniaeg on 1981-1996. Antud uuringu sihtrühma moodustavad seega valdavalt generatsioon Z noored.

rolli nii individuaalsed vajadused-hoiakud kui ka laiem ühiskondlik ja kultuuriline kontekst (nt kultuuriliselt juurdunud eelistus elada eramajas, mis määrab eelistatud piirkonna).

Kodu omamine või üürimine

Kodu omamise või üürimise osas uuriti noortelt, millisel alusel nad tänast elupinda kasutavad ja kuidas nad sooviksid tulevikus elada.

Vastanud noortest elab täna 74% elamispinnal, mis kuulub neile endile või nende leibkonna liikmele, 23% vastanutest elab teisele eraomanikule kuuluval pinnal ja 3% muul elupinnal (nt ühiselamus).

Enim elab teisele eraomanikule kuuluval elupinnal (üüripinnal) noori vanuses 24–29 (30%) ja 18–23 (26%). Vanusrühmas 30–35 elab teisele eraomanikule kuuluval pinnal vaid 16% vastanutest.

Lasteta leibkonnad elavad sagedamini teise eraomaniku elupinnal kui lastega leibkonnad (29% vs 11%).

Piirkonniti paistab välja, et teisele eraomanikule kuuluval pinnal elatakse rohkem Tallinnas (31%) ja Lõuna-Eestis (22%), mis on seotud õpingute aga ka töötamisega Tallinnas–Tartus. Kõige madalam on teise eraomaniku elupinnal elamise osatähtsus Kirde-Eestis (7%).

Koduse keele alusel olulisi erinevusi ei esine. Asulatüübi mõistes elatakse ootuspäraselt rohkem teise eraomaniku elupinnal linnalistes asulates, kuhu noored töötamise või õppimise tõttu suunduvad.

Noorte üldine eelistus tulevikus on selgelt kodu omamine: 96% noortest soovib oma kodu omada. Mida vanemaks saadakse, seda kindlamalt soovitakse kodu omada (30–35-aastaste seas 99%). Kodu omamise soov on selgelt seotud ka laste saamisega – 99% lastega leibkondadest soovivad kodu omada. Kodu üürida eelistavad iseseisvat elu alustavad noored (vanuses 18–23, 8%), vene koduse keelega noored (8%), noored Ida-Virumaal (6%) ja lasteta noored (5%).

Sarnaselt teistele Ida-Euroopa riikidele on Eestis väga kõrge kodu omamise osatähtsus – 2023. aastal 80,7%, mis on kõrgem Euroopa Liidu keskmisest (69,2%)⁹. **Käesoleva uuringu tulemused kinnitavad jätkuvalt ja tugevalt kodu omamise soovi.**

Ojamäe ja Paadam (2024)¹⁰ on tudengite elukohaeelistuste uurimisel selle põhjustena välja toonud omamise kui ühiskondliku normi ja *normaalse* pereelu osa. Teise põhjusena ka taskukohaste üüripindade puudumise pikaajaliseks rentimiseks, mille tõttu noored ei näe muud valikut kui kinnisvara osta. Igakuise laenu- ja üürisumma sarnase suurusjärgu tõttu nähakse ostmist ka investeringuna, üürimist raha kulutamisena. Ka ei toeta noorte saadud kogemus üürituru ebakindluse ja lühiajalisusega kodu loomist üürikorteris.

Ojamäe ja Paadam (2024) töid lisaks välja, et noored teadvustavad koduostu takistusi: piiratud võimalusi koguda sissemaksuks raha ja laenuks kvalifitseerumise tudengite ebakindla tööstaatus tõttu. Vanemate abile laenu saamisel lootis 38–48% tudengitest: vähim need, kes juba elasid rendipindadel; enim need, kes elasid veel vanematekodus. Koduostu peeti võimalikuks majandusliku ja tööalase kindlustunde saavutamisel, samas ei olnud tudengitel ka veendumust, et nad sissetulekute osas soovitud stabiilsuseni jõuavad.

Käesoleva uuringu tulemused on sarnased näiteks Poola kogemusele, kus Napiórkowska-Baryła jt (2024) toovad välja, et generatsioon Z võib küll olla eelmistest generatsioonidest erinev, kuid noorte soov kodu omada on jätkuvalt kõrge (88% uuritud 22–26-aastastest).

Eelistuste kõrval on Euroopa kontekstis tähelepanu pööratud piirangutele: näiteks nn üürigeneratsioonile (*generation rent*) ehk noorte piiratud majanduslikele võimalustele

---

⁹ Allikas: Eurostat (2024),

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_LVHO02__custom_3553007/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=2457e44e-df35-4995-aacc-e79684402691

¹⁰ Viidatud uuringu küsitlusandmed pärinevad 2013. a. intervjuud 2019–2020.

koduomanikuks saada, mistõttu nad on sunnitud üürima; samuti üürimise negatiivsetest mõjudest noortele (nt McKee jt (2017), Hoolachan jt (2016), Ronald (2018), McKee jt (2019))¹¹.

Ronald (2018) toob välja, et arenenud riikides on koduomanamise osatähtsus viimastel dekaadidel langenud, näiteks Inglismaal langes see 2003–2015 perioodil 70%-lt 64%-ni, seejuures langes alla 35-aastaste noorte koduomanike osatähtsus varasemalt 50,3%-lt 28,9%-ni. Sarnane langustrend on aset leidnud ka Kanadas, USA-s, Austraalias, Iirimaa ja teistes maades. Üüripõlvkonna noored ei suuda majanduslikel põhjustel oma kodu osta ja on sunnitud jätkuvalt elamisvõimalust üürima. Hoolachan jt (2016) toovad üürimise mõjudena välja, et piiratud võimaluste ja ebakindla elu- ja töökoha ning vähenevate toetuste tõttu on noored sunnitud olema mobiilsed ja paindlikud isegi siis, kui nad tegelikult sooviks kodu luua. Teisisõnu – üürimine mõjutab negatiivselt elutsükli üleminekuid ja selle mõjud võivad olla pikaajalised. Ronald (2018) järgi mõjutavad noorte võimalusi järjest enam nende vanemate tehtud kinnisvaraotsused ja võimekus oma lapsi aidata kinnisvaraturul esimese ostuni jõudmisel.

Eesti kontekstis üürigeneratsiooni uuritud/ tuvastatud ei ole, kuid koduostu realiseerumist mõjutavaid tegureid on eespool toodud uuringud juba välja tõstnud: nt võimalus laenuks kvalifitseeruda, sissemakset koguda või vajadus saada vanematelt toetust. Kuna Eestis eelistatakse kodu omada, saab määravaks see, milliseid strateegiaid noored rakendavad, kui kodu tuleb osta piiratud ressursidega: intervjuude raames näiteks toodi välja soovitud piirkonnas taskukohase maja leidmist, maja asemele ridaelamu või korteri ostmist. Ostmise asemel üürimist üldiselt ei eelistatud.

Kuigi Eesti noored ei näe pikaajalises perspektiivis, et nad soovivad kodu luua üüripinnale, on üürimine siiski iseseisvivate noorte jaoks elutsüklilist tulenev vajadus ning ka kättesaadavate üüripindade tagamine on oluline.

---

¹¹ Üürigeneratsioon viitab noortele, kes sooviksid kodu osta, aga ei suuda seda majanduslikel põhjustel teha. Üürigeneratsioon ei käsitle noori, kelle eelistus on elutsüklilist ja vajadustest tulenevalt üürikorteris elada.

Mitme elukoha omamine ja eelistus

Noortelt uuriti, kas neil on täna mitu elukohta ja milline on nende eelistus tulevikus. Valdaval osal noortest ei olnud täna teist elukohta (71%, vt **tabel 2.4.9**). Kui vaadata vanusrühmade järgi tänast võimalust kasutada teist kodu, siis see on ka kõrgem noorima vanusrühma seas (suvila, linnakorteri või mitme elukoha osatähtsus on kokku 37%) ja madalaim vanimas vanusrühmas (23%). Regiooniti on enim teise elukoha kasutamise võimalusi Kirde-Eestis (38%), vähim Kesk-Eestis (21%).

Süda kuulub ikka maamajja, kuigi mõistus ütleb, et linnas on teenuste ja töökohtade jaoks parem

Intervjueeritav Kohtla-Järvel

Tulevikus **sooviks teist elukohta 77% noortest**, enim soovitakse maamaja või suvekodu lisaks põhilisele elukohale. Suvikodu või maamaja soovivad rohkem nooremad vastanud vanuses 18–23 (52%) ning vähim vanimad vastanud vanusgrupis 30–35 (45%). Linnakorteri teise elukohana sooviks enim 30–35-aastased (21%). Mitut elukohta lisaks põhielukohale soovisid vanusrühmad pigem võrdselt.

Koduse keele järgi soovivad maamaja/suvilat enam vene kodukeelega noored, linnakorteri eesti kodukeelega noored. Samuti sooviks mitut elukohta põhielukoha kõrval rohkem vene kodukeelega noored. Asulatüübi järgi soovib maamaja pigem linnalises piirkonnas elav noor, linnakorteri maalises piirkonnas elav noor. Laste olemasolu järgi soovib maamaja pisut enam lasteta leibkond, linnakorteri lastega leibkond.

Piirkonniti soovib suvekodu või maamaja enim Kirde-Eesti noor (58%), seejärel Tallinnast pärit noor (52%). Maamaja või suvekodu soov on väikseim Kesk-Eestis ja Lääne-Eestis (vastavalt 33% ja 37%).

Tabel 2.4.9. Mitme elukoha omamine ja eelistus

	Ei	Jah, üks maamaja või suvekodu lisaks põhilisele elukohale	Jah, üks linnakorter lisaks põhilisele elukohale	Mitu elukohta lisaks põhilisele elukohale	Muu
Tänane	70,5%	13,8%	9,4%	4,2%	2,2%
Eelistatud		47,0%	20,0%	10,0%	23,0%

Tabel 2.4.10. Mitme elukohta eelistus vanusrühma, koduse keele, asulatüübi ja laste olemasolu järgi leibkonnas

	Vanusrühmad			Kodune keel			Asulatüüp		Laste olemasolu leibkonnas	
	18-23	24-29	30-35	Eesti	Vene	Muu	Maaline piirkond	Linnaline piirkond	Lastega	Lasteta
Jah, üks maamaja või suvekodu lisaks põhilisele elukohale	52,4%	46,2%	45,0%	45,3%	53,1%	53,2%	33,9%	52,5%	44,1%	49,2%
Jah, üks linnakorter lisaks põhilisele elukohale	17,2%	20,3%	20,9%	20,2%	18,7%	8,6%	25,0%	17,7%	22,6%	18,1%
Mitu elukohta lisaks põhilisele elukohale	8,8%	9,9%	10,4%	8,4%	13,7%	14,1%	8,7%	10,2%	11,1%	9,2%
Muu	21,6%	23,6%	23,7%	26,1%	14,5%	24,1%	32,5%	19,5%	22,3%	23,5%
Kokku	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Linnakorteri soov samas on kõrgem Lääne-Eestis – 26%. Samuti arvavad Lääne-Eesti noored enim, et vajalik oleks mitu elukohta põhilisele elukohale kõrval (14%). Samuti sooviksid linnakorteri teistest enam Lõuna-Eesti noored (22%). Tulemus peegeldab Eesti äärealadel elamise eripärasid, kus kaugus suurematest keskustest (nt töökohad, õppimine; erinevad teenused) tekitab vajaduse linnakorteri või isegi mitme elukohta järele põhilisele elukohale kõrval. Võrdluseks võib tuua Kesk-Eesti, kus suuremad keskused on oluliselt lähemal ning linnakorteri sooviks vaid 12% ning mitut elukohta põhilisele elukohale kõrval 9% vastanutest.

Mitmepaiksuse eelistustel on seega ruumiliselt erinevad suunad: linnastunud piirkondade noored soovivad enam maakodusid-suvilaid. Vähem linnastunud ja suurematest keskustest kaugemal asuvate piirkondade noored soovivad teistest rohkem linnakortereid, Lääne-Eesti näitel eelistatakse ka mitut elukohta põhilisele elukohale kõrval.

Tabel 2.4.11. Mitme elukoha eelistus regiooni järgi

	Tallinn	Põhja-Eesti	Lääne-Eesti	Kesk-Eesti	Kirde-Eesti	Lõuna-Eesti
Jah, üks maamaja või suvekodu lisaks põhilisele elukohale	51,6%	46,9%	37,4%	32,7%	58,0%	47,4%
Jah, üks linnakorter lisaks põhilisele elukohale	18,1%	20,9%	26,4%	12,4%	17,0%	22,1%
Mitu elukohta lisaks põhilisele elukohale	12,0%	9,7%	13,6%	8,7%	9,6%	5,4%
Muu	18,4%	22,5%	22,5%	46,3%	15,4%	25,2%
Kokku	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Põhja-Eesti – Harjumaa; *Lääne-Eesti* - Hiiumaa, Läänemaa, Pärnumaa, Saaremaa; *Kesk-Eesti* - Järvamaa, Lääne-Virumaa, Raplamaa; *Kirde-Eesti* - Ida-Virumaa; *Lõuna-Eesti* - Jõgevamaa, Põlvamaa, Tartumaa, Valgamaa, Viljandimaa, Võrumaa

Ootused elukohale

Uurimaks elukohavalikul olulisi ja vähem olulisi aspekte paluti noortel anda hinnang erinevatele elukohavalikut mõjutavatele teguritele 5-palli skaalal, kus 1 tähendas *üldse ei ole oluline* ja 5 *väga oluline*. Tabelis 2.4.12 on toodud tulemused esmalt kogu Eesti kohta (tulp *Kokku*), mis on ühtlasi kogu Eestit iseloomustavaks pingereaks, seejärel erinevate näitajate lõikes.

Vanuselises vaates paistab välja, et vanuse kasvades tõuseb rohealade-parkide ja miljöö, erinevate spordiradade-tee ning spordihoonete-rajatiste olulisus. Samuti hinnatakse vanemana enam elupiirkonna sotsiaalset-kultuurilist tausta ja väljakujunenud kogukonda. Vanuse kasvades väheneb ühistranspordiühenduse-peatuste ja töökoha läheduse olulisus, mis on eeldatavalt seotud autokasutuse kasvuga.

Koduse keele alusel eristuvad mõnevõrra eesti ja vene kodukeelega noorte eelistused. Näiteks peavad vene kodukeelega noored olulisemaks teenuste kättesaadavust kodu lähedal, korras sõiduteid ja privaatsust, elupiirkonna miljööd, avalikku ruumi ja ühistranspordiühenduste-peatuste olemasolu. Samuti väljakujunenud kogukonda, töökoha lähedust elukohale ja spordihoonete-rajatiste lähedust. Vene kodukeelega noortele on pere lähedus olulisem kui eesti kodukeelega noortele. Eesti kodukeelega noored hindavad enam rattateede olulisust.

Maalises piirkonnas on olulisemaks korras sõiduteed ja parkimise võimalus. Linnalises piirkonnas teenuste kättesaadavus, avalik ruum, ühistranspordiühendused-peatused, töökoha lähedus ja spordihoonete-rajatiste kättesaadavus.

Laste olemasolul leibkonnas hinnatakse kõrgemalt teenuste kättesaadavust, parkimise võimalust, miljööd, tervise- ja spordiradu ning spordihoonete-rajatise, samuti väljakujunenud kogukonda. Olulisemaks muutub ka sõprade-pere vahetu lähedus.

Läbiviidud intervjuud kinnitasid elutsüklilist tulenevaid erinevaid eelistusi: lastega noortele oli oluline pere lähedus ja toetus, samuti väljakujunenud kogukond. Oluliseks peeti laste jaoks vajalikke teenuseid, tegevusi ja ühistransporti laste iseseisvaks liikumiseks. Samas Tallinna lähiala intervjueritud noored (vanusgrupis 18–23) olid eriarvamusel, kui määrav on pere ja sõprade lähedus: osadele ei olnud see oluliseks, teiste arvates võiks olla pere ca 30 minuti kaugusel.

Sarnase kultuurilise tausta olulisuse osas olid arvamusel erinevad – ühelt poolt oldi avatud ning leiti, et oluline on teise kultuuritaustaga inimesi näha individidena. Teisalt leidsid need intervjueritavad, kellel oli varasem negatiivne kogemus teise kultuuritaustaga inimeste või piirkondadega (nt tajutav ebaturvalisus, ebameeldiv käitumine avalikus ruumis, austuse puudumine), et konfliktide vältimiseks sooviksid nad pigem elada eestikeelses piirkonnas.

Regionaalsed erinevused elukohaeelistustes on toodud välja **tabelis 2.4.13**. Kogu Eesti ja ka kõikide regioonide lõikes on oluline turvaline ja puhas elukeskkond. Kui Eesti üldises pingerivis on järgnevalt olulisteks teenuste kättesaadavus, korras sõiduteed, privaatsus, parkimise võimaluse ja rohealade-parkide olemasolu, siis erinevate regioonide vaates hakkab tekkima rohkem varieeruvust ning piirkonniti on ühe või teise teguri olulisus suurem.

Noorte eelistuste järgi on vähem oluliseks tervise- ja rattateede olemasolu, piirkonna sotsiaalkultuuriline taust ja väljakujunenud kogukond; samuti töökoha või spordirajatiste-hoonete lähedus. Kõige vähem eeldatakse elukohast, et pere ja sõbrad elavad lähedal (15 min jalakäigu kaugusel) ning piirkonna kultuurielu on aktiivne.

Tabel 2.4.12. Ootused elukohale vanusrühma, koduse keele, asulatüübi ja laste olemasolu järgi leibkonnas

	Kokku	Vanuserühmad			Kodune keel			Asulatüüp		Lapsed leibkonnas	
		18-23	24-29	30-35	Eesti	Vene	Muu*	Maaline piirkond	Linnaline piirkond	Lastega	Lasteta
Turvaline	93,2%	91,7%	92,8%	94,6%	93,3%	93,1%	91,9%	94,0%	92,9%	94,9%	92,4%
Puhas	91,2%	90,2%	89,6%	92,7%	91,4%	89,8%	100,0%	91,0%	91,2%	92,2%	90,5%
Teenuste kättesaadavus	81,8%	83,8%	81,7%	80,6%	80,6%	86,1%	65,0%	72,7%	85,2%	85,7%	79,7%
Korras sõiduteed	81,5%	79,7%	83,1%	81,5%	80,1%	85,8%	77,7%	86,3%	79,7%	84,6%	79,8%
Privaatne	79,1%	77,9%	79,3%	79,7%	76,0%	87,7%	84,1%	81,7%	78,1%	80,5%	78,3%
Parkimise võimalus	76,8%	77,6%	76,2%	76,7%	75,8%	79,7%	77,9%	82,4%	74,7%	86,5%	71,8%
Rohealad ja pargid	74,9%	73,6%	71,0%	78,2%	75,3%	74,0%	65,2%	68,3%	77,3%	75,3%	74,6%
Miljöö	72,6%	64,7%	75,3%	75,9%	66,9%	88,6%	74,1%	70,1%	73,6%	76,3%	70,7%
Avalik ruum	70,8%	71,7%	69,3%	71,3%	67,3%	81,7%	49,5%	56,7%	76,2%	69,0%	71,8%
Ühistranspordiühendused	70,4%	77,5%	69,5%	66,4%	67,0%	80,0%	75,2%	60,0%	74,3%	70,1%	70,5%
Ühistranspordi peatuse	65,1%	71,7%	64,5%	61,3%	63,1%	71,0%	57,1%	55,8%	68,6%	66,4%	64,4%
Tervise- ja spordirajad	52,2%	45,1%	50,9%	57,5%	52,9%	50,6%	36,3%	50,1%	52,9%	56,7%	49,7%
Rattateed	48,9%	42,3%	45,8%	55,2%	50,9%	42,4%	64,9%	47,7%	49,3%	51,6%	47,4%
Kultuurilise tausta sarnasus	45,7%	40,9%	46,4%	48,4%	44,2%	49,8%	51,6%	47,5%	45,1%	48,6%	44,3%
Väljakujunenud kogukond	43,5%	39,9%	44,5%	45,1%	42,1%	48,1%	28,6%	47,9%	41,8%	50,3%	39,9%
Töökoha lähedus	42,0%	46,0%	39,3%	41,1%	39,9%	47,8%	43,1%	31,1%	46,1%	40,6%	42,7%
Sotsiaalse tausta sarnasus	40,9%	35,6%	42,7%	42,9%	39,8%	43,9%	37,5%	42,5%	40,1%	42,8%	39,8%
Spordirajatiste ja -hoonete kättesaadavus	39,8%	33,3%	39,8%	44,0%	38,4%	44,8%	24,8%	34,1%	42,0%	46,2%	36,4%
Aktiivne kultuurielu	29,5%	31,1%	28,3%	29,2%	30,5%	27,3%	12,0%	31,7%	28,6%	31,2%	28,6%
Sõprade lähedus	26,1%	27,5%	23,0%	27,4%	24,5%	30,3%	33,2%	24,1%	26,8%	30,7%	23,7%
Pere lähedus	23,6%	20,5%	22,5%	26,5%	20,6%	32,7%	14,1%	21,1%	24,6%	30,7%	19,9%

*Muu kodukeelega noorte tulemused ei ole vastajate vähesuse tõttu esinduslikud.

Tabel 2.4.13. Elukohavaliku ootused olulisuse järgi (osatähtsuse leidmisel on igas lahtris summeeritud vastajate antud hinnangud oluline ja väga oluline)

	Kogu Eesti	Tallinn	Põhja-Eesti	Lääne-Eesti	Kesk-Eesti	Kirde-Eesti	Lõuna-Eesti
Turvaline	93,2%	92,6%	94,9%	92,7%	95,1%	93,3%	93,1%
Puhas	91,2%	89,9%	91,5%	95,1%	91,5%	89,1%	91,7%
Teenuste kättesaadavus	81,8%	83,5%	82,4%	82,2%	71,8%	87,7%	80,3%
Korras sõiduteed	81,5%	78,6%	82,5%	90,5%	80,7%	86,6%	80,2%
Privaatne	79,1%	76,9%	80,9%	82,3%	78,2%	83,1%	79,2%
Parkimise võimalus	76,8%	68,3%	82,0%	81,5%	84,7%	78,1%	82,1%
Rohealad ja pargid	74,9%	80,1%	77,7%	73,6%	68,9%	75,7%	67,7%
Miljöö	72,6%	72,5%	79,1%	68,9%	64,4%	87,4%	69,4%
Avalik ruum	70,8%	76,9%	72,0%	68,6%	57,7%	80,2%	63,4%
Ühistranspordi ühendused	70,4%	78,5%	67,8%	62,3%	68,6%	78,6%	60,8%
Ühistranspordi peatused	65,1%	72,8%	62,3%	57,0%	59,7%	75,7%	56,9%
Tervise- ja spordirajad	52,2%	55,5%	59,7%	51,2%	45,2%	51,8%	45,9%
Rattateed	48,9%	48,3%	52,1%	50,4%	43,7%	52,4%	48,1%
Kultuurilise tausta sarnasus	45,7%	42,6%	49,6%	44,8%	42,4%	65,3%	43,9%
Väljakujunenud kogukond	43,5%	39,3%	46,6%	49,3%	41,1%	60,3%	41,2%
Töökoha lähedus	42,0%	40,7%	29,1%	47,6%	38,1%	65,0%	42,0%
Sotsiaalse tausta sarnasus	40,9%	38,5%	42,9%	40,2%	36,8%	53,4%	40,9%
Spordirajatiste ja hoonete kättesaadavus	39,8%	44,2%	53,7%	35,5%	32,9%	40,3%	30,1%
Aktiivne kultuurielu	29,5%	29,4%	25,8%	36,6%	26,5%	26,7%	30,4%
Sõprade lähedus	26,1%	28,2%	20,5%	25,2%	24,7%	30,4%	25,3%
Pere lähedus	23,6%	23,7%	20,7%	24,5%	26,5%	32,7%	20,9%

Põhja-Eesti – Harjumaa; *Lääne-Eesti* – Hiiumaa, Läänemaa, Pärnumaa, Saaremaa; *Kesk-Eesti* – Järvamaa, Lääne-Virumaa, Raplamaa; *Kirde-Eesti* – Ida-Virumaa; *Lõuna-Eesti* – Jõgevamaa, Põlvamaa, Tartumaa, Valgamaa, Viljandimaa, Võrumaa.

Regionaalsed pingeread

Järgnevalt tuuakse välja erinevate regioonide pingeread elukohavaliku ootuste osas, tõstes ka välja tegurid, mis Eesti keskmise ja teiste regioonidega võrreldes on olulisemad (märgitud tabelis rohelisega) või vähem olulised (märgitud roosaga). Võrreldes **tabeliga 2.4.13** on tegurite sisu täpsemalt lahti kirjutatud.

Tallinn

Võrreldes ülejäänud Eestiga on tallinlastele olulisemaks rohealade ja parkide olemasolu, sobivad ühistranspordiühendused, elukeskkonna avalik ruum ja ühistranspordipeatuste lähedus. Auto parkimise võimalus on tallinlastele vähem tähtis kui ülejäänud Eesti noortele. Kuigi tallinlased soovivad sarnaselt ülejäänud Eestile korras sõiduteid, peetakse oluliseks ka võimalust kasutada ühistransporti.

Tabel 2.4.14. Tallinna noorte ootused

TALLINN	1	Elukeskkond on turvaline (nt vähe kuritegevust, rahulik liiklus)	92,6%
	2	Elukeskkond on puhas (nt vähe müra, heitmeid)	89,9%
	3	Igapäevased teenused on kodu ümbruses (nt toidukauplus, lastehoid/-aed, kool)	83,5%
	4	Rohealade ja parkide olemasolu	80,1%
	5	Sõiduteed on heas korras	78,6%
	6	Ühistranspordiühendused on sobivad (nt sõidugraafik)	78,5%
	7	Elukeskkond on hea avaliku ruumiga (nt elamute lähialad, tänavaruum, platsid, rohealad, ootealad vms)	76,9%
	8	Elukoht on privaatne (nt naabreid ei ole kuulda, hoonete vaheline kaugus on piisav)	76,9%
	9	Ühistranspordi peatused on lähedal	72,8%
	10	Piirkonna miljöö	72,5%
	11	Auto parkimise võimalus	68,3%
	12	Tervise- ja spordiradade olemasolu	55,5%
	13	Rattateede olemasolu	48,3%
	14	Spordirajatised ja -hooned/ujulad on lähedal (kuni 15 min jalakäigu kaugusel)	44,2%
	15	Piirkonna kultuuriline taust on minu omaga sarnane	42,6%
	16	Töökoht on elukoha lähedal (kuni 15 min jalakäigu kaugusel)	40,7%
	17	Piirkonnas väljakujunenud kogukond	39,3%
	18	Piirkonna sotsiaalne taust on minu omaga sarnane	38,5%
	19	Piirkonna kultuurielu on aktiivne (nt erinevad üritused, muusika-või klubiskeene)	29,4%
	20	Sõbrad elavad lähedal (kuni 15 min jalakäigu kaugusel)	28,2%
	21	Perekond elab lähedal (kuni 15 min jalakäigu kaugusel)	23,7%

Põhja-Eesti

Põhja-Eestis (Harjumaal) peetakse erinevalt Tallinnast, aga sarnaselt teistele Eesti regioonidele oluliseks auto parkimise võimalust. Mõnevõrra olulisem on nii piirkonna miljöö kui ka spordiradade ja -hoonete olemasolu. Pooled vastanutest leiavad, et sarnane kultuuriline taust on oluline. Harjumaal elavad noored ei eelda elukohavalikul, et sõbrad või perekond elavad väga lähedal (15 min jalakäigu kaugusel). Töökoha osas eeldab vaid 29% vastanutest, et see võiks olla kodukoha lähedal ja jalakäigu kaugusel. Töötamine kodust kaugemal on Harjumaa puhul pigem normiks.

Tabel 2.4.15. Põhja-Eesti noorte ootused

PÕHJA-EESTI (HARJUMAA)	1	Elukeskkond on turvaline (nt vähe kuritegevust, rahulik liiklus)	94,9%
	2	Elukeskkond on puhas (nt vähe müra, heitmeid)	91,5%
	3	Sõiduteed on heas korras	82,5%
	4	Igapäevased teenused on kodu ümbruses (nt toidukauplus, lastehoid/-aed, kool)	82,4%
	5	Auto parkimise võimalus	82,0%
	6	Elukoht on privaatne (nt naabreid ei ole kuulda, hoonete vaheline kaugus on piisav)	80,9%
	7	Piirkonna miljöö	79,1%
	8	Rohealade ja parkide olemasolu	77,7%
	9	Elukeskkond on hea avaliku ruumiga (nt elamute lähialad, tänavaruum, platsid, rohealad, ootealad vms)	72,0%
	10	Ühistranspordiühendused on sobivad (nt sõidugraafik)	67,8%
	11	Ühistranspordi peatused on lähedal	62,3%
	12	Tervise- ja spordiradade olemasolu	59,7%
	13	Spordirajatised ja -hooned/ujulad on lähedal (kuni 15 min jalakäigu kaugusel)	53,7%
	14	Rattateede olemasolu	52,1%
	15	Piirkonna kultuuriline taust on minu omaga sarnane	49,6%
	16	Piirkonnas väljakujunenud kogukond	46,6%
	17	Piirkonna sotsiaalne taust on minu omaga sarnane	42,9%
	18	Töökohas on elukoht lähedal (kuni 15 min jalakäigu kaugusel)	29,1%
	19	Piirkonna kultuurielu on aktiivne (nt erinevad üritused, muusika-või klubiskeene)	25,8%
	20	Perekond elab lähedal (kuni 15 min jalakäigu kaugusel)	20,7%
	21	Sõbrad elavad lähedal (kuni 15 min jalakäigu kaugusel)	20,5%

Lääne-Eesti

Lääne-Eesti noored hindavad teistest kõrgemalt puhast elukeskkonda ja korras sõiduteid. Võrreldes eeltoodud linnastunud regioonidega on vähem olulised sobivad ühistranspordiühendused ja peatuste lähedus. Võrreldes muu Eestiga on aktiivset kultuurielu enim tähtsustatud.

Tabel 2.4.16. Lääne-Eesti noorte ootused

LÄÄNE-EESTI (HIIUMAA, LÄÄNEMAA, PÄRNUMAA, SAAREMAA)	1	Elukeskkond on puhas (nt vähe müra, heitmeid)	95,1%
	2	Elukeskkond on turvaline (nt vähe kuritegevust, rahulik liiklus)	92,7%
	3	Sõiduteed on heas korras	90,5%
	4	Elukoht on privaatne (nt naabreid ei ole kuulda, hoonete vaheline kaugus on piisav)	82,3%
	5	Igapäevased teenused on kodu ümbruses (nt toidukauplus, lastehoid/-aed, kool)	82,2%
	6	Auto parkimise võimalus	81,5%
	7	Rohealade ja parkide olemasolu	73,6%
	8	Piirkonna miljöö	68,9%
	9	Elukeskkond on hea avaliku ruumiga (nt elamute lähialad, tänavaruum, platsid, rohealad, ootealad vms)	68,6%
	10	Ühistranspordiühendused on sobivad (nt sõidugraafik)	62,3%
	11	Ühistranspordi peatused on lähedal	57,0%
	12	Tervise- ja spordiradade olemasolu	51,2%
	13	Rattateede olemasolu	50,4%
	14	Piirkonnas väljakujunenud kogukond	49,3%
	15	Töökoht on elukoha lähedal (kuni 15 min jalakäigu kaugusel)	47,6%
	16	Piirkonna kultuuriline taust on minu omaga sarnane	44,8%
	17	Piirkonna sotsiaalne taust on minu omaga sarnane	40,2%
	18	Piirkonna kultuurielu on aktiivne (nt erinevad üritused, muusika-või klubiskeene)	36,6%
	19	Spordirajatised ja -hooned/ujulad on lähedal (kuni 15 min jalakäigu kaugusel)	35,5%
	20	Sõbrad elavad lähedal (kuni 15 min jalakäigu kaugusel)	25,2%
	21	Perekond elab lähedal (kuni 15 min jalakäigu kaugusel)	24,5%

Kesk-Eesti

Sarnaselt Lääne-Eestile peetakse Kesk-Eestis oluliseks auto parkimise võimalust. Kogu Eesti võrdluses peetakse Kesk-Eestis mõnevõrra vähem oluliseks igapäevaste teenuste kättesaadavust kodu ümbruses. Kesk-Eesti on ka piirkonnaks, kus olulisi tegureid (70% ja kõrgem tulemus) on võrreldes Eesti keskmise ja teiste Eesti piirkondadega vähem.

Tabel 2.4.17. Kesk-Eesti noorte ootused

KESK-EESTI (JÄRVAMAA, LÄÄNE-VIRUMAA, RAPLAMAA)	1	Elukeskkond on turvaline (nt vähe kuritegevust, rahulik liiklus)	95,1%
	2	Elukeskkond on puhas (nt vähe müra, heitmeid)	91,5%
	3	Auto parkimise võimalus	84,7%
	4	Sõiduteed on heas korras	80,7%
	5	Elukoht on privaatne (nt naabreid ei ole kuulda, hoonete vaheline kaugus on piisav)	78,2%
	6	Igapäevased teenused on kodu ümbruses (nt toidukauplus, lastehoid/-aed, kool)	71,8%
	7	Rohealade ja parkide olemasolu	68,9%
	8	Ühistranspordiühendused on sobivad (nt sõidugraafik)	68,6%
	9	Piirkonna miljöö	64,4%
	10	Ühistranspordi peatused on lähedal	59,7%
	11	Elukeskkond on hea avaliku ruumiga (nt elamute lähialad, tänavaruum, platsid, rohealad, ootealad vms)	57,7%
	12	Tervise- ja spordiradade olemasolu	45,2%
	13	Rattateede olemasolu	43,7%
	14	Piirkonna kultuuriline taust on minu omaga sarnane	42,4%
	15	Piirkonnas väljakujunenud kogukond	41,1%
	16	Töökoht on elukoha lähedal (kuni 15 min jalakäigu kaugusel)	38,1%
	17	Piirkonna sotsiaalne taust on minu omaga sarnane	36,8%
	18	Spordirajatised ja -hooned/ujulad on lähedal (kuni 15 min jalakäigu kaugusel)	32,9%
	19	Piirkonna kultuurielu on aktiivne (nt erinevad üritused, muusika-või klubiskeene)	26,5%
	20	Perekond elab lähedal (kuni 15 min jalakäigu kaugusel)	26,5%
	21	Sõbrad elavad lähedal (kuni 15 min jalakäigu kaugusel)	24,7%

Kirde-Eesti (Ida-Virumaa)

Kirde-Eesti paistab silma selle poolest, et noorte poolt oluliseks peetud tegureid on rohkem, samuti on need vastajate silmis olulisemad (tabelis toodud protsendid on kõrgemad). Lisaks väärtustatakse aspekte, mida mujal Eestis esile ei tõsteta.

Kirde-Eestis tähtsustatakse enim igapäevaste teenuste lähedust kodule. Samuti hinnatakse nii Eesti keskmise kui erinevate regioonide võrdluses enim piirkonna miljöö olulisust. Ida-Virumaal on muudest piirkondadest olulisem ka avalik ruum, ühistranspordi graafikud ja peatuste lähedus.

Võrreldes muu Eestiga tuuakse võrdlemisi olulisena välja sarnast kultuurilist ja sotsiaalset tausta ja väljakujunenud kogukonda. Kuna Ida-Virumaal olid vastajateks eelkõige vene kodukeelega noored (69% Kirde-Eesti vastanutest) võib eeldada, et sarnase kultuuritaustana peetakse silmas venekeelset kultuuriruumi. Ka paistab Ida-Virumaal välja eelistus, et töökoht võiks olla elukoha lähedal – 2/3 vastanutest leiab, et see võiks olla 15 min jalakäigu kaugusel. Kirde-Eestis paistab seega eelistustest välja, et teenused-töökohad võiksid olla jalakäigukaugusel ja elukoht võiks olla heade ühistranspordiühendustega, mis viitab soovile elada kompaktsemas ja keskkonnasõbralikumaid liikumisviise toetavas keskkonnas.

Väljatoodud eelistusi toetab ka Ida-Virumaal läbiviidud intervjuu, kus toodi välja, et oluline on turvalisus ja ümbrus, teenused võiksid paikneda kodu lähedal, kuna see on majanduslikult mõistlikum, aga ka võimaldab lastel iseseisvalt liikuda nendeni.

*Viie minutiga tahaks ikka poes
ära käia. Lapsele peavad ka
sõbrad-tuttavad olema kodu
lähedal*

Noor naine Kohtla-Järvelt

Tabel 2.4.18. Kirde-Eesti noorte ootused

KIRDE-EESTI (IDA-VIRUMAA)	1	Elukeskkond on turvaline (nt vähe kuritegevust, rahulik liiklus)	93,3%
	2	Elukeskkond on puhas (nt vähe müra, heitmeid)	89,1%
	3	Igapäevased teenused on kodu ümbruses (nt toidukauplus, lastehoid/-aed, kool)	87,7%
	4	Piirkonna miljöö	87,4%
	5	Sõiduteed on heas korras	86,6%
	6	Elukoht on privaatne (nt naabreid ei ole kuulda, hoonete vaheline kaugus on piisav)	83,1%
	7	Elukeskkond on hea avaliku ruumiga (nt elamute lähialad, tänavaruum, platsid, rohealad, ootealad vms)	80,2%
	8	Ühistranspordiühendused on sobivad (nt sõidugraafik)	78,6%
	9	Auto parkimise võimalus	78,1%
	10	Rohealade ja parkide olemasolu	75,7%
	11	Ühistranspordi peatused on lähedal	75,7%
	12	Piirkonna kultuuriline taust on minu omaga sarnane	65,3%
	13	Töökoht on elukoha lähedal (kuni 15 min jalakäigu kaugusel)	65,0%
	14	Piirkonnas väljakujunenud kogukond	60,3%
	15	Piirkonna sotsiaalne taust on minu omaga sarnane	53,4%
	16	Rattateede olemasolu	52,4%
	17	Tervise- ja spordiradade olemasolu	51,8%
	18	Spordirajatised ja -hooned/ujulad on lähedal (kuni 15 min jalakäigu kaugusel)	40,3%
	19	Perekond elab lähedal (kuni 15 min jalakäigu kaugusel)	32,7%
	20	Sõbrad elavad lähedal (kuni 15 min jalakäigu kaugusel)	30,4%
	21	Piirkonna kultuurielu on aktiivne (nt erinevad üritused, muusika-või klubiskeene)	26,7%

Lõuna-Eesti

Lõuna-Eesti noorte eelistused on sarnased Lääne- ja Kesk-Eesti noorte eelistustega. Eesti keskmisest ja teistest regioonidest mõnevõrra vähem peetakse oluliseks rohealade ja parkide olemasolu, avalikku ruumi, ühistranspordiühendusi ja -peatusi kodu lähedal.

Tabel 2.4.19. Lõuna-Eesti noorte ootused

LÕUNA-EESTI (JÕGEVAMAA, PÕLVAMAA, TARTUMAA, VALGAMAA, VILJANDIMAA, VÕRUMAA)	1	Elukeskkond on turvaline (nt vähe kuritegevust, rahulik liiklus)	93,1%
	2	Elukeskkond on puhas (nt vähe müra, heitmeid)	91,7%
	3	Auto parkimise võimalus	82,1%
	4	Igapäevased teenused on kodu ümbruses (nt toidukauplus, lastehoid/-aed, kool)	80,3%
	5	Sõiduteed on heas korras	80,2%
	6	Elukoht on privaatne (nt naabreid ei ole kuulda, hoonete vaheline kaugus on piisav)	79,2%
	7	Piirkonna miljöö	69,4%
	8	Rohealade ja parkide olemasolu	67,7%
	9	Elukeskkond on hea avaliku ruumiga (nt elamute lähialad, tänavaruum, platsid, rohealad, ootealad vms)	63,4%
	10	Ühistranspordiühendused on sobivad (nt sõidugraafik)	60,8%
	11	Ühistranspordi peatused on lähedal	56,9%
	12	Rattateede olemasolu	48,1%
	13	Tervise- ja spordiradade olemasolu	45,9%
	14	Piirkonna kultuuriline taust on minu omaga sarnane	43,9%
	15	Töökoht on elukoha lähedal (kuni 15 min jalakäigu kaugusel)	42,0%
	16	Piirkonnas väljakujunenud kogukond	41,2%
	17	Piirkonna sotsiaalne taust on minu omaga sarnane	40,9%
	18	Piirkonna kultuurielu on aktiivne (nt erinevad üritused, muusika-või klubiskeene)	30,4%
	19	Spordirajatised ja -hooned/ujulad on lähedal (kuni 15 min jalakäigu kaugusel)	30,1%
	20	Sõbrad elavad lähedal (kuni 15 min jalakäigu kaugusel)	25,3%
	21	Perekond elab lähedal (kuni 15 min jalakäigu kaugusel)	20,9%

Ootused avaliku ruumi osas

Selgitamaks noorte ootusi avaliku ruumi kvaliteedile paluti hinnata erinevaid ruumikvaliteeti loovaid aspekte 5-palli skaalal (1 - üldse ei ole oluline, 5 - väga oluline). Alltoodud tabelis on summeeritud iga aspekti osas antud hinnangud 4 ja 5 (ehk *oluline* ja *väga oluline*) nii Eesti kohta üldiselt kui iga regiooni osas. Avaliku ruumi osas joonistub välja, et Eestis on üldiselt oluline (kuni 70% vastanutest on seda pidanud oluliseks või väga oluliseks) tänavaruumi kvaliteet jalgsi liikumiseks, haljasalade ja parkide kvaliteet, tänavavalgustus, autoteede kvaliteet, tänavaruum vaba aja veetmiseks, parkimisvõimalus ning korrastatud hooned. Vähem oluliseks peetakse teatud kasutajagrupi huve avalikus ruumis – nt ootealade kvaliteeti, ligipääsetavust ja jalgrataste parkimisvõimalusi. Ootused huvitava arhitektuuriga hoonete osas on madalaimad.

Piirkonniti paistab silma, et ootused avaliku ruumi kvaliteedile on sarnasemad Tallinna ning rohkem linnastunud Põhja-Eesti ja Kirde-Eesti puhul. Samuti on omavahel sarnasemad Lääne- ja Lõuna-Eesti ootused avalikule ruumile. Madalaimad on ootused Kesk-Eestis.

Tallinnas peetakse eelkõige oluliseks tänavaruumi ja haljasalade-parkide kvaliteeti, aga ka tänavavalgustust ja korrastatud hooneid. Autoteede kvaliteeti või parkimisvõimalusi ei peeta muu Eestiga võrreldes sama olulisteks. Linnalise piirkonnana hinnatakse teistes rohkem huvitava arhitektuuriga hooneid. Erinevalt Tallinna noortest ootavad Põhja-Eesti noored avalikus ruumis rohkem kvaliteetseid autoteid ja parkimisvõimalusi. Sarnasemad ootused on Lääne-, Kesk- ja Lõuna-Eesti noortel, kes näiteks ei pea avalikus ruumis korrastatud hooneid või vaba aja veetmise võimalusi tänavaruumis sama tähtsaks kui teised regioonid.

Erinevate ootustega paistab silma Kirde-Eesti, kus Eesti keskmisest enam tähtsustatakse nii tänavaruumi kvaliteeti jalgsi liikumiseks, tänavavalgustust, autoteede kvaliteeti ja parkimist, aga ka korrastatud hooneid. Ka peetakse muu Eestiga võrreldes olulisemaks teisi tegureid (nt ligipääsetavust, jalgrattateede kvaliteeti, aga ka võrdselt Tallinnaga hoonete arhitektuuri). Selgituse kõrgematele ootustele annavad läbiviidud intervjuud, kus noored tõid välja, et jalutamine on nende jaoks oluliseks vaba aja veetmise viisiks (mida võib ka pidada kultuuriliseks eripäraks vaba aja veetmisel). Sellest tulenevalt viibitakse avalikus ruumis rohkem, pööratakse sellele tähelepanu ja soovitakse ka paremat ruumi. Ka toodi välja, et avalik ruum peaks igas vanuses olema kasutatav (nt mitte vaid väiksematele lastele, vaid ka teismelistele).

Tabel 2.4.20. Ootused avaliku ruumi osas

	Kogu Eesti	Tallinn	Põhja-Eesti	Lääne-Eesti	Kesk-Eesti	Kirde-Eesti	Lõuna-Eesti
Tänavaruumi kvaliteet jalgsi liikumiseks	80,8%	84,7%	86,5%	75,2%	71,1%	83,7%	76,9%
Haljasalade ja parkide kvaliteet	79,0%	81,8%	84,8%	78,2%	68,9%	75,2%	77,0%
Tänavavalgustus	78,6%	79,9%	85,0%	73,3%	74,4%	85,5%	74,9%
Autoteede kvaliteet	73,7%	67,9%	78,0%	79,3%	75,4%	84,6%	73,8%
Tänavaruum vaba aja veetmiseks (taskupargid, kohvikud)	73,0%	77,3%	75,7%	68,6%	65,5%	76,7%	68,4%
Korrastatud hooned	72,5%	76,0%	74,9%	66,1%	65,6%	83,1%	67,9%
Autode parkimise võimalus	70,2%	61,8%	76,5%	75,1%	76,3%	74,8%	73,9%
Jalgrattateede kvaliteet	60,7%	59,3%	62,0%	61,3%	57,0%	65,9%	61,4%
Ootealade (nt bussiootepaviljonid) kvaliteet	56,4%	63,1%	55,7%	59,5%	51,8%	58,0%	46,7%
Ligipääsetavus (nt kaldteed hoonetel, allalastud äärekivid)	54,6%	57,3%	52,8%	50,5%	48,4%	65,9%	51,6%
Jalgrataste parkimise võimalused	47,3%	48,6%	46,3%	46,5%	45,4%	53,9%	44,8%
Huvitava arhitektuuriga hooned	37,7%	44,1%	31,3%	25,6%	32,2%	43,7%	36,2%

Põhja-Eesti – Harjumaa; *Lääne-Eesti* – Hiiumaa, Läänemaa, Pärnumaa, Saaremaa; *Kesk-Eesti* – Järvamaa, Lääne-Virumaa, Raplamaa; *Kirde-Eesti* – Ida-Virumaa; *Lõuna-Eesti* – Jõgevamaa, Põlvamaa, Tartumaa, Valgamaa, Viljandimaa, Võrumaa

Teiste piirkondade intervjuudel toodi avalikus ruumis olulisena välja mitmekülgsus, ligipääsetavus, turvalisus ja heakorda. Mitmekülgse all mõisteti nt parke ja looduslikke alasid lõõgastumiseks, vaba aja veetmise võimalusi nii lastele kui ka täiskasvanutele – leiti, et täiskasvanute peale mõeldakse vähem; võimalusi kultuurisündmuste ja ürituste korraldamiseks, mis looks ka kogukonnatunnet. Oluline on ligipääsetavus ja liikumise mugavus: head rattateed, jalgteed. Avaliku ruumi kasutamise meeldivust ja turvalisust mõjutab heakorrastatus ja valgustus. Linnaruumi kontekstis toodi välja mugavust, head ligipääsetavust jala ja rattaga, käru ja ratastooliga. Linnaruumilt eeldati ka esteetilisust ning inspireerivaid lahendusi, mis kutsuvad ruumi kasutama.

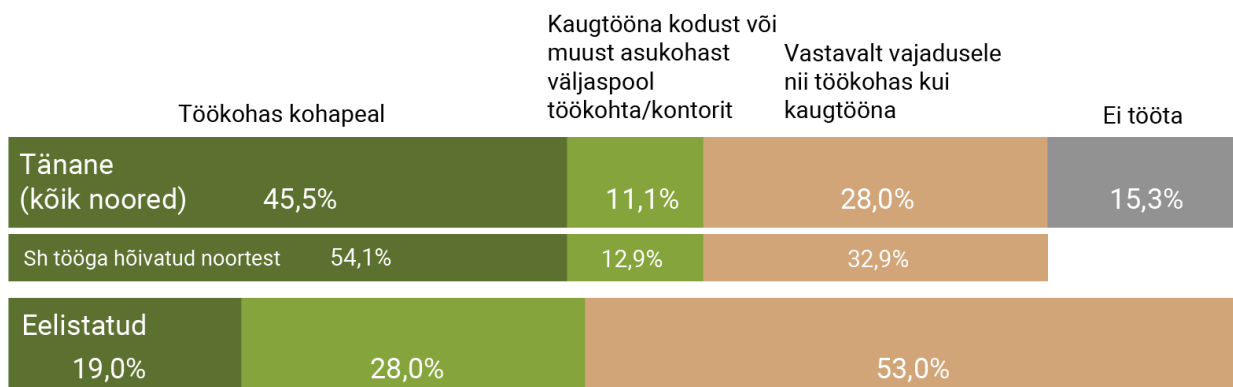
2.4.3 NOORTE TÖÖTAMISE EELISTUSED

Töötamise viis

Töötamise eelistuse osas uuriti noortelt, kuidas nad täna töötavad ja kuidas nad soovivad töötada. Kui täna töötavad ligi pooled töökohas kohapeal, siis tulevikus eelistatakse ennekõike **paindlikku töötamist vastavalt vajadusele, varieerides kaugtööd kontoris käimisega**. Ligi kolmandik sooviks teha vaid kaugtööd.

Ka läbiviidud intervjuud kinnitasid, et valdavalt eelistatakse paindlikku või hübriidset töötamise varianti. Kuigi kontoris kohapeal soovitakse pigem käia paindlikult, on kontor endiselt oluliseks meeskonna koostöö ja suhtlemise kohaks ning kodukontoris töötamine on kohati keeruline (raskem keskenduda, aega planeerida, kehvemad töötingimused jm). Teisalt toodi ka välja, et kohati on kontoris vähem privaatsust, rohkem katkestusi ja raskem keskenduda. Hübriidse vormi plussidena nähti tasakaalu sotsiaalse suhtluse ja tööefektiivsuse vahel.

Toodi ka välja, et paljude tööde puhul ei ole kaugtöö võimalik. Sel juhul on seda olulisem tööaja paindlikkus (näiteks võimalus vahetust lühendada/asendada vms). Ebasoovitav näidetena toodi teenindusvaldkonna töökohti, kus pika vahetuse või töökorralduse tõttu on töö ja eraelu ühildamine keeruline (nt lapse haigestumisel leida asendajat).

Joonis 2.4.6. Töötamise viis täna ja eelistus tulevikus

Eestis varasemalt koostatud uuringutest toob 2021. aastal läbi viidud elanike liikumisviiside uuring¹² välja, et kaugtöö on töötava elanikkonna seas lubatud 48% elanikele ja ei ole võimalik või lubatud 52%. Võrreldes eeltoodud tulemusi käesoleva uuringuga selgub, et töötavatest noortest (850 vastajat ehk 85% kõikidest vastajatest) töötab kohapeal 54%, mis on samas suurusjärgus 2021. a läbiviidud uuringuga.

Töötamise viisi ja rahulolu avab Deloitte uuring (2024), mis toob välja, et pandeemia järgselt on tööandjad taastanud osalise või täieliku kontoris töötamise nõude ning 51% generatsioon Z ja 57% generatsioon Y noortest töötab täiskohaga kontoris/töökohas. Vaid 35% generatsioon Z ja 33% generatsioon Y noortest töötab hübriidselt.

Uuringu tulemused näitavad, et rahulolu töökorralduse (osalise) taastamisega on erinev: positiivsena tõsteti välja paremat sidet ettevõtte ja kolleegidega, paremat tööruumi-struktuuri, paranenud koostöövõimalusi ning sotsiaalset suhtlust kolleegidega. Samas leidsid ka osad vastajad, et kohal käimine mõjutab nende majanduslikku hakkamasaamist, vähendab produktiivsust ja vaimset heaolu ning tõstab stressi. Kuna nooremad generatsioonid väärtustavad paindlikkust ja soovivad ise otsustada, kus ja millal nad töötavad, vähendab antud eelistus laiemalt nii traditsioonilise kontori kui ka tööhõivemudeli rolli, tõstes osalise töötaja, tööampsude ja kõrvaltöö osatähtsust. Kõrvaltöö esmaseks põhjuseks on vajadus sissetulekuid suurendada, aga tegeleda ka isikliku hobi/äri, arendada olulisi oskusi või tegeleda kogukonnatöoga. Mahutamaks muid tegevusi tööelu kõrval ootavad noored ka põhitöötaja lühendamist nädalas neljale tööpäevale.

Ootused töökohale

Selgitamaks noorte ootusi töökohale paluti hinnata erinevaid ruumikvaliteeti loovaid aspekte 5-palli skaalal (1 – üldse ei ole oluline, 5 – väga oluline). Alltoodud **tabelis 2.4.21** on summeeritud iga aspekti osas antud hinnangud 4 ja 5 (ehk *oluline* ja *väga oluline*) nii Eesti kohta (tulp *Kokku*) kui erinevate tunnuste lõikes.

---

¹² [Transpordiamet \(2021\). Eesti elanike liikuvuse küsitlusuuring 2021.](#)

Tabel 2.4.21. Ootused töökohale vanusrühma, koduse keele, asulatüübi ja laste olemasolu järgi leibkonnas

	Kokku	Vanuserühmad			Kodune keel			Asulatüüp		Lapsed leibkonnas	
		18-23	24-29	30-35	Eesti	Vene	Muu	Maaline piirkond	Linnaline piirkond	Lastega	Lasteta
Töökoha ruumid on kaasaegsed (nt kontor on mugav ja puhkekohtadega)	82,0%	83,2%	84,0%	80,0%	82,5%	80,0%	100,0%	82,3%	82,0%	82,7%	81,7%
Ligipääs ühistranspordiga, rattaga või jalgsi	76,4%	79,6%	75,2%	75,1%	75,3%	78,7%	93,7%	66,7%	80,1%	75,0%	77,1%
Auto parkimisvõimalus	70,0%	67,6%	69,7%	71,7%	68,7%	74,5%	55,0%	81,9%	65,5%	81,3%	64,0%
Ligipääs autoga	68,9%	65,3%	68,9%	71,4%	67,5%	73,6%	54,9%	81,6%	64,1%	81,2%	62,5%
Lähedus kodule	62,4%	61,6%	64,0%	61,7%	61,3%	65,3%	61,8%	61,5%	62,7%	63,7%	61,7%
Lähedus minu jaoks vajalikele teenustele	60,5%	64,9%	59,6%	58,3%	58,7%	64,9%	75,4%	59,4%	60,9%	66,5%	57,3%
Töökoht asub meeldivas keskkonnas (nt haljasalad, kergliiklusteed, vajaminevad teenused)	58,5%	65,2%	57,0%	55,2%	58,2%	58,6%	69,3%	54,1%	60,1%	56,7%	59,4%
Töökoha hoone juures on puhkekohad	39,6%	43,5%	42,2%	35,5%	39,4%	40,3%	40,9%	37,9%	40,3%	40,0%	39,5%
Töökoha hoone on atraktiivse arhitektuuriga	32,1%	38,5%	34,4%	26,3%	31,3%	33,8%	41,5%	27,8%	33,6%	30,1%	33,0%
Füüsilise töökoha iseloomul ei ole tähtsust	22,0%	18,7%	23,0%	23,4%	21,4%	24,1%	15,9%	22,0%	22,0%	25,6%	20,0%

Töökoha füüsilise ruumi ja paiknemise osas oodatakse Eesti üldises lõikes eelkõige, et töökoha ruumid on kaasaegsed ja mugavad ning ligipääsetavad ühistranspordiga, rattaga või jalgsi; võimalik on autoga ligi pääseda ja parkida. Vähem oluliseks loetakse töökoha paiknemist kodu või vajalike teenuste lähedal ning töökoha ümbruse iseloomu. Veelgi vähem oodatakse, et töökoha lähedal oleks puhkekohti või töökoha hoone arhitektuuri. Ligi viiendik vastajatest ei pidanud töökoha füüsilist iseloomu oluliseks.

Vanuselises vaates väheneb vanuse kasvades ootus jõuda tööle ühistranspordiga, jala ja rattaga, kuid suureneb soov jõuda tööle autoga. Ka on noorimal vanusrühmal ootused füüsilisele töökohale kõrgemad – vajalikud teenused peaksid olema lähedal ja töökoht asuma meeldivas keskkonnas, samuti oodatakse teistest vanusrühmadest enam puhkekohtade olemasolu ja atraktiivset arhitektuuri. Koduse keele järgi eeldavad vene kodukeelega noored enam, et töökoht on autoga ligipääsetav ja autot saab parkida, samuti teenuste olemasolu töökoha lähedal.

Olulisemalt erinevad ootused maalise ja linnalise noore jaoks selle osas, kuidas töökohale jõuda: maalises piirkonnas on oluline autoga ligipääs ja parkimisvõimalus, linnalises piirkonnas ligipääs ühistranspordiga, jalgsi või rattaga. Ka on linnalises keskkonnas pisut olulisem töökoha hoone arhitektuur.

Lastega leibkonnad hindavad samuti kõrgemalt autoga ligipääsu ja parkimisvõimalust, samuti töökoha lähedust vajalikele teenustele.

Vaadeldes ootusi regiooniti (**tabel 2.4.22**) ilmneb, et tallinlaste ootused töökoha ruumile-paiknemisele on tagasihoidlikumad kui mujal Eestis: oluliseks peetakse töökoha kaasaegseid ruume ja ligipääsu ühistranspordiga, rattaga või jalgsi. Samas Kirde-Eestis on ootused töökohale suuremad: töökoht peaks olema kaasaegne, ligipääsetav erinevate transpordivahenditega, lähedal ka kodule ja vajalikele teenustele. Lähtudes alapeatükk 2.4.2 "Noorte elukohaelistused" Kirde-Eesti (Ida-Virumaa) osas väljatoodust ja intervjuudest on Kirde-Eestis suurem soov linnaruumis oluliste sihtpunktide vahel liikuda jala, mille tõttu on ka oluline, et kodu-töö-teenused paikneksid teineteisele lähedal. Eesti teiste piirkondade ootused on omavahel sarnasemad.

Tabel 2.4.22. Noorte ootused töökoha füüsilisele ruumile ja paiknemisele regiooni

	Kokku	Tallinn	Põhja-Eesti	Lääne-Eesti	Kesk-Eesti	Kirde-Eesti	Lõuna-Eesti
Töökoha ruumid on kaasaegsed (nt kontor on mugav ja puhkekohtadega)	82,0%	80,6%	89,2%	79,6%	78,5%	83,8%	82,2%
Ligipääs ühistranspordiga, rattaga või jalgsi	76,4%	83,8%	76,4%	75,1%	66,4%	75,2%	69,5%
Auto parkimisvõimalus	70,0%	59,4%	78,6%	78,5%	78,7%	75,9%	73,1%
Ligipääs autoga	68,9%	59,4%	78,5%	77,2%	73,0%	74,0%	71,9%
Lähedus kodule	62,4%	62,1%	60,1%	61,4%	58,0%	72,6%	62,6%
Lähedus minu jaoks vajalikele teenustele	60,5%	60,3%	55,0%	64,9%	57,4%	69,7%	59,9%
Töökoht asub meeldivas keskkonnas (nt haljasalad, kergliiklusteed, vajaminevad teenused)	58,5%	61,4%	50,5%	54,3%	52,2%	55,4%	63,0%
Töökoha hoone juures on puhkekohad	39,6%	42,3%	37,5%	42,6%	37,2%	44,5%	34,8%
Töökoha hoone on atraktiivse arhitektuuriga	32,1%	35,2%	25,3%	28,3%	32,0%	34,3%	31,8%
Füüsilise töökoha iseloomul ei ole tähtsust	22,0%	21,2%	19,5%	21,7%	21,0%	26,5%	23,5%

Põhja-Eesti – Harjumaa; *Lääne-Eesti* – Hiiumaa, Läänemaa, Pärnumaa, Saaremaa; *Kesk-Eesti* – Järvamaa, Lääne-Virumaa, Raplamaa; *Kirde-Eesti* – Ida-Virumaa; *Lõuna-Eesti* – Jõgevamaa, Põlvamaa, Tartumaa, Valgamaa, Viljandimaa, Võrumaa

Intervjuude raames kinnistasid noored nii seda, et kaasaegsed tööruumid on olulised (nt hea valgusega, kaasaegsed, mitte Nõukogude perioodist), kui ka teisalt, et tööruume saab muuta ja need ei ole esmatähtsad. Samuti toodi välja, et teatud sektorite puhul ei ole meeldiva töökeskkonna loomine alati võimalik (nt tootmistsehki jääb tootmise keskseks, meeldivama keskkonna saab luua vaid tehase kontoriruumide osas).

Intervjuude raames soovisid noored töökoha füüsilise ruumi ja paiknemise kõrval avada ka töötamise erinevaid ootusi laiemalt. Näiteks on noortele oluline töökoha kollektiiv – hea läbisaamine ja teineteise toetamine. Noored ei soovi tööd teha vaid raha pärast, oluline on töö

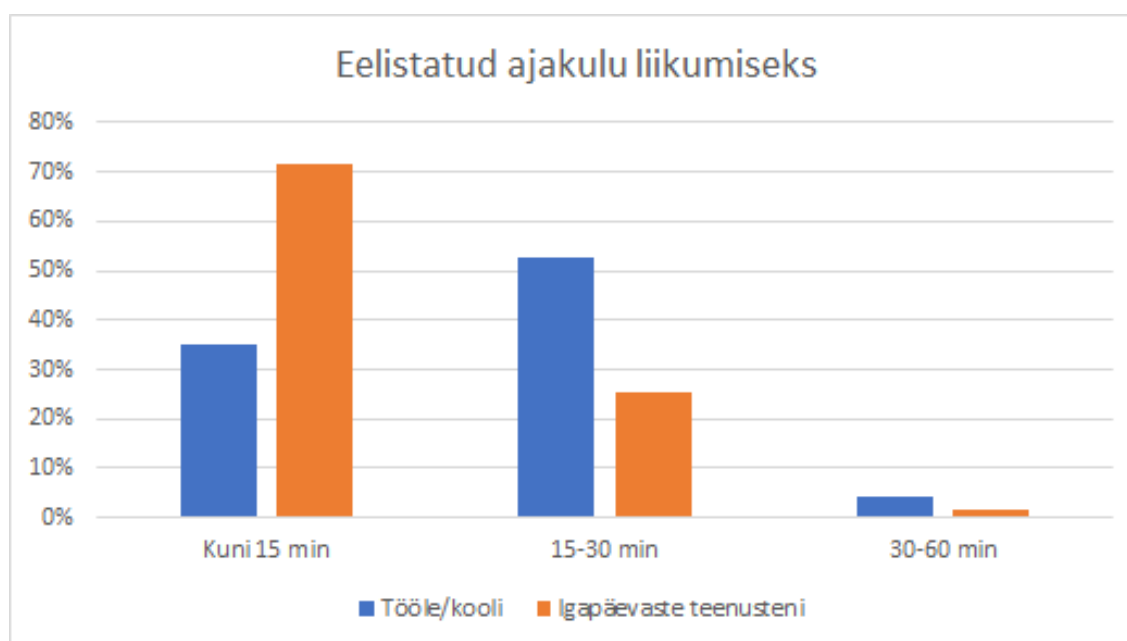
meeldivus, kasvamise võimalused ja ka eneseteostus. Oluliseks peeti ka töökoha avatust muutustele ning noortele võimaluse andmist. Tallinna ja Tartut nähti sellest vaatest avatumana.

Käesoleva uuringu tulemused on sarnased Deloitte uuringuga (2024), mis toob välja, et noored soovivad tähendusrikast tööd; paindlikkust tasakaalustamiseks tööd ja isiklike prioriteete; toetavaid töökeskkondi, mis soodustavad nii paremat vaimset tervist kui võimalusi õppimiseks ja karjääri edendamiseks; konkurentsivõimelist palka ja hüvesid.

2.4.4 NOORTE LIIKUMISE EELISTUSED

Liikumise ajakulu

Noortelt uuriti, kui kaua võiks võtta soovitud teekond aega tööle-kooli ja igapäevaste vajalike teenusteni (nt toidupood, lasteaed vms), vt **joonis 2.4.7**. Igapäevaste teenuste tarbimisel eeldatakse oluliseks kodulähedust (71%), töötamise osas eelistab 88% kuni 30 minuti pikkust teekonda. Regiooniti soovisid tööle-kooli jõuda kuni 15 minutiga enim Lääne-Eesti (46%) ja Kirde-Eesti (43%) noored. 15–30 minuti kulutamist pidasid optimaalseks Põhja-Eesti noored (63%). Igapäevaste teenusteni soovisid kuni 15 minutiga jõuda enim Tallinna noored (77%), ka vene koduleega noored (80%) ja linnaliste piirkondade noored (76% maalises piirkonnas 60%). Kesk-Eestis soovis 15-minutiga teenusteni jõuda vaid 59% vastanutest.

Joonis 2.4.7. Eelistatud ajakulu tööle-kooli ja igapäevaselt vajalike teenusteni

Eurostati 2019. a andmete järgi¹³ jõudis Euroopa Liidus keskmiselt tööle-kooli kuni 30 minutiga ca 64% 15–34 aastastest noortest. Vanusrühmade lõikes selgub, et noorte teekond tööle-kooli on pisut pikem kui vanematel vanusrühmadel. Lisaks toodi välja, et haridustaseme tõustes teekonnad tööle pikenevad – madala haridustasemega töötajatest jõudis ca 73% tööle kuni 30 minutiga, samas kõrgeima haridustasemega töötajatest 60%.

Võrreldes Eestit teiste Euroopa riikidega on Eestis keskmine tööle liikumise aeg pigem lühike – 23 minutit, Euroopa Liidus keskmiselt 25 minutit. 2019. aastal oli Eestis 70% tööealiste teekonna pikkuseks kuni 30 minutit, 20% 30-44 minutit ja ca 10% üle 45 minuti. Eesti eripäraks oli 2019. a andmete järgi ka see, et asustuste tüübi põhjal ei olnud märkimisväärset vahet tööle jõudmise ajas – nii suuremas linnas, väikelinnas/eeslinnas kui maapiirkonnas elades kulub tööle jõudmiseks keskmiselt ca 22–24 minutit. Paljudes Euroopa riikides aga võttis suuremates linnades tööle jõudmine kauem aega kui väikelinnades/eeslinnades või maapiirkonnas.

Eestis on tööle liikumise kaugust uurinud Statistikaamet¹⁴, tuues 2003. ja 2023. a võrdluses välja, et põhitöökoha kaugus on suurenenud – langenud on inimeste arv, kelle põhitöökoht on kuni 2 km kaugusel (2023. a 22,6%); tõusnud nende osatähtsus, kes elavad töökohast üle 10 km (2023. a 31,6%). Valdaval osal noortest peaks seega 30-minuti teekonna eelistus täidetud olema ka täna, kuigi teekonna pikkus sõltub valitud transpordiliigist (2023. a andmetel võttis vähim aega jalgsi tööle minemine – keskmiselt 14,6 min, kõige kauem ametiautoga või ühistranspordiga liikumine, vastavalt keskmiselt 27,4 ja 31,2 min¹⁵). Tulevikeelistuste osas paistab välja noorte soov kolida tihedamast keskkonnast hõredamasse (alapeatükk 2.4.2 “Noorte elukoha eelistused”) ning töökoha-elukoha lähedust väga oluliseks teguriks ei peetud (alapeatükk 2.4.3 “Noorte töötamise eelistused”), mistõttu võib eeldada, et sõiduajad tööle võivad ka pikeneda. Noorte eelistuste realiseerumiseks peaks sobivaid töökohti juurde tekkima hõredamas asustuses (sh eeslinnades,

---

¹³ Eurostat (2020) Main place of work and commuting time – statistics.

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Main_place_of_work_and_commuting_time_-_statistics

¹⁴ Statistikaamet (2024) Jalgsi ja ühissõidukiga liikujaid on järjest vähem. Üha sagedamini eelistab Eesti inimene tööle minemiseks kasutada autot. <https://www.stat.ee/et/uudised/jalgsi-ja-uhissoidukiga-liikujaid-jarjest-vahem-uha-sagedamini-eelistab-estti-inimene-toole-minemiseks-kasutada-autot>

¹⁵ Statistikaameti andmebaas, tt232: keskmine põhitöökoha kaugus elukohast ning põhitöökohale jõudmise aeg. Näitaja, Sugu, Töökäimise viis ning Vaatlusperiood.

https://andmed.stat.ee/et/stat/sotsiaalelu_tooturg_heivatud_aastastatistika/TT232/table/tableViewLayout1

väikelinnades, hajaasustuses) ja/või paranema transpordiühendused, et vältida pendelrändest tulenevat ajakulu keskuslinna.

Eelistatud liikumisviisid

Küsitlusel paluti noortel valida eelistatud liikumisviisid nii tööle-kooli liikumisel, teenuste tarbimisel ja vaba aja veetmisel¹⁶. Üldine liikumisviiside eelistus näitab (**tabel 2.4.23**), et esmajärjekorras soovitakse liikuda jalgsi, autoga või jalgratta-tõukerattaga (ka rendiratastega). Jalgsi liikumise eelistus paistab välja Ida-Virumaal ja pisut enam ka Tallinnas. Kohaliku ühistranspordiga eelistab ennekõike liikuda pealinna noor, samas Lääne- ja Kesk-Eestis on ühistranspordi eelistus võrdlemisi madal. Muude liikumisviiside eelistus jääb väheoluliseks.

Tabel 2.4.23. Üldine eelistatud liikumisviis

	Kokku	Tallinn	Põhja-Eesti	Lääne-Eesti	Kesk-Eesti	Kirde-Eesti	Lõuna-Eesti
Jalgsi	33,4%	35,6%	30,1%	31,4%	29,7%	40,0%	32,0%
Autoga	28,0%	22,6%	29,5%	32,8%	33,1%	31,2%	30,4%
(rendi)jalg- või tõukerattaga	19,5%	18,0%	19,7%	23,4%	18,1%	16,7%	21,4%
Kohaliku bussi, trammi või trolliga	13,3%	19,5%	11,1%	7,2%	8,5%	10,5%	10,1%
Rendiauto/ Taksoga	2,4%	2,5%	2,6%	2,5%	2,6%	0,6%	2,7%
Rongiga	2,0%	1,2%	4,4%	1,5%	5,3%	0,9%	1,3%
Kaugliini või maakonnaliini bussiga	1,4%	0,5%	2,5%	1,3%	2,8%	0,2%	2,1%

Põhja-Eesti – Harjumaa; *Lääne-Eesti* – Hiiumaa, Läänemaa, Pärnumaa, Saaremaa; *Kesk-Eesti* – Järvamaa, Lääne-Virumaa, Raplamaa; *Kirde-Eesti* – Ida-Virumaa; *Lõuna-Eesti* – Jõgevamaa, Põlvamaa, Tartumaa, Valgamaa, Viljandimaa, Võrumaa

Tööle või kooli liikumiseks eelistatakse autot (**tabel 2.4.24**), seda eelkõige Põhja-, Lääne- ja Kesk-Eestis. Jalgsi tööle või kooli liikumist eelistaksid Kirde-Eesti ja Tallinna noored. Võrreldes üldise

¹⁶ Küsitluses uuriti eraldi, mis on näiteks tööle või kooli minekul esimene ja teine eelistatud liikumisviis. Kuna teatud liikumisviise eelistati vähe – nt rongi – siis üldistamiseks on olulisem see, kui paljud vastajad üldse liikumisviisina rongi valisid, mitte kas see on nende esimene või teine eelistus. Eelistused on täpsemalt toodud küsitluse põhjal koostatud risttabelites, vt lisa 2

liikumiseelistusega soovitakse tööle-kooli üldjoontes pisut vähem sõita jalgratta või tõukerattaga, pisut rohkem kohaliku ühistranspordiga.

Tabel 2.4.24. Eelistatud liikumisviis tööle või kooli

	Kokku	Tallinn	Põhja-Eesti	Lääne-Eesti	Kesk-Eesti	Kirde-Eesti	Lõuna-Eesti
Autoga	30,4%	25,5%	34,5%	34,8%	34,9%	33,1%	31,3%
Jalgsi	27,3%	29,5%	19,8%	25,5%	23,7%	36,9%	26,8%
(rendi)jalg- või tõukerattaga	19,0%	18,3%	19,0%	23,0%	16,6%	14,6%	20,4%
Kohaliku bussi, trammi või trolliga	15,6%	21,7%	13,1%	9,8%	9,5%	14,0%	12,8%
Rongiga	3,0%	1,8%	6,3%	2,5%	8,9%	0,6%	2,1%
Rendiauto/ Taksoga	2,5%	2,5%	3,2%	2,9%	2,4%	0,0%	2,7%
Kaugliini või maakonnaliini bussiga	2,3%	0,8%	4,0%	1,5%	4,1%	0,6%	3,9%

Põhja-Eesti – Harjumaa; *Lääne-Eesti* - Hiiumaa, Läänemaa, Pärnumaa, Saaremaa; *Kesk-Eesti* - Järvamaa, Lääne-Virumaa, Raplamaa; *Kirde-Eesti* - Ida-Virumaa; *Lõuna-Eesti* - Jõgevamaa, Põlvamaa, Tartumaa, Valgamaa, Viljandimaa, Võrumaa

Igapäevaseid teenuseid eelistatakse kasutada jalgsi liikudes (tabel 2.4.25), eriti Tallinnas ja Kirde-Eestis. Piirkonniti paistab välja eelistus kasutada autot, eelkõige Lääne- ja Kesk-Eestis, kus teenuste paiknemise või koondumise tõttu on auto optimaalseim liikumisviis. Jalgratta või tõukerattaga ning kohaliku ühistranspordiga soovitakse igapäevaste teenuste kasutamiseks liikuda pisut vähem.

Tabel 2.4.25. Eelistatud liikumisviis igapäevaste teenuste kasutamiseks

	Kokku	Tallinn	Põhja-Eesti	Lääne-Eesti	Kesk-Eesti	Kirde-Eesti	Lõuna-Eesti
Jalgsi	36,1%	40,2%	35,1%	32,8%	31,4%	40,0%	32,1%
Autoga	30,0%	23,1%	30,3%	36,8%	37,3%	34,2%	33,5%
(rendi)jalg- või tõukerattaga	17,8%	17,1%	17,9%	21,6%	16,0%	16,1%	18,3%
Kohaliku bussi, trammi või trolliga	12,3%	17,5%	10,8%	5,4%	10,1%	7,7%	10,5%
Rendiauto/ taksoga	2,1%	1,6%	2,0%	2,9%	1,8%	0,6%	3,1%
Rongiga	0,9%	0,4%	2,0%	0,5%	1,8%	1,3%	0,8%
Kaugliini või maakonnaliini bussiga	0,8%	0,1%	2,0%	0,0%	1,8%	0,0%	1,6%

Põhja-Eesti – Harjumaa; *Lääne-Eesti* - Hiiumaa, Läänemaa, Pärnumaa, Saaremaa; *Kesk-Eesti* - Järvamaa, Lääne-Virumaa, Raplamaa; *Kirde-Eesti* - Ida-Virumaa; *Lõuna-Eesti* - Jõgevamaa, Põlvamaa, Tartumaa, Valgamaa, Viljandimaa, Võrumaa

Vaba aja veetmiseks eelistatakse liikuda eelkõige jalgsi (**joonis 2.4.26**), autot eelistatakse kasutada vähem. Ka eelistatakse rohkem kasutada jalgratast või tõukeratast. Kohalikku ühistransporti eelistatakse kasutada vähem kui näiteks tööle liikumiseks.

Tabel 2.4.26. Eelistatud liikumisviis vaba aja veetmiseks

	Kokku	Tallinn	Põhja-Eesti	Lääne-Eesti	Kesk-Eesti	Kirde-Eesti	Lõuna-Eesti
Jalgsi	37,0%	37,1%	35,3%	35,8%	34,1%	42,9%	37,1%
Autoga	23,6%	19,3%	23,8%	27,0%	27,1%	26,3%	26,2%
(rendi)jalg- või tõukerattaga	21,8%	18,8%	22,2%	25,5%	21,8%	19,2%	25,6%
Kohaliku bussi, tammi või trolliga	12,0%	19,5%	9,5%	6,4%	5,9%	9,6%	7,0%
Rendiauto/ Taksoga	2,7%	3,4%	2,8%	1,5%	3,5%	1,3%	2,3%
Rongiga	2,1%	1,4%	4,8%	1,5%	5,3%	0,6%	1,0%
Kaugliini või maakonnaliini bussiga	1,0%	0,5%	1,6%	2,5%	2,4%	0,0%	0,8%

Põhja-Eesti – Harjumaa; *Lääne-Eesti* - Hiiumaa, Läänemaa, Pärnumaa, Saaremaa; *Kesk-Eesti* - Järvamaa, Lääne-Virumaa, Raplamaa; *Kirde-Eesti* - Ida-Virumaa; *Lõuna-Eesti* - Jõgevamaa, Põlvamaa, Tartumaa, Valgamaa, Viljandimaa, Võrumaa

Tulemused näitavad seega, et eelkõige eelistatakse liikuda jalgsi, autoga ja jalgratta-tõukerattaga; tööle-kooli sõitmiseks ka kohaliku ühistranspordiga. Muud liikumisviisid jäävad väheoluliseks.

Transpordiameti poolt läbi viidud elanike liikuvuse uuringust¹⁷ selgub, et Eesti elanike peamiseks liikumisviisiks 2021. aastal oli auto ja seejärel jalgsi liikumine. Uuringus toodud liikujate profiilidest ilmneb ka, et erinevate liikumisviiside kasutus sõltub nii vanusest, elutsüklist, teisest staatusastmest kui ka valitud elupiirkonnast. Näiteks olid autokasutajateks eelkõige mehed, vanusrühm 30–

¹⁷ Transpordiamet (2021). Eesti elanike liikuvuse küsitlusuuring 2021.

59, töötajad ja maalises omavalitsuses (vallas) elavad inimesed. Jalgsi liikujateks olid eelkõige naised, samuti lapsed-noored vanuses 7–29, õpilased/üliõpilased, autota ja linnalises omavalitsuses elavad inimesed.

Kuigi käesoleva uuringu tulemuste järgi on noorte eelistus autot kasutada pigem väike, võib vajadus autot kasutada elutsükli edenedes ja noorte tehtud valikute tõttu tõusta. Näiteks soovivad noored elada tänasega võrreldes hõredamas keskkonnas. Tänapäevaste trendide jätkudes (pealinnaregioon tugevneb, hõredamalt asustatud piirkondades kaovad kodulähedased teenused ja kasvab vajadus liikuda teenuse tarbimiseks kaugemale, ühistranspordilahendused ei vasta kasutajate vajadustele) tähendaks hõredamasse piirkonda kolimine autokasutuse kasvu.

Auto olulisust hõredamalt asustatud piirkondades liikumiseks kinnitasid ka läbiviidud intervjuud. Negatiivsena toodi seejuures välja otsuseid, mis maapiirkonnas autosõltuvust suurendavad ja hakkamasaamist veelgi vähendavad. Näiteks toodi välja, et ühistranspordi olemasolu on vajalik selleks, et tagada just laste ja eakate iseseisev liikumisvõimalus nende poolt kasutatavate teenusteni (nt kooli, huviringi, vajadusel apteeki vms). Kuna noorte igapäevased liikumisareaalid on võrdlemisi laiad (nt olulised sihtkohad nagu kodu, töö ja lasteaed asuvad erinevates asulates), siis ühistranspordiühenduste vähenemine paneb tööealistele noortele veelgi suurema surve olla pere „takso“ ja sellega kaasneva ajakulu. Negatiivsena tajuti ka automaksu, mis üldise elukalliduse tõusu juures mõjutab majanduslikku hakkamasaamist.

Noorte ühistranspordi eelistus on pigem madal, eriti kaugliinibusside ja rongi puhul. Rongi kasutamise probleeme mainiti Eesti erinevates piirkondades. Tallinna lähialal noored tõid välja, et kuigi rongi propageeritakse eelistatud liikumisviisina, ei tõuse populaarsuse kasvades teenuse kvaliteet. Tiptundidel on rongid ülerahvastatud ja nende kasutamine on ebameeldiv kogemus. Seetõttu valitakse võimalusel suuremat privaatsust võimaldav liikumisviis – näiteks auto. Tallinna linnaregioonis elavad noored tõid välja, et üldjuhul saab Tallinna lähialal liikumisviise rohkem kombineerida ja võimalik on hakkama saada ka autota. Samas leiti ka, et põhimõtteliselt olemasolev alternatiivne liikumisviis ei pruugi alati olla kättesaadav (nt taksod või platvormid nagu Bolt ei soovi teatud ajal/kaugusest alates teenindada).

Ida-Viru noored avaldasid intervjuudel soovi sõita rohkem kohaliku ühistranspordiga ja rongiga, kuid tõid samuti rongide puhul välja ülerahvastatuse probleemi, lisaks ka suurema vajaduse sõitu planeerida, ajakulu, ümberistumise vajaduse ja viivitused. Läänemaal samas nähti rongiliiklusel potentsiaali ja oodatakse rongiliikluse taastamist Haapsaluni. Ühistranspordi kättesaadavus ja kvaliteedi kasv võiks seega muuta ühistranspordi kasutamise ka noorte jaoks populaarsemaks.

Rong on muutunud nii populaarseks. Kõik inimesed sõidavad nädalavahetusel Tallinnast välja, peab lausa 2 tundi püsti seisma

Noor naine Kohtla-Järvelt

Kui võtta arvesse noorte madalat autokasutuse eelistust, lisaks ka eelpool käsitletud elamise eelistust pigem hõredamas elukeskkonnas ja ootust töö-kodu suhtelisele lähedusele, peaks asustuse areng liikuma tänase pealinnastuva Eesti asemel pigem väikekeskuste Eesti trajektoiril¹⁸.

2.4.5 NOORTE RUUMIEELISTUSE UURINGU KOKKUVÕTE

Üleriigilise planeeringu kui tulevikku vaatava arengudokumendi koostamisel on oluline arvestada tänaste noorte ruumilise keskkonnaga seotud väärtushinnangute, ootuste ja eelistustega. **Uuringu eesmärk on luua arusaama, millised on uute põlvkondade eelistustest ja elulaadist tulenevad võimalikud asustuse ja regionaalarengu suundumused, mida saab tulevikus teadlikult soodustada, võimendada või vajadusel ka vältida.** Eesmärk on mõista noorema põlvkonna eelistusi ja seda, kuidas need võivad mõjutada asustussüsteemi arengut tulevikus.

Uuringuga selgitati välja noorte vanuses 18–35 ruumilise keskkonnaga seotud eelistused ja ootused, kasutades nii ankeetküsitlust kui täiendavaid fookusgrupi intervjuusid. Fookusgrupi intervjuude eesmärgiks oli ühelt poolt kontrollida aga teisalt avada ankeetküsitluse tulemusi. Üldjoontes kinnitasid intervjuud ankeetküsitluse tulemusi, ilmnenud täiendavad aspektid on välja toodud allpool kokkuvõttes.

Uuring peegeldab uuritud vanusrühma eelistusi-ootusi elamise, töötamise kui ka liikumise osas ning antud eelistused võivad elukaare edenedes muutuda. Seega ei saa uuringu tulemusi üheselt võtta üleriigilises planeeringus otsuste tegemise aluseks. Uuringu tulemused toovad välja

---

¹⁸ Üleriigilise planeeringu koostamise raames on sõnastatud neli erinevat asustuse arengustsenaariumi, millest üheks on väikekeskuste Eesti.

teemad, millele on vajalik planeeringus tähelepanu pöörata. Kuna üleriigilise planeeringu koostamisel on teada trende-suundumusi, millega planeeringus tuleb arvestada (nt maahõive vähendamine, linnade tihendamise), siis üleriigiline planeering peaks otsuste tegemisel kaaluma, kas, kuidas ja mil määral saab noorte eelistustega suundumustest tulenevas raamistikus arvestada.

Järgnevalt on välja toodud uuringu põhilised tulemused ja järeldused uuritud teemavaldkondade kaupa.

Elukohaeelistused

Elupiirkond

Noored eelistavad **elupiirkonnana pealinnaregiooni (41%), 43% sooviks elada mujal Eestis**¹⁹.

Noorte eelistus elada pealinnaregioonis on madalam kui seda on hinnatud näiteks asustuse erinevate arengustsenaariumite kohta koostatud rahvastikuprognosides. Prognosid näitavad iga stsenaariumi puhul pealinnaregiooni kasvu.

Pealinnaregiooni sees soovivad noored võrreldes tänasega elada **vähem Tallinna linnas ja rohkem linna lähialal**, mis on seotud nii elamutüübi kui piirkonna tiheduse eelistusega. Tallinna linna seisukohast võiks eeslinnastumise eelistamine tuua negatiivsete mõjudena kaasa vähem atraktiivsete elupiirkondade tühjenemist (ja sellega kaasnevat segregeerumist) ja jätkuvat valglinnastumist.

Tallinnas soovivad elada eelkõige Tallinna noored ise, antud eluetapis on pealinna noorte soov linnaregioonist kaugemale elama väike.

Väiksemates keskustes ja maapiirkondades soovivad elada mujalt Eestist pärit noored.

Intervjuudes toodi olulisena välja, et maapiirkondadest pärit noored ei soovi elada Tallinnas ning intervjuude põhjal mõjutab nende eelistusi oluliselt hõredamas keskkonnas üleskasvamise kogemus.

---

¹⁹ Ülejäänud noored ei osanud öelda või soovisid elada välismaal

Eesti regionaalseks tasakaalustajaks uuritud vanusrühma mõistes on Eesti erinevatest regioonidest linnadesse ja seejärel kodupiirkonda tagasi rännanud noored. Strateegilistes otsustes tuleb seega arvestada, et kuigi ka pealinnaregiooni noorte eelistused võivad elutsükli edenedes (35+ aastat) muutuda ja elutsükli edenedes soovitakse pealinnaregioonist lahkuda, on eelkõige oluline toetada lahendusi, mis soodustavad noorte tagasirännet maapiirkondadesse ja väiksematesse keskustesse ning nende piirkondade elukvaliteeti.

Vanuselises lõikes eelistab noorim vanusrühm suurlinnu (hariduse omandamine), vanemate vanusrühmade puhul kasvab oluliselt hajaasustuse eelistamine (pereloom), mis on kooskõlas elutsüklilist tulenevate vajadustega.

Elamutüüp

Noored soovivad elada oma majas. Kui täna elab 70% kortermajades, siis tulevikus sooviks 70% elada eramutes. Tugevamalt väljendub see eelistus vanemates vanusrühmades, eesti kodukeelega, maalises piirkonnas ja lastega leibkondade puhul.

Antud mahus eramajadesse kolimise **eelistust ei saa pidada realistlikuks**, kuna selle realiseerumiseks peaks elamufond muutuma oluliselt eramukesksemaks ja samaaegselt peaks kasvama majanduslik võimekus eramut osta või renoveerida.

Eramutesse asumine ei toeta alati ka soovitud ruumilisi arengusuundi: kui hajaasustuses ja väikekeskustes (alevikud, väikelinnad) võib eramuehitust lugeda soovitud tegevuseks ning see tasakaalustab ka Eesti asustusstruktuuri laiemalt, siis eramusoovi realiseerumine linnades ja nende linnalähialadel võib kaasa tuua täiendavat valglinnastumist ehk madala ruumikvaliteediga ja laialivalgivate eeslinnade teket.

Üleriigilises planeeringus on oluline suunata nii linnade kui ka eeslinnade ruumikvaliteeti ning luua elupiirkondade planeerimisel väärtusi, mida omistatakse reeglina eramutele (nt privaatsus, looduslähedus, ruumikus, erinevaid välitegevusi võimaldav ruum, turvalisus). Kuna eeslinnastumine tuleneb eelistuste kõrval ka elutsükli vajadustest suurema elupinna järele, siis peaks keskused suutma pakkuda noortele peredele ka taskukohaseid suuremaid elupindu.

Elukeskkonna tihedus

Noored soovivad elada tänasest madalamas ja hõredamas keskkonnas – rohkem eeslinnas ja hajaasustuses, aga jätkuvalt ka väiksemates keskustes.

Noorte eelistuste realiseerumine tähendaks ruumiliselt kahesuunalisi mõjusid: ühelt poolt eeslinnade võimalikku laienemist ja suuremates linnades korterelamupiirkondade tühjenemist (ka segregeerumist), teisalt aga ka väiksemate keskuste ja hajaasustuse kohati kahanemise stabiliseerumist, atraktiivsetes piirkondades ka võimalikku kasvu.

Kodu omamine, mitmepaiksus

Noorte üldine eelistus tulevikus on selgelt kodu omamine: 96% noortest soovib oma kodu omada. Kodu omamise soov tõuseb vanusega ja laste saades 99%-ni. Kui Eestis on juba täna võrdlemisi kõrge kodu omamise osatähtsus (80,7%), siis noorte eelistuse realiseerumine võiks seda veelgi tõsta. Samas toovad eelnevad uuringud ka välja piiratud majanduslikke võimalusi ning tööstaatus eakindlust kui piiranguid koduomanikuks saamisel.

Noored soovivad tulevikus valdavalt ka teist elukohta – 77%. Mitmepaiksuse eelistustel on ruumiliselt erinevad suunad: linnastunud piirkondade noored soovivad enam maakodusid-suvilaid. Vähem linnastunud ja suuremate keskustest kaugemal asuvate piirkondade noored soovivad teistest rohkem linnakortereid, Lääne-Eesti näitel eelistatakse ka mitut elukohta põhielukoha kõrval.

Ootused elukohale

Elukohana soovitakse üldiselt näha turvalist, puhast, kättesaadavate teenuste ja korras sõiduteedega privaatset kohta, kus on ka parkimise võimalus, lähedal rohealad-pargid, meeldiv miljöö ja avalik ruum ning ühistranspordi kättesaadavus. Vähem oluliseks peetakse tervise- ja spordiradade ning rattateede olemasolu, endaga sarnast kultuurilist ja sotsiaalset tausta, väljakujunenud kogukonda, lähedust töökohale ning spordihoonete-rajatiste kättesaadavust. Aktiivne kultuurielu ning sõprade-pere vahetu lähedus (15 min teekond) oluline ei ole.

Regionaalselt on omavahel sarnasemad linnastunud piirkondade ootused (Tallinn ja Kirde-Eesti), samuti on sarnasemad vähem linnastunud Lääne-, Kesk- ja Lõuna-Eesti ootused. Ootused elukeskkonnale on mõnevõrra suuremad just linnastunud regioonides.

Regionaalsed eelistused erinevad teatud aspektides, näiteks **eristuvad Kirde-Eesti eelistused muust Eestist**: soovitakse rohkem elada töökoha lähedal, endaga sarnases sotsiaalses-kultuurilises keskkonnas. Intervjuude käigus ilmnes, et kuna jalutamine on noorte jaoks oluline vaba aja veetmise viis ning ka üldiselt soovitakse rohkem jalgsi liikuda, on ootused avalikule ruumile ja miljööle samuti kõrgemad. Planeering peaks üldiste ruumireeglite seadmise kõrval arvestama näiteks ka Kirde-Eesti ootustega (nt seadma regiooni-kesksemad suunised).

Samuti joonistub välja, et vene kodukeelega noorte ootused elukohale on mõnevõrra tugevamad kui eesti kodukeelega noortel. Uuringu tulemused näitavad, et vene kodukeelega noored elavad pigem linnastunud keskkonnas ning Eesti siseselt eelistavad piirkondi, kus on sarnane kultuurikontekst. Linnades ja eelkõige venekeelse elanikkonnaga linnapiirkondades (nt Tallinna „mägedel“) tasub seega ka planeerimisel tähelepanu pöörata elukvaliteedi aspektidele, mis on vene kodukeelega noorte jaoks olulised (nt teenuste kättesaadavus, avalik ruum, jalakäidavus, head ühistranspordiühendused, miljöö jms).

Ootused avalikule ruumile

Avalikus ruumis peetakse eelkõige oluliseks tänavaruumi kvaliteeti jalgsi liikumiseks, haljasalade ja parkide kvaliteeti, tänavavalgustust, autoteede kvaliteeti, tänavaruumi vaba aja veetmiseks, parkimisvõimalusi ning korrastatud hooneid. Vähem oluliseks peetakse jalgrattateede ja ootealade kvaliteeti, ligipääsetavust, jalgrataste parkimisvõimalusi ja huvitava arhitektuuriga hooneid.

Piirkonniti ilmneb, et ootused on sarnasemad linnastunud Tallinna, Põhja-Eesti ja Kirde-Eesti piirkondades ning omavahel on sarnasemad ülejäänud Eesti piirkonnad. Linnastunud piirkondade ootusi avalikule ruumile võib pidada kõrgemaks. Taaskord joonistuvad välja Kirde-Eesti suuremad ootused avalikule ruumile, mis on seotud ka eelistusega rohkem linnaruumis jala liikuda ja vaba aega veeta. Planeering peaks üldiste ruumireeglite seadmise kõrval arvestama näiteks ka Kirde-Eesti ootustega (nt seadma regiooni-kesksemad suunised).

Töötamise eelistused

---

1. **Noored soovivad töötamisel tänasest rohkem paindlikkust** ning enamused eelistab **töötada hübriidselt** (kontoris ja kaugtööna kokku 53%) **või vaid kaugtööna** (28%). **Kontori olulisus siiski ei kao**, sest kontorid peetakse oluliseks ühistöö ja sotsialiseerumise kohaks, kus on sageli ka lihtsam ja efektiivsem töötada.
2. Töötamisel ei ole palk noorte jaoks esmatähtis, oluline on töö meeldivus, kasvamise võimalused ja eneseteostus. Töötada soovitakse meeldivas kollektiivis.
3. **Füüsilise töökoha osas soovivad noored, et töökoha ruumid oleks kaasaegsed ja erineval viisil ligipääsetavad** (ühistranspordiga, jalgsi, rattaga, autoga). Vähem oluline on töökoha lähedus kodule või vajalikele teenustele, töökoha meeldiv keskkond ja puhkealade olemasolu ja töökoha hoone atraktiivne arhitektuur.
4. Regionaalselt paistab välja, et vähim on füüsilisele töökohale ootusi tallinlastel ja enim Kirde-Eesti noortel, kes peavad oluliseks ka töökoha lähedust kodule ja vajalikele teenustele.

Liikumise eelistused

---

1. Tööle-kooli liikumiseks soovib enamused noori kulutada kuni 30 min, igapäevased teenused võiksid asuda elukohast kuni 15 minuti kaugusel.
2. Liikumise üldises eelistuses joonistuvad üldjoontes välja nn kolmandikud – kolmandik sooviks liikuda jalgsi, kolmandik autoga ja kolmandik muude transpordivahenditega. Kui igapäevaste teenuste tarbimiseks ja vaba aja veetmiseks soovitakse esmalt liikuda jalgsi, siis tööle-kooli eelistatakse rohkem liikuda autoga.
3. **Teatud transpordiliikide – nt kaugliinibussid, rongid – kasutamise eelistus on noorte seas madal.** Eelkõige toodi intervjuudes välja probleeme rongiliiklusega: rongid on sageli ülerahvastatud ja nende kasutamine on ebameeldiv. Ühistranspordi kvaliteedi ja ühenduste tiheduse parandamine võiks noorte eelistusi muuta.
4. Kui eelnevates teemaplokkides ei joonistunud selgelt välja, et kodu ja töökoht võiksid paikneda lähedikkude (v.a Kirde-Eesti puhul), siis **liikumise eelistuse järgi võiksid kodu ja töökoht paikneda kuni 30 minuti teekonna kaugusel.** Varasemad uuringud näitavad, et Eestis jõuab 70% inimestest tööle kuni 30 minutiga ning 30% kulub rohkem aega. Liikumisviisidest on pikim tööle jõudmise aeg ühistranspordi kasutajatel, mis viitab, et eelkõige on 30 minutiga tööle jõudmine keeruline linnades.

Koondades erinevaid eelistusi sooviks noored elada tänasest hõredamas keskkonnas (eeslinn, väikelinn, maapiirkond) ning eelistatult endale kuuluvas eramus, samas omades ka teist elukohta. Elukohast võiksid igapäevased teenused asuda kuni 15 minuti kaugusel ning töökoht kuni 30 min kaugusel. Elukoht peaks olema eelkõige turvaline ja puhas, aga ka kättesaadavate teenuste ja korras sõiduteedega, privaatne, parkimise võimaluse ja rohealade-parkidega. Noored sooviksid igapäevaselt eelkõige liikuda jalgsi, seejärel autoga. **Asustuse arengustsenaariumite poolest sobiksid noorte eelistused enim kokku väikekeskuste Eesti stsenaariumiga.**

Noorte rännet on uurinud ka Tammur (2018), tuues välja et sarnaselt laiemate rändesuundadega on noorte ränne linnadesse ja eeslinnadesse: laste ja noorte ränne vanuses 7–16 on eelkõige koos vanematega eeslinnadesse, noortel vanuses 17–26 eelkõige Tallinna. 17–26-aastased lahkusid eriti maalistest, kuid ka väikelinnalistest, piirkondadest. Vaadeldes nii õpirännet kui noorte rännet üldiselt võib järeldada, et väiksematest keskustest ja maapiirkondadest pärit noored saavad laialdasema kogemuse erinevates elukeskkondades liikumise ja elamisega. Tallinna linna/lähiala noortel puudub samaväärne vajadus või surve hariduse, töötamise või eneseteostuse eesmärgil liikuda või rännata, seega jääb pealinna noorte kogemus linnalisest keskkonnast erinevate elukeskkondadega eeldatavalt kesisemaks²⁰. Seetõttu ei tunta teistsuguste elukeskkondadega ka seost ning see väljendub tugevamas Tallinna linna ja Põhja-Eesti eelistuses.

Noorte tänaste eelistuste järgi ei saaks seega toetuda sellele, et pealinna või Põhja-Eesti noored panustaksid oluliselt Eesti regionaalse tasakaalu saavutamisse. **Eesti regionaalseks tasakaalustajaks on Eesti teistest regioonidest linnadesse ja seejärel kodupiirkonda tagasi rännanud noored²¹. Strateegilistes otsustes tuleb seega arvestada, et kuigi ka pealinnaregiooni noorte eelistused võivad elutsükli edenedes muutuda, on eelkõige oluline toetada lahendusi, mis soodustavad noorte tagasirännet maapiirkondadesse ja väiksematesse keskustesse ning hõredamalt asustatud piirkondade elukvaliteeti.**

---

²⁰ Seost maapiirkondadega loovad nt vanavanemate-sugulaste külastamine või suvekodude omamine, vt viimase osas eelistusi ptk 3.5

²¹ Tuleb arvestada, et hinnang on antud uuritud vanusgrupi 18-35 löikes ning elutsükli edenedes võivad eelistused muutuda

Vaadeldes piirkonna eelistust ka koduse keele lõikes ilmneb, et suuremate linnade piirkondi eelistavad vene kodukeelega noored (76%), eesti kodukeelega noorte eelistus on madalam (54%). Valmidus elada maapiirkonnas või väikelinnas on 30% eesti kodukeelega noortel vs 5% vene kodukeelega noortel. Tulemused näitavad, et vene kodukeelega noored on linnastunud eluviisiga, kuid samuti on linnaline keskkond vene kodukeelega noori rohkem toetav nii tekkinud kogukonna kui ka keeleruumi tõttu.